

KRONIKA SZCZECINA 2023

Bezpieczeństwo
i jego zagrożenia

KRONIKA SZCZECINA 2023

KRONIKA SZCZECINA 2023

Bezpieczeństwo i jego zagrożenia

Praca zbiorowa pod redakcją Tomasza Czapiewskiego,
Michała Romańczuka i Michała Siedziako

KRONIKA SZCZECINA 2023

Recenzja naukowa

dr hab. Arkadiusz Modrzejewski, prof. Uniwersytetu Gdańskiego

Opracowanie językowe i korekta

Inga Jaworska-Róg

Projekt graficzny i skład

Raraku.pl

Zdjęcie na okładce – Paweł Miedziński

Wydawca

Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk o Polityce
i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego
ul. Krakowska 71–79
71-003 Szczecin

Druk

PRINT GROUP Sp. z o.o.

Publikacja finansowana przez Urząd Miasta Szczecin

ISBN 978-83-961296-3-5

Spis treści

- 7 Wstęp (Tomasz Czapiewski, Michał Romańczuk, Michał Siedziako)

TEMAT WYDANIA

- 13 Szczepan Stempiński, Damian Muszyński • *Bezpieczeństwo Szczecina w świetle dokumentów i statystyk wybranych podmiotów instytucjonalnych*
- 35 Paweł Szumilas, Konrad Jarosz, Izabela Napieracz-Trzosek, Marcin Sygut, Beata Karakiewicz • *Bezpieczeństwo zdrowotne w Szczecinie w 2023 roku*
- 53 Ewelina Kochanek • *Bezpieczeństwo energetyczne Szczecina i regionu – wyzwania i perspektywy*
- 65 Piotr Ostrowski • *Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w Szczecinie w 2023 r.*

WŁADZE, UCZELNIE, INSTYTUCJE KULTURY SZCZECINA

- 91 Dominika Borowska, Nikola Rozworska • *Działalność Prezydenta i Rady Miasta Szczecin w 2023 roku*
- 115 Agnieszka Lizak • *Uniwersytet Szczeciński w 2023 roku*
- 125 Dariusz Chlubek • *Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie w 2023 roku*
- 137 Emilia Kujawa, Maria Bitel, Mateusz Lipka • *Rok 2023 na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym*
- 149 Małgorzata Maciejewska • *Literatura, sztuka, muzyka – Książnica Pomorska podsumowuje rok 2023. Czytanie w bibliotece*
- 169 Janusz Żywicki • *Publikacje Książnicy Pomorskiej w Szczecinie z lat 2022–2023*
- 181 Magdalena Jagiełło-Kmieciak • *Opera na Zamku 2023: toksyczny krąg, wiatraki romantyka, cierpiące puenty i kultura bez granic*

Z DZIEJÓW SZCZECINA

- 193 Grzegorz Ciechanowski • *Morski Szczecin na mapie NATO*
- 217 Małgorzata Kamola-Cieślik • *Pomniki Szczecina z 2023 roku – symbole przeszłości i teraźniejszości*
- 229 Dariusz Wybranowski • *Motywy zdobnicze i budowle inspirowane sztuką średniowiecza i czasów nowożytnych w architekturze Szczecina (XIX – I poł. XX wieku)*
- 255 Michał Siedziako • „*Kronika Szczecina*” na tle swoich czasów (1983–2023)

ODESZLI OD NAS

- 271 Piotr Chrobak • *Zdzisław Pacała (1933–2023). Wielki przyjaciel Szczecina i szczecinian*
- 275 Paweł Bartnik • *Jan Stopyra (1934–2023) – człowiek dwóch epok*
- 279 Agata Rokicka • *Marek Borowiec (1953–2023)*
- 283 Marzenna Giedroń • *Wiesław Stanisław Burger (1936–2023)*

- 287 **SZCZECIN W OBIEKTYWIE PAWŁA MIEDZIŃSKIEGO**

Wstęp

Mamy przyjemność przekazać w Państwa ręce kolejne wydanie *Kroniki Szczecina*, które można uznać za jubileuszowe. Pierwsza *Kronika* została opublikowana w 1985 roku nakładem Wydawnictwa GLOB i prezentowała Szczecin z 1983 roku. We wszystkich dotychczasowych wydaniach zaprezentowano zatem okrągłe 40 lat dziejów miasta. Zarówno otaczająca nas rzeczywistość, jak i sama *Kronika* na przestrzeni tego czasu podlegały różnym, niekiedy bardzo znaczącym zmianom. Uznaliśmy, że „czterdziestka” to dobry moment, aby spojrzeć na *Kronikę* z pewnego dystansu i dokonać kilku podsumowań. Czytelnikom, którzy pozostawali z *Kroniką* przez cały ten okres (wiemy, że są tacy!) – przypomnieć, młodszym zaś – nakreślić pokrótce, jak zmieniała się ona na przestrzeni minionych czterech dekad. Zainteresowani tym mogą sięgnąć do artykułu z działu „Z dziejów Szczecina”, autorstwa jednego z niżej podpisanych – od 2021 roku współredaktora *Kroniki*, wcześniej zaś, od 2007 roku autora kilku tekstów publikowanych na jej łamach, wówczas jeszcze dzięki uprzejmości wspierającego rozwój naukowy studentów prof. Kazimierza Kozłowskiego – pomysłodawcy i pierwszego, długoletniego redaktora *Kroniki*.

Przystępując do prac nad niniejszym tomem, podobnie jak w latach ubiegłych, określiliśmy temat przewodni wydania. O ile poprzednio staraliśmy się przy tym uwzględnić bardzo konkretne zjawiska i wydarzenia, dominujące naszym zdaniem w latach, których dotyczyły kolejne *Kroniki* (pandemia koronawirusa czy solidarność z napadniętą przez Rosję Ukrainą i jej obywatelami szukającymi w Polsce schronienia przed wojną), o tyle tym razem zdecydowaliśmy się skierować uwagę współpracujących z nami Autorów na zagadnienie ogólniejsze, a jednocześnie będące jednym z głównych obszarów zainteresowań społecznych współczesnych niespokojnych czasów. Tematem przewodnim tego wydania jest więc szeroko rozumiane bezpieczeństwo.

Niewątpliwie jednym z ważniejszych czynników, rzutujących dziś na bezpieczeństwo Polski, w tym i Szczecina, stała się wojna tocząca się za naszą wschodnią granicą. Napaść Rosji na Ukrainę w 2022 r. i jej następstwa (zmiana sytuacji na arenie międzynarodowej, wielka fala uchodźców, która ruszyła z Ukrainy) uwypukliły znaczenie bezpieczeństwa we współczesnej rzeczywistości społeczno-politycznej, nie tylko w wymiarze międzynarodowym czy krajowym, lecz także lokalnym. Zagadnienie to w ostatnich latach

zajęło istotne miejsce w badaniach naukowych, co pozwoliło lepiej zrozumieć wyzwania i zagrożenia, przed którymi stoi społeczeństwo.

Bezpieczeństwo (łac. *sine cura*) oznacza stan wolny od trosk, zmartwień, niepokoju i zmian. To pierwotna, egzystencjalna potrzeba nie tylko jednostek, lecz także grup społecznych czy państw. Formułując najprostszą definicję bezpieczeństwa, trzeba podkreślić, że oznacza ono stan pewności i spokoju, w którym nie ma zagrożeń. Zazwyczaj zajmuje ono priorytetowe miejsce na liście wartości pożądaných i chronionych. Pojęcie to występuje w wielu ujęciach i definiuje się je na wiele sposobów. Bezpieczeństwo jest również (co ma swoje odbicie w niniejszym tomie) pojęciem interdyscyplinarnym. Stanowi ono przedmiot zainteresowania wielu dziedzin, takich jak prawo, ekonomia, socjologia, politologia, nauka o stosunkach międzynarodowych. Może być przy tym rozpatrywane zarówno w kategoriach pewnego stanu, jak i procesu, który – przy dynamicznie zmieniających się uwarunkowaniach zewnętrznych – ma za zadanie ów stan utrzymać. Nie istnieje więc trwałe, raz na zawsze ustalone bezpieczeństwo. Jako proces jest ono ciągłą działalnością jednostek, społeczności lokalnych, państw, czy też organizacji międzynarodowych, która ma prowadzić do uzyskania pożądanego przez nie stanu. Tematykę tę, i to z różnych punktów widzenia, przybliżają teksty zebrane w najnowszej *Kronice*.

Kronika Szczecina 2023 tradycyjnie składa się z kilku działów, w których publikujemy teksty o różnym charakterze. W dziale „Temat wydania” zamieszczono artykuły naukowe, analityczne, poświęcone różnym aspektom bezpieczeństwa miasta i jego mieszkańców. Ogólne spojrzenie na bezpieczeństwo miejskie przedstawiają Szczepan Stempiński i Damian Muszyński, którzy – co warto odnotować – oprócz perspektywy naukowej mają również doświadczenie praktyków. Pierwszy z nich od 2018 r. pełni funkcję pełnomocnika prezydenta Szczecina ds. bezpieczeństwa, drugi ma za sobą wieloletnią służbę policyjną. Bezpieczeństwu zdrowotnemu szczecinian przyjrzał się zespół specjalistów z Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego: Paweł Szumilas, Konrad Jarosz, Izabela Napieracz-Trzosek, Marcin Sygut i Beata Karakiewicz. Do kluczowych wyzwań współczesnego świata należy bezpieczeństwo energetyczne. Jego wyzwaniom i zagrożeniom z perspektywy Szczecina i regionu poświęcony jest tekst Eweliny Kochanek. Piotr Ostrowski (dziś pracownik naukowo-dydaktyczny INoPiB USz, w przeszłości zastępca komendanta wojewódzkiego Policji w Szczecinie ds. prewencji) analizuje zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w Szczecinie w 2023 r.

Kolejny dział zawiera zbiór tekstów, których autorzy omawiają działalność prezydenta, Rady Miasta oraz wybranych szczecińskich uczelni i instytucji kultury w 2023 r. W dziale historycznym zamieszczamy tym razem cztery artykuły. W pierwszym z nich – w nawiązaniu do tematu przewodniego wydania – Grzegorz Ciechanowski przygląda się roli Szczecina na mapie państw członków Sojuszu Północnoatlantyckiego. W następnym tekście – autorstwa Małgorzaty Kamoli-Cieślik – historia przeplata się ze współczesnością. Autorka opisała szczecińskie pomniki z 2023 r. Dariusz Wybranowski – ponownie na łamach *Kroniki* – bierze pod lupę wybrane elementy architektury Szczecina. Dział zamyka wspomniany już wcześniej artykuł Michała Siedziako, związany z kronikowym jubileuszem.

Opisywanie miasta w jego historycznym i teraźniejszym wymiarze nie jest możliwe bez odniesienia się do jego mieszkańców. Dlatego nieodłącznym elementem *Kroniki* są wspomnienia o osobach, które od nas odeszły. W ostatnim, stałym dziale prezentujemy sylwetki wybranych ważnych dla Szczecina postaci, które pożegnaliśmy w ubiegłym roku: Zdzisława Pacały, Jana Stopyry, Marka Borowca oraz prof. Wiesława Burgera.

Jako zespół redakcyjny (znów w szerszym składzie – przy udziale dr. Michała Romańczuka jako specjalisty w zakresie tematu przewodniego tomu) składamy serdeczne podziękowania wszystkim Autorom, których praca złożyła się na *Kronikę Szczecina 2023*. Wyrazy wdzięczności kierujemy pod adresem recenzenta wydawniczego tomu – dr. hab. Arkadiusza Modrzejewskiego, prof. Uniwersytetu Gdańskiego. Jego celne uwagi przyczyniły się do podniesienia poziomu merytorycznego publikacji. Mamy nadzieję, iż niniejsze wydanie *Kroniki* będzie dla wszystkich zainteresowanych Szczecinem – obecną kondycją miasta oraz jego historią – ciekawą i pouczającą lekturą.

dr hab. Tomasz Czapiewski, prof. US

dr Michał Romańczuk

dr Michał Siedziako

TEMAT WYDANIA

Szczepan Stempiński*
Damian Muszyński**

Bezpieczeństwo Szczecina w świetle dokumentów i statystyk wybranych podmiotów instytucjonalnych

Niezależnie od płci, wieku, wykonywanej profesji oraz wielu innych determinantów bezpieczeństwo jest istotnym aspektem naszego codziennego funkcjonowania. Stanowi podstawową potrzebę każdego człowieka i społeczeństwa. Historycznie rzecz ujmując – a niniejsza „Kronika” jest do tego znakomitym forum – każda wspólnota (nawet stojąca na stosunkowo niskim etapie rozwoju) dążyła do zapewnienia swoim członkom bezpieczeństwa. Oczywiście miało ono określony poziom, o którym decydowały przede wszystkim właściwe dla tej grupy rozwiązania cywilizacyjne. Postępujący rozwój spowodował, że rolę tę przejęło państwo, jako organizacja realizująca dobro wspólne za pomocą działań władczych¹. Jednak niezależnie od ustroju koncepcja bezpieczeństwa przechodziła ewolucję od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa obywateli, co powodowało zderzenie z problemem wolności jednostek i społeczeństw². Niniejszy artykuł przedstawia wybrane aspekty bezpieczeństwa Gminy Miasto Szczecin w 2023 roku.

■ Bezpieczeństwo i ochrona przeciwpożarowa

Istotnym elementem systemu bezpieczeństwa Szczecina jest sprawnie funkcjonująca ochrona przed pożarami i innymi zjawiskami³. Zadania te znajdu-

* Dr Szczepan Stempiński, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego, Pełnomocnik Prezydenta Miasta Szczecin ds. bezpieczeństwa.

** Dr Damian Muszyński, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ S. Sulowski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, s. 11.

² W. von Humboldt, *Ideen zu einen Versuch, die Greze der Wirksamkeit des Staates zu bestimmen* [w:] W. von Humboldt, *Menschen bildung und Staatsverfassung. Texte zur Rechtsphilosophie*, Freiburg 1994, s. 74.

³ Ustawa z 24 sierpnia 1991 r. o ochronie przeciwpożarowej (Dz.U. 1991, nr 81, poz. 351, t.j.). Zadania PSP zawarto w art. 1 i 2. Dalej Uop.

ją się w przedmiotowym obszarze działania Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej⁴ w Szczecinie. Za ochronę przeciwpożarową w mieście odpowiada blisko 300 strażaków zawodowych oraz 105 strażaków ochotników z trzech jednostek ochotniczych straży pożarnych: OSP Śmierdnica, OSP Gryf oraz OSP Szczecin. Ponadto w porcie szczecińskim funkcjonuje Zakładowa Straż Pożarna licząca 60 strażaków. Stan etatowy KMPSP przedstawia poniższa tabela⁵. Należy przy tym nadmienić, że szczecińscy strażacy odpowiadają za bezpieczeństwo przeciwpożarowe południowej części powiatu polickiego, co jest rezultatem porozumienia o wyznaczeniu nowych obszarów chronionych przez jednostki ratowniczo-gaśnicze PSP, zawartego 15 lipca 2008 roku pomiędzy Komendantem Miejskim PSP w Szczecinie w Komendantem Powiatowym PSP w Policach.

Tabela 1. Stan etatowy Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie na 31 grudnia 2023 roku

Jednostka	Stan etatowy	Wykonanie
Komenda Miejska PSP w Szczecinie	32	30
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 1	65	64
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 2	77	76
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 3	53	53
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 4	35	34
Jednostka Ratowniczo-Gaśnicza nr 5	41	39
Razem:	303	296

Źródło: KMPSP w Szczecinie.

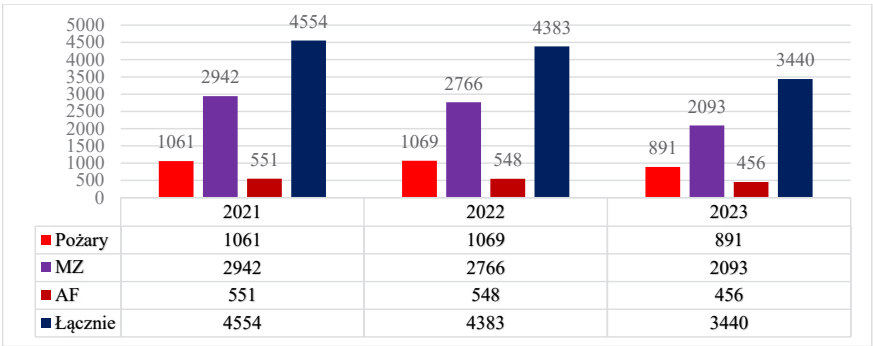
Działania szczecińskiej straży pożarnej w 2023 roku zdominowane były przez tzw. zagrożenia miejscowe, przez które należy rozumieć „zdarzenie wynikające z rozwoju cywilizacyjnego i naturalnych praw przyrody niebędące pożarem ani klęską żywiołową, stanowiące zagrożenie dla życia, zdrowia, mienia lub środowiska, któremu zapobiegzenie lub którego usunięcie skutków nie wymaga zastosowania nadzwyczajnych środków”⁶. Bezpośrednimi przyczynami tych zagrożeń są: wady oraz nieprawidłowa eksploatacja urządzeń i instalacji,

⁴ Dalej KMPSP.
⁵ Prezentacja wyników Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie za rok 2023 na posiedzeniu Komisji Bezpieczeństwa Prezydenta Miasta Szczecin w 2024 r.
⁶ Art. 2 pkt. 3 Uop.

wady konstrukcji budowlanych, wady oraz nieprawidłowa eksploatacja środków transportu, nieprawidłowa technologia składowania materiałów, nieprawidłowe wykonywanie prac remontowo-budowlanych, niebezpieczne zachowanie się fauny, pożary, ekstremalne warunki atmosferyczne. W ujęciu rocznym najwięcej takich zdarzeń odnotowano w czerwcu oraz grudniu 2023 roku (odpowiednio 362 i 359), co było związane z silnymi wichurami przechodzącymi nad Polską. Symptomatyczne jest, iż najczęściej pożarów odnotowano w maju i czerwcu, w związku z wypalaniem traw, nieużytków oraz podpaleniami śmietników wolnostojących. Należy przy tym zauważyć pozytywną tendencję malejącą w odniesieniu do wszystkich kategorii zdarzeń.

Znajdujące się w strukturze KMPSP grupy specjalistyczne: wodno-nurkowa, wysokościowa oraz chemiczno-ekologiczna wykorzystywane były zarówno na terenie Szczecina, jak i do wyjazdów w tzw. rejon. Najwięcej wyjazdów miała grupa wodno-nurkowa, która częściej wyjeżdżała do zdarzeń związanych z wypoczynkiem nad wodą (miejscowości nadmorskie oraz okolice Drawska Pomorskiego) w celu poszukiwania osób zaginionych na akwenach. Łącznie w 2023 roku grupy te zostały użyte 47 razy, z czego tylko 16 razy w Szczecinie.

Wykres 1. Liczba zdarzeń odnotowanych przez Komendę Miejską Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie w latach 2021–2023

MZ – miejscowe zagrożenia, AF – alarmy fałszywe.

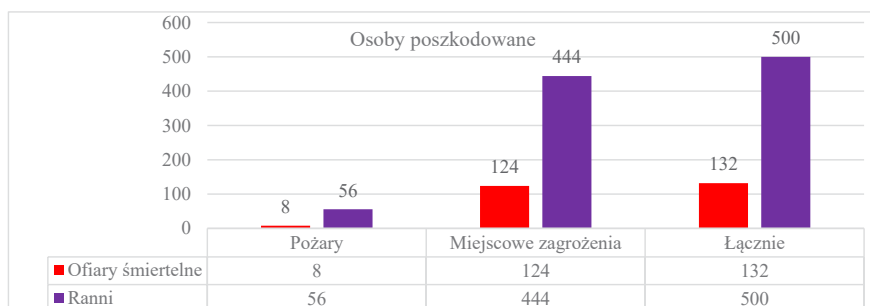
Źródło: KMPSP w Szczecinie.

Niepokojące jest utrzymywanie się wysokiej liczby ofiar śmiertelnych, w tym przede wszystkim w wyniku zagrożeń miejscowych, co obrazuje wykres 1. Należy przy tym wyjaśnić, iż liczba ofiar śmiertelnych odnotowana w kategorii zagrożeń miejscowych spowodowana jest zmianą statystycznego ewidencjonowania zdarzeń, w których uczestniczy straż pożarna. Od 2022

roku do ofiar śmiertelnych zalicza się zgony osób, które znajdowane były w mieszkaniach (KMPSP wspierała policję podczas otwierania mieszkań). Zgony te nie miały więc bezpośredniego związku z działaniami szczecińskich strażaków. Z kronikarskiego obowiązku należy jednak odnotować pożary, w których wystąpiły ofiary śmiertelne. W 2023 roku były to następujące zdarzenia:

1. na ul. Lnianej w piwnicy budynku wielorodzinnego – 1 osoba,
2. na ul. Przestrzennej w altanie – 2 osoby,
3. na ul. Szczawiowej w altanie – 1 osoba,
4. na ul. Broniewskiego w altanie – 1 osoba,
5. na ul. Lubomirskiego w pustostanie – 2 osoby,
6. na ul. Kolumba w pustostanie – 1 osoba.

Wykres 2. Ofiary śmiertelne oraz ranni odnotowani podczas działań Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Szczecinie w 2023 roku

Źródło: KMPSP w Szczecinie.

W 2023 roku w Szczecinie miały miejsce zdarzenia, które wymagały znacznego zaangażowania sił i środków KMPSP.

18 sierpnia 2023 roku doszło do katastrofy budowlanej na ul. Kablowej w Szczecinie. Na skutek silnych opadów deszczu odkształceniu uległ dach hali magazynowej na powierzchni około 4 tys. m². Konstrukcja nośna dachu częściowo opierała się na regałach wysokiego składowania znajdujących się wewnątrz hali. Ewakuowano 144 pracowników, a równocześnie poszukiwano potencjalnych ofiar – osób nieobjętych ewidencją pracowników. W tym celu wykorzystano m.in. bezzałogowy statek powietrzny. Wprowadzono do działań Specjalistyczną Grupę Poszukiwawczo-Ratowniczą ze Stargardu, która przy użyciu geofonu i kamery termowizyjnej prowadziła poszukiwania. W zdarzeniu poza stratami materialnymi nie odnotowano ofiar.

Kolejnym zdarzeniem absorbującym strażaków KMPSP było zanieczyszczenie wód Jeziora Słonecznego 9 września 2023 roku w konsekwencji wpływu wody z cieków Wierzbak i Bukowa, do których przedostały się chemikalia po pożarze hali magazynowej w podszczecińskiej miejscowości Mierzyn. Działania ratownicze polegały na zabezpieczeniu miejsca zdarzenia oraz pomocy w dozowaniu roztworu koagulantu (SCUMA) dostarczonego przez RZGW⁷ w Szczecinie na powierzchnię Jeziora Słonecznego, cieków Wierzbak oraz Bukowa w miejscach wskazanych przez pracowników RZGW. Łącznie sporządzono i rozprowadzono na powierzchni wody około 10 m³ roztworu.

Podczas prowadzenia prac spawalniczych w hali na terenie Stoczni Pomerania w Szczecinie 6 grudnia 2023 roku doszło do wybuchu gazów technicznych. W wyniku tego zdarzenia jedna osoba zmarła z powodu doznanych obrażeń, a dwie zostały ranne. W działaniach brało udział 6 zastępów oraz 18 ratowników.

Także w grudniu 2023 roku wybuchł pożar poddasza budynku mieszkalnego przy ul. 5 Lipca. Objął on ok. 200 m² dachu. Konieczna była ewakuacja 43 osób. Należy zaznaczyć, że w wyniku zdarzenia nie było ofiar śmiertelnych ani rannych, także wśród ratowników. W akcji gaśniczej uczestniczyło 15 zastępów oraz 38 ratowników KMPSP.

Istotnym aspektem wpływającym na bezpieczeństwo i ochronę przeciwpożarową jest działalność kontrolna i profilaktyczna. W ramach tej pierwszej w 2023 roku zrealizowano łącznie 292 czynności kontrolno-rozpoznawczych odnośnie do 303 obiektów. Niepokojące jest, że stwierdzono aż 1565 nieprawidłowości, m.in. w zakresie przestrzegania przepisów przeciwpożarowych (drogi ppoż. i ewakuacyjne, stan instalacji ppoż., stan gaśnic i systemów zaopatrzenia w wodę do celów gaśniczych). Zdecydowana większość tych uchybień dotyczyła obiektów użyteczności publicznej oraz obiektów produkcyjnych i magazynowych. Prewencja to głównie spotkania w szkołach oraz innych placówkach oświatowych i wypoczynkowych oraz festyny, w których łącznie wzięło udział 4383 osób. Ponadto 1480 osób zaangażowało się w działania edukacyjne w jednostkach ratowniczo-gaśniczych. Dużym zainteresowaniem dzieci i młodzieży cieszyły się zajęcia w salach edukacyjnych „Ognik” (1226 uczestników).

W 2023 roku KMPSP rozpoczęła budowę jednostki ratowniczo-gaśniczej nr 4. Na ten cel Gmina Miasto Szczecin przeznaczyła działkę o powierzchni

⁷ Rejonowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

8 tys. m² przy ul. Polickiej. Szacunkowy całkowity koszt brutto inwestycji to 27 123 597,35 zł. Łącznie w 2023 roku na realizację jej I etapu wydatkowano z budżetu państwa w ramach ustawy modernizacyjnej kwotę 2 356 239,00 zł brutto. W ten sposób rozpoczęła się planowana od wielu lat rozbudowa infrastruktury KMPSP w Szczecinie. Kolejne jednostki będą ulokowane w południowo-zachodniej części miasta.

■ Bezpieczeństwo i porządek publiczny

Komenda Miejska Policji w Szczecinie⁸ jest głównym podmiotem, który dba o zapewnianie bezpieczeństwa mieszkańcom Szczecina. Dotyczy to zarówno zwalczania przestępczości, zapewnienia bezpieczeństwa w ruchu drogowym, jak i szeroko postrzeganej prewencji. Charakterystyka bezpieczeństwa Szczecina z tej perspektywy opiera się na materiale udostępnionym przez KMP w Szczecinie⁹. Działania szczecińskiej policji determinowane są przez realizację priorytetów Komendanta Głównego Policji na lata 2021–2025, obejmujących:

1. optymalizację działań Policji w zakresie zwalczania kluczowych rodzajów przestępczości, w tym cyberprzestępczości;
2. zwiększenie skuteczności Policji poprzez wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych;
3. podniesienie efektywności działań Policji w celu realizacji oczekiwań społecznych;
4. zapewnienie optymalnych warunków pełnienia służby/pracy.

Wyniki badań przeprowadzonych przez CBOS¹⁰ w 2023 roku wskazują na utrzymujący się wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa przez mieszkańców naszego kraju (88% respondentów), a wśród mieszkańców lokalnych społeczności oceniane jest ono znacznie wyżej (96% badanych). Należy więc przyjąć, że podobną ocenę formułują szczecinianie.

Sytuacja kadrowa szczecińskiej policji wskazuje, że poważnym problemem utrzymującym się od wielu lat jest fluktuacja kadr. 3 grudnia 2023 roku służbę w KMP pełniło 948 policjantów (etatowo powinno ich być 1019). Należy przy tym zauważyć, że garnizon szczeciński jest naturalnym rezerwuarem kadrowym dla innych jednostek garnizonu zachodniopomorskiego i w 2023 roku 73 funkcjonariuszy policji przeniosło się poza KMP.

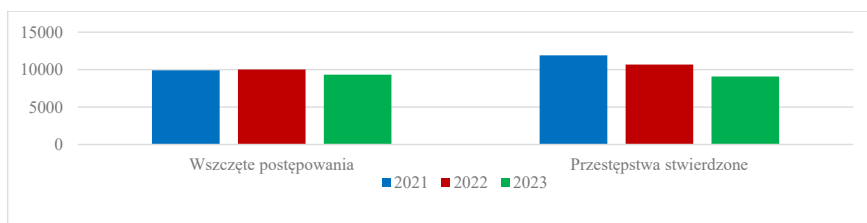
⁸ Dalej KMP.

⁹ Źródło: prezentacja Komendanta Miejskiego Policji w Szczecinie na Komisji Bezpieczeństwa Prezydenta Miasta Szczecin w 2024 r.

¹⁰ Centrum Badań Opinii Społecznej.

Statystyki dotyczące kluczowego działania policji, czyli zapobiegania przestępczości, wskazują, że liczba wszczętych postępowań przygotowawczych nadal maleje¹¹, o czym świadczy spadek o 702 przestępstwa w stosunku do roku 2022 (tj. o 93%). Podobną korzystną tendencję odnotowano wobec przestępstw stwierdzonych¹² (o 15% mniej). Niestety negatywny trend dotyczy wykrywalności przestępstw (w 2023 roku – 65,3%). Na przestrzeni ostatnich trzech lat obniżyła się ona po raz kolejny – aż o 7%. W najbardziej dotlegliwych społecznie kategoriach przestępstw stwierdzonych zarejestrowano znacznie mniej kradzieży cudzej rzeczy (bez kradzieży samochodu) – o 50% oraz uszkodzenia rzeczy – o 15%. Niepokoi wzrost liczby kradzieży z włamaniem (o 27%), ponieważ ta kategoria czynów jest szczególnie dokuczliwa dla mieszkańców.

Wykres 3. Dynamika wszczętych postępowań i stwierdzonych przestępstw w latach 2021–2023

Źródło: KMP w Szczecinie.

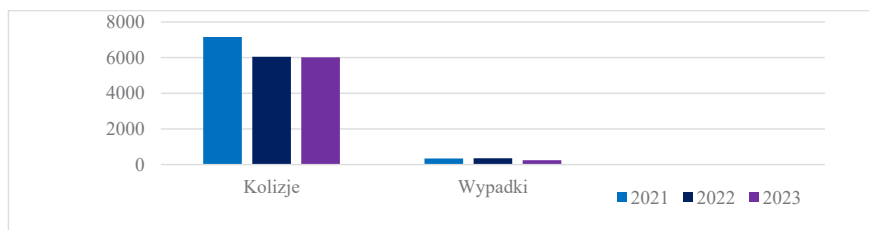
Analizując bezpieczeństwo w ruchu drogowym, należy zauważyć pozytywną tendencję w zakresie odnotowanych zdarzeń drogowych. Nieznacznie (o 1%) wzrosła liczba kolizji drogowych, ale co najważniejsze, zdecydowanie (o blisko 31%) mniej było wypadków drogowych. W konsekwencji co prawda wzrosła liczba osób zabitych (z 3 w 2022 roku do 5 w 2023), jednak wskaźnik na 100 tys. mieszkańców wynosi 1,25, co wskazuje dalej na dobry poziom bezpieczeństwa w tej dziedzinie. Nie zmienia to jednak faktu, że pożądane jest ograniczenie liczby ofiar do poziomu zero. Wymagałoby to

¹¹ Wszczęte postępowanie przygotowawcze jest to postępowanie wszczęte przez jednostkę organizacyjną policji w związku ze zdarzeniem, co do którego zachodzi podejrzenie, że jest przestępstwem, albo wszczęte przez prokuraturę i przekazane policji do dalszego bezpośredniego prowadzenia. Do postępowań wszczętych doliczane są również dochodzenia wszczęte faktycznie, a następnie zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Nie wlicza się postępowań wyłączonych względem czynu i współsprawcy, <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagiidefinicje.docx> (dostęp 28.05.2024).

¹² Przestępstwo stwierdzone to przestępstwo będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwem skarbowym, objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym, w wyniku którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego, <https://statystyka.policja.pl/download/20/232288/Uwagiidefinicje.docx> (dostęp 28.05.2024).

zbiorowego wysiłku mieszkańców oraz wszystkich podmiotów zaangażowanych w szeroko postrzegane bezpieczeństwo. Tendencję zdarzeń i ofiar obrazuje poniższy wykres.

Wykres 4. Liczba kolizji i wypadków w zdarzeniach drogowych na terenie Szczecina w latach 2021–2023

Źródło: KMP w Szczecinie.

Głównymi przyczynami zdarzeń są: nieustąpienie pierwszeństwa pieszemu na pasach – 52, nieustąpienie pierwszeństwa przejazdu – 47, niezachowanie bezpiecznej odległości między pojazdami – 17, niedostosowanie prędkości do warunków ruchu – 16, gwałtowne hamowanie – 13, nieprawidłowe przejeżdżanie przejazdu przez rowerzystów – 8 oraz nieustąpienie pierwszeństwa pieszemu w innych okolicznościach – 8. Ogółem w 2023 roku policjanci przeprowadzili 63 tys. interwencji, zatrzymali 402 kierowców przekraczających o 50 km/h dozwoloną prędkość, zatrzymali 1030 praw jazdy i 3446 dowodów rejestracyjnych. Należy zauważyć, że nadal istnieje zagrożenie wywoływane przez kierujących pojazdami, którzy znajdują się pod wpływem alkoholu lub środków odurzających. Rok 2023 pod tym względem przyniósł spadek odpowiednio – alkohol z 952 do 688 przypadków, środki odurzające z 183 do 140 przypadków. Liczby te wskazują na znaczną poprawę dyscypliny kierujących pojazdami, bo w 2023 roku odnotowano wzrost liczby kontroli kierujących w porównaniu do roku poprzedniego (z 156 tys. do 215 tys.).

Istotnym narzędziem wykorzystywanym przez policję jest Krajowa Mapa Zagrożeń. Jej szczeciński wycinek wskazuje, iż mieszkańcy korzystali z niej ponad 25 tys. razy. Blisko 48% wyniosła potwierdzalność zgłoszonych zagrożeń. Dominowały w niej informacje dotyczące nieprawidłowego parkowania, spożywania alkoholu w miejscach publicznych oraz przekraczania dozwolonej prędkości przez kierujących pojazdami.

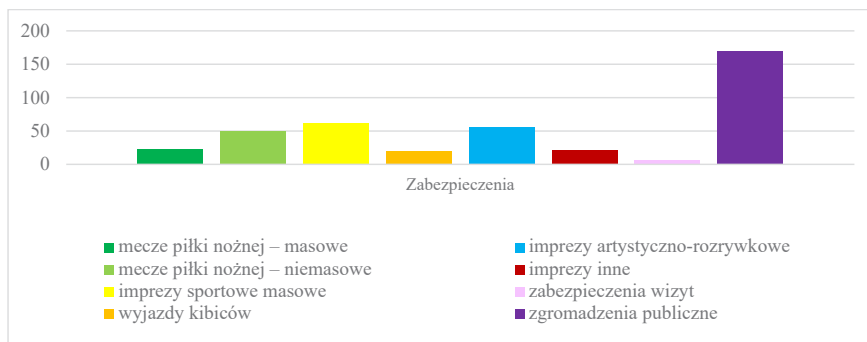
Działania prewencyjne to przede wszystkim służba patrolowo-interwencyjna. Statystycznie szczecińscy policjanci w 2023 roku przeprowadzali 300

interwencji na dobę, co finalnie oznacza blisko 110 tys. interwencji w całym roku. Dominują interwencje w miejscach publicznych (108 tys.) pozostałe to interwencje domowe (981) oraz w innych miejscach (244). Ta aktywność pozwoliła na zatrzymanie 3269 sprawców na gorącym uczynku. Ujawniono blisko 60 tys. wykroczeń, głównie to spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych (12,1 tys.), wykroczenia przeciwko spokojowi (6,2 tys.), przeciwko mieniu (4,3 tys.) oraz przeciwko obyczajności (4,2 tys.).

Istotnym zadaniem KMP jest przeciwdziałanie przemocy domowej. Zjawisko to – choćby z perspektywy tzw. niebieskiej karty – ma niestety tendencję wzrostową (w 2023 roku założono o 128 kart więcej niż rok wcześniej). Warto nadmienić, że policjanci wobec sprawców przemocy domowej coraz częściej wykorzystują instytucję nakazu natychmiastowego opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia oraz zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia (zastosowano je 32 razy tj. o 10 więcej niż w 2022 roku). Wynika to także z aktywności dzielnicowych, którzy w 2023 roku zdynamizowali kontakty ze lokalnymi społecznościami w swoich rejonach.

Bezpieczeństwo Szczecina to również zapewnienie bezpieczeństwa podczas zgromadzeń, imprez masowych i niemasowych oraz zabezpieczeń wizyt osób podlegających szczególnej ochronie. Policja najczęściej prowadzi wówczas zorganizowane akcje i zabezpieczenia prewencyjne. W 2023 roku było ich ogółem 407, co obrazuje poniższe zestawienie. Do takich zadań skierowano łącznie blisko 12,5 tys. policjantów, którzy ochraniali m.in. mecze klubu Pogon Szczecin, imprezę „Żagle 2023”, rolnicze protesty i i zgromadzenia.

Wykres 5. Liczba zabezpieczeń imprez w 2023 roku

Źródło: KMP Szczecin.

Profilaktyka, w tym szeroko postrzegane działania edukacyjne, stanowiły istotną część zadań pionu prewencji KMP. Obejmowały one m.in. służby z podmiotami pozapolicyjnymi, takimi jak: Straż Miejska w Szczecinie, straż rybacka, inspekcja ochrony środowiska czy straż graniczna, a ponadto różnorodne prelekcje oraz spotkania ze szczecińską młodzieżą i dziećmi. Programy prewencyjne „Bezpieczny Senior”, „Nielat”, „Bezpieczne Osiedle” czy „Bezpieczna droga do szkoły” utrwaliły się i zapisały w harmonogramach szczecińskich szkół, przedszkoli i osiedli. Uzupełnieniem tych działań są debaty poświęcone ważnym aspektom funkcjonowania mieszkańców w zmieniającym się środowisku bezpieczeństwa. Należy tu wskazać choćby debaty „Bezpieczeństwo jednośladow” czy „Dzieci – wsparcie dziecka przez policję i inne instytucje w sytuacji kryzysowej”.

Aktywność szczecińskich policjantów można podsumować w następujący sposób: w statystycznym, umownym dniu w 2023 roku:

1. stwierdzono 25 przestępstw, w tym 19 o charakterze kryminalnym,
2. skierowano do służby patrolowej i obchodowej 112 policjantów pionu prewencji oraz 53 policjantów ruchu drogowego do służby na drodze,
3. przeprowadzono 467 interwencji policyjnych, w tym 301 przez policjantów pionu prewencji i 166 przez policjantów ruchu drogowego,
4. dokonano 9 zatrzymań na gorącym uczynku przestępstwa,
5. przedstawiono 18 zarzutów 10 podejrzanym,
6. wykryto 16 przestępstw,
7. ujawniono 255 wykroczeń,
8. zatrzymano 8 osób poszukiwanych.

Dla mieszkańców Szczecina niezwykle istotne są kwestie porządku publicznego. Za ten obszar odpowiada Straż Miejska w Szczecinie¹³. W 2023 roku ustalone zostały następujące priorytety działania tej formacji:

1. przestrzeganie przez kierowców przepisów ruchu drogowego,
2. poprawa spokoju i porządku publicznego,
3. poprawa porządku i czystości,
4. przestrzeganie zakazu spalania odpadów w sposób niezgodny z przepisami,
5. prewencja wykroczeń,
6. prawidłowe gospodarowanie odpadami.

¹³ Dalej SM.

Stan etatowy tej formacji wynosi 132,25, na koniec 2023 roku były zatrudnione 134 osoby. Szczecińscy strażnicy przyjęli ogółem ponad 30 tys. zgłoszeń. Ich strukturę przedstawia poniższa tabela:

Tabela 2. Struktura przyjętych zgłoszeń przez Straż Miejską w Szczecinie w 2023 roku

Rodzaj zgłoszenia	2022 r.	2023 r.	Różnica
Zagrożenia w ruchu drogowym	12403	12174	– 2%
Zakłócenia porządku publicznego i spokoju	3069	3225	+ 5%
Czystość i porządek, gospodarka odpadami, ochrona środowiska	1544	1388	– 10%
Zwierzęta	2009	2262	+ 13%
Awarie techniczne	687	589	– 14%
Zagrożenia pożarowe (katastrofy)	55	68	+ 24%
Pozostałe	291	319	+ 10%
Liczba zgłoszeń pisemnych i e-mail	7753	9367	+ 21%
Liczba zgłoszeń ogółem	30548	30073	– 2%

Źródło: materiał z odprawy rocznej Straży Miejskiej w Szczecinie przedstawiony na Komisji Bezpieczeństwa Prezydenta Miasta Szczecin.

Odnotowany nieznaczny spadek ogólnej liczby zgłoszeń wskazuje na stabilizację oceny porządku przez mieszkańców. Jednak przyrost incydentów związanych z zakłócaniem spokoju i porządku publicznego oraz brakiem opieki nad zwierzętami wskazuje, iż w tym zakresie należy intensyfikować działania porządkowe. Niezależnie od zgłoszeń mieszkańców szczecińscy strażnicy podejmowali interwencje także z własnej inicjatywy.

Szczególny obszar aktywności SM to zapewnienie porządku w ruchu drogowym. W tym obszarze przeprowadzono 38 tys. interwencji i kontroli ukierunkowanych na udrażnianie ciągów komunikacyjnych i zwiększenie stanu bezpieczeństwa niechronionych użytkowników ruchu. Za popełnione wykroczenia nałożono ponad 10 tys. mandatów i skierowano 1,9 tys. wniosków o ukaranie do sądu. Parkowanie pojazdów bez uprawnień na miejscach wyznaczonych dla osób niepełnosprawnych stanowiło podstawę do blisko 3800 interwencji, zastosowano niemal 800 mandatów oraz 47 wniosków o ukaranie do sądu. Strażnicy zastosowali ok. 4,5 tys. blokad oraz wydali 1,69 tys. dyspozycji usunięcia pojazdów. Liczba kontroli i interwencji własnych dotyczących

czystości i porządku stanowiła ponad 10 tys., a w sprawie przestrzegania przepisów dotyczących zakazu termicznego przekształcania odpadów – 1,7 tys. przypadków. Przeprowadzono również ponad 22 tys. interwencji i kontroli dotyczących zakłócania spokoju i porządku publicznego, kąpieli w miejscu zabronionym, wykonywania działalności gospodarczej bez zgłoszenia, sprzedaży poza miejscem wyznaczonym, bezprawnych ogłoszeń, niewykonania obowiązku oznakowania obiektu czy przestrzegania zasad bezpieczeństwa. Mandatami ukarano 741 sprawców wykroczeń. Nieuprawnione spożywanie alkoholu w miejscach publicznych było podstawą do blisko 7 tys. kontroli i interwencji. Ich rezultatem było ukaranie mandatami 351 osób, a w 2 przypadkach skierowano wnioski o ukaranie do Sądu Rejonowego. Działania te wywołują zróżnicowane reakcje mieszkańców, co często wpływa na ocenę pracy SM.

Szczecińska SM brała udział w zabezpieczeniach 101 miejsc zdarzeń szczególnych m.in.: pożarów, przestępstw, wypadków drogowych, miejsc awarii, znalezienia niewybuchów i niewypałów oraz uwolnienia gazu lub substancji niebezpiecznej. Przeprowadzono również 3312 interwencji i kontroli w zakresie wsparcia osób dotkniętych bezdomnością, doprowadzono 337 osób bezdomnych do Schroniska dla Osób Bezdomnych i Szczecińskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień, a 82 umieszczono w placówkach medycznych. Niestety należy podkreślić, że aż 678 bezdomnych odmówiło przyjęcia jakiegokolwiek pomocy.

Profilaktyka stanowiła istotny segment działań SM – w 2023 roku wygłoszono 1708 prelekcji w placówkach oświatowych. Ponadto zrealizowano 251 wspólnych patroli podczas działań rutynowych oraz w ramach wspólnych akcji z Policją, Strażą Graniczną, Żandarmerią Wojskową oraz PSP. Zabezpieczano wówczas imprezy masowe, uroczystości państwowe oraz akcje ratownicze na terenie miasta.

Szczecińska SM stanowi istotny komponent systemu zarządzania kryzysowego na obszarze Szczecina. Współpracuje ona z Wydziałem Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta Szczecin, zajmuje się m.in. monitorowaniem komunikatów pogodowych i hydrometeorologicznych, wymianą informacji o zagrożeniach z innymi jednostkami, realizuje zadania w ramach stałego dyżuru prezydenta oraz zadania z zakresu obrony cywilnej.

Z uwagi na położenie Szczecina oraz znaczny udział akwenów w całkowitej powierzchni miasta ważnym elementem jest bezpieczeństwo na obszarach wodnych. Od 2017 roku dominującym podmiotem, któremu powierzono

bezpieczeństwo na akwenach znajdujących się w granicach miasta, jest Szczecińskie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe¹⁴. Funkcjonalnie WOPR operował z dwóch baz znajdujących się przy Kanale Zielonym oraz kąpielisku miejskim Dziewoklicz. W 2023 roku zatrudniał 160 ratowników, w tym 53 w grupach interwencyjnych. WOPR intensywnie wykorzystywał różnicowany potencjał środków, w tym m.in.: 5 pojazdów, 9 łodzi motorowych, 2 skutery wodne, 66 środki łączności oraz 1 dron. Przełożyło się to na 239 interwencji. Największą ich liczbę przeprowadzono na wydzielonych obszarach wodnych (85), dotyczyły one: ratowania życia (76), poszukiwania osób na obszarze wodnym (17), były to również akcje techniczne (24), akcje ochrony środowiska (21) oraz akcje prewencyjne (16). Niestety w 2023 roku na szczecińskich akwenach utonęło 5 osób, w tym 4 mężczyzn.

■ **Bezpieczeństwo epidemiczne**

Jak ważnym aspektem bezpieczeństwa jest minimalizowanie zagrożeń epidemicznych, mieszkańcy Szczecina uświadomili sobie w latach 2019–2022. Dlatego też wyprzedzające działanie systemu zarządzania kryzysem epidemicznym jest determinowane funkcjonowaniem Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w Szczecinie¹⁵. Wykonuje on zadania z zakresu zdrowia publicznego poprzez sprawowanie bieżącego i zapobiegawczego nadzoru sanitarnego, prowadzenie działalności zapobiegawczej i przeciwepidemicznej, a także oświatowo-zdrowotnej. Stan zatrudnienia tej instytucji na dzień 31 grudnia 2023 roku wynosił 94 osoby.

W ramach działań bieżących w 2023 roku pracownicy oddziałów i sekcji: zapobiegawczego nadzoru sanitarnego, higieny żywności, żywienia i przedmiotów użytku, epidemiologii, higieny komunalnej, higieny pracy, higieny dzieci i młodzieży oraz oświaty zdrowotnej i promocji zdrowia zrealizowali blisko 15 tys. kontroli, w tym ponad 9 tys. wywiadów epidemicznych. Wykonali również blisko 5 tys. badań fizykochemicznych. W rezultacie wydano 1,6 tys. decyzji, 126 postanowień na sprowadzenie zwłok oraz nałożono 374 mandatów. Ponad 550 zgłoszeń od mieszkańców Szczecina skutkowało wykonaniem czynności sprawdzających, w wyniku których potwierdzono zgłoszone okoliczności w 147 przypadków. Wśród najczęściej zgłaszanych nieprawidłowości były:

¹⁴ Dalej WOPR.

¹⁵ Dalej PPIS.

1. niewłaściwe warunki sanitarno-higieniczne i techniczne pomieszczeń pobytu,
2. niewłaściwej jakości zdrowotnej środka spożywczego, wprowadzanie do obrotu żywności po upływie terminu przydatności do spożycia lub daty minimalnej trwałości oraz niewłaściwe warunki przechowywania środków spożywczych,
3. uciążliwości związane z występowaniem gryzoni, insektów, bytowaniem gołębi oraz nieprawidłowości w postępowaniu z odpadami komunalnymi,
4. nieprzestrzeganie realizacji ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu zagrożenia epidemicznego, zasad higieniczno-sanitarnych oraz obowiązków wynikających z aktów normatywnych¹⁶,
5. wyeksploatowanie pomieszczeń sanitarnych, brak zaplecza sanitarnego,
6. brak odzieży roboczej i środków ochrony indywidualnej, w tym masek ochronnych oraz brak oceny ryzyka stanowiskowego.

W 2023 roku w ramach granicznej kontroli sanitarnej żywności oraz materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością przeprowadzono łącznie 155 kontroli, w tym 9 w miejscu docelowego przeznaczenia towaru oraz 146 w zakładzie eksportera. Łącznie wydano 155 świadectw spełnienia wymagań zdrowotnych przez środek spożywczy przekraczający granicę. Narzędziem wspomagającym kontrole na granicy jest RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) – system wczesnego ostrzegania o niebezpiecznej żywności i paszach. W ramach jego wykorzystania w 2023 roku reagowano w związku z 83 powiadomieniami o niebezpiecznych produktach żywnościowych, w tym 16 powiadomieniami alarmowymi, 58 powiadomieniami informacyjnymi w celu podjęcia działań, 2 powiadomieniami informacyjnymi w celu zwrócenia uwagi, 2 powiadomieniami o niezgodności oraz 1 powiadomieniem o fałszowaniu żywności.

Doświadczenia wyniesione z epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 wskazują na konieczność intensyfikacji działań prewencyjnych umożliwiających wczesną reakcję na pojawienie ogniska epidemicznego. W Szczecinie w 2023 roku odnotowano łącznie 16 zbiorowych zatruc pokarmowych. Wśród zgłoszonych ognisk chorób przenoszonych drogą pokarmową w 3 przypadkach czynnikiem etiologicznym było zakażenie pałeczkami z rodzaju *Salmonella*,

¹⁶ Ustawa z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (DzU 2008, nr 234, poz. 1570).

2 wywołane zostały przez norowirusy, 1 ognisko przez wirus SARS-Cov-2. W 10 ogniskach nie ustalono podejrzanego czynnika chorobotwórczego. W porównaniu z rokiem 2022 było znacznie mniej przypadków zachorowań na wirusowe zapalenia wątroby typu B i C przewlekłe i BNO¹⁷. Liczba zachorowań na postaci ostre WZW¹⁸ typu B i C pozostała na podobnym poziomie. W 2023 roku zarejestrowano: 39 przypadków zidentyfikowanych po raz pierwszy nosicieli WZW typu B, 314 nowo wykrytych nosicieli WZW typu C, a także 3 przypadki zachorowań na WZW typu A.

W 2023 roku odnotowano 532 zachorowań na gripę potwierdzonych testem antygenowym, w tym 28 z nich wystąpiło u dzieci do 14. roku życia. Natomiast liczba zakażeń wirusem RSV na terenie miasta Szczecin w 2023 roku wyniosła 223, w tym 196 u dzieci do 14. roku życia. Dla porównania w 2022 roku zarejestrowano łącznie 8543 zachorowań oraz podejrzeń zachorowań na gripę, w tym 4344 u dzieci do 14. roku życia.

Analizując podatność na choroby wieku dziecięcego, w 2023 roku należy zauważyć wzrost zachorowań na szkarlatynę, świnkę, krztusiec i ostre porażenie wiotkie. Znacznie zmalała natomiast zachorowalność na ospę wietrzną. W latach 2022 i 2023 nie odnotowano przypadków zgłoszeń zachorowań na różyczkę. Jednak w 2023 roku wystąpił znaczny wzrost zachorowań na inwazyjną chorobę meningokokową: odnotowano 8 przypadków (6 dotyczyło meningokoków typu B, 1 meningokoków typu W, 1 bez określenia serotypu).

W 2023 roku zarejestrowano 228 zgłoszeń zagrożenia wścieklizną, 5 osób hospitalizowano z tego powodu, 103 zostały zaszczepione (w tym 15 dzieci do 14. roku życia), trzykrotnie podano preparat do immunoprofilaktyki biernej. Odnotowano 12 pokąsań przez dzikie zwierzęta, m.in. szczura i nietoperza. W tym okresie nie stwierdzono wystąpienia wścieklizny u ludzi. Wśród zwierząt, które poddano obserwacji po pokąsaniu ludzi, nie było przypadków tej choroby.

W Szczecinie kontynuowano również program szczepień ochronnych. Był on realizowany przez 62 świadczeniodawców w 96 punktach, opieką objęto 471 183 osób, z czego 394 965 stanowiły osoby powyżej 19. roku życia. W 2023 roku przeprowadzono łącznie 170 kontroli punktów szczepień, w tym 3 kontrole interwencyjne oraz 19 sprawdzających. Nadzorem objęto blisko 1,8 tys. osób uchylających się od obowiązku szczepień ochronnych, co skutkowało

¹⁷ Biegunka i zapalenie żołądkowo-jelitowe.

¹⁸ Wirusowe zapalenie wątroby.

wystawieniem 2 wniosków do Wojewody Zachodniopomorskiego o wszczęcie egzekucji administracyjnej, w tym 2 tytułów wykonawczych zobowiązujących rodzica do wykonania zaległych szczepień ochronnych u dziecka. W efekcie obowiązku szczepień ochronnych dopełniło 89 osób. W ramach nadzoru nad osobami uchylającymi się od obowiązku szczepień ochronnych wysłanych zostało 1036 pism informacyjnych i 27 upomnień do opiekunów prawnych.

■ Bezpieczeństwo epizootyczne

Szczecin z uwagi na swoje położenie geograficzne, znaczny udział obszarów leśnych oraz akwenów stanowi naturalne siedlisko dla wielu gatunków fauny i flory. Nadto wiele podmiotów gospodarczych na obszarze miasta zajmuje się hodowlą oraz ubojem i przetwarzaniem zwierząt. Te aspekty powodują, że kluczowe dla bezpieczeństwa epizootycznego jest sprawne funkcjonowanie Państwowej Inspekcji Weterynaryjnej¹⁹ w Szczecinie. Realizując zasadę kontroli „od pola do stołu”, wykonuje ona zadania z zakresu ochrony zdrowia zwierząt, bezpieczeństwa żywności dla ludzi i zwierząt oraz ochronę zdrowia publicznego. Szczegółowy katalog zadań PIW zawarto w aktach normatywnych²⁰ oraz wewnętrznego kierowania. Na obszarze Szczecinie były one realizowane przez²¹:

1. zespół bezpieczeństwa żywności, pasz i utylizacji – 11 inspektorów weterynaryjnych, w tym 6 lekarzy weterynarii, których 4 zatrudnionych jest oddziale w zakładzie Animex Szczecin;
2. zespół zwalczania chorób zakaźnych zwierząt – 5 inspektorów weterynaryjnych, w tym 2 lekarzy weterynarii.

Należy podkreślić, że sytuacja epizootyczna na terenie Szczecina w 2023 roku nie przedstawiała się tak korzystnie jak w latach ubiegłych. Wymusiło to zwiększenie intensywności i konsekwencji prowadzenia badań monitoringowych, które ukierunkowane zostały na ujawnianie szerokiego katalogu

¹⁹ Dalej PIW. Szczegółowe dane pochodzą z materiału przedstawionego przez Powiatowego Lekarza Weterynarii w Szczecinie na posiedzeniu Miejskiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Szczecinie w 2024 r.

²⁰ Ustawa z 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz.U. 2023, poz. 1075, t.j.). W 2023 r. weszło w życie wiele przepisów Unii Europejskiej oraz przepisów wykonawczych do przepisów „weterynaryjnych”, które w sposób zasadniczy zmieniły podstawy prawne do wydawania decyzji administracyjnych w sprawie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. W 2023 r. był dalej modyfikowany i wprowadzany nowy system elektroniczny dotyczący handlu produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego, paszami, produktami pochodzenia zwierzęcego, zwierzętami, tj. TRACES NT, który zastąpił dotychczasowy system TRACES.

²¹ Oprócz pracowników czynności urzędowe w zakresie zwalczania chorób zakaźnych zwierząt oraz bezpieczeństwa żywności na koniec 2023 r. wykonywało 31 wyznaczonych urzędowych lekarzy weterynarii, w tym w zakładzie Animex Foods Sp. z o.o. 5 lekarzy, w zakładzie Drobimex Sp. z o.o. 25 lekarzy oraz 8 osób pomocy technicznej.

chorób zwierząt. W ich wyniku ustalono lub wykluczono następujące jednostki chorobowe:

1. gruźlicę bydła – 43 szt. w 2 stadach,
2. brucelozę bydła – 14 szt. w 1 stadzie,
3. białaczkę bydła – 14 szt. w 1 stadzie,
4. brucelozę owiec – 5 szt. w 2 stadach,
5. brucelozę kóz – 1 szt. w 1 stadzie
6. pryszczycę bydła – 10 szt. w 6 stadach,
7. klasyczny pomór świń – 0 szt. w 0 stadach,
8. chorobę pęcherzykową – 0 próbek w 0 stadach,
9. afrykański pomór świń u dzików – dziki padłe: 224 szt., w tym 146 dodatknych,
10. afrykański pomór świń u dzików – dziki z wypadków komunikacyjnych: 53 szt., w tym 1 dodatni,
11. afrykański pomór świń u dzików – dziki uśmiercone z objawami: 10 szt. w tym 8 dodatknych,
12. afrykański pomór świń u dzików – dziki odstrzelone: 249 szt. w tym 6 dodatknych,
13. afrykański pomór świń u świń (monitoring) – 0 próbek, w tym 0 dodatknych,
14. monitoring skuteczności szczepienia lisów (akcję szczepień zakończono w 2013 roku),
15. VHS²² ryb – 0 gospodarstw,
16. IHN²³ ryb – 0 gospodarstw,
17. HPAI²⁴ (ptactwo dzikie) – ptaki martwe: 38 szt. (21 szt. mew śmieszek, 16 szt. szpaków (wypadek komunikacyjny), 1 łabędź (wypadek komunikacyjny) w tym 5 szt. dodatknych,
18. HPAI ptactwo domowe – 0 próbek w 0 gospodarstwach,
19. CWD²⁵ jeleniowate – 0 szt.,
20. BTV²⁶ bydło – 7 szt. w 2 stadach. W 2023 roku, w związku z przepisami rozporządzenia Komisji nr 1266/2007 z 26 października 2007 roku w sprawie przepisów wykonawczych dotyczących dyrektywy

²² Wirusowa posocznica krwotoczna ryb łososiowatych.

²³ Zakaźna martwica układu krwiotwórczego ryb łososiowatych.

²⁴ Wysoce zjadliwa grypa ptaków.

²⁵ Przewlekła wyniszczająca choroba jeleniowatych.

²⁶ Choroba niebieskiego języka.

Rady 2000/75/WE w odniesieniu do kontroli, monitorowania, nadzoru i ograniczeń przemieszczeń niektórych zwierząt należących do gatunków podatnych na zarażenie chorobą niebieskiego języka, wykonywano badania monitoringowe w kierunku BTV. Wszystkie wyniki wykonanych badań były ujemne. Polska do dnia sporządzenia sprawozdania nadal jest krajem wolnym od BTV bydła.

21. BTV owce – 1 szt. w 1 stadzie,
22. BTV kozy – 6 szt. w 1 stadzie,
23. IBR/IPV²⁷ – 14 szt. bydła w 3 stadach,
24. gorączka Q²⁸ – 14 szt. owiec i kóz w 3 stadach,
25. choroba Aujeszkiego²⁹ – 0 szt. świń w 0 stadach,
26. salmonella w stadach kur niosek – 1 w 1 stadach,
27. salmonella w stadach brojlerów kurzych – 0 w 0 stadach,
28. salmonella w stadach kur hodowlanych – 27 w 11 stadach,
29. salmonella w stadach indyków rzeźnych – 2 w 2 stadach.

PIW realizowała nakazane przez Głównego Lekarza Weterynarii kontrole we wszystkich gospodarstwach utrzymujących trzodę chlewną. W ich wyniku, po przeprowadzeniu dochodzenia epizootycznego na przełomie września i października 2023 roku, stwierdzono 2 ogniska afrykańskiego pomoru świń (ASF) w gospodarstwach nadzorowanych utrzymujących świnię. Były one zlokalizowane na terenie powiatu polickiego w graniczącej z miastem Szczecin miejscowości Przęsocin. Nie prowadzono monitoringu czynnego dotyczącego ujawniania wśród ptaków domowych wirusa HPAI, natomiast stosowano monitoring bierny ptasiej grypy wśród ptaków dzikich. W jego wyniku stwierdzono gripę ptaków Szczecinie, w tym mew na barce „Betonowca” na jeziorze Dąbie.

Powiatowy Lekarz Weterynarii w Szczecinie zajmował się również ujawnianiem i likwidacją przypadków wścieklizny. Przyjął zgłoszenia o 209 pogryzieniach ludzi przez zwierzęta. Zdecydowana większość tych zdarzeń, bo aż 144, odnosiła się do zwierząt z gminy Miasto Szczecin, 65 dotyczyło zaś powiatu polickiego. Odpowiednio stwierdzono pokąsania człowieka przez: 34 koty, 170 psów, 1 wiewiórkę, 1 lisa, 1 szczura, 1 królika. PIW została poinformowana

²⁷ Zakaźne zapalenie nosa i tchawicy bydła/otręt bydła.

²⁸ Bakteryjna, zakaźna choroba owiec i bydła.

²⁹ Wirusowa choroba zakaźna zwierząt gospodarskich i wolno żyjących.

o wykonaniu szczepień przeciwko wściekliznie 21 643 psów oraz 1818 kotów. Wobec obrotu zwierzętami domowymi z rejonów objętych konfliktem militarnym istnieje w mieście realne zagrożenie wystąpienia wścieklizny.

Na obszarze Szczecina utrzymuje się niewielkie zagrożenie włośnicą. Stwierdzono jedynie 8 przypadków tej choroby u zwierząt (dzików) ze Szczecina. Lekarze urzędowi w Terenowej Pracowni Diagnostyki Włośnicy nr 62-31 przeprowadzili badania wszystkich próbek mięsa w kierunku włośni pobranych od 318 536 szt. świń ubitych w rzeźni Animex Foods Sp. z o.o. w Szczecinie. Ogółem zbadano 971 próbek mięsa od świń (16) oraz ubitych dzików na użytek własny – w 2 próbkach odnaleziono włośnię u dzików. Nie stwierdzono również prionów zakaźnych encefalopatii gąbczastych w badanych próbkach 2 szt. bydła padłego powyżej 48. miesiąca życia, gąbczastych przenośnych encefalopatii (TSE) wśród padłych owiec oraz 13 sztuk kóz padłych, w wieku powyżej 18. miesiąca życia. W wyniku przeprowadzonych badań nie stwierdzono również tzw. prionów Scrapie.

Zgodnie z przepisami rozporządzenia (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 roku na obszarze Szczecina nie zanotowano nieprawidłowości w usuwaniu padłych zwłok bezdomnych zwierząt domowych (kotów i psów) oraz zwierząt dzikich.

Na dzień 31 grudnia 2023 roku PIW sprawowała nadzór nad: 2 zakładami rozbioru i przetwórstwa mięsa czerwonego oraz 1 zakładem mięsa białego i produktów pochodzenia zwierzęcego, 2 zakładami przetwórstwa ryb, 6 chłodniami składowymi mięsa i produktów pochodzenia zwierzęcego, 3 zakładami pakowania oraz 44 podmiotami zajmującymi się obrotem i transportem produktów pochodzenia zwierzęcego zwierzęcych. Nadto do rejestru zakładów sprzedaży bezpośredniej wpisanych było: 15 gospodarstw rybaccich, prowadzących sprzedaż nieprzetworzonych produktów akwakultury, 14 gospodarstw utrzymujących pszczoły i sprzedających nieprzetworzone produkty pszczele pozyskane z własnej pasieki oraz 1 podmiot zajmujący się produkcją jaj konsumpcyjnych przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej.

W Szczecinie zarejestrowane było 18 łodzi rybackich, podczas ich kontroli nie stwierdzono niezgodności. Dodatkowo należy podkreślić, że na obszarze miasta prowadzony jest chów/hodowla zwierząt dzikich utrzymywanych przez człowieka jak zwierzęta gospodarskie – stado 34 sztuk danieli, chów/hodowla pszczół liczące 179 pasiek – 3753 pni oraz chów lub hodowla psów oraz kotów, którymi zajmuje się 36 podmiotów.

W 2023 roku zakończyło funkcjonowanie schronisko dla bezdomnych zwierząt przy Alei Wojska Polskiego w Szczecinie, które zostało wyrejestrowane na wniosek podmiotu prowadzącego działalność. W 2023 roku zarejestrowano w Szczecinie nową placówkę tego typu przy ul. Zwierzęcy Zakątek 1. Znajduje się ona pod stałą kontrolą PIW.

W całym 2023 roku Powiatowy Lekarz Weterynarii w Szczecinie nie dysponował pełną obsadą wykwalifikowanej kadry, co przy faktycznej obsadzie 16 stanowisk istotnie zagraża wykonywaniu nawet podstawowych zadań ustawowych Inspekcji Weterynaryjnej. Powyższe niedobory kadrowe powodują znaczne obciążenie pracą w związku z koniecznością zwalczania m.in. afrykańskiego pomoru świń³⁰.

Pomimo powyższych problemów należy pozytywnie ocenić stan bezpieczeństwa epizootycznego, a przydzielone do realizacji zadania w obszarze weterynarii w 2023 roku zostały zrealizowane prawidłowo – nie dopuszczono do wystąpienia zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego w odniesieniu do zdrowia ludzi, a także do pasz, utylizacji oraz dobrostanu zwierząt.

■ Zarządzanie kryzysowe

Na obszarze Gminy Miasto Szczecin funkcjonuje system zarządzania kryzysowego obejmujący poziom gminny i powiatowy³¹. W jego skład wchodzi podmioty, które mają wykonywać działania ujęte w Miejskim Planie Zarządzania Kryzysowego. Charakterystyka wybranych aspektów bezpieczeństwa zawarta powyżej opiera się na analizie aktywności podmiotów uwzględnionych w tym planie. Należy również nadmienić, że jest on głównym dokumentem sytuującym obowiązki i zakresy kompetencji podmiotów w sytuacji wystąpienia zidentyfikowanych zagrożeń. Plan jest częścią planu wojewódzkiego i został zatwierdzony przez wojewodę zachodniopomorskiego.

Przewodniczącym Miejskiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego³² jest Prezydent Miasta Szczecin. Wszystkie zadania o charakterze planistycznym oraz koordynacyjno-zarządczym wykonuje w jego imieniu Wydział Zarządzania Kryzysowego i Ochrony Ludności Urzędu Miasta Szczecin. Dyrektor tego wydziału jest jednocześnie jednym z dwóch zastępców przewodniczącego

³⁰ Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 1 marca 2023 r. w sprawie wprowadzenia w 2023 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń i poszerzenie wiedzy na temat tej choroby oraz jej zwalczanie” (DzU 2023, poz. 517).

³¹ Prezydent Miasta Szczecin jest jednocześnie starostą grodzkim.

³² Dalej MZZK.

MZZK³³. W sytuacji pojawiających się zagrożeń zwoływane są planowe lub doraźne posiedzenia MZZK. W 2023 roku odbyło się pięć posiedzeń zespołu. Dotyczyły one m.in.: zatwierdzenia planu pracy MZZK na 2023 rok oraz zagrożeń związanych z ASF na terenie gminy Miasto Szczecin, opiniowanie Miejskiego Planu Zarządzania Kryzysowego, przygotowania służb miejskich na wypadek wystąpienia podtopień spowodowanych nawałnymi deszczami w rejonie osiedli Pogodno i Krzekowo-Bezzecze, przeciwdziałanie skutkom awarii bloków ciepłowniczych w EC Pomorzany oraz oceny stanu przygotowania i identyfikacji zagrożeń w funkcjonowaniu systemu ciepłowniczego miasta w sezonie grzewczym 2023/2024. Istotnym elementem przygotowania miasta do sytuacji kryzysowych jest systematyczna organizacja ćwiczeń sprawdzających kompetencje podmiotów odpowiedzialnych za wybrane sfery bezpieczeństwa mieszkańców Szczecina. W 2023 roku były one współorganizowane wraz z Katedrą Studiów nad Bezpieczeństwem Uniwersytetu Szczecińskiego³⁴ oraz z klubem Pogoń Szczecin SSA ćwiczenia „Stadion 2023”.

■ Podsumowanie

Bezpieczeństwo jako jedna z kluczowych potrzeb ludzkich jest przedmiotem zróżnicowanych, często kontrowersyjnych opinii. Przedstawione dane dotyczące kluczowych elementów systemu bezpieczeństwa Szczecina wskazują na pozytywną tendencję w zakresie poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym, epidemicznego czy epizootycznego w 2023 roku. Zauważalny niewielki wzrost liczby przestępstw w wybranych kategoriach jest zjawiskiem niepokojącym i wymagającym zdecydowanej reakcji ze strony policji. Powyższa charakterystyka nie obejmuje istotnych aspektów funkcjonowania wielu sfer, takich jak edukacja, ochrona zdrowia czy opieka społeczna, które mają istotny wpływ na kształtowanie poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Szczecina.

Należy podkreślić, że Szczecin systematycznie doskonali funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego, odgrywającego kluczową rolę w sytuacji wystąpienia zagrożenia. Funkcjonujemy w środowisku narażonym na zjawiska, których intensywność powoduje utratę komfortu bezpieczeństwa. Jeszcze kilka lat temu gwałtowne zjawiska atmosferyczne, epidemie czy

³³ Zastępcą jest również pełnomocnik Prezydenta Miasta Szczecin ds. bezpieczeństwa.

³⁴ W latach 2016–2023 Miasto Szczecin wraz z Katedrą Studiów nad Bezpieczeństwem Uniwersytetu Szczecińskiego zorganizowało szereg ćwiczeń dotyczących: aktu terroryzmu kryminalnego podczas sportowej imprezy masowej, zaburzeń w dostawie energii elektrycznej, wody oraz uszkodzenia systemu oczyszczania ścieków. Wnioski praktyczne z ćwiczeń stanowiły przyczynek do zmian w organizacji i infrastrukturze komunalnej Gminy Miasto Szczecin.

niekontrolowane migracje nie stanowiły dla mieszkańców Szczecina wyzwania. Przeciwdziałanie tym zagrożeniom wymaga zbiorowego wysiłku wszystkich: administracji publicznej, biznesu, ale przede wszystkim mieszkańców³⁵.

³⁵ Autorzy pisali niniejszy tekst we wrześniu 2024 roku w czasie katastrofalnej powodzi, która wystąpiła w południowej części Polski. Jej skala oraz skutki są wymownym dowodem na siłę żywiołu oraz konieczność dokonania zmian normatywnych i funkcjonalnych w zakresie utworzenia sprawnego systemu ochrony ludności.

Paweł Szumilas*
Konrad Jarosz**
Izabela Napieracz-Trzosek***
Marcin Sygut****
Beata Karakiewicz*****

Bezpieczeństwo zdrowotne w Szczecinie w 2023 roku

Bezpieczeństwo to pojęcie o fundamentalnym znaczeniu, które przenika różne aspekty życia społecznego, politycznego i jednostkowego. Wywodzi się ono z łacińskiego terminu *sine cura (securitas)* i definiuje stan, w którym jednostka, grupa społeczna lub państwo znajdują się poza zmartwieniami, troskami oraz zagrożeniami, ciesząc się spokojem, pewnością i stabilnością. Jest to pierwotna potrzeba egzystencjalna, niezbędna do osiągnięcia pełni życia i rozwoju¹.

Bezpieczeństwo może być postrzegane jako wartość priorytetowa na liście dóbr i celów życiowych, zarówno indywidualnych, jak i zbiorowych. Jego istotność manifestuje się w dążeniu do osiągnięcia i utrzymania optymalnego stanu, który zapewnia harmonię, stabilizację i ochronę przed wszelkimi zagrożeniami. Jednakże bezpieczeństwo to nie stan jednostajny i niezmienny, lecz dynamiczny proces, który podlega ciągłym zmianom i adaptacji do nowych warunków i wyzwań.

Pojęcie bezpieczeństwa jest interdyscyplinarne i obejmuje szeroki zakres nauk społecznych, takich jak prawo, ekonomia, socjologia, politologia oraz nauki o stosunkach międzynarodowych. Jest również złożone, wieloaspektowe

* Dr n. med. Paweł Szumilas – Zakład Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie.

** Dr n. med. Konrad Jarosz – Klinika Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Wydział Medycyny i Stomatologii Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie.

*** Dr n. zdr. Izabela Napieracz-Trzosek – Zakład Pielęgniarstwa Specjalistycznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie.

**** Dr n. med. Marcin Sygut – Zakład Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie.

***** Prof. dr hab. n. zdr. Beata Karakiewicz – Zakład Medycyny Społecznej i Zdrowia Publicznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie.

¹ K. Ficoń, *Propedeutyka bezpieczeństwa. Filozofia, nauka, fenomen*, Warszawa 2020, s. 125.

i niejednoznaczne, dotyczy różnorodnych kontekstów życiowych i politycznych. W tym sensie odnosi się do ciągłej działalności jednostek, społeczności lokalnych, państw czy też organizacji międzynarodowych, dążących do uzyskania pożądanego stanu. Bezpieczeństwo to także jedna z naczelných potrzeb i wartości człowieka.

Myśląc o bezpieczeństwie zdrowotnym, należy wziąć pod uwagę wiele aspektów bezpieczeństwa, bardzo zależnych od siebie i wpływających na inne – należy tutaj wymienić:

- bezpieczeństwo ekologiczne,
- bezpieczeństwo energetyczne,
- bezpieczeństwo imprez masowych,
- bezpieczeństwo kulturowe,
- bezpieczeństwo lotnicze,
- bezpieczeństwo mniejszości narodowych i etnicznych,
- bezpieczeństwo morskie,
- bezpieczeństwo społeczności lokalnych,
- bezpieczeństwo transgraniczne,
- bezpieczeństwo w ruchu drogowym,
- bezpieczeństwo wodne,
- bezpieczeństwo zdrowotne,
- bezpieczeństwo żywnościowe i bezpieczeństwo żywności².

Wiele z tych dziedzin bezpieczeństwa powstało w odpowiedzi na występujące zagrożenia, a zatem znaczna część z nich może mieć wpływ lub bezpośrednio wpływa na bezpieczeństwo zdrowotne, które jest tematem głównym niniejszego artykułu.

Bezpieczeństwo zdrowotne i związane z nim terminy, takie jak: pacjent, świadczenia zdrowotne, podmioty udzielające świadczenia, podmioty lecznicze, zawody w ramach działalności leczniczej (lekarz, pielęgniarka, położna, ratownik medyczny, fizjoterapeuta), prawa i obowiązki pacjentów (świadczeniobiorców), obowiązki podmiotów wykonujących działalność leczniczą, stany zagrożenia epidemicznego, obowiązki osób fizycznych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej, wszelkie zarządzenia kryzysowe i infrastruktura krytyczna, są ściśle określone i opisane w odpowiednich ustawach³.

² *Leksykon bezpieczeństwa Pomorza Zachodniego*, red. J. Piątek, R. Podgórzńska, D. Kowalewska, R. Bartłomiejski, Toruń 2022.

³ *Ibidem*.

Aby lepiej zrozumieć całokształt problemu bezpieczeństwa zdrowotnego, należy wyjaśnić podstawowe definicje. Zatem **działalność lecznicza** polegać będzie najprościej na udzielaniu świadczeń zdrowotnych, ale w tym pojęciu może się zawierać również promocja zdrowia lub realizacja zadań dydaktycznych i badawczych w powiązaniu z udzieleniem świadczeń zdrowotnych i promocją zdrowia, a w tym wdrażanie nowych technologii medycznych oraz nowych metod leczenia. Forma udzielania danych świadczeń może być realizowana bezpośrednio lub za pośrednictwem systemów teleinformatycznych⁴.

Pacjent zaś to osoba, która zwraca się do podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych lub do osoby wykonującej zawód medyczny w celu udzielenia świadczeń zdrowotnych lub korzysta z tych świadczeń⁵. Świadczenia zdrowotne muszą odpowiadać wymaganiom aktualnej wiedzy medycznej i powinny być udzielane z należytą starannością przez udzielające ich podmioty w warunkach odpowiadających określonym w odrębnych przepisach wymaganiom fachowym i sanitarnym. Przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych osoby wykonujące zawód medyczny kierują się zasadami etyki zawodowej określonymi przez właściwe samorządy zawodów medycznych⁶. Zatem pacjenci – świadczeniobiorcy – mają prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, których celem jest zachowanie zdrowia, zapobieganie chorobom i urazom, wczesne wykrywanie chorób, leczenie, pielęgnacja oraz zapobieganie niepełnosprawności i jej ograniczanie⁷.

Z kolei **świadczeniem zdrowotnym** będzie każde działanie służące zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia oraz inne działania wynikające z procesu leczenia lub też z przepisów odrębnie regulujących zasady ich wykonywania⁸.

Ustawa o prawach pacjenta odsyła nas do definicji **podmiotu wykonującego działalność leczniczą** z ustawy o działalności leczniczej. Zatem podmiotem leczniczym jest nie tylko lekarz, pielęgniarka lub fizjoterapeuta wykonujący zawód w ramach działalności leczniczej, jako praktyki zawodowej, ale również samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, jednostka budżetowa, instytuty badawcze, fundacje i stowarzyszenia oraz jednostki

⁴ Art. 3 ust. 1 i 2; art. 5 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. DzU 2024, poz. 799).

⁵ Art. 3 ust. 1 pkt. 4 ustawy z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. DzU 2024, poz. 581).

⁶ Art. 6. ust. 1 i 2, art. 8 ustawy z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. DzU 2024, poz. 581).

⁷ Art. 15 ust. 1–2, 2a ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. DzU 2024, poz. 146, 858).

⁸ Art. 2 ust. 1 pkt. 10 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. DzU 2024, poz. 799).

wojskowe, których celem jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i prowadzenie działalności leczniczej. Natomiast **osoba wykonująca zawód medyczny** to ta, która legitymuje się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny. Każdy lekarz, pielęgniarka, położna, ratownik medyczny czy fizjoterapeuta – w ramach obowiązków osób wykonujących zawody medyczne – ma obowiązek wykonywać swój zawód ze wskazaniem aktualnej wiedzy medycznej, dostępnymi metodami i środkami zapobiegania, rozpoznawania i leczenia chorób, zgodnie z zasadami etyki zawodowej oraz należytą starannością⁹.

Sami lekarze, pielęgniarki i fizjoterapeuci po wpisaniu do rejestru podmiotów wykonujących działalność leczniczą mogą wykonywać zawód jako praktykę zawodową w formie indywidualnych praktyk (w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej) bądź praktyk grupowych (w ramach spółek cywilnych, jawnych albo partnerskich)¹⁰.

Warto zwrócić uwagę na to, jakie świadczenia gwarantowane przysługują pacjentowi. Mówi o tym dokładnie ustawa z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej – i głównie są to świadczenia z zakresu:

- 1) podstawowej opieki zdrowotnej,
- 2) ambulatoryjnej opieki specjalistycznej,
- 3) leczenia szpitalnego,
- 4) opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień,
- 5) rehabilitacji leczniczej,
- 6) świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych w ramach opieki długoterminowej,
- 7) leczenia stomatologicznego,
- 8) lecznictwa uzdrowiskowego,
- 9) zaopatrzenia w wyroby medyczne, na zlecenie osoby uprawnionej, oraz ich naprawy, o których mowa w ustawie o refundacji,
- 10) ratownictwa medycznego,
- 11) opieki paliatywnej i hospicyjnej,
- 12) świadczeń wysokospecjalistycznych,

⁹ Art. 2 ust. 1 pkt. 2 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. DzU 2024, poz. 799); art. 4. ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (t.j. DzU 2023, poz. 1516 ze zm.); art. 11 ust. 1 ustawy z 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej (t.j. DzU 2024, poz. 814, 854); art. 11 ust. 1 pkt. 2 ustawy z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (t.j. DzU 2024, poz. 652); art. 4. ust. 1. ustawy z 25 września 2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty (t.j. DzU 2023, poz. 1213, 1234).

¹⁰ Art. 5 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (t.j. DzU 2024, poz. 799).

- 13) programów zdrowotnych,
- 14) leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych dostępnych w aptece na receptę,
- 15) programów lekowych określonych w przepisach ustawy o refundacji,
- 16) leków stosowanych w chemioterapii określonych w przepisach ustawy o refundacji,
- 17) leków nieposiadających pozwolenia na dopuszczenie do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, sprowadzanych z zagranicy na warunkach i w trybie określonym w art. 4 ustawy z 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (t.j. DzU 2024, poz. 686), pod warunkiem że w stosunku do tych leków wydano decyzję o objęciu refundacją na podstawie ustawy o refundacji oraz ratunkowego dostępu do technologii lekowych.
- 18) środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego, sprowadzonych z zagranicy na warunkach i w trybie określonym w art. 29a ustawy z 25 sierpnia 2006 r. o bezpieczeństwie żywności i żywienia (t.j. DzU 2023, poz. 1448), pod warunkiem, że w stosunku do tych środków wydano decyzję o objęciu refundacją na podstawie ustawy o refundacji,
- 19) stwierdzenia w związku z wydaniem zaświadczenia, o którym mowa w art. 133 § 2b ustawy z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. DzU 2024, poz. 37), że stan zdrowia osoby, która udzieliła pełnomocnictwa pocztowego do odbioru przesyłek pocztowych w placówce pocztowej w rozumieniu ustawy z 23 listopada 2012 r. – Prawo pocztowe (DzU 2023, poz. 1640, DzU 2024, poz. 467), uniemożliwia lub w znacznym stopniu utrudnia osobiste odebranie pisma w placówce pocztowej¹¹.

Pacjentowi przysługują również świadczenia gwarantowane udzielane za pośrednictwem systemu teleinformatycznego udostępnionego przez jednostkę podległą ministrowi właściwemu do spraw zdrowia właściwą w zakresie systemów informacyjnych ochrony zdrowia¹².

Jako pacjenci posiadamy wiele praw, lecz także nałożone są na nas obowiązki dotyczące osób fizycznych przebywających na terytorium Rzeczypospolitej

¹¹ *Leksykon bezpieczeństwa...*

¹² Art. 15 ust. 1–2, 2a ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. DzU 2024, poz. 146, 858).

Polskiej, w szczególności w związku z zapobieganiem i zwalczaniem zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi¹³.

Jesteśmy zatem obowiązani do:

- 1) poddawania się:
 - a. zabiegom sanitarnym,
 - b. szczepieniom ochronnym,
 - c. poekspozycyjnemu profilaktycznemu stosowaniu leków,
 - d. badaniom sanitarno-epidemiologicznym, w tym również postępowaniu mającemu na celu pobranie lub dostarczenie materiału do tych badań,
 - e. nadzorowi epidemiologicznemu,
 - f. kwarantannie,
 - g. leczeniu,
 - h. hospitalizacji,
 - i. izolacji oraz izolacji w warunkach domowych;
- 2) zaniechania wykonywania prac, przy wykonywaniu których istnieje możliwość przeniesienia zakażenia lub choroby zakaźnej na inne osoby – jeżeli jesteśmy osobami zakażonymi, chorymi na chorobę zakaźną lub nosicielami;
- 3) stosowania się do nakazów i zakazów organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej służących zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych;
- 4) udzielania danych i informacji:
 - a. organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Wojskowej Inspekcji Sanitarnej, Inspekcji Weterynaryjnej, Wojskowej Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Ochrony Środowiska, jednostkom, o których mowa w art. 30 ust. 1, oraz ośrodkom referencyjnym i instytutom badawczym – niezbędnych do prowadzenia nadzoru epidemiologicznego nad zakażeniami i chorobami zakaźnymi i zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych,
 - b. właściwym państwowym inspektorom sanitarnym – niezbędnych do prowadzenia nadzoru epidemiologicznego nad niepożądanymi odczynami poszczepiennymi,

¹³ Art. 5 ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. DzU 2024, poz. 924).

- c. organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej – niezbędnych do sprawowania nadzoru nad realizacją obowiązków, o których mowa w pkt 1–314.

W przypadku osoby nieposiadającej pełnej zdolności do czynności prawnych odpowiedzialność za wypełnienie obowiązków, o których mowa w ust. 1, ponosi osoba sprawująca prawną pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną albo opiekun faktyczny w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. DzU 2024, poz. 581)¹⁵.

Warto ponadto zwrócić uwagę na to, że wobec osoby, która nie poddaje się obowiązkowi szczepienia, badaniom sanitarno-epidemiologicznym, zabiegom sanitarnym, kwarantannie lub izolacji obowiązkowej hospitalizacji, a u której podejrzewa się lub rozpoznano chorobę szczególnie niebezpieczną i wysoce zakaźną, stanowiącą bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia innych osób, może być zastosowany środek przymusu bezpośredniego polegający na przytrzymywaniu, unieruchomieniu lub przymusowym podaniu leków. Każdy przypadek zastosowania środka przymusu bezpośredniego odnotowuje się w dokumentacji medycznej, a lekarz lub felczer decyduje, jaki rodzaj środka przymusu bezpośredniego zostanie podjęty oraz osobiście nadzoruje jego wykonanie przez osoby wykonujące zawody medyczne¹⁶.

Podczas wystąpienia zagrożenia, klęski lub sytuacji kryzysowej do działania wkracza natomiast **zarządzanie kryzysowe**. Zarządzanie kryzysowe to kluczowy element kierowania bezpieczeństwem narodowym, realizowany przez organy administracji publicznej w odpowiedzi na zagrożenia, klęski oraz sytuacje kryzysowe. Proces ten składa się z kilka etapów:

- Zapobieganie sytuacjom kryzysowym – działania mające na celu identyfikację potencjalnych zagrożeń i podjęcie środków zapobiegawczych, aby zmniejszyć ryzyko ich wystąpienia.
- Przygotowanie – opracowywanie i wdrażanie planów, procedur oraz zasobów, które pozwolą na skuteczne zarządzanie sytuacjami kryzysowymi. Obejmuje to szkolenia, ćwiczenia i budowanie świadomości zagrożeń.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Leksykon bezpieczeństwa...*

¹⁶ Art. 36 ust. 1. ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (t.j. DzU 2024, poz. 924).

- Reagowanie – szybkie i skuteczne działania podejmowane w momencie wystąpienia sytuacji kryzysowej. Celem jest minimalizacja jej skutków oraz ochrona życia, mienia i środowiska.
- Usuwanie skutków – działania mające na celu likwidację bezpośrednich następstw kryzysu, w tym pomoc poszkodowanym, odbudowę zniszczonej infrastruktury oraz przywracanie normalnego funkcjonowania społeczności.
- Odtwarzanie zasobów i infrastruktury krytycznej – długoterminowe działania mające na celu pełne przywrócenie funkcjonowania infrastruktury oraz systemów kluczowych dla bezpieczeństwa i funkcjonowania państwa.

Infrastruktura krytyczna to:

- systemy zaopatrzenia w energię, surowce energetyczne i paliwa,
- systemy łączności,
- systemy sieci teleinformatycznych,
- systemy finansowe,
- systemy zaopatrzenia w żywność,
- systemy zaopatrzenia w wodę,
- system ochrony zdrowia,
- systemy transportowe,
- systemy ratownicze,
- systemy zapewniające ciągłość działania administracji publicznej,
- systemy produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych¹⁷.

Sytuacja kryzysowa to stan, który wywiera negatywny wpływ na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia na dużą skalę lub środowiska. Charakteryzuje się również znacznymi ograniczeniami w funkcjonowaniu właściwych organów administracji publicznej, spowodowanymi niewystarczalnością dostępnych sił i środków do skutecznego zarządzania sytuacją. Efektywne zarządzanie kryzysowe wymaga współpracy wielu różnych podmiotów, zarówno na poziomie lokalnym, regionalnym, jak i krajowym, w tym służb ratowniczych, organizacji pozarządowych oraz społeczności lokalnych¹⁸.

¹⁷ Art. 2, Art. 2 ust. 1 i 2 ustawy z 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (t.j. DzU 2023, poz. 122, DzU 2024, poz. 834).

¹⁸ *Leksykon bezpieczeństwa...*

Po nakreśleniu, jak szerokim i skomplikowanym tematem jest bezpieczeństwo zdrowotne, warto teraz przejść do tego, czym jest samo zdrowie, aby stwierdzić, że to nie tylko system ochrony zdrowia, lecz w głównie mierze my sami jesteśmy odpowiedzialni za naszą kondycję zdrowotną. Już Jan Kochanowski pisał w fraszce *Na zdrowie*¹⁹, że doceniamy je dopiero wtedy, gdy coś się z nim dzieje złego. Na co dzień nie widzimy tego, jak nasz organizm, aby utrzymać stabilne środowisko wewnętrzne (homeostazę) pomimo zmieniających się warunków zewnętrznych (mechanizmy uszkodzające), wykonuje skoordynowane działania różnych mechanizmów regulacyjnych (kompensacyjnych), które współpracują, aby utrzymać równowagę fizjologiczną²⁰. Rozszerzenie definicji zdrowia o pojęcie homeostazy ma kilka zalet:

- umożliwia zrozumienie zdrowia jako dynamicznego procesu adaptacji do zmieniających się warunków, a nie jako statycznego stanu.
- uwzględnia indywidualne różnice w zdolności organizmu do adaptacji i odzyskiwania równowagi.
- podkreśla znaczenie działań prewencyjnych i terapeutycznych, które wspomagają zdolność organizmu do utrzymania homeostazy.

Myśląc o czynnikach wpływających na zdrowie, warto przywołać paradygmat funkcjonujący od połowy lat siedemdziesiątych XX wieku, który podkreśla, że w zachowaniu zdrowia decydującą rolę odgrywa styl życia. Kanadyjski minister zdrowia Marc Lalonde w swoim raporcie z 1974 roku wyodrębnił cztery pola zdrowotne i określił ich wpływ na zdrowie w ujęciu procentowym:

- **styl życia (ok. 53%)** – uznawany za najważniejszy czynnik wpływający na zdrowie, ponieważ w dużej mierze zależy od indywidualnych decyzji oraz postaw i obejmuje m.in. nawyki żywieniowe, aktywność fizyczną, używki (np. palenie tytoniu, spożycie alkoholu) oraz zachowania prozdrowotne (np. regularne badania medyczne, promowanie aktywnego trybu życia, promocja zdrowia, zmiana stylu życia),
- **środowisko (ok. 21%)** – obejmuje czynniki fizyczne (np. zanieczyszczenie powietrza, wody i gleby) oraz biologiczne (np. bakterie, wirusy),
- **genetyka (ok. 16%)** – predyspozycje genetyczne, zarówno odziedziczone, jak i nabyte, mogą zwiększać ryzyko wystąpienia pewnych chorób, a same czynniki genetyczne często są wyzwalane przez czynniki środowiskowe,

¹⁹ Wirtualna Biblioteka Literatury Polskiej, J. Kochanowski, *Fraszki* <https://literat.ug.edu.pl/fraszki/078.htm> (dostęp 15.05.2024).

²⁰ D.U. Silverthorn, *Fizjologia człowieka. Zintegrowane podejście*, tłum. A. Lis et al., Warszawa 2018.

- **opieka medyczna / system ochrony zdrowia (ok. 10%)** – stan i funkcjonowanie systemu opieki zdrowotnej wpływa na dostępność i jakość usług medycznych, choć często uważana za kluczową, ma stosunkowo niewielki wpływ na ogólny stan zdrowia w porównaniu do innych pól zdrowotnych²¹.

Rozpatrywanie każdego z pól zdrowotnych osobno nie oddaje pełnej złożoności problemu zdrowia. Wszystkie czynniki są silnie ze sobą powiązane, co podkreśla, jak skomplikowanymi zjawiskami są zdrowie i bezpieczeństwo zdrowotne. Na przykład predyspozycje genetyczne mogą być wyzwalane przez czynniki środowiskowe, a zmiany w stylu życia mogą modyfikować ryzyko wystąpienia chorób genetycznych. Zrozumienie tych interakcji jest kluczowe dla efektywnego zarządzania zdrowiem publicznym.

■ **Działalność szpitali w Szczecinie w 2023 – Uniwersyteckie Szpitale Kliniczne 1 i 2**

Uniwersytecki Szpital Kliniczny nr 1 (USK-1) w Szczecinie jest największym ośrodkiem leczniczym w województwie zachodniopomorskim (ludność województwa: 1 631 784 osoby) i samym Szczecinie (ludność miasta: 389 066 mieszkańców)²². Od 2017 roku funkcjonuje jako szpital ogólnopolski w ramach sieci szpitali, co gwarantuje mu ciągłość i stabilność finansowania dzięki umowie z Narodowym Funduszem Zdrowia (NFZ). USK-1 świadczy szeroki zakres usług medycznych, które są finansowane przez NFZ. Do głównych obszarów działalności szpitala należą²³:

- leczenie szpitalne – pełna opieka szpitalna dla pacjentów wymagających hospitalizacji,
- ambulatoryjna opieka specjalistyczna – usługi specjalistyczne dostępne w trybie ambulatoryjnym, czyli bez konieczności hospitalizacji,
- opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień – programy i usługi skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi oraz uzależnieniami,
- profilaktyczne programy zdrowotne – programy mające na celu wczesne wykrywanie i zapobieganie chorobom,

²¹ M. Lalonde, *A New Perspective on the Health of Canadians*, Ottawa 1974.

²² Główny Urząd Statystyczny, Baza Demografia, Wyniki badań bieżących, dane demograficzne z 31.12.2024 roku (<https://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/Tables.aspx> [dostęp 15.05.2024]).

²³ Sprawozdanie z działalności Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 1 im. Prof. Tadeusza Sokołowskiego PUM w Szczecinie (udostępnione za zgodą Dyrektora USK-1).

- świadczenia zdrowotne odrębnie kontraktowane – specjalistyczne usługi medyczne, które są kontraktowane oddzielnie przez NFZ,
- programy pilotażowe – innowacyjne programy testowe mające na celu wprowadzenie nowych metod leczenia i opieki zdrowotnej.

W przypadku USK-1 niektóre świadczenia są nielimitowane, co oznacza, że szpital może je realizować bez ograniczeń ilościowych. Do tych świadczeń należą: świadczenia udzielane na rzecz dzieci, świadczenia onkologiczne czy porady ambulatoryjne.

W 2023 roku USK-1 w Szczecinie we współpracy z Pomorskim Uniwersytetem Medycznym (PUM) kontynuował realizację programu wieloletniego pn. „Rozbudowa wraz z modernizacją PUM i SPSK 1 w Szczecinie w zakresie kliniczno-dydaktycznym i medycznych wdrożeń innowacyjnych”. Program ten obejmował wiele kluczowych projektów, jak: rozbudowa Oddziału Klinicznego Onkologii, Chemioterapii i Immunologii Nowotworów; uruchomienie ponadregionalnego ośrodka żywienia pozajelitowego i dojelitowego dla dzieci (nie tylko ze Szczecina, ale też z innych regionów), przebudowa oddziałów Hemato-Onkologii czy działanie w ramach Uniwersyteckiego Ponadregionalnego Centrum Chirurgii Głowy i Szyi.

W ramach środków pozyskanych z Ministerstwa Zdrowia USK-1 zrealizował inwestycje mające na celu poprawę infrastruktury i bezpieczeństwa pacjentów, np. dostosowanie klinik internistycznych do wymogów bezpieczeństwa w czasie pandemii COVID-19; modernizacja oddziałów endokrynologicznego, gastroenterologicznego, reumatologicznego i dermatologicznego; wymiana wysokospecjalistycznej aparatury wraz z adaptacją pomieszczeń. Celem tych działań była i jest poprawa odporności systemu ochrony zdrowia na pandemię COVID-19 i inne sytuacje kryzysowe, szczególnie w zakresie leczenia chorób układu krążenia, nowotworowych, układu kostno-stawowego, oddechowego, ginekologii, położnictwa, neonatologii i pediatrii. Kolejny realizowany strategiczny projekt to Uniwersyteckie Centrum Zabiegowe dla Dzieci, mający na celu budowę, przebudowę modernizację lub doposażenie infrastruktury dla podmiotów leczniczych świadczących opiekę zdrowotną dla dzieci w ramach Subfunduszu Infrastruktury Strategicznej. Ponadto powstaje nowa jednostka (Centrum Zdrowia Prokreacyjnego), która – zgodnie z nazwą – ma zapewnić poprawę opieki zdrowotnej w tej dziedzinie, co jest niezbędne ze względu na bardzo duży spadek dzietności w Polsce²⁴.

²⁴ *Ibidem*.

USK-1 udziela świadczeń w dwóch lokalizacjach w Szczecinie (przy ul. Unii Lubelskiej 1 oraz przy ul. Broniewskiego 24/26), a także w Policach. Dysponuje on:

- 773 łózkami
- 50 jednostkami działalności medycznej (kliniki, oddziały, pododdziały, zakłady i pracownie)
- 79 poradniami przyklinicznymi.

USK-1 jest jedynym ośrodkiem w regionie, w którym zorganizowano Centrum Urazowe dla Dorosłych i Dzieci zapewniające opiekę chorym z krytycznymi, wielonarządowymi obrażeniami ciała; oraz jedynym ośrodkiem posiadającym Oddział Transplantacji Szpiku, w którym wykonywane są zabiegi autologicznej i allogenicznej transplantacji krwiotwórczych komórek macierzystych oraz pobrania komórek krwiotwórczych od zdrowych dawców. Na terenie szpitalnym istnieje całodobowe ładowisko dla śmigłowców.

W 2023 roku w USK-1 hospitalizowano: 53 163 pacjentów, w tym hospitalizacje całodobowe – 47 199 pacjentów, a dzienne – 5964. W stosunku do 2022 roku nastąpił wzrost o 2,42%, który spowodowany jest zwiększeniem liczby hospitalizacji dziennych. W 2023 roku średni czas hospitalizacji (bez dziennych) wyniósł 4 dni, natomiast obłożenie łóżek 83,80%.

Największe wykorzystanie łóżek było w:

- Klinice Chorób Wewnętrznych, Reumatologii, Diabetologii, Geriatrii i Immunologii Klinicznej z Oddziałem Gastroenterologii – 115,42% (vs. 103,17% w 2022 roku),
- Klinice Hematologii z Oddziałem Transplantacji Szpiku – 100,14% (vs. 103,33% w 2022 roku),
- Klinice Chirurgii Plastycznej, Endokrynologicznej i Ogólnej – 101,40% (vs. 83,78% w 2022 roku),
- Klinice Endokrynologii, Chorób Metabolicznych i Chorób Wewnętrznych – 95,71% (vs. 97,27% w 2022 roku),
- Klinice Ortopedii, Traumatologii i Onkologii Narządu Ruchu – 92,96% (vs. 80,05% w 2022 roku),
- Oddziale Kliniknym Onkologii, Chemioterapii i Immunoterapii Nowotworów – 89,63% (vs. 103,64% w 2022 roku),
- Klinice Otolaryngologii Dorosłych i Dzieci i Onkologii Laryngologicznej – 89,62% (vs. 93,66% w 2022 roku),

- Klinice Gastroenterologii – 89,24% (vs. 101,69% w 2022 roku)²⁵.

Ponadto szpital dysponuje 99 łózkami intensywnej opieki (intensywnego nadzoru), 48 intensywnej terapii i 37 inkubatorami.

W 2023 roku w USK-1:

- przeprowadzono 23 429 zabiegów na 22 salach operacyjnych,
- udzielono 246 241 porad, o 9,01% więcej niż w roku wcześniejszym,
- zwiększono liczbę porad zabiegowych wpływających na zwiększenie dostępności do specjalistycznego leczenia w ramach umowy z NFZ:
 - endoskopie – wykonano 5092 badania endoskopowe, tj. o 17,92% więcej niż w 2022 roku
 - tomografie komputerowe – wykonano 9070 badań, tj. o 15,07% więcej niż w 2022 roku
 - rezonanse magnetyczne – wykonano 6205 badań, tj. o 14,39% więcej niż w 2022 roku
 - badania medycyny nuklearnej – w 2023 roku wykonano 2189 badań, tj. o 12,47% więcej niż w 2022 roku,
- wrosła o 15,36% (rok do roku) liczba pacjentów hospitalizowanych z przyczyn onkologicznych – do 7550,
- udzielono o ponad 30,56% więcej świadczeń w ramach tzw. szybkiej terapii onkologicznej (pakiet onkologiczny),
- hospitalizowano o 5,94% więcej dzieci niż w roku 2022, tj. średnio 685 dzieci miesięcznie,
- wykonano ponad 1000 zabiegów z zakresu endoprotezoplastyki, m.in.:
 - endoprotezoplastyka pierwotna biodra z rekonstrukcją kostną – 616 zabiegów
 - endoprotezoplastyka pierwotna całkowita kolana – 341 zabiegów²⁶.

USK-1 w 2023 roku realizował następujące profilaktyczne programy zdrowotne:

- program badań prenatalnych – spadek o 15% (średniomiesięcznie wykonywano 25 badań biochemicznych i ultrasonograficznych I i II trymestru ciąży),
- program profilaktyki raka szyjki macicy – spadek o 7,68% (średniomiesięcznie wykonywano: 600 badań mikroskopowych otrzymanego materiału do oceny),

²⁵ Sprawozdanie z działalności Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 1 im. Prof. Tadeusza Sokołowskiego PUM w Szczecinie (udostępnione za zgodą Dyrektora USK-1).

²⁶ *Ibidem*.

- program profilaktyki raka piersi – spadek o 1,23% (średniomiesięcznie wykonywanych jest 26 badań mammograficznych)²⁷.

Te spadki mogły być spowodowane przez wzrost liczby udzielanych świadczeń w 2022 roku po dwóch latach pandemii COVID-19.

W 2023 roku liczba urodzeń w Polsce wyniosła 272 tys., co oznacza spadek o 33 tys. (11%) względem poprzedniego roku. Również w USK-1 w 2023 roku mniej było porodów o 9,83% w porównaniu z 2022 rokiem. Spadek dotyczy porodów drogami natury (1046 vs. 1160 porodów, odpowiednio), cesarskie cięcia utrzymały się na stałym poziomie (640 porodów rocznie).

Zgodnie z obecnie obowiązującym trendem w Polsce przy uwzględnieniu dobrostanu pacjenta oraz zachowaniu jakości udzielanych świadczeń zdrowotnych w USK-1 dąży się do stopniowego przeniesienia do ambulatorium w pierwszej kolejności świadczeń diagnostycznych i zabiegowych. I w 2023 roku szpital udzielił ponad 246 tys. porad ambulatoryjnych, czyli o 9,01% więcej niż w 2022 roku. Jest to kontynuacja zmian w dziedzinie porad zabiegowych wpływających na zwiększenie dostępności do leczenia specjalistycznego.

Uniwersytecki Szpital Kliniczny nr 2 Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie to również szpital wieloprofilowy. Ze względu na profil kliniczny placówka świadczy także usługi zdrowotne III stopnia referencyjności, które oznaczają, że szpital jest wyposażony, a jego personel przeszkolony do przyjmowania oraz odpowiedniej opieki nad pacjentami w specyficznych przypadkach (np. noworodki urodzone przed 31. tygodniem ciąży czy z bardzo niską masą urodzeniową; pacjenci, którzy potrzebują długotrwałej, sztucznej wentylacji i całkowitego żywienia pozajelitowego; pacjenci z niepokojącymi objawami neurologicznymi i in.). USK-2 – podobnie jak USK-1 obejmuje swą opieką nie tylko pacjentów ze Szczecina, lecz także całego województwa zachodniopomorskiego, a często również z przyległych regionów kraju. W 2023 roku w USK-2 było hospitalizowanych 34 378 pacjentów (tj. o 4% więcej niż w roku poprzednim) i wykonano ok. 16 tys. zabiegów²⁸.

USK-2 jest ośrodkiem medycznym o rozbudowanej i nowoczesnej strukturze. Funkcjonuje w nim 12 klinik, trzy zakłady, samodzielne oddziały i ośrodki, kilkanaście specjalistycznych pracowni oraz poradni. Szpital posiada 17 sal operacyjnych, 53 łóżka specjalistyczne oraz 428 łóżek, na których obłożenie

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Uniwersytecki Szpital Kliniczny nr 2 PUM w Szczecinie (usk2.szczecin.pl) (dostęp 22.05.2024).

w 2023 roku wynosiło 62,19% (wzrost o 26% rok do roku). Średni czas hospitalizacji w szpitalu wynosi ok. 4,5 dnia, a dziennie hospitalizowano ponad 10 tys. pacjentów (wzrost o 14% rok do roku). Dodatkowo w USK-2 znajduje się jedyny w północno-zachodniej Polsce Bank Mleka Kobięcego oraz jeden z większych ośrodków dializ w regionie. Od 2020 roku działa tam Kliniczne Centrum Operacji Robotycznych PUM i USK-2, wyposażone w system robotyczny da Vinci, który jest wykorzystywany do operacyjnego leczenia nowotworów w dziedzinie urologii, chirurgii ogólnej i ginekologii operacyjnej. W ten sposób Szpital stał się kolejnym (10. w owym czasie) ośrodkiem korzystającym z tak zaawansowanego sprzętu do chirurgicznego leczenia pacjentów onkologicznych²⁹. Od uruchomienia (w październiku 2022 roku) jedynego w Polsce Ośrodka Medycznych Technologii 3D w 2023 roku znacząco widać było wsparcie i polepszenie opieki nad pacjentem dzięki wykorzystaniu tak zaawansowanej technologii. Wydrukowanie trójwymiarowych organów konkretnego pacjenta przede wszystkim pozwala jeszcze lepiej przygotować się lekarzom do operacji, ale również wspiera proces dydaktyczny studentów PUM. To wszystko przekłada się na to, że czas operacji jest krótszy, występuje mniejsza liczba powikłań, a jeżeli zabieg przeprowadza się z promieniowaniem jonizującym, to stosuje się mniejsze jego wartości. Operacja trwa więc krócej, a pacjent zostaje szybciej wypisany ze szpitala i szybciej rehabilitowany. W ośrodku są pracownie 3D i mieszanej rzeczywistości oraz pracownia symulatorów chirurgicznych – dzięki wykorzystaniu specjalnych materiałów, które odzwierciedlają charakterystykę ludzkich tkanek (zachowują się jak tkanka kostna, chrzęstna lub tkanki miękkie) oraz używaniu gogli mieszanej rzeczywistości, operujący lekarze mogą wirtualnie nawigować hologramem. Ta najnowocześniejsza technologia jest dostępna dla wszystkich dziedzin medycyny³⁰.

W 2023 roku w USK-2 do użytku oddano nowe skrzydło klinik ginekologiczno-położniczo-noworodkowych, które wyposażono w nowoczesne bloki operacyjne i porodowe oraz oddział intensywnej opieki noworodkowej. Dzięki tym inwestycjom szpital znacząco podniósł standardy opieki medycznej w Szczecinie i całym regionie.

Liczba przyjęć w 2023 roku do USK-2 (35 tys.) wzrosła o 6% w porównaniu z rokiem wcześniejszym. Warto zwrócić uwagę, że były to głównie przyjęcia w trybie nagłym (29 364) oraz przyjęcia nagłe w wyniku przekazania przez

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Ośrodek Medycznych Technologii 3D wytwarza modele anatomii i patologii za pomocą druku 3D oraz obrazowania holograficznego w technologii mieszanej rzeczywistości. (omt3d.eu) (dostęp 22.05.2024).

zespół ratownictwa medycznego (2281). Ponadto ponad 1500 pacjentów przyjęto planowo na podstawie skierowań³¹.

Liczba porad ambulatoryjnej opieki specjalistycznej (AOS) w 2023 roku wzrosła o 12% i wyniosła prawie 120 tys. (107 178 w 2022 roku). Najwięcej udzielono ich w następujących placówkach:

- Poradnia Alergologiczna – 8856 porad – wzrost o 3%,
- Poradnia Onkologiczna z Punktem Podawania Cytostatyków – 3048 porad – wzrost o 12%,
- Poradnia Nefrologii – 5048 porad – wzrost o 13%,
- Poradnia okulistyczna I – 16933 porad – wzrost o 32%,
- Poradnia okulistyczna II – 11857 porad – wzrost o 7%,
- Poradnia Chorób Naczyń – 6338 porad – wzrost o 16%,
- Poradnie Genetyczne – 3523 porad – wzrost o 22%,
- Poradnia Kardiologiczna – 12408 porad – spadek o 5%,
- Poradnia Wad Serca – 4583 porad – wzrost o 15%,
- Poradnia Kardiochirurgiczna – 2156 porad – wzrost o 20%,
- Poradnia Neurologiczna – 2097 porad – wzrost o 15%,
- Poradnia Ginekologiczna (Operacyjna) – 8567 porad – wzrost o 15%,
- Poradnia Diabetologiczna przy Poradni Patologii Ciąży i Chorób Kobiety – 226 porad – wzrost o 23%,
- Poradnia Ginekologii Onkologicznej – 4477 porad – wzrost o 16%,
- Poradnia Endokrynologiczna – 6453 porad – wzrost o 24%,
- Poradnia Patologii Noworodka – 741 porad – wzrost o 1%,
- Poradnia Patologii Ciąży i Chorób Kobiety – 1711 porad – wzrost o 7%,
- Poradnia Ginekologii i Chorób Nowotworowych – 1455 porad (wcześniej nie udzielano takich porad).

Liczba najczęstszych hospitalizacji udzielonych przez USK-2 w 2023 roku w porównaniu do 2022 wyglądała następująco:

- Chirurgia Ogólna i Transplantologia Kliniczna – 1703 hospitalizacje – bez zmian,
- Transplantologia Kliniczna – 43 hospitalizacje – wzrost o 26%,
- Chirurgia Naczyniowa – 2074 hospitalizacji – wzrost o 2%,
- Położnictwo i Ginekologia – 1921 hospitalizacje – spadek o 13%,

³¹ Sprawozdanie z działalności Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 2 PUM w Szczecinie (udostępnione za zgodą Dyrektora USK-2)

- Urologia – 3124 hospitalizacji – wzrost o 10%,
- Choroby wewnętrzne, nefrologia i transplantologia kliniczna – 2241 hospitalizacji – wzrost o 4%,
- I Klinika Okulistyki – 3134 hospitalizacji pozaryczałtowych – wzrost o 23%,
- II Klinika Okulistyki – 3245 hospitalizacji pozaryczałtowych – wzrost o 19%,
- Oddział Rehabilitacji Kardiologicznej Kliniki Kardiologii – 791 hospitalizacji (w tym 351 hospitalizacji pozaryczałtowych) – wzrost o 7%.

W USK-2 najczęściej wykonywano zabiegi w:

- Klinice Kardiologii z Intensywnym Nadzorem Kardiologicznym – 3799 zabiegów – wzrost o 6%,
- Klinice Kardiologii – 938 zabiegów – spadek o 6%,
- I Klinice Okulistyki – 3376 zabiegów – wzrost o 6%,
- II Klinice Okulistyki – 2571 zabiegów – wzrost o 7%,
- Klinice Położnictwa i Ginekologii – 1823 zabiegi – spadek o 42%.

Ponadto w USK-2 w 2023 roku nastąpił aż o 32% wzrost liczby udzielonych porad kosztochłonnych (z 6840 do 9041 porad), takich jak: tomografia komputerowa (6101 porad, 22% wzrost rok do roku), kolonoskopia (1680 porad – aż 90% wzrost rok do roku), gastroscopia (1260 porad – wzrost 34% rok do roku)³².

Obydwa szpitale uniwersyteckie – USK-1 i USK-2 – korzystają z programów lekowych jako świadczeń gwarantowanych finansowanych ze środków publicznych. W programach tych leczenie odbywa się z zastosowaniem innowacyjnych, kosztownych substancji czynnych, w wybranych jednostkach chorobowych ze ściśle zdefiniowaną grupą pacjentów. W 2023 roku było to odpowiednio 66 programów w USK-1 i 32 programy w USK-2. Dzięki nim w samym tylko USK-1 objęto opieką aż 5928 pacjentów, tj. o 22% więcej rok do roku³³.

Polityka zdrowia publicznego odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu ochrony zdrowia obywateli oraz zwiększeniu bezpieczeństwa zdrowotnego. Jest to kompleksowy proces, który jest regulowany i aktualizowany co cztery lata w ramach Narodowego Programu Zdrowia (NPZ), zgodnie z art. 9 ustawy

³² *Ibidem*.

³³ Sprawozdanie z działalności Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 1 im. Prof. Tadeusza Sokołowskiego PUM w Szczecinie (udostępnione za zgodą Dyrektora USK-1); Sprawozdanie z działalności Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 2 PUM w Szczecinie (udostępnione za zgodą Dyrektora USK-2).

z 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (t.j. DzU 2022, poz. 1608; DzU 2023, poz. 1718).

Aktualnie obowiązujący NPZ na lata 2021–2025 został ustanowiony Rozporządzeniem Rady Ministrów z 30 marca 2021 r. (DzU 2021, poz. 642). Program ten definiuje cele realizowane na szczeblu centralnym przez ministra ds. zdrowia we współpracy z innymi ministrami, a także na poziomie lokalnym przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach ich zadań własnych. Istotną rolę w realizacji zadań NPZ mogą odgrywać organizacje pozarządowe, które działają jako niezależny czynnik społeczny. Ważne jest zatem, aby lokalnie, wpływając na włodarzy miasta i lokalnych polityków, jak najlepiej wykorzystywać środki i tworzyć nowe programy profilaktyczne odpowiadające rzeczywistym potrzebom mieszkańców Szczecina i okolic.

Strategicznym celem NPZ jest zwiększenie liczby lat przeżytych w zdrowiu oraz zmniejszenie społecznych nierówności w zdrowiu. W kontekście bieżącej edycji programu uznano za konieczne uwzględnienie wpływu skutków zdrowotnych związanych z pandemią COVID-19, która została wywołana wirusem SARS-CoV-2, na zdrowie populacji. Pandemia wpłynęła negatywnie na możliwości lokalowe i personalne w systemie ochrony zdrowia, między innymi z powodu przekształcania oddziałów szpitalnych na oddziały „covidowe”³⁴.

Polityka zdrowotna i bezpieczeństwo zdrowotne są ze sobą nierozzerwalnie związane, a realizacja założeń Narodowych Programów Zdrowia jest kluczowa dla poprawy stanu zdrowia populacji i przygotowania systemu ochrony zdrowia na przyszłe wyzwania. Czy jesteśmy gotowi na kolejne lata? Wydaje się, że tak! Czas – jak zawsze – pokaże.

³⁴ *Leksykon bezpieczeństwa...*

Ewelina Kochanek*

Bezpieczeństwo energetyczne Szczecina i regionu – wyzwania i perspektywy

Bezpieczeństwo energetyczne stało się kluczowym elementem agendy politycznej, a sektor energetyczny znajduje się obecnie w przełomowym momencie. Rosyjska napaść na Ukrainę zachwiała stworzonymi przez Unię Europejską (UE) podstawami bezpieczeństwa w sektorze energetycznym, które przez wiele lat opierały się na imporcie paliw kopalnych pochodzących w głównej mierze z Rosji. Polska przeszło dekadę temu rozpoczęła działania mające na celu uniezależnienie kraju od dostaw nośników energii z Rosji. Ponadto zachodzące zmiany klimatyczne wynikłe ze spalania węglowodorów, ich szybkie wyczerpywanie się i nierówność w dostępie do energii, które są efektem intensywnej działalności prowadzonej przez człowieka w ciągu ostatnich 70 lat, wymusiły potrzebę przeprowadzenia transformacji systemów energetycznych. Przynosi ona wielką zmianę, wpływającą na wiele płaszczyzn działalności człowieka. Najważniejszym elementem obecnej transformacji jest dekarbonizacja energetyki i wdrożenie nowego modelu energetycznego opartego na niekonwencjonalnych źródłach energii. Jego trzonem mają być: źródła zeroemisyjne, oszczędność energii i efektywność energetyczna¹. Kwestie te zostały uregulowane na poziomie UE dzięki przyjęciu przez państwa członkowskie i Parlament Europejski w 2019 roku Strategii Europejski Zielony Ład i kolejnych aktów prawnych pod nazwą „Fit for 55”. Tym samym UE rozpoczęła działania, które mają doprowadzić do osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2050 roku. Jednym z głównych wyzwań jest redukcja emisji CO₂, do której należy dążyć przez obniżanie energochłonności, minimalizowanie wykorzystania zasobów i wzrost tempa dekarbonizacji. Powodzenie całego procesu transformacji spoczywa na rządach państw członkowskich, jednak

* Dr hab. Ewelina Kochanek, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ E. Kochanek, *Wielowymiarowość interesów energetycznych w dobie transformacji systemowej*, Warszawa 2021, s. 5.

bez zaangażowania władz regionalnych i lokalnych osiągnięcie założonego celu jest wątpliwe.

■ Historia rozwoju szczecińskiego sektora energetycznego

XIX wiek przyniósł rozwój technologiczny na wielu płaszczyznach życia gospodarczego i społecznego na ziemiach zaboru pruskiego. Rozbudowywały się transport kolejowy, sieć wodociągowa i kanalizacyjna oraz sektor energetyczny.

Historia sektora energetycznego w Szczecinie zaczyna się od powstania w 1848 roku gazowni miejskiej, wybudowanej przez drezdeńską firmę Blochman przy ulicy Kolumba w bliskim sąsiedztwie cegielni. Inwestycja była następstwem wspomnianego postępu technologicznego, który spowodował rozwój elektryfikacji w większych ośrodkach miejskich. Już 23 kwietnia 1848 roku zapalono pierwsze latarnie w Szczecinie, co sprawiło, że miasto awansowało do grona nowoczesnych europejskich ośrodków miejskich. Rok później gaz służył nie tylko do oświetlania ulic, korzystało z niego już 1643 odbiorców indywidualnych². Rozwój przemysłowy w końcu XIX wieku był impulsem do elektryfikacji miasta. Pierwszą elektrownię wybudował szczeciński przedsiębiorca Ernst Kuhlo w 1889 roku na terenie dzisiejszych ulic Podgórznej i Sołtysiej. Elektrownia wodno-parowa została uruchomiona 15 grudnia i zarówno zasilala miejskie latarnie, jak i zaopatrywała w energię elektryczną mieszkańców Szczecina i zakłady przemysłowe. Część zakładów przemysłowych, by zachować ciągłość produkcji, zaczęła budować własne elektrownie z turbinami parowymi lub motorowymi. Do takich obiektów należał Browar Borischa w Szczecinie, podobnie szczecińskie wodociągi w stacjach ujęć wody budowały generatory prądu do zasilania pomp. Produkcja energii w szczecińskich siłowniach opierała się na technologii turbin parowych, do których parę dostarczano z kotłów ogrzewanych węglem. Była to technologia odmienna od stosowanej w większości elektrowni działających w tym czasie na Pomorzu, gdzie prąd pozyskiwano za pomocą turbin wodnych.

Kolejnym obiektem wytwarzającym energię elektryczną była elektrownia Szczecin I, zbudowana przy dzisiejszej ulicy Storady, a powstała w listopadzie 1911 roku Zakład Elektryczny w Szczecinie przejął kontrolę nad zarządzaniem istniejącymi w prowincji siłowniami. Rozwój szczecińskiej energetyki został zwieńczony przez oddanie do użytku w 1916 roku Wielkiej Elektrowni

² Historia szczecińskiej gazowni, „Gazeta Wyborcza”, 01.11.2004, <https://szczecin.wyborcza.pl/szczecin/7,34939,2369387.html> (dostęp 20.05.2024).

Szczecin, ulokowanej na obrzeżach szczecińskiego portu. Wspomniana siłownia przez dwadzieścia lat była największym obiektem tego typu na Pomorzu³. Przed wybuchem II wojny światowej rozpoczęto budowę Elektrowni Pomorzany, którą oddano do użytku w 1940 roku. Na skutek zniszczeń wojennych elektrownia powróciła do pracy dopiero w 1961 roku. Wzrastające zapotrzebowanie na energię ciepłą Szczecina oraz dogodne położenie siłowni przyczyniły się do utworzenia scentralizowanej sieci ciepłowniczej miasta⁴.

Powstałe zakłady energetyczne oprócz budowy elektrowni zajmowały się także stawianiem linii wysokiego i średniego napięcia. W 1913 roku szczeciński zakład posiadał 1200 km linii elektroenergetycznych wysokiego napięcia i ok. 390 transformatorów. W latach dwudziestych XX wieku nastąpiła elektryfikacja regionu, dzięki czemu większość miejscowości uzyskała dostęp do energii elektrycznej. W następnym dziesięcioleciu rozbudowano linie przesyłowe wysokiego napięcia, które połączyły Szczecin i Stargard oraz Police. W tym miejscu warto przytoczyć dane obrazujące zużycie energii elektrycznej w regionie. W 1929 roku średnie gospodarstwo zużywało energię elektryczną przez 2900 godzin. Największym odbiorcą energii w tym okresie były przemysł i rzemiosło, które wyprzedziły działalność rolniczą⁵. Druga wojna światowa przyniosła wiele zniszczeń w sektorze elektroenergetycznym, a w 1945 roku także rabunku dokonanego przez wojska radzieckie⁶.

Na nową elektrownię Szczecin musiał czekać 30 lat, gdyż poszczególne bloki Elektrowni Dolna Odra zostały oddane do użytku między 1974 a 1977 rokiem. W latach dziewięćdziesiątych i w pierwszej dekadzie XXI wieku inwestycje w elektroenergetykę w Szczecinie skoncentrowane były na modernizacji istniejących źródeł produkcyjnych oraz wprowadzeniu nowych technologii i wykorzystaniu energii odnawialnej.

■ Sektor energetyczny Pomorza Zachodniego

Region Pomorza Zachodniego ze stolicą w Szczecinie jest obecnie ważnym obszarem dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego i w konsekwencji dla rozwoju polskiego sektora energetycznego. Na terenie województwa i w samym

³ *Elektryczność w Szczecinie i na Pomorzu w latach 1885–1945*, <https://www.kierunek.szczecin.pl/szczecin-informacje/szczecin-wydarzenia-15-03-2017-sroda-z-historia-szczecina-elektrycznosc-w-szczecinie-i-na-pomorzu-w-latach-1885-1945-muzeum-historii-szczecina/> (dostęp 21.05.2024).

⁴ <https://zedolnaodra.pgegiel.pl/O-oddziale/Historia> (dostęp 20.05.2024).

⁵ P. Gut, *Rozwój energetyki na Pomorzu w latach 1880–1945*, „Przegląd Zachodniopomorski” 2016, nr 3, s. 56.

⁶ *Ibidem*, s. 47–48.

Szczecinie już powstało lub jest w trakcie budowy kilkanaście newralgicznych inwestycji, które wpłyną na poprawę bezpieczeństwa energetycznego nie tylko regionu, ale także całego kraju. W tym zakresie na uwagę zasługują instalacje wzmacniające polski sektor gazowy czy elektroenergetyczny.

Elektroenergetyka jest ważnym obszarem, który w województwie zachodniopomorskim podlega ciągłej modernizacji i rozbudowie. Największym producentem energii elektrycznej w regionie jest wspomniana Elektrownia Dolna Odra w Nowym Czarnowie należąca do PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna SA, z czterema blokami energetycznymi o łącznej mocy zainstalowanej 908 MW, opalana węglem kamiennym. Jednostka ta po przejściu wielu prac modernizacyjnych posiada najlepsze rozwiązania prośrodowiskowe oraz ekoinnowacyjne, spełniające restrykcyjne unijne normy ekologiczne, czego dowodem jest przyznanie jej certyfikatu EMAS⁷. Trwająca transformacja energetyczna dała impuls do budowy dwóch bloków gazowych o łącznej mocy 1400 MW w sąsiedztwie Elektrowni Dolna Odra. Inwestycja realizowana jest przez spółkę PGE Gryfino 2050 z Grupy PGE. Nowe jednostki zostaną oddane do eksploatacji z półrocznym opóźnieniem, a więc w połowie 2024 roku. Inwestycja ta będzie wykorzystywała gaz ziemny pochodzący z terminalu LNG oraz gazociągu Baltic Pipe. Bloki gazowo-parowe będą się cechować wysoką elastycznością, co umożliwi stabilizację systemu elektroenergetycznego, który w niedalekiej przyszłości ma w większym stopniu opierać się na OZE, w tym w szczególności na Pomorzu Zachodnim z energii pochodzącej z wiatru. Na terenie wspomnianej elektrowni powstanie farma fotowoltaiczna o łącznej mocy do 2 MW, która pozwoli na produkcję około 1900 MWh energii rocznie. Tym samym w regionie nastąpi redukcja o 2–3 mln ton CO₂ rocznie⁸. Ponadto turbiny w tej jednostce zaprojektowano tak, aby w przyszłości mogły być dostosowane do spalania gazu ze znaczącą domieszką wodoru, co przyczyni się do dalszej redukcji wskaźnika emisyjności CO₂. Drugim producentem energii elektrycznej dla Szczecina i regionu jest Elektrociepłownia Szczecin spalająca biomasę i Elektrociepłownia Pomorzany, w której jako paliwo wykorzystuje się węgiel kamienny. Obydwie jednostki należą do grupy PGE. Warto także wspomnieć o elektrociepłowni należącej do Grupy Azoty Zakłady Chemiczne „Police” S.A., która 70% produkcji energii w skojarzeniu

⁷ <https://zedolnaodra.pgegiel.pl/O-oddziale> (dostęp 21.05.2024).

⁸ 50 lat temu oddano do użytku pierwszy blok energetyczny w Elektrowni Dolna Odra, 01.04.2024, <https://zedolnaodra.pgegiel.pl/Aktualnosci/50-lat-temu-oddano-do-uzytku-pierwszy-blok-energetyczny-w-elektrowni-dolna-odra> (dostęp 25.05.2024).

z ciepłem wykorzystuje w procesach technologicznych związanych z własną działalnością, a pozostałe 30% przekazuje do sieci ciepłowniczej miasta Police. Warto w tym miejscu dodać, że województwo zachodniopomorskie zajmuje piąte miejsce w Polsce pod względem mocy zainstalowanych w elektrowniach (ok. 4,37 GW)⁹.

Infrastruktura elektroenergetyczna Szczecina i województwa zachodniopomorskiego stanowi kluczowy element zapewniający dostęp do elektryczności mieszkańcom oraz przedsiębiorcom działającym na tym terenie. Dzięki podjętym w ostatnich latach pracom modernizacyjnym sieć elektroenergetyczna została rozbudowana, co pozwala na stabilne i niezawodne dostawy energii elektrycznej. Położenie województwa zachodniopomorskiego sprawia, że spina on krajową i europejską sieć przesyłową energii elektrycznej. Jednym z projektów o znaczeniu międzynarodowym była inwestycja „GerPol Improvements” realizowana wspólnie z niemieckim operatorem 50Hertz. Celem projektu była poprawa transgranicznych zdolności przesyłowych w zakresie importu energii o 500 MW, a eksportu o 1500 MW. Ponadto zbudowano linię 220 kV na trasie Glinki–Reclaw oraz linię Reclaw–Morzyczyn, które stworzyły pierścień, zapewniający niezawodne dostawy energii z różnych kierunków dla aglomeracji szczecińskiej. Inwestycja pozwala uniknąć braków zasilania w momencie awarii lub remontu jednego z elementów sieciowych¹⁰. Kontynuacja programu inwestycyjnego rozbudowy sieci elektroenergetycznych umożliwi także dostęp regionowi do energii wyprodukowanej w morskich farmach wiatrowych na Bałtyku.

Ważnym elementem infrastruktury elektroenergetycznej na Pomorzu Zachodnim są także instalacje odnawialnych źródeł energii (OZE), czyli farmy wiatrowe, fotowoltaiczne czy instalacje biomasowe, których liderem jest gmina Szczecin (wykres 1). Dzięki nim możliwe jest zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych w ogólnej produkcji energii elektrycznej, co wpisuje się w światowe trendy związane z redukcją emisji gazów cieplarnianych. Warto nadmienić, że województwo zachodniopomorskie jest liderem w zakresie energetyki odnawialnej. Na jego obszarze w 2022 r. kolejny rok z rzędu odnotowano największą produkcję energii odnawialnej w kraju, która w 2022 roku wyniosła 6100 GWh, co stanowiło 16,2% krajowej produkcji. Województwo powoli staje się samowystarczalne pod względem produkcji energii

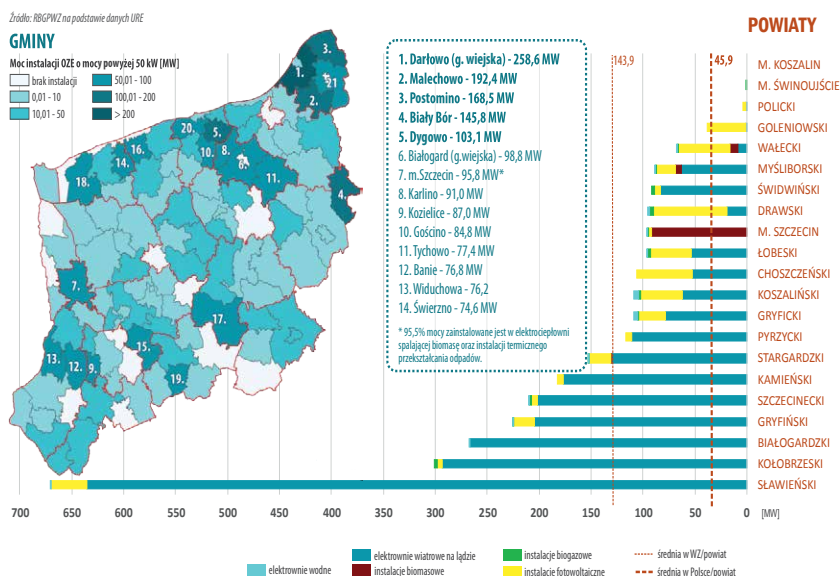
⁹ <http://eregion.wzp.pl/obszary/energetyka> (dostęp 25.05.2024).

¹⁰ *Zakończono rozbudowę Stacji Reclaw*, 01.12.2021, <https://media.enea.pl/pr/711835/zakonczono-rozbudowe-stacji-reclaw-to-jedna-z-kluczowych-inwestycji-energetycznych-dla-pomorza-zachodniego> (dostęp 26.05.2024).

elektrycznej, produkcja zaczyna bowiem już przewyższać zużycie energii elektrycznej¹¹.

Reasumując, infrastruktura elektroenergetyczna Szczecina i regionu Pomorza Zachodniego odgrywa kluczową rolę w zapewnieniu dostępu do energii elektrycznej mieszkańcom i przedsiębiorcom, a także wspiera rozwój regionu.

Wykres 1. Instalacje OZE wraz z mocą zainstalowaną na terenie województwa zachodniopomorskiego, stan na 31 grudnia 2023 roku (w MW)

Źródło: Karta charakterystyki energetycznej województwa zachodniopomorskiego w zakresie wykorzystania OZE w produkcji energii elektrycznej, http://rbgp.pl/wp-content/uploads/2024/04/karta-ENERGETYKI_WZP_2023.pdf

Inny ważny sektor energetyki, w którym nastąpił dynamiczny rozwój, to sektor gazowy. Region Pomorza Zachodniego odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa gazowego dla całego kraju, gdyż na jego terenie znajdują się elementy krytycznej infrastruktury węzłowej, do których należą Terminal LNG w Świnoujściu oraz gazociąg Baltic Pipe i jego połączenie z polskim systemem przesyłowym. Wymienione obiekty gwarantują Polsce i w szerszej optyce regionowi Europy Środkowo-Wschodniej dywersyfikację i niezależność surowcową od rosyjskiego gazu. Aby tak się stało, niezbędne były inwestycje, które

¹¹ Karta charakterystyki energetycznej województwa zachodniopomorskiego w zakresie wykorzystania OZE w produkcji energii elektrycznej, http://rbgp.pl/wp-content/uploads/2024/04/karta-ENERGETYKI_WZP_2023.pdf (dostęp 20.05.2024).

zapewniły możliwość przesyłania gazu ze wspomnianych instalacji, dalej do krajowego systemu przesyłowego. Należą do ich gazociąg Goleniów–Lwówek oraz Niechorze–Płoty. Ponadto wybudowano i zmodernizowano na tych odcinkach tłocznie gazu. Trzeba mocno podkreślić, że podjęte wiele lat wcześniej działania mające na celu uniezależnienie Polski od rosyjskich dostaw gazu sprawiły, że w momencie rosyjskiej inwazji na Ukrainę i zawieszenia przez Rosję dostaw gazu do większości państw europejskich, bezpieczeństwo gazowe kraju nie było zagrożone. Trwająca rozbudowa terminalu LNG pozwoli na zwiększenie wielkości importowanego surowca z obecnych 6,2 mld m³ do 8,3 mld m³ gazu rocznie¹².

Powyższe projekty poprawiają bezpieczeństwo gazowe i wpływają na rozwój regionu, biorąc pod uwagę fakt, że nie ma tu dużych złóż gazu ziemnego i innych surowców kopalnych.

■ Niskoemisyjna przyszłość Szczecina i regionu

Aktualne wyzwania, które stoją przed polskim sektorem energetycznym, wymuszają konieczność podjęcia działań wynikających z transformacji energetycznej. Stąd regionalna polityka rozwoju musi być kompatybilna z wytycznymi zawartymi w Strategii Europejskiego Zielonego Ładu. Spełnienie głównego celu powyższej strategii, czyli eliminacja źródeł emisji CO₂, wymaga wdrożenia rozwiązań na wielu płaszczyznach funkcjonowania regionu od zmian w polityce przestrzennej przez transport po zachowania proekologiczne. Zwiększanie efektywności energetycznej za pomocą planowania przestrzennego może nastąpić dzięki ograniczaniu rozpraszania zabudowy, efektywnemu wykorzystaniu lokalnych warunków klimatycznych, rewitalizacji terenów zdegradowanych i przeznaczaniu ich na rozwój energetyki rozproszonej. Kluczową rolę w redukcji zużycia paliw odgrywa polityka transportowa. Efektywność komunikacji zależy od włączenia do floty transportowej nisko- lub zeroemisyjnych pojazdów, jak również rozwój infrastruktury transportowej, która zachęci mieszkańców do korzystania z systemów transportu przyjaznych środowisku.

Szczecin jako jedno z nielicznych polskich miast rozpoczęło działania, które w niedługiej przyszłości doprowadzą miasto do samowystarczalności energetycznej. W tym celu powstał program Energia Miasta Szczecin,

¹² Program Rozbudowy Terminalu LNG <https://www.gaz-system.pl/pl/terminal-lng/program-rozbudowy-terminalu-lng.html> (dostęp 20.05.2024).

a w strukturach Urzędu Miasta utworzono Biuro Zarządzania Energią. Zgodnie z założeniami europejskich dyrektyw miejskie źródła energii są nowoczesne i ekologiczne. Szczecin od kilku lat inwestuje w fotowoltaikę, dzięki czemu ponad 40 miejskich obiektów pozyskuje energię ze słońca. W niedalekiej perspektywie czasowej, po wyłonieniu najlepszych terenów spełniających odpowiednie warunki i posiadających możliwości podłączenia do sieci elektroenergetycznej, zaplanowano budowę miejskich farm fotowoltaicznych.

Szczecin znalazł się w gronie ośmiu miast w Polsce, które mają własną spalarnię śmieci. EcoGenerator jest zakładem Termicznego Unieszkodliwiania Odpadów dla Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego, zlokalizowanym na obrzeżach miasta na Ostrowie Grabowskim. Spalarnia to jeden z najnowocześniejszych obiektów tego typu w Europie, przetwarza w energię 176 tys. ton odpadów rocznie. Od 2023 roku energia wyprodukowana w EcoGeneratorze zasila oświetlenie ulic i sygnalizacji świetlnej znajdujących się na terenie miasta Szczecin. Od 2024 roku dzięki energii elektrycznej pochodzącej ze spalarni zasilana jest częściowo komunikacja miejska, a także kamery miejskie oraz tablice informacyjne. Powyższe działania wpisują się w realizację założeń wspomnianego programu Energia dla Miasta Szczecin¹³.

Inną spółką miejską, która staje się samowystarczalna, jest Zakład Wodociągów i Kanalizacji (ZWIK) w Szczecinie. Przedsiębiorstwo zainwestowało w fotowoltaikę, a panele zamontowane są w 5 zakładach wody: ZPW Miedwie, UW Żelewo, ZPW Pilchowo, PW Warszewo, PW Zdroje i na budynku administracyjnym. W 2023 roku udało się z tych instalacji wyprodukować 8911 MWh energii, co stanowi 29% energii zużywanej przez ten podmiot. Innym źródłem czystej energii jest biogaz powstały w procesie oczyszczania ścieków. Dzięki instalacji gazogeneratorów w Oczyszczalni Ścieków Pomorzany w 2023 roku wyprodukowano 4834 MWh energii, co daje samowystarczalność energetyczną na poziomie 55%. Ponadto instalacja turbiny Francisza w zakładzie produkcji wody Pomorzany, która wykorzystuje spadek grawitacyjny wody w rurociągu, zwiększa możliwości produkcyjne energii o kolejne 750 MWh (2023 r.). Wspomniane inwestycje przeprowadzone przez szczeciński ZWIK

¹³ 2024 rok: *Energia z odpadów zasilą Szczecin*, 28.12.2023, <https://ecogenerator.eu/aktualnosci/362.html> (dostęp 20.05.2024).

sprawiły, że zakład ten stał się jednym z krajowych liderów wśród firm wodociągowych w produkcji energii elektrycznej z OZE¹⁴.

Geotermia to kolejne źródło odnawialne, które ma szansę na rozwój w samym Szczecinie i w regionie. Przez województwo zachodniopomorskie ciągnie się pas wód geotermalnych o szerokości około 200 km, nadających się do eksploatacji w celach energetycznych. Obecnie na terenie województwa zachodniopomorskiego działają dwie ciepłownie geotermalne w Pyrzycach (15 MW) i Stargardzie (14 MW). Po dokonaniu próbných odwiertów możliwe będzie określenie opłacalności i obliczenie kosztów całej inwestycji. Ciepłownia o mocy 20 MW ma powstać na prawobrzeżu Szczecina w okolicach ulicy Dąbskiej, tam bowiem temperatura wód po wstępnych pomiarach wydaje się najwyższa i sięga 75°C. W ten zostanie sposób wykorzystany potencjał lokalnej energii odnawialnej¹⁵.

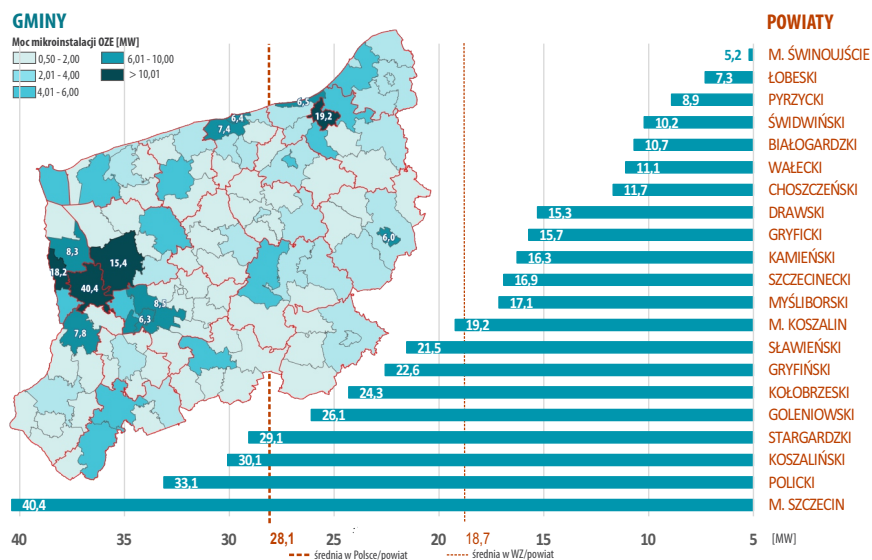
Zasoby hydrotechniczne na Pomorzu Zachodnim są nieduże z uwagi na przeważnie małe spadki terenu. W Szczecinie znajdują się trzy elektrownie wodne (MEW), w tym jedna nieczynna. Ze względu na brak dostatecznego spiętrzenia wody nie przewiduje się rozwoju hydroenergetyki w regionie¹⁶. Spodziewany jest za to dalszy rozwój mikroinstalacji prosumenckich. Zwiększenie wykorzystania OZE, które są zależne od warunków atmosferycznych, wymaga zapewnienia stabilnej, nieprzerwanej pracy systemu wytwarzania energii (wykres 2). Rolę stabilizatora ciągłości dostaw energii w regionie mają odgrywać nowo wybudowane bloki gazowe Elektrowni Dolna Odra. Z czasem system wytwórczy zostanie wsparty magazynami i klastrami energii, a także spółdzielniami energetycznymi oraz morskimi farmami wiatrowymi.

¹⁴ S. Różański, *Szczeciński ZWIK liderem w produkcji OZE*, 19.01.2024, <https://wodociagowiec.pl/szczegoly-artykułu/szczecinski-zwik-liderem-w-produkcji-oze/> (dostęp 26.05.2024).

¹⁵ M. Parkitny, *Gorące źródła wody pod Szczecinem. Miasto otrzyma 15 mln zł na zbadanie potencjału geotermalnego*, <https://gs24.pl/gorace-zrodla-wody-pod-szczecinem-miasto-otrzyma-15-mln-zl-na-zbadanie-potencjalu-geotermalnego/ar/c1-18116173> (dostęp 26.05.2024).

¹⁶ M. Świątek, *Mała energetyka wodna na Pomorzu Zachodnim – historia i współczesność*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis, Studia Geographica X” 2016, nr 221, s. 176.

Wykres 2. Zainstalowana moc mikroinstalacji OZE na terenie województwa zachodniopomorskiego, stan na 31 grudnia 2023 roku (w MW)

Źródło: Karta charakterystyki energetycznej województwa zachodniopomorskiego w zakresie wykorzystania OZE w produkcji energii elektrycznej, http://rbgp.pl/wp-content/uploads/2024/04/karta-ENERGETYKI_WZP_2023.pdf

W 2023 roku nadal utrzymywała się tendencja rosnąca w odniesieniu do mocy mikroinstalacji, czyli najmniejszych instalacji OZE przyłączonych do sieci elektroenergetycznej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kW, o łącznej mocy zainstalowanej nie większej niż 50 kW i mocy cieplnej w skojarzeniu nie większej niż 150 kW¹⁷, które zostały uruchomione w województwie zachodniopomorskim. Miasto Szczecin dysponuje największą mocą mikroinstalacji (40,4 MW) w całym województwie.

Warto dodać, że z uwagi na dogodne położenie większości regionu w II strefie wiatrowej, wybrano go na miejsce realizacji wielu inwestycji z branży *offshore*. W porcie w Świnoujściu powstanie pierwszy w Polsce terminal instalacyjny morskich farm wiatrowych, który będzie służył do przechowywania, składowania i montażu sekcji wież wiatrowych wraz z fundamentami i pozostałymi elementami wiatraka. Terminal będzie obsługiwał inwestycje realizowane na całym Bałtyku. Część morskich farm wiatrowych ma być zlokalizowana w okolicy Kołobrzegu. Grupa Kapitałowa

¹⁷ Ustawa z 20 lutego 2015 o odnawialnych źródłach energii, DzU 2023, poz. 1436, art. 2, pkt. 19.

Orlen zamierza zbudować 280 turbin wiatrowych o łącznej mocy 4,2 GW na powierzchni 500 km². Duńska firma Vestas i hiszpańska Windar na terenie Szczecina zbudują fabryki, które będą produkować komponenty do morskich farm wiatrowych, wieże wiatrowe, a także konstrukcje fundamentów dla przemysłu *offshore* i *onshore*¹⁸. Powyższe inwestycje wygenerują nowe miejsca pracy i wzmocnią gospodarkę regionu.

Innym nisko-, a w przyszłości całkowicie zeroemisyjnym surowcem jest wodór, który obok atomu pomoże w transformacji energetycznej Polski. W listopadzie 2022 roku utworzono Zachodniopomorską Dolinę Wodorową. Z uwagi na największą liczbę posiadanych zainstalowanych mocy w OZE województwo zachodniopomorskie ma szansę stać się liderem w rozwoju projektów wodorowych, korzystających z zielonego wodoru. Obecnie głównym producentem wodoru w regionie jest grupa Azoty Police i Azoty Polyolefins, które od 2023 roku produkują ponad 120 ton rocznie tego nośnika energii. Celem wspomnianej inicjatywy jest zintensyfikowanie współpracy podmiotów przy tworzeniu rynku wodorowego oraz popularyzacja wiedzy na temat tej technologii¹⁹.

■ Podsumowanie

Szczecin jako jedno z największych miast województwa zachodniopomorskiego odgrywa kluczową rolę w zapewnianiu bezpieczeństwa energetycznego regionu. W obliczu rosnącego zapotrzebowania na energię oraz zmian klimatycznych ważne jest podejmowanie świadomych i odpowiedzialnych decyzji, które zapewnią stabilne dostawy energii dla mieszkańców i przemysłu. Najpoważniejszym wyzwaniem, przed którym stanęły wielkie aglomeracje, jest konieczność zwiększenia udziału OZE w bilansie energetycznym miasta. Dzięki inwestycjom w ekologiczne źródła produkcji energii z wiatru, słońca czy biogazu, Szczecin poszerza swoją niezależność od paliw kopalnych i jednocześnie ogranicza emisję gazów cieplarnianych. Stopniowo przeprowadzana modernizacja infrastruktury energetycznej, w tym konwencjonalnych jednostek wytwórczych energii elektrycznej w mieście i w regionie, polegająca na dostosowaniu ich do wymogów środowiskowych i zwiększeniu efektywności energetycznej, przyczynia się do poprawy stabilności i do ochrony

¹⁸ R. Duchowski, *Energia z wiatru rozkręca gospodarkę Szczecina i regionu*, 04.01.2024, <https://wiadomosci.szczecin.eu/artukul/biznes/energia-z-wiatru-rozkrecza-gospodarke-szczecina-i-regionu> (dostęp 26.05.2024).

¹⁹ *W Szczecinie powstanie Zachodniopomorska Dolina Wodorowa*, <https://h2poland.com.pl/pl/aktualnosci/w-szczecinie-powstanie-zachodniopomorska-dolina-wodorowa> (dostęp 26.05.2024).

środowiska naturalnego przed negatywnymi skutkami działalności w sektorze energetycznym. Oferowane mieszkańcom regionu programy edukacyjne na temat promowania świadomych wyborów konsumenckich i efektywnego korzystania z energii przyczynią się do ograniczenia jej zużycia oraz wzrostu świadomości społeczności lokalnych w tym zakresie.

Piotr Ostrowski*

Zagrożenia bezpieczeństwa publicznego w Szczecinie w 2023 roku

■ Wprowadzenie

Bezpieczeństwo jest pojęciem powszechnie stosowanym, występującym we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Jest także naturalną potrzebą człowieka i jednym z najważniejszych stanów egzystencjalnych społeczeństwa. W literaturze odnajdujemy wiele prób określenia, usystematyzowania czy też skatalogowania pojęcia bezpieczeństwa. Można je zdefiniować wielopłaszczyznowo, wieloaspektowo, podmiotowo lub przedmiotowo.

Z kolei bezpieczeństwo publiczne to jeden z aspektów ogólnego pojęcia bezpieczeństwa. Oznacza ono stan, w którym ludzie są chronieni przez ustanowione normy prawne, a instytucje publiczne odpowiedzialne za tę ochronę działają skutecznie przeciwko bezprawiu. Dzięki temu przepisy są egzekwowane, a obywatele wypełniają swoje obowiązki.

Zgodzić się należy z poglądem przedstawianym przez Stanisława Pieprznego, według którego „pojęcie bezpieczeństwa publicznego jest już historycznie ugruntowane w języku prawnym, prawniczym, jak i potocznym. Pozwala ono na zrozumienie jego treści przez społeczeństwo, zarówno w odniesieniu do mikro- jak i makroskali terytorialnej. Poszukiwanie określeń zastępczych nie odzwierciedla istoty zagadnienia przedmiotu ochrony. Trudno byłoby odnieść znaczenie pojęcia »bezpieczeństwa wewnętrznego« np. tylko do gmin, co nie nastręcza trudności przy pojęciu »bezpieczeństwa publicznego« gminy czy w gminie”¹. Bezpieczeństwo publiczne jest procesem zagwarantowania stanu wolnego od zagrożeń. Te z kolei mogą być wywołane różnymi czynnikami.

* Dr Piotr Ostrowski, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ S. Pieprzny, *Ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego w prawie administracyjnym*, Rzeszów 2007, s. 31.

Spośród zagrożeń mających bezpośredni wpływ na egzystencjalny interes każdego państwa i jego obywateli można wymienić społeczne i ekonomiczno-gospodarcze².

Te pierwsze dotyczą życia społecznego zarówno małych środowisk lokalnych, jak i całego kraju. Najważniejsze z nich to: bezrobocie, zjawiska patologiczne, takie jak alkoholizm i narkomania, a także kryzys demograficzny, brak odpowiedniej polityki państwa w zakresie ochrony zdrowia oraz zadań opiekuńczo-wychowawczych³.

Z kolei wśród zagrożeń ekonomiczno-gospodarczych występują: niski poziom rozwoju gospodarczego, ograniczenia dostępu do innowacyjnych technologii, utrata rynków zbytu, trudności z eksportem i importem, niestabilny bilans płatniczy, niestabilność walutowa, brak dostępu do inwestycji zagranicznych, niewłaściwa polityka fiskalna państwa⁴.

Charakteryzując zagrożenia w kontekście Szczecina, należy odnieść się do krótkiej analizy regionu, który z uwagi na uwarunkowania geograficzne oraz historyczne cechuje się specyficzną odmiennością. Peryferyjne położenie województwa zachodniopomorskiego (stolica regionu znajduje się ponad 500 km od Warszawy, a główne ośrodki rozwojowe państwa są skoncentrowane w znacznej odległości od Pomorza Zachodniego), jak również uwarunkowania transgraniczne i tranzytowe mają wpływ na wiele procesów wewnątrzregionalnych, w tym związanych z szeroko pojętym bezpieczeństwem. Województwo wyróżnia się niejednorodnym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Główną rolę w tych procesach odgrywa Szczecin, który w obszarze aglomeracji miejskiej jest czynnikiem stymulującym region. Na przykład największe zróżnicowanie w poziomie bezrobocia utrzymuje się pomiędzy aglomeracją a środkową częścią województwa⁵. Miasto jest największym ośrodkiem gospodarczym regionu. Znajdują się tu zakłady gospodarki morskiej, takie jak port morski, stocznie remontowe, jachtowe oraz firmy kooperujące w tej branży. Port morski odgrywa kluczową rolę świadczenia usług transportowych nie tylko drogą morską, lecz także dzięki rozbudowanemu

² K.M. Księżopolski, *Ekonomiczne zagrożenia państwa. Metody i środki przeciwdziałania*, Warszawa 2004, s. 160.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Stopa bezrobocia wg stanu na 31 grudnia 2023 r. wynosiła 3,6% dla powiatu m. Szczecina, natomiast w powiatach południowo-wschodnich oraz środkowo-wschodnich województwa zachodniopomorskiego oscylowała od 8,9% w powiecie waleckim do 16,0% w powiecie białogardzkim, <https://szczecin.stat.gov.pl/opracowania-biezace/opracowania-sygnalne/praca-wynagrodzenie/bezrobocie-rejestrowane-w-wojewodztwie-zachodniopomorskim-w-2023-r-informacja-sygnalna,3,16.html> (dostęp 28.04.2023).

systemowi sieci połączeń również lądową i śródlądową. Szczecin to prężny ośrodek turystyczny i akademicki, skupiający wyższe uczelnie publiczne i niepubliczne o różnych profilach. Jest również centrum kulturalnym z licznymi muzeami, teatrami, ośrodkami kultury, filharmonii, opery i operetki. Z kolei jego położenie w pasie przygranicznym ma swoje odzwierciedlenie w zagęszczeniu sieci dróg. Te uwarunkowania wpływają na poziom natężenia ruchu drogowego oraz liczbę wypadków i kolizji drogowych. Atuty stolicy regionu zachodniopomorskiego stwarzają warunki do koncentracji ludności w tej aglomeracji, a także warunki do rozwoju oraz zaspokajania potrzeb społecznych w różnych jego wymiarach.

Cechą charakterystyczną tego typu ośrodków miejskich są również zjawiska niepożądane, takie jak przestępczość czy patologie o różnorodnej etiologii. Czynnikiem sprzyjającym nasileniu tych negatywnych zjawisk jest zróżnicowanie miejskiej społeczności, przybierające często formę rozwarstwienia ekonomicznego i socjalnego pod względem poziomu zamożności oraz warunków, jakości i stylu życia czy hierarchii wartości. Na uwarunkowania przyczynowe tych procesów wpływa skala natężenia różnorodnych zjawisk oraz ich zmienność.

Wśród celów i wyzwań strategicznych przyjętych w Uchwale nr XIV/320/11 Rady Miasta Szczecin z 19 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Szczecina 2025 nie znalazły się dążenia władz miasta do eliminowania zagrożeń mających wpływ na bezpieczeństwo publiczne⁶. Nieuprawnione byłoby jednak formułowanie wniosku, że nie występują one w Szczecinie ani że takich zagrożeń się tu nie dostrzega. W uchwale podjęto diagnozę obszarów pozytywnych oraz negatywnych sprzyjających rozwojowi miasta. Jednym z nich są sprawy związane z bezpieczeństwem publicznym. Dostrzeżono problem niskiego społecznego poczucia bezpieczeństwa, zwłaszcza w miejscach publicznych, i podkreślono, że obszarem o najwyższym wskaźniku przestępczości jest Śródmieście⁷.

■ Identyfikacja zagrożeń. Zagrożenia przestępczością

Za pomocą danych statystycznych poniżej zostanie przedstawiona identyfikacja występujących ryzyk bezpieczeństwa publicznego na terenie Szczecina w obszarach zagrożeń:

⁶ Uchwała nr XIV/320/11 Rady Miasta Szczecin z 19 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Szczecina 2025 https://bip.um.szczecin.pl/chapter_50596.asp?soid=BFEE742A5302467CBA38AACD6D703282 (dostęp 01.05.2024).

⁷ *Ibidem*.

- przestępczością,
- bezpieczeństwa w ruchu drogowym,
- bezpieczeństwa na podstawie informacji przekazanych przez mieszkańców Szczecina,
- i innych.

W celu ustalenia tendencji rozwojowych ww. zagrożeń przeanalizowano dane porównawcze za lata 2021–2023.

W trzech tabelach przedstawiono 15 wybranych kategorii przestępstw o wysokiej społecznej szkodliwości popełnionego czynu, z podziałem na trzy ostatnie lata, licząc od roku 2021 do 2023, oraz dane dotyczące liczby przestępstw ogółem popełnionych w tym okresie. W trzech kolumnach zaprezentowane są dane dotyczące postępowań wszczętych, przestępstw stwierdzonych oraz wskaźnik wykrywalności, czyli procentowy wskaźnik wykrycia. Dla lepszego zrozumienia przedstawia się objaśnienia pojęć:

1. Postępowanie wszczęte to postępowanie wszczęte przez jednostkę organizacyjną policji w związku ze zdarzeniem, co do którego zachodzi podejrzenie, że jest przestępstwem, albo wszczęte przez prokuraturę i przekazane policji do dalszego bezpośredniego prowadzenia. Do postępowań wszczętych doliczane są również dochodzenia wszczęte faktycznie, a następnie zakończone wydaniem postanowienia o umorzeniu i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw. Nie wlicza się postępowań wyłączonych względem czynu i współsprawcy. Od 2013 r. policja nie prezentuje informacji o postępowaniach wszczętych przez prokuratora i prowadzonych przez niego we własnym zakresie lub przekazanych do prowadzenia innym służbom⁸.
2. Przestępstwo stwierdzone to przestępstwo będące zbrodnią lub występkiem ściganym z oskarżenia publicznego, w tym także przestępstwem skarbowym, objęte postępowaniem przygotowawczym zakończonym w wyniku, którego potwierdzono zaistnienie czynu zabronionego. Od 2014 r. policja nie prezentuje informacji o czynach karalnych nieletnich⁹.
3. Wskaźnik wykrywalności (tzw. procent wykrycia) to iloraz liczby przestępstw wykrytych (łącznie z wykrytymi podjęciu z umorzenia) podzielonych przez ogólną liczbę przestępstw stwierdzonych powiększoną o liczbę przestępstw wykrytych po podjęciu postępowań umorzonych

⁸ Uwagi i definicje znajdują się na stronie internetowej Komendy Głównej Policji w zakładce Statystyka <https://statystyka.policja.pl/st/przestepstwa-ogolem/121940,Przestepstwa-ogolem.html> (dostęp 05.04.2024).

⁹ *Ibidem*.

w roku ubiegłym lub latach poprzednich, wyrażony w procentach. Od 2014 r. policja nie prezentuje informacji o czynach karalnych nieletnich i wskaźniku ich wykrycia¹⁰.

Tabela 1. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych, przestępstw stwierdzonych oraz wskaźnik wykrywalności na terenie Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie w 2021 roku

Komenda Miejska Policji w Szczecinie	2021		
Kategoria przestępstwa	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Wskaźnik wykrywalności
Bójki i pobicia	44	30	83,33
Kradzież cudzej rzeczy	1454	1710	48,57
Kradzież samochodu	53	57	34,48
Kradzież z włamaniem	634	992	51,18
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	57	59	91,53
Uszczerbek na zdrowiu	198	147	89,90
Uszkodzenie rzeczy	523	545	45,44
Zabójstwo	19	22	100,00
Zgwałcenia	26	19	100,00
Przestępstwa narkotykowe	846	1086	98,80
Przeciwno obrotowi gospodarczemu	53	52	98,11
Przestępstwa gospodarcze	903	616	89,63
Korupcja	30	7	100,00
Przestępstwa drogowe	1037	1005	98,11
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i pod wpływem środków odurzających	812	839	99,88
Przestępstwa ogółem	9903	11920	72,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

¹⁰ *Ibidem.*

Tabela 2. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych, przestępstw stwierdzonych oraz wskaźnik wykrywalności na terenie Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie w 2022 roku

Komenda Miejska Policji w Szczecinie	2022		
Kategoria przestępstwa	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Wskaźnik wykrywalności
Bójki i pobicia	37	32	87,50
Kradzież cudzej rzeczy	1514	1753	48,68
Kradzież samochodu	63	78	45,12
Kradzież z włamaniem	566	862	52,16
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	56	56	87,50
Uszczerbek na zdrowiu	153	131	93,13
Uszkodzenie rzeczy	502	540	40,73
Zabójstwo	12	12	100,00
Zgwałcenia	33	21	76,19
Przestępstwa narkotykowe	792	959	97,08
Przeciwno obrotowi gospodarczemu	55	24	95,83
Przestępstwa gospodarcze	987	736	91,37
Korupcja	23	12	83,33
Przestępstwa drogowe	931	853	98,83
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i pod wpływem środków odurzających	738	720	100,00
Przestępstwa ogółem	10 027	10 670	67,55

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

Tabela 3. Liczba wszczętych postępowań przygotowawczych, przestępstw stwierdzonych oraz wskaźnik wykrywalności na terenie Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie w 2023 roku

Komenda Miejska Policji w Szczecinie	2023		
Kategoria przestępstwa	Postępowania wszczęte	Przestępstwa stwierdzone	Wskaźnik wykrywalności
Bójki i pobicia	33	31	90,32
Kradzież cudzej rzeczy	1374	1600	50,06
Kradzież samochodu	66	55	28,07
Kradzież z włamaniem	522	879	55,36
Rozbój i wymuszenie rozbójnicze	50	60	96,67
Uszczerbek na zdrowiu	142	117	90,76
Uszkodzenie rzeczy	497	500	44,62
Zabójstwo	10	15	100,00
Zgwałcenia	32	12	91,67
Przestępstwa narkotykowe	791	880	97,39
Przeciwno obrotowi gospodarczemu	64	45	53,33
Przestępstwa gospodarcze	683	709	90,45
Korupcja	20	21	100,00
Przestępstwa drogowe	907	841	98,45
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i pod wpływem środków odurzających	699	704	100,00
Przestępstwa ogółem	9330	9079	65,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

Z zaprezentowanych danych statystycznych wynika, że najczęściej popełnianym przestępstwem w Szczecinie jest kradzież cudzej rzeczy. Na drugim miejscu znalazły się przestępstwa drogowe. Trzecią grupą są przestępstwa gospodarcze, narkotykowe oraz związane z prowadzeniem pojazdu w stanie

nietrzeźwości i/lub pod wpływem środków odurzających. Kolejne istotne kategorie to kradzieże z włamaniem i uszkodzenia rzeczy. Uwagę przykuwają dane dotyczące liczby zabójstw na terenie Szczecina.

Tabela 4. Najczęściej występujące kategorie przestępstw – liczba postępowań wszczętych w latach 2021–2023

Kategoria przestępstw	Postępowania wszczęte		
	2021	2022	2023
Kradzież cudzej rzeczy	1454	1514	1374
Przestępstwa drogowe	1037	931	907
Przestępstwa gospodarcze	903	987	683
Przestępstwa narkotykowe	846	792	791
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości i pod wpływem środków odurzających	812	738	699
Kradzież z włamaniem	634	566	522
Uszkodzenie rzeczy	523	502	497
Zabójstwo	19	12	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

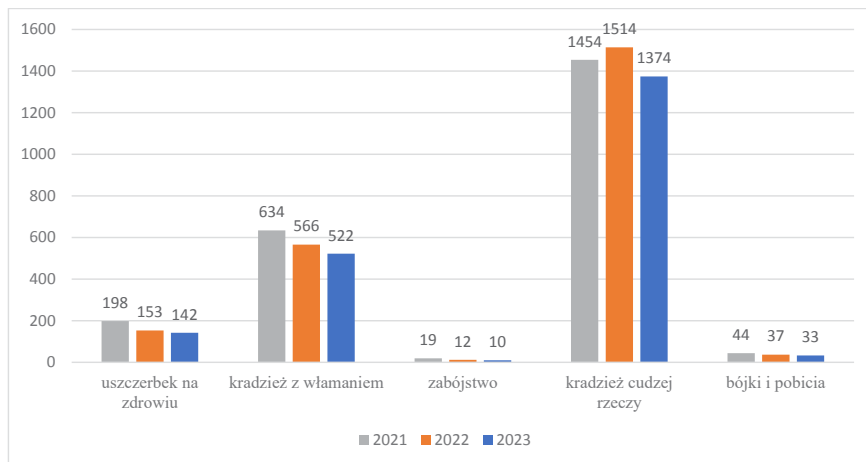
Kiedy ocenia się skalę zagrożeń przestępczością, istotne są trendy badanego zjawiska. Porównując z dwoma poprzednimi latami dane dotyczące postępowań, które wszczęto w Szczecinie w 2023 roku, można zauważyć, że zmniejsza się liczba wszczętych postępowań ogółem w odniesieniu do wszystkich przestępstw oraz czynów stwierdzonych. W 2023 roku spadła ona w stosunku do lat 2022 i 2021 odpowiednio o 6,9% i 5,7%.

W pewnych kategoriach przestępstw wystąpiły tendencje spadkowe, natomiast w niektórych zaobserwowano ich wzrost. W 2023 roku odnotowano zmniejszenie się liczby wszczętych postępowań, które dotyczyły: bójek i pobić, kradzieży cudzej rzeczy, przestępstw związanych z uszczerbkiem na zdrowiu, kradzieży z włamaniem, a także zabójstw.

Niestety w niektórych obszarach liczba wszczętych postępowań się zwiększyła. Miały one związek z kradzieżami samochodów, przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości – zgwałceniami oraz przestępstwami przeciwko obrotowi gospodarczemu. Jednak w tej ostatniej kategorii

wykrywanie w dużej mierze zależy od pracy operacyjnej, czyli poszukiwania przez policję informacji o takich przestępstwach i ich sprawcach.

Wykres 1. Spadki wszczętych postępowań w poszczególnych kategoriach przestępstw na terenie Szczecina w latach 2021–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

Wykres 2. Wzrosty wszczętych postępowań w poszczególnych kategoriach przestępstw na terenie Szczecina w latach 2021–2023

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

■ Zagrożenia bezpieczeństwa w ruchu drogowym

Drugim obszarem ryzyk bezpieczeństwa na terenie Szczecina poddanym analizie są zagrożenia w ruchu drogowym. Z punktu oceny bezpieczeństwa ruchu drogowego korzystne tendencje wystąpiły w liczbie wszczętych postępowań o przestępstwa drogowe oraz związane z prowadzeniem pojazdu

w stanie nietrzeźwości i pod wpływem środków odurzających (dane w tabelach od 1 do 3). Jeśli chodzi o przestępstwa drogowe w 2023 roku, nastąpił spadek tej liczby o 11,4% w stosunku do roku 2021 oraz 2,6% w porównaniu z rokiem 2022. Odnotowano natomiast zmniejszenie się liczby kierujących nietrzeźwych i pod wpływem środków odurzających – o 16,2% w porównaniu z rokiem 2021 oraz o 5,6% w zestawieniu z 2022. Wpływ na spadek dynamiki wszczętych postępowań w tych kategoriach w szczególności w roku 2021 mogło mieć zmniejszenie natężenia ruchu drogowego wszystkich pojazdów, które było związane z ograniczeniami poruszania się w przestrzeni publicznej wprowadzonymi z powodu ogłoszenia stanu pandemii wywołanej koronawirusem SARS-CoV-2.

Każdy z nas korzysta z otwartej przestrzeni publicznej, w której przeemieszczamy się za pomocą różnego rodzaju środków. Przestrzeganie reguł oraz określonych w przepisach zasad ruchu drogowego odgrywa zasadniczą rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa wszystkich jej uczestników. Znajdując się w przestrzeni publicznej o określonej infrastrukturze drogowej, mieszkańcy napotykają kilka punktów kolizyjnych lub potencjalnie kolizyjnych. Tylko od zachowania każdego uczestnika ruchu drogowego zależy, czy stanie się on stroną kolizji lub wypadku drogowego wraz ze wszystkimi następstwami takich zdarzeń drogowych. Liczbę wypadków, ofiar śmiertelnych i rannych w Szczecinie oraz na terenie województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023 zaprezentowano w tabeli 5.

Z danych statystycznych policji wynika, że w 2023 roku w Szczecinie doszło do 243 wypadków drogowych, w wyniku których poniosło śmierć 5 osób, a 270 zostało rannych. W porównaniu do lat 2021 i 2022 liczba wypadków zmalała o blisko 30%. W porównaniu rokiem 2022 zabitych było o 2 więcej, ale w stosunku do roku 2021 – o 4 mniej. Znaczący jest spadek liczby rannych w wypadkach drogowych w odniesieniu do obu poprzednich lat – o blisko 32,0%. Należy zwrócić uwagę, że w 2023 roku w Szczecinie odnotowano 31,0% wszystkich wypadków drogowych w województwie zachodniopomorskim. Udział zabitych w stolicy Pomorza Zachodniego wyniósł 5,4% w odniesieniu do całego województwa, natomiast liczba rannych wyniosła 30,2% wszystkich poszkodowanych w wypadkach w tym regionie. Istotnym wskaźnikiem dla oceny zagrożeń bezpieczeństwa w ruchu drogowym będzie przelicznik liczby wypadków na populacji mieszkańców. Dane dotyczące wypadków, zabitych i rannych na 10 tys. mieszkańców zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 5. Liczba wypadków, zabitych i rannych na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023

Jednostka	Liczba wypadków			2023 – zmiana w stosunku do roku poprzedniego (2022 = 100%)			Liczba zabitych			2022 = 100%			Liczba rannych			2022 = 100%
	2021	2022	2023				2021	2022	2023				2021	2022	2023	
Szczecin	343	345	243		70,4		9	3	5		166,7		397	393	270	68,7
woj. zachodnio-pomorskie	947	882	783		88,8		95	75	92		122,7		1095	994	894	89,9

Źródło: dane otrzymane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Tabela 6. Wskaźnik wypadków, zabitych i rannych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w 2023 roku

Jednostka	Ludność*	Wypadki	Zabici	Ranni	Wskaźnik wypadków na 10 tys. mieszkańców	Wskaźnik zabitych na 10 tys. mieszkańców	Wskaźnik rannych na 10 tys. mieszkańców
KMP Szczecin	390 278	243	5	270	6,23	0,13	6,92
woj. zachodniopomorskie	1 636 293	873	92	894	4,79	0,56	5,46

* Dane GUS, stan na 30.06.2023 r.

Źródło: dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Z danych zaprezentowanych w tabeli wynika, że na terenie Szczecina wskaźnik wypadków na 10 tys. mieszkańców wyniósł 6,23 i był wyższy niż w całym województwie zachodniopomorskim (4,79). Z kolei wskaźnik zabitych w wypadkach drogowych na terenie Szczecina był niższy niż w województwie i wyniósł 0,13 na 10 tys. mieszkańców (w województwie 0,56). Natomiast współczynnik rannych wynoszący 6,92 na 10 tys. mieszkańców był w Szczecinie wyższy od analogicznego wskaźnika na poziomie województwa (5,46).

Istotnym elementem zagrożeń w ruchu drogowym są zdarzenia z udziałem niechronionych uczestników ruchu drogowego – pieszych i rowerzystów. W tabeli 7 przedstawiono liczbę wypadków i ich skutków z udziałem pieszych na terenie Szczecina w badanym okresie.

Tabela 7. Liczba i skutki wypadków drogowych z udziałem pieszych na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023

Jednostka	liczba wypadków			liczba zabitych			liczba rannych		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
KMP Szczecin	88	101	90	3	2	3	86	97	89
woj. zachodniopomorskie	210	226	197	14	17	10	198	214	194

Źródło: dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Z danych wynika, że w 2023 roku w mieście doszło do 90 wypadków drogowych z udziałem pieszych, co stanowiło tj. 45,6% wszystkich takich zdarzeń w województwie zachodniopomorskim. Podobną liczbę wypadków odnotowano w 2021 roku, natomiast w stosunku do roku 2022 było ich mniej o 10,9%. W Szczecinie w omawianym okresie w wypadkach ginęło od 2 do 3 osób. W 2023 roku rany odniosło 89 pieszych, co stanowiło 45,9% wszystkich rannych w województwie. Ta liczba rannych była zbliżona do zarejestrowanej w 2021 roku, ale w porównaniu z 2022 rokiem spadła o 8,2%.

Inną grupą niechronionych uczestników ruchu drogowego są rowerzyści. Dane dotyczące wypadków drogowych z ich udziałem przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Liczba i skutki wypadków drogowych z udziałem rowerzystów na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023

Jednostka	liczba wypadków			liczba zabitych			liczba rannych		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
KMP Szczecin	58	53	29	1	0	1	56	49	25
woj. zachodniopomorskie	133	118	101	8	5	10	121	103	80

Źródło: dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

W 2023 roku odnotowano 29 wypadków drogowych z udziałem rowerzystów, a więc mniej aż o 45,2% w porównaniu do roku 2022 i o 50% w stosunku do roku 2021. Liczba wypadków w 2023 roku w Szczecinie stanowiła 28,7% wszystkich wypadków stwierdzonych w województwie zachodniopomorskim. W ich wyniku w 2023 roku zginęła 1 osoba, tak samo jak w roku 2021. Od dwóch lat liczba rannych rowerzystów maleje – w 2023 roku wyniosła 25, co oznacza spadek o 55,3% w odniesieniu do roku 2021 i o 49,0% do 2022.

Na szczególną uwagę zasługują dane dotyczące liczby i skutków wypadków drogowych z udziałem uczestników ruchu drogowego będących pod działaniem alkoholu. W 2023 roku takich wypadków na terenie Szczecina odnotowano 16, tj. mniej o 27,3% w stosunku roku 2022 i 2021, co stanowiło 21,05% wszystkich wypadków z udziałem osób pod działaniem alkoholu w odniesieniu do całego województwa. Spadła również liczba rannych uczestników. W badanym okresie było ich 18, tj. mniej o 30,7% do poprzednich dwóch lat.

Nie odnotowano zabitych w wypadkach drogowych będących pod działaniem alkoholu. Dane przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 9. Liczba i skutki wypadków drogowych z udziałem uczestników ruchu drogowego będących pod działaniem alkoholu na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023

Jednostka	liczba wypadków			liczba zabitych			liczba rannych		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
KMP Szczecin	22	22	16	0	0	0	27	26	18
woj. zachodniopomorskie	102	90	76	13	8	10	114	114	86

Źródło: dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Optymistyczne dane prezentuje następna tabela, dotycząca wypadków drogowych i ich skutków z udziałem uczestników ruchu drogowego będących pod wpływem środków działających podobnie do alkoholu, gdyż w 2023 roku nie odnotowano takich wydarzeń.

Tabela 10. Liczba i skutki wypadków drogowych z udziałem uczestników ruchu drogowego będących pod wpływem środków działających podobnie do alkoholu na terenie Szczecina oraz województwa zachodniopomorskiego w latach 2021–2023

Jednostka	liczba wypadków			liczba zabitych			liczba rannych		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
KMP Szczecin	1	6	0	0	1	0	1	9	0
woj. zachodniopomorskie	16	14	7	1	3	4	18	16	8

Źródło: dane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

■ Zagrożenia bezpieczeństwa zgłoszone przez mieszkańców

Trzecią grupą ryzyk bezpieczeństwa są zagrożenia definiowane na podstawie informacji przekazywanych przez mieszkańców miasta lub też innych osób, które zgłosiły swoje obawy. Dane generowane w systemach informatycznych policji wyrażane w liczbach wskazują na określony stan bezpieczeństwa.

Przedstawiają skalę zagrożeń np. przestępczością, wiążących się w ruchem drogowym, wywołanych czynnikami natury (powódzie, pożary, susze, huragany itp.) bądź powstałych w wyniku błędu człowieka (skażenie środowiska, katastrofy ekologiczne itp.). W 2016 roku z inicjatywy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji i przy współpracy z Komendą Główną Policji powstała interaktywna aplikacja Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa, która obejmuje swoim zasięgiem całą Polskę. Jest to nieodpłatna platforma, dzięki niej każdy mieszkaniec kraju może anonimowo zgłosić zagrożenie w otoczeniu swojego miejsca zamieszkania, pracy lub pobytu, które uzna za niebezpieczne. Aplikacja to interaktywne narzędzie ułatwiające zapoznanie się z informacjami dotyczącymi zagrożeń bądź miejsc niebezpiecznych w danej lokalizacji. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa opiera się na trzech kategoriach informacji:

1. gromadzonych w policyjnych systemach informatycznych,
2. pozyskiwanych od społeczeństwa w trakcie:
 - bezpośrednich kontaktów z obywatelami, z przedstawicielami samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych itp.,
 - debat społecznych poświęconych bezpieczeństwu publicznemu,
3. przekazywanych przez obywateli (internautów) za pomocą platformy wymiany informacji.

Dane prezentowane na mapach uwzględniają zarówno wybrane kategorie przestępstw i wykroczeń, jak i zagrożenia, które w subiektywnym odczuciu mieszkańców negatywnie wpływają na ich poczucie bezpieczeństwa¹¹.

Udział oraz aktywność mieszkańców Szczecina w zgłaszaniu zagrożeń w latach 2021–2023 zostały przedstawione w tabelach 11–13. Najczęstsze naruszenia porządku publicznego i zagrożenia bezpieczeństwa w mieście to wg szczecinian nieprawidłowe parkowanie pojazdów, przekraczanie dozwolonej prędkości oraz spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych. Kolejna grupa to nieprawidłowości w ruchu drogowym, takie jak zła organizacja ruchu drogowego, nielegalne wyścigi samochodowe oraz niewłaściwa infrastruktura drogowa. Znaczna liczba zgłoszeń dotyczy grupowania się małoletnich zagrożonych demoralizacją, używania środków odurzających, aktów wandalizmu oraz miejsc niebezpiecznej działalności rozrywkowej. Pojawiły się sygnały o takich sprawach, jak dzikie wysypiska śmieci, znęcanie się nad

¹¹ Informacja o Krajowej Mapie Zagrożeń bezpieczeństwa Policja.pl, <https://www.policja.pl/pol/mapa-zagrozen-bezpiecze/33880,dok.html> (dostęp 16.04.2024).

zwierzętami, pomoc osobie bezdomnej, niszczenie zieleni, wałęsające się bezpańskie psy, poruszanie się na terenach leśnych quadami, niszczenie zieleni czy żebractwo. W 2021 roku zarejestrowano 2305 zgłoszeń, z tego potwierdzono i wyeliminowano 799. Pozostałe nie znalazły potwierdzenia lub okazały się żartem czy też pomyłką. Podobnie było w roku 2022, gdzie odnotowano 2351 zgłoszeń, z czego 985 zostało potwierdzonych i wyeliminowanych. Dane za lata 2021–2022 zaprezentowano w tabelach 11 i 12.

Tabela 11. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa – zagrożenia zgłoszone przez mieszkańców na terenie Szczecina w 2021 roku

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone (wyeliminowane)	Żart lub pomyłka	Razem
Akty wandalizmu	32	23		55
Dzikię wysypiska śmieci	23	42	1	66
Grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją	46	9		55
Kłusownictwo	1			1
Miejsca niebezpieczne na wodach		1	1	2
Miejsce niebezpiecznej działalności rozrywkowej	29	7		36
Nielegalne rajdy samochodowe	43			43
Nieprawidłowe parkowanie	731	464	1	1196
Niestrzeżone przejście przez tory	2			2
Niewłaściwa infrastruktura drogowa	37	11		48
Niszczenie zieleni	12	4		16
Osoba bezdomna wymagająca pomocy	26	10		36
Poruszanie się po terenach leśnych quadami	4			4
Przekraczanie dozwolonej prędkości	204	86	1	291
Spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych	190	129	2	321
Używanie środków odurzających	38	4		42

cd. tabeli 11

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone (wyeliminowane)	Żart lub pomyłka	Razem
Wałęsające się bezpańskie psy	8	1		9
Wypalanie traw	1	1		2
Zła organizacja ruchu drogowego	49	2		51
Znęcanie się nad zwierzętami	13			13
Żebractwo	9	5	2	16
Razem	1498	799	8	2305

Źródło: dane otrzymane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Tabela 12. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa – zagrożenia zgłoszone przez mieszkańców na terenie Szczecina w 2022 roku

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone (wyeliminowane)	Żart lub pomyłka	Razem
Akty wandalizmu	42	73	4	119
Dzikie wysypiska śmieci	27	27	1	55
Grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją	32	16	1	49
Kłusownictwo	5		1	6
Miejsca niebezpieczne na wodach		2		2
Miejsce niebezpiecznej działalności rozrywkowej	27	7		34
Nielegalna wycinka drzew	2	1		3
Nielegalne rajdy samochodowe	38			38
Nieprawidłowe parkowanie	592	489		1081
Nieostrzeżone przejście przez tory	6			6
Nieostrzeżony przejazd kolejowy	1			1

cd. tabeli 12

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone (wylimowane)	Żart lub pomyłka	Razem
Niewłaściwa infrastruktura drogowa	31	21		52
Niszczenie zieleni	11	4		15
Osoba bezdomna wymagająca pomocy	21	11		32
Poruszanie się po terenach leśnych quadami	8			8
Przekraczanie dozwolonej prędkości	128	37		165
Spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych	240	270	2	512
Używanie środków odurzających	43	2		45
Walęsające się bezpańskie psy	4			4
Wypalanie traw	1			1
Zdarzenia drogowe z udziałem zwierząt leśnych	2			2
Zła organizacja ruchu drogowego	81	11		92
Znęcanie się nad zwierzętami	4	2	1	7
Zebractwo	8	12	2	22
Razem	1354	985	12	2351

Źródło: dane otrzymane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

W 2023 roku wysłano 3088 zgłoszeń, z czego potwierdzono i wylimowano 1022, a 19 zostało przekazanych poza policję – do innych instytucji właściwych przedmiotowo do załatwienia sprawy. 1358 przypadków nie znalazło potwierdzenia. Reszta jest jeszcze w trakcie weryfikacji (lub okazały się żartem czy też pomyłką). Podobnie jak w poprzednich latach do najczęściej zgłaszanych przez mieszkańców zagrożeń było nieprawidłowe parkowanie, spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych, przekraczanie dozwolonej prędkości oraz zły organizacja ruchu. W drugiej grupie do najczęstszych problemów należały akty wandalizmu, używanie środków odurzających, grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją, nielegalne rajdy samochodowe czy też niewłaściwa infrastruktura drogowa. Biorąc pod uwagę

liczbę zgłoszeń, kolejna grupa zagrożeń to miejsca niebezpiecznej działalności rozrywkowej, dzikie wysypiska śmieci, osoby bezdomne wymagające pomocy, żebractwo oraz znęcanie się nad zwierzętami. Najrzadziej przekazywano informację o wałęsających się bezpańskich psach, niszczeniu zieleni, wypalaniu traw, kłusownictwie oraz miejscach niebezpiecznych na wodach. Dane liczbowe przedstawia tabela 13.

Tabela 13. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa – zagrożenia naniesione przez mieszkańców na terenie Szczecina w 2023 roku

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone	Potwierdzone przekazane poza Policję/ Potwierdzone (wylimowane)	Weryfikacja/ Żart lub pomyłka	Razem
Akty wandalizmu	62	28	0/7	3/0	100
Dzikie wysypiska śmieci	29	13	4/4	1/0	51
Grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją	50	19	2	2/1	74
Kłusownictwo	2			1	3
Miejsca niebezpieczne na wodach	1			2	3
Miejsce niebezpiecznej działalności rozrywkowej	24	5	0/3	2/2	36
Nielegalna wycinka drzew			2/0		2
Nielegalne rajdy samochodowe	28			1/1	30
Nieprawidłowe parkowanie	474	316	725	10/2	1527
Niestrzeżone przejście przez tory	4			1	5
Niewłaściwa infrastruktura drogowa	39	9	12/15	2/0	77
Niszczenie zieleni	7	1	1		9
Osoba bezdomna wymagająca pomocy	26	4	1		31
Przekraczanie dozwolonej prędkości	150	45	56		251

cd. tabeli 13

Zagrożenia	Niepotwierdzone	Potwierdzone	Potwierdzone przekazane poza Policję/ Potwierdzone (wylimowane)	Weryfikacja/ Żart lub pomyłka	Razem
Spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych	285	200	193	6/1	685
Używanie środków odurzających	64	1		3/1	69
Walęsające się bezpańskie psy	8			2	10
Wypalanie traw	9				9
Zła organizacja ruchu drogowego	71	1	1/4	1/0	78
Znęcanie się nad zwierzętami	11		2		13
Żebractwo	14	2	9		25
Razem	1358	644	19/1022	31/14	3088

Źródło: dane otrzymane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa jest narzędziem przeznaczonym głównie dla obywateli, którzy w sposób anonimowy mogą uczestniczyć w procesie zarządzania bezpieczeństwem publicznym, realizowanym w partnerstwie międzyinstytucjonalnym i społecznym. Dzięki tym zgłoszeniom można skierować funkcjonariuszy w te miejsca, które mieszkańcy uznali za niebezpieczne, lub tam, gdzie potrzebna jest interwencja policji lub innych służb państwowych oraz samorządowych.

■ Inne zagrożenia

Czynności interwencyjne policji są zaliczane do działań ratunkowych podejmowanych wobec wiarygodnej informacji o bezpośrednim zagrożeniu dla ważnych społecznie dóbr, takich jak życie, zdrowie, porządek prawny, mienie itp¹². Zgodnie z art. 15 ust. lit. c ustawy z 6 kwietnia 1990 roku o Policji, interwencja oznacza włączenie się policjanta lub policjantów w tok zdarzenia mogącego naruszać normy prawne i podjęcie działań zmierzających do ustalenia charakteru, rodzaju i okoliczności powstałego zdarzenia oraz przedsięwzięć

¹² L. Dyduch, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych Część I Bezpieczeństwo*, Legionowo 2018, s. 12.

ukierunkowanych na przywrócenie naruszonego porządku prawnego¹³. Interwencje przeprowadzane są zarówno w miejscach publicznych, jak i prywatnych, a dotyczyć mogą przestępstw, wykroczeń, naruszeń zasad współżycia społecznego jak również zdarzeń losowych, klęsk i katastrof. W tabeli 14 zaprezentowano dane dotyczące liczby wszystkich interwencji policyjnych przeprowadzonych przez Komendę Miejską Policji na terenie Szczecina.

Tabela 14. Liczba interwencji własnych, zleconych oraz wszystkich interwencji policyjnych przeprowadzonych przez funkcjonariuszy policji z Komendy Miejskiej Policji w latach 2021–2023.

Jednostka	Interwencje własne			Interwencje zlecone			Wszystkie interwencje		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
KMP Szczecin	55 036	47 718	62 506	42 327	45 039	47 441	97 363	92 757	109 947

Źródło: dane otrzymane z Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie.

Z przekazanych danych wynika, że liczba przeprowadzonych interwencji w 2023 roku wzrosła w stosunku do 2022 roku o 18,5%, natomiast do roku 2021 – o 12,9%. Ta tendencja zwyklowa może być wyznacznikiem narastania różnego rodzaju zagrożeń naruszających porządek prawny. Przy analizie danych statystycznych warto zwrócić uwagę, że w 2023 roku przybyło interwencji własnych. W zestawieniu do roku 2022 o 23,6% a do roku 2021 – o 11,9%. Może to oznaczać intensywniejsze zaangażowanie policjantów pełniących służbę patrolową, jak również, że więcej funkcjonariuszy skierowano do służby zewnętrznej.

W obszarze zagrożeń bezpieczeństwa na wodach w granicach administracyjnych Szczecina, w 2023 roku odnotowano 5 utonięć, w tym aż 4 przypadki na terenie Komisariatu Policji Szczecin Dąbie. Łącznie utonięć w 2023 roku było więcej o 2 w porównaniu z rokiem 2021 i o 1 więcej niż w roku 2022. Dane zostały przedstawione w tabeli 15.

¹³ Ustawa z dnia 06.04.1990 r. o Policji, DzU 1990, nr 30, poz. 179, tekst ujednolicony DzU 2024, poz. 145.

Tabela 15. Liczba utonięć na terenie właściwości Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie w latach 2021–2023 z podziałem na jednostki rejestrujące

Utonięcia zarejestrowane przez KMP w Szczecinie w latach 2021–2023				
	Jednostka rejestrująca	2021	2022	2023
SC KMP Szczecin	SC Komisariat Szczecin Dąbie	2	3	4
	SC Komisariat Szczecin nad Odrą	0	0	1
	SC Komisariat Szczecin Niebuszewo	0	0	0
	SC Komisariat Szczecin Pogodno	0	1	0
	SC Komisariat Szczecin Śródmieście	1	0	0

Źródło: dane otrzymane z Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie.

W 2023 roku Szczecin był gospodarzem i organizatorem różnych wydarzeń artystyczno-rozrywkowych oraz sportowych. W omawianym okresie w mieście odbywały się również liczne imprezy masowe, w tym rozgrywki meczów piłki nożnej na poziomie ekstraklasy oraz niższych lig. Nie odnotowano jednak zbiorowego zakłócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego.

■ Podsumowanie

Z przedstawionych danych statystycznych pochodzących z systemów informatycznych Komendy Wojewódzkiej Policji oraz Komendy Miejskiej Policji w Szczecinie wynika, że w porównaniu do dwóch lat poprzednich w 2023 roku zdecydowanie spadła liczba większości przestępstw, które charakteryzują się wysoką społeczną szkodliwością czynów. Zauważalne są tendencje spadkowe w niektórych kategoriach przestępstw.

Również w obszarze bezpieczeństwa ruchu drogowego w 2023 roku zmniejszyła ogólna liczba wypadków drogowych, zabitych oraz osób rannych w porównaniu do dwóch wcześniejszych lat. Nie poprawiło się bezpieczeństwo niechronionych uczestników ruchu drogowego, pieszych, rowerzystów oraz kierujących jednośladami. W tej kategorii rozpiętość zagrożeń utrzymuje się na podobnym poziomie. Podobnie procentowy udział liczby zdarzeń drogowych dotyczących niechronionych uczestników ruchu drogowego, jakie odnotowano w Szczecinie, jest wysoki w stosunku do ogółu zdarzeń w całym województwie zachodniopomorskim. Niestety takie trendy występują na obszarze całego kraju. Bezpieczeństwo niechronionych uczestników ruchu drogowego wciąż stanowi duże wyzwanie dla państwa i obywateli.

W Narodowym Programie Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego promuje się ideę zintegrowanego podejścia z wykorzystaniem strategii tzw. wizji zero, czyli dążenia do rozwiązań długofalowych i zrównoważonych, polegających na wzmocnieniu wzajemnych relacji wszystkich interesariuszy bezpieczeństwa ruchu drogowego¹⁴. Rekomenduje się wdrażanie działań, ukierunkowanych m.in. na:

- zapewnienie zaangażowania politycznego i odpowiedzialności za bezpieczeństwo na najwyższym możliwym szczeblu,
- projektowanie bezpieczniejszej infrastruktury drogowej, uwzględniającej potrzeby zmotoryzowanych i niezmotoryzowanych uczestników ruchu drogowego,
- włączanie bezpieczeństwa ruchu drogowego jako integralnego elementu procesów zagospodarowania przestrzeni oraz funkcjonowania systemów transportowych,
- promowanie wiedzy o bezpieczeństwie ruchu drogowego, szczególnie wśród młodzieży,
- promowanie przyjaznych, bezpiecznych dla środowiska, dostępnych środków transportu publicznego oraz alternatywnych form transportu niezmotoryzowanego,
- wzmacnianie systemu ratownictwa i opieki powypadkowej dla ofiar wypadków drogowych,
- współpracę z sektorem prywatnym w celu ograniczenia liczby wypadków powodowanych przez kierowców zawodowych¹⁵.

W podejściu całościowym niezwykle ważny jest również udział mieszkańców miasta w dążeniu do poprawy bezpieczeństwa w Szczecinie. Opracowana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Komendę Główną Policji aplikacja Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa jest wartościowym narzędziem przeznaczonym głównie dla obywateli, którzy w sposób anonimowy mogą uczestniczyć w procesie zarządzania bezpieczeństwem publicznym, realizowanym w partnerstwie międzyinstytucjonalnym i społecznym. Dzięki tym zgłoszeniom policja może kierować służby do tych miejsc, które mieszkańcy wskazali jako niebezpieczne, bądź tych, które wymagają interwencji policji lub innych służb państwowych oraz samorządowych. Często, co widać z przedstawionych danych pochodzących z aplikacji,

¹⁴ Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2021–2030, <https://www.krbrd.gov.pl/narodowy-program-brd-2021-2030/>, s. 16 (dostęp 21.04.2023).

¹⁵ *Ibidem*.

mieszkańcy zgłaszają różnego rodzaju zagrożenia, które nie są przestępstwami, lecz wykroczeniami. Potwierdzają to również ankiety dotyczące poczucia bezpieczeństwa przeprowadzone w 2016 roku między innymi wśród mieszkańców gminy Szczecin. Wyniki badań wskazują wyraźnie, że mieszkańcy czują się najbardziej zagrożeni tymi czynami, które nie charakteryzują się wysoką szkodliwością społeczną, lecz zdarzają się relatywnie często, a zatem prawdopodobieństwo ich wystąpienia jest wysokie¹⁶. Największy wpływ na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców miały takie zdarzenia jak: spożywanie alkoholu w miejscu publicznym, akty wandalizmu, wypadki drogowe w wyniku brawurowej jazdy, zakłócenia ciszy nocnej oraz prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości¹⁷. Natomiast czyny o wysokiej społecznej szkodliwości, ale zdarzające się relatywnie rzadko, podawane były jako te o najmniejszym zagrożeniu dla poczucia bezpieczeństwa mieszkańców (napady, rozboje, bójki i pobicia, gwałty, przestępczość zorganizowana, korupcja)¹⁸.

Reasumując – służby starają się prowadzić działania dotyczące spraw bezpieczeństwa zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców, co znalazło swoje potwierdzenie w sprawozdaniu prezydenta Szczecina z działalności Komisji Bezpieczeństwa i Porządku za 2023 rok¹⁹, a zwłaszcza w części tego dokumentu przygotowanej przez komendanta miejskiego policji. Potwierdza ona, że dążenia te przynoszą skutek, co uwidoczniło się w ogólnej poprawie stanu bezpieczeństwa²⁰. W podobnym tonie informacje o stanie bezpieczeństwa wysoko ocenili szefowie innych służb, w tym komendanci miejscy Państwowej Straży Pożarnej, Straży Granicznej, Straży Miejskiej czy też Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w Szczecinie odnośnie do stanu sanitarno-epidemiologicznego²¹.

¹⁶ P. Ostrowski, *Analiza poziomu i poczucia bezpieczeństwa w świetle działań policji w województwie zachodniopomorskim*, Szczecin 2023, s. 155–156.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Sprawozdanie Prezydenta Miasta Szczecin z działalności Komisji Bezpieczeństwa i Porządku za 2023 rok*, https://e-dziennik.szczecin.uw.gov.pl/WDU_Z/2024/763/oryginal/akt.pdf (dostęp 19.04.2024).

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

WŁADZE, UCZELNIE,
INSTYTUCJE KULTURY
SZCZECINA

Dominika Borowska, Nikola Rozworska*

Działalność Prezydenta i Rady Miasta Szczecin w 2023 roku

Rok 2023 był ostatnim z pięcioletniej, rozpoczętej w listopadzie 2018 roku, ósmej kadencji Rady Miasta Szczecin. W jej skład w minionym roku wchodziło 30 osób należących do trzech klubów: klubu radnych Koalicja Obywatelska (11 radnych), klubu radnych Prawo i Sprawiedliwość (10 radnych) oraz klubu radnych Koalicja Samorządowa Szczecin (8 radnych). Jedna radna nie wykazała przynależności do żadnego klubu i w 2023 roku pozostała niezrzeszona. Należy zauważyć, że w związku z wyborami do Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej dwie osoby (Patryk Jaskulski z Koalicji Obywatelskiej oraz Dariusz Matecki z Prawa i Sprawiedliwości) po uzyskaniu mandatu poselskiego zostały odwołane z pełnienia swojej funkcji w Radzie Miasta Szczecin.

W minionym roku odbyło się dwanaście sesji Rady Miasta, w tym dziesięć zwyczajnych, jedna nadzwyczajna i jedna uroczysta. Radni poddali pod obrady 313 uchwał. W drugiej połowie roku odnotowano większą aktywność, przejawiającą się większą liczbą przegłosowanych uchwał – przeanalizowano o 19 projektów więcej niż w 2022 roku. Łączny czas obrad podczas sesji zwyczajnych i nadzwyczajnych wyniósł około 32 godzin (około 20 mniej niż rok wcześniej). Sesje Rady Miasta w 2023 roku odbywały się w trybie stacjonarnym. Samorządowcy wystosowali około 656 interpelacji (o 247 mniej niż w ubiegłym roku) oraz 232 zapytań (o 72 mniej).

Prezydent Miasta Szczecin Piotr Krzystek w 2023 roku sprawował urząd piąty rok czwartej kadencji (rozpoczętej w 2018 roku). W 2023 roku odbyło się 31 narad prezydenckich. Ponadto prezydent uczestniczył we wszystkich sesjach Rady Miasta, wydał 650 zarządzeń.

■ Styczeń

24 stycznia odbyła się XLVI zwyczajna sesja Rady Miasta Szczecin, inaugurująca 2023 rok. Oprócz radnych w posiedzeniu uczestniczyli prezydent miasta

* Dominika Borowska, Nikola Rozworska – absolwentki Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie US.

i jego zastępcy, dyrektorzy Urzędu Miejskiego, przewodniczący rad osiedlowych, dyrektorzy, kierownicy Miejskich Jednostek Organizacyjnych oraz przedstawiciele mediów i mieszkańcy miasta. Zebrani poddali głosowaniom 34 projekty uchwał.

Obrady rozpoczęto od zatwierdzenia protokołów z XLV zwyczajnej sesji Rady Miasta Szczecin z 14 grudnia 2022 roku.

Przystąpiono do rozpatrywania dwóch projektów dotyczących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obszarów „Centrum–Podhalańska” oraz „Golęcino–Gocław–Strzałowska”. Pierwszy projekt uchwały (który nie został poddany opiniowaniu przez Komisję ds. Budownictwa i Mieszkalnictwa) zaprezentowała Zofia Fiuk-Dymek, dyrektor Biura Planowania Przestrzennego Miasta. W dyskusji zabrali głos mieszkańcy oraz radni, którzy wyrazili wdzięczność za uwzględnienie ich wniosków i uwag. Następnie przeprowadzono głosowanie, w którym 31 radnych opowiedziało się za projektem, a żaden nie był przeciw. Obie uchwały zostały jednogłośnie przyjęte przez Radę Miasta. Warto zauważyć, że drugi z projektów pozytywnie zaopiniowała Komisja ds. Budownictwa i Mieszkalnictwa.

Radni zajęli się uchwałą w sprawie przystąpienia do sporządzenia gminnego programu rewitalizacji miasta. Radny Prawa i Sprawiedliwości Robert Stankiewicz wygłosił apel na temat konieczności rewitalizacji Szczecina, podkreślając tragiczny stan wielu historycznych kamienic w centrum. Wskazał na potencjał turystyczny miasta, który można by wykorzystać dzięki odbudowie jego zabytkowego dziedzictwa. Z kolei zastępca prezydenta miasta Daniel Wacinkiewicz wyjaśnił procedurę opracowywania programu oraz zaakcentował znaczenie działań społecznych w procesie rewitalizacji. Mimo braku precyzyjnych szacunków co do finansowania zaplanowano wykorzystanie różnych źródeł, w tym funduszy unijnych. Ostatecznie Rada Miasta Szczecin jednogłośnie przyjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia programu rewitalizacji, z zamiarem aktywnego zaangażowania społecznego i poszukiwania środków finansowych na ten cel.

W Radzie Miasta Szczecin rozpatrywano dwa projekty uchwał w kwestii programów i świadczeń społecznych dotyczących wsparcia seniorów. Mowa o dokumentach:

- nr 9/23 – o realizacji na terenie Gminy Miasto Szczecin świadczenia pieniężnego „Bon opiekuńczy: Alzheimer 75” oraz o upoważnieniu Dyrektora Szczecińskiego Centrum Świadczeń do prowadzenia

postępowania, w tym wydawania decyzji administracyjnych w sprawie świadczenia pieniężnego „Bon opiekuńczy: Alzheimer 75”,

- nr 28/23 – o przyjęciu programu osłonowego Gminy Miasto Szczecin pn. „Korpus Wsparcia Seniorów na rok 2023”.

Odnosnie do obu uchwał Komisja ds. Zdrowia i Pomocy Społecznej wydała pozytywne opinie. W głosowaniu nad pierwszym projektem nie było głosów przeciw ani wstrzymujących się, a 26 radnych opowiedziało się za jego przyjęciem. W drugim przypadku 31 radnych przyjęło uchwałę jednogłośnie. Świadczy to o poparciu inicjatyw związanych zarówno ze wsparciem seniorów, jak i z zapewnieniem świadczeń dla osób cierpiących na chorobę Alzheimera.

Równie ważne kwestie poruszono w debacie na temat uchwał nr 13/23 i 14/23 dotyczących kwestii związanych z edukacją. Pierwszy z wymienionych dokumentów zmieniał obowiązkowy wymiar godzin zajęć nauczycieli zatrudnionych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Gminę Miasto Szczecin oraz zasady ich rozliczania. Podczas dyskusji pojawiły się obawy co do zwiększenia pensum dla pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów i logopedów z 20 na 22 godziny tygodniowo. Argumentowano, że może to prowadzić do odejścia specjalistów ze szkół, co z kolei wpłynie negatywnie na wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla dzieci i młodzieży. W głosowaniu 18 radnych zagłosowało za, 9 przeciw, a 1 się wstrzymał. Drugi projekt dotyczył zmian w regulaminie określającego wysokość oraz szczegółowe warunki przyznawania nauczycielom dodatków: za wysługę lat, motywacyjnego, funkcyjnego, za warunki pracy oraz nagród, warunki obliczania czy wypłacania wynagrodzenia za godziny nadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw. Uchwała ta została zaopiniowana pozytywnie przez Komisję ds. Edukacji, a następnie przegłosowana większością głosów.

W styczniu przyjęto także uchwały:

- nr 8/23 – w sprawie udzielenia pomocy finansowej w formie dotacji celowej województwu zachodniopomorskiemu (18 za, 1 „przeciw”, 9 wstrzymało się)
- nr 30/23 – zmieniającą uchwałę w sprawie używania symboli miejskich, takich jak herb czy flaga (30 za, 1 przeciw).
- nr 31/23 – zmieniającą uchwałę w sprawie szczegółowych zasad wnoszenia inicjatyw obywatelskich (23 za, 7 wstrzymało się).

Wraz z początkiem 2023 roku powrócił problem braku środków z Krajowego Planu Odbudowy, które w znaczny sposób wspomogłyby funkcjonowanie

jednostek samorządu terytorialnego. Prezydent Piotr Krzystek stwierdził, że właściwe organy na szczeblu lokalnym są zdolne do efektywnego pozyskiwania środków, które jednak ze względu na antyunijną politykę rządu pozostają poza zasięgiem Polski¹. Włodarz podkreślał także problem samorządu związany ze zmniejszeniem przychodu z PIT-u, co wymusza ograniczenie planowanych inwestycji.

W styczniu prezydent Krzystek podjął także motywowaną prośbami rodziców decyzję o zrezygnowaniu z przerwy wakacyjnej w szczecińskich przedszkolach. Na mocy tego postanowienia dyżury w ubiegłym roku planowo były realizowane między 26 czerwca a 25 sierpnia². Jest to zmiana decyzji radnych miasta, których działanie spotkało się z niezadowoleniem społecznym.

■ Luty

3 lutego odbyła się pierwsza w 2023 roku nadzwyczajna sesja Rady Miasta Szczecin. Uczestniczyło w niej 26 samorządowców. Ponadto oprócz radnych udział wzięli: prezydent miasta i jego zastępcy, dyrektorzy Urzędu Miejskiego, przedstawiciele mediów oraz mieszkańcy. Podczas krótkich, 16-minutowych obrad rozpatrzono jeden projekt uchwały nr 36/23 w sprawie zmian w budżecie Miasta Szczecin na 2023 rok. Obradujący nie podjęli dyskusji w omawianej kwestii i jednogłośnie przyjęli uchwałę stosunkiem głosów 26 za.

■ Marzec

7 marca odbyła się kolejna sesja, w której udział wzięli: prezydent miasta i jego zastępcy, dyrektorzy Urzędu Miejskiego, przewodniczący rad osiedlowych, dyrektorzy i kierownicy Miejskich Jednostek Organizacyjnych, a także zaproszeni goście oraz przedstawiciele mediów i mieszkańcy miasta. Jednym z tematów, który wszedł na agendę obrad, były zmiany w planach zagospodarowania przestrzennego obszarów: „Warszewo–Odolany 2”, „Klucz–Rymarska”, „Zdroje–Zachód 2”, „Międzyodrze Wyspa Grodzka–Łasztownia 3”, „Dąbie–lotnisko 4”, „Żelechowa–Hoża 2”, „Kijewko–Świętochowskiego 2”. Odpowiednie projekty nr 40–46 zostały przyjęte przez samorządowców.

¹ „Wokół KPO toczy się gra polityczna”, „Nie mówimy o jakichś wymaganych miliardach euro rzucanych hasłowo”, <https://tvn24.pl/polska/fundusze-z-kpo-prezydent-ciechanowa-krzysztof-kosinski-i-prezydent-szczecina-piotr-krzystek-o-znaczeniu-srodkow-unijnych-dla-samorzadow-st6623424> (dostęp 4.05.2024).

² Jednak nie będzie wakacyjnej przerwy w przedszkolach. Prezydent Szczecina zmienił decyzję, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/jednak-nie-bedzie-wakacyjnej-przerwy-w-przedszkolach-prezydent-szczecina-zmienil-decyzje/> (dostęp 4.05.2024).

Duże emocje i obszerną dyskusję wywołała kwestia wprowadzenia zmian w budżecie Szczecina na 2023 rok. Wystąpienia radnych ukazały złożoność i różnorodność perspektyw, jakie towarzyszą procesowi podejmowania decyzji budżetowych. Przedstawiciel PiS Maciej Ussarz przedstawił w imieniu swojego klubu radnych pięć poprawek, które dotyczyły głównie budżetu osiedlowego, komunikacji miejskiej i finansowania kultury. Jego wystąpienie było próbą podkreślenia istotnych zagadnień wymagających uwagi i działań. Kolejne wypowiedzi, m.in. Krzysztofa Romanowskiego (PiS), skupiły się na pozytywnych aspektach proponowanych zmian w budżecie, podkreślano przy tym znaczenie takich inwestycji jak remont ulic czy poprawa infrastruktury lokalnej. Romanowski wyraził jednak również niezadowolenie z powodu braku pełnego wsparcia finansowego dla rad osiedlowych. W dalszej części dyskusji Roman Lewandowski (PiS) podniósł kwestię barier architektonicznych w szkołach, akcentując potrzebę długofalowego planowania i alokacji środków na eliminację tych barier. Arkadiusz Lisiński (przewodniczący Rady Osiedla Żelechowa), oraz Marian Adamowicz (przewodniczący Rady Osiedla Pogodno) przedstawili swoje stanowiska na temat budżetu Szczecina. Lisiński skrytykował decyzje w sprawie wydatków, podczas gdy Adamowicz zaapelował o wsparcie dla dokończenia remontu siedziby Rady Osiedla Pogodno. Wystąpienia zastępców prezydentów miasta dotyczyły głównie inwestycji i wydatków majątkowych, a także odpowiedzi na pytania i uwagi zgłoszone przez radnych. Dyskusja ukazała bogactwo perspektyw i potrzeb społecznych, jakie towarzyszą procesowi planowania budżetu miasta. Wypowiedzi radnych odzwierciedlały różnorodność interesów i wyzwań, z jakimi Szczecin musi się zmierzyć w kolejnych latach. Po wyczerpaniu głosów dyskusji projekt uchwały przyjęto stosunkiem głosów 20 za, 9 przeciw.

Ponadto w kwestii finansów rozpatrywano dokument nr 38/23 – zmiany w Wieloletniej Prognozie Finansowej oraz nr 39/23 – zmiany w Wieloletnim Programie Rozwoju Szczecina na lata 2023–2027. Obie uchwały przyjęto jednakowym stosunkiem głosów 20 za i 9 przeciw.

Znaczną część obrad poświęcono zmianom w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego obszarów: „Warszewo–Odolany 2” w Szczecinie, „Klucz–Rymarska”, „Zdroje–Zachód 2” w Szczecinie, „Międzyodrze Wyspa Grodzka–Łasztownia 3”, „Dąbie–Ilotnisko 4”, „Żelechowa–Hoża 2” w Szczecinie, „Kijewko–Świętochowskiego 2”. Projekty nr 43 i 44 stały się przedmiotem dyskusji. W kwestii zagospodarowania Międzyodrza głos zabrali m.in. Witold Dąbrowski (PiS) oraz Robert Stankiewicz (PiS). Dąbrowski

wyraził obawy co do zasłonięcia zabytków i braku przestrzeni, Stankiewicz podkreślił potencjał Wyspy Grodzkiej i zaproponował utworzenie palmiarni. Sławomir Machowicz (prokurent spółki Gryf Nieruchomości) zwrócił uwagę na skomplikowany układ właścicielski terenów na Łasztowni, wskazując na udział spółki Gryf Nieruchomości w tym obszarze. Daniel Wacinkiewicz zaznaczył, że plany uwzględniają istniejące funkcje przemysłowe i biznesowe na tym terenie, a zmiany będą wynikać głównie z inicjatywy właściciela nieruchomości. Wystąpienia uczestników dyskusji ukazały, że kwestie dotyczące przyszłości terenów Łasztowni są złożone i różnorodne, zarówno w aspektach biznesowych, jak i społecznych oraz urbanistycznych. Mimo to uchwała w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego została przyjęta większością głosów.

Ponadto obradowano nad przekazaniem dotacji celowej i wsparcia finansowego Uniwersytetowi Szczecińskiemu (26 głosów za). Przewagą głosów 24 za, 1 przeciw, 1 wstrzymujący się wyrażono zgodę na przejęcie przez Gminę Miasto Szczecin od gmin i powiatów z terenu województwa zachodniopomorskiego realizacji zadań publicznych z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi.

Różnice w podejściu radnych do omawianego tematu można było zaobserwować podczas pracy nad udzieleniem pomocy finansowej województwu zachodniopomorskiemu w formie dotacji celowej z budżetu Miasta Szczecin, z przeznaczeniem na dofinansowanie projektu pn. „Zaprojektowanie i wykonanie szlaku rowerowego na wale przeciwpowodziowym wzdłuż rzeki Chełszczącej i jeziora Dąbie”. Uchwała została przyjęta stosunkiem głosów 19 za, 6 przeciw, 3 wstrzymujące się.

Tematem sesji stał się także problem bezdomności zwierząt, który był poruszany w projektach nr 59/23 i 60/23. Pierwszy dotyczył wyrażenia zgody na zawarcie przez Gminę Miasto Szczecin porozumienia międzygminnego z Gminą Warnice w sprawie realizacji zadań z zakresu opieki nad bezdomnymi zwierzętami w 2023 roku, a drugi przyjęcia programu opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt w Szczecinie w 2023 roku. Obie uchwały przyjęto.

28 marca odbyła się druga sesja zwyczajna. Posiedzenie rozpoczęto od nadania Marii Kurek honorowego tytułu „Mecenas Osób Niepełnosprawnych” za 2022 rok. Zastępca prezydenta miasta Lidia Rogas wygłosiła laudację, w której opisała działalność i zaangażowanie nagrodzonej na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Kurek przez wiele lat pracowała w różnych instytucjach

wspierających osoby z niepełnosprawnościami intelektualnymi, uczestniczyła w konferencjach i sympozjach oraz angażowała się społecznie.

Podczas obrad dyskutowano nad wnioskami Komisji ds. Bezpieczeństwa Publicznego i Samorządności o wprowadzenie do porządku obrad projektów uchwał nr 73/23, 74/23 w sprawie nadania nazw urzędowych ulic w Szczecinie (ul. Skrzydlatej, ul. Turkawki i ul. Zwierzęcy Zakątek). Projekty zostały jednogłośnie przyjęte.

Samorządowcy na wniosek klubu radnych Koalicji Obywatelskiej dodali do porządku obrad projekt uchwały nr 76/23 na temat przyjęcia stanowiska dotyczącego akcji medialnej dyskredytującej posłankę Magdalenę Filiks i jej dzieci. Stanowisko przyjęto stosunkiem 18 głosów za i 3 przeciw. Łukasz Ty-szler, przewodniczący klubu radnych Koalicji Obywatelskiej, przedstawił projekt uchwały odnośnie do zaistniałej sytuacji. Wyrażono w nim bezgraniczne wsparcie dla posłanki oraz jej rodziny, a także potępienie nadużywania informacji osobistych w sporach politycznych. Rada Miasta Szczecin domagała się, aby organy ścigania dotarły do winnych ujawnienia okoliczności nieszczęśliwej śmierci Mikołaja Filiksa. W projekcie uchwały zaapelowano również o zaprzestanie ekstremizmu internetowego i publicystycznego oraz zachęcono do życia zgodnie z prawdą i przyzwoitością. Podczas swojego wystąpienia Ty-szler podkreślił, że większość radnych nie popiera takich praktyk w polityce i działalności społecznej, co potwierdza ich wsparcie dla projektu uchwały.

Radni podjęli także uchwały w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego:

- nr 62/23 – „Lubczyńska 2” w Szczecinie (21 za, 6 wstrzymujących się),
- nr 63/23 – „Gołęcino–Gocław–szpital” w Szczecinie (28 za),
- nr 64/23 – „Śródmieście Północ–Bolesława Śmiałego” w Szczecinie (28 za).

Ponadto inne przyjęte uchwały dotyczyły opieki nad zwierzętami, rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami i zarządzania szczecińską filharmonią:

- nr 66/23 – wyrażenie zgody na zawarcie porozumienia międzygminnego z Gminą Przelewice na realizację zadań z zakresu opieki nad bezdomnymi zwierzętami w latach 2024–2025 (27 za, 1 przeciw),
- nr 68/23 – określenie zadań w kwestiach rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz wysokości środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przeznaczonych na te zadania w roku 2023 (28 za),

- nr 69/23 – przyjęcie aneksu nr 3 do umowy z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego o prowadzeniu jako wspólnej instytucji kultury Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie (27 za, 1 wstrzymujący się).

■ Kwiecień

25 kwietnia odbyła się XLIX zwyczajna sesja Rady Miasta Szczecin. W piątych obradach w 2023 roku uczestniczyło 28 radnych, którzy rozpatrzyli 23 projekty uchwał. Na agendę została wniesiona skarga na prezydenta miasta i dyrektora Zarządu Dróg i Transportu Miejskiego w Szczecinie. Mieszkaniec złożył ją z powodu braku reakcji na jego zgłoszenie zagrożenia poślizgnięciem się na ulicy z powodu nagromadzenia kurzu i piasku. Skarga ta została poparta załączonymi slajdami, które dokumentowały stan nawierzchni. Wniosek przyjęto stosunkiem głosów 19 za, 6 przeciw, 1 wstrzymujący się.

Tematem spotkania stały się także uchwały dotyczące miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszarów: „Turzyn–Noakowskiego 64”, „Gołęcino–Świętojańska”, „Pomorzany–szpital”, „Stare Miasto–Świętego Ducha”, „Międzyodrze–Ostrów Grabowski”. Wszystkie projekty przyjęto większością głosów.

Ponadto radni na mocy uchwał nr 83/23, 84/23, 85/23 i 87/23 zadecydowali o przyznaniu dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach należących do: Parafii Ewangelicko-Augsburskiej pw. Świętej Trójcy w Szczecinie, Parafii Rzymskokatolickiej pw. Niepokalanego Serca NMP w Szczecinie, Parafii Rzymskokatolickiej pw. Wniebowzięcia N.M.P. w Szczecinie oraz Parafii Rzymskokatolickiej pw. Naświętszej Rodziny w Szczecinie. Obiekty te są wpisane do rejestru zabytków. Samorządowcy wykazali prawie całkowitą jednomyślnością, przyjmując projekty zdecydowaną większością głosów.

Podjęmowano także kwestie związane z opieką zdrowotną i profilaktyką, co uwidaczniają projekty uchwał nr 89/23 (dotyczącej wysokości opłaty za pobyt w Szczecińskim Centrum Profilaktyki Uzależnień – Dział Pomocy Osobom Nietrzeźwym-Izba Wyrzeźwień) oraz 90/23 (zmieniającej uchwałę w sprawie powołania Rady Społecznej w Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej – Ośrodku Terapii Uzależnień od Alkoholu w Szczecinie). Podobnie jak w wyżej opisanych przypadkach wnioski zostały przyjęte.

Szerszą dyskusję wywołała kwestia ustalenia wykazu kąpielisk i określenia sezonu kąpielowego na terenie Gminy Miasto Szczecin. Radni oraz

przedstawicielka prezydenta miasta zaproponowali przedłużenie tego terminu do końca września. Argumentowali, że wrzesień jest często miesiącem ciepłym, a wielu mieszkańców nadal korzysta z wypoczynku nad wodą, zwłaszcza studenci, którzy w tym miesiącu wciąż mają wakacje. Podkreślano kwestię zmiany klimatu, zwracając uwagę, że obowiązujący termin końca sezonu (30 sierpnia) jest sztuczny i biurokratyczny, nieuwzględniający rzeczywistej pogody oraz potrzeb mieszkańców. Zastępca prezydenta miasta oraz radca prawny wskazywali jednak na aspekty formalne i ekonomiczne, sprzeciwiając się propozycji przedłużenia sezonu. Zauważali, że uchwała wymaga konsultacji z odpowiednimi organami, a także podnosili, że w końcowych tygodniach sierpnia i we wrześniu kąpieliska są znacznie rzadziej odwiedzane, co powoduje nieuzasadnione koszty ich utrzymania. Ostatecznie poprawka dotycząca wydłużenia sezonu na kąpieliskach nie została przyjęta z powodów proceduralnych i ekonomicznych.

Podczas sesji radni zadecydowali także o przyjęciu następujących uchwał:

- nr 96/23 – zmieniającej uchwałę w sprawie ustalenia zasad korzystania ze Strefy Zamieszkania Stare Miasto oraz poboru i wysokości opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na tym obszarze,
- nr 99/23 – zmieniającej uchwałę w sprawie powołania Młodzieżowej Rady Miasta Szczecin i nadania jej statutu,
- nr 100/23 – nadania nazwy urzędowej placowi w mieście Szczecin (plac 4 czerwca 1989 r.).

■ Maj

Szósta sesja w 2023 roku odbyła się 23 maja. Samorządowcy debatowali nad czternastoma projektami uchwał. Dyskusję wywołał wniosek nr 105/23 dotyczący zaopiniowania powiększenia ośrodka rehabilitacji zwierząt znajdującego się przy ulicy Łowczych 6. Edyta Łongiewska-Wijas (niezrzeszona) apelowała o wsparcie dla rozszerzenia ośrodka zajmującego się dzikimi zwierzętami, argumentując, że jest on potrzebny, a pozytywne opinie zostały już wyrażone przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Jej przedstawiciele zwrócili uwagę na pozytywne działania podmiotu oraz potrzebę pomocy dla sąsiadujących gmin. Jednak dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska oraz radca prawny wskazywali na brak zgodności z obowiązującym prawem lokalnym. Zauważyli, że przed wydaniem pozytywnej opinii konieczne jest dostosowanie planu miejscowego, co wymagałoby kolejnych formalności. W dyskusji pojawiły się także wątpliwości dotyczące przestrzegania norm sanitarnych

oraz konieczności przestrzegania standardów użytkowania terenu. Mimo braku jednomyślności projekt przyjęto stosunkiem głosów 23 za, 2 przeciw, 4 wstrzymujące się.

Niemalże całkowitą jednomyślnością wykazali się samorządowcy podczas głosowań w sprawie nadania nazw urzędowych następującym ulicom w Szczecinie: Dereniowa, Choinkowa, Cytrynowa, skwerom Romana Kuźaka, Jacka Kochańskiego oraz parkowi Antoniego Kadziaka.

Debatującym przedstawiono także Raport z wykonania Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Szczecin na lata 2022–2023. Roman Lewandowski (PiS) zgłosił swoje wątpliwości i pytanie, które dotyczyło efektywności działań podejmowanych w celu ograniczenia picia alkoholu i zażywania narkotyków oraz liczby interwencji policji w przypadku zakłócania spokoju przez osoby pod wpływem alkoholu. Dyskusji nie podjęto z uwagi na nieobecność przedstawiciela Szczecińskiego Centrum Uzależnień.

Obrady zakończono zgłoszeniem interpelacji i zapytań, m.in. w sprawie: problemu remontu balkonów i elewacji na ulicy Jagiellońskiej, wzrostu kosztów prądu w mieście oraz wpływu tej podwyżki na budżet, szczególnie w kontekście oświetlenia ulic i komunikacji miejskiej czy udzielenia informacji na temat planowania otwarcia Fabryki Wody, jak również kosztów inwestycji oraz dostarczania do niej energii.

■ Czerwiec

20 czerwca samorządowcy przystąpili do kolejnego posiedzenia, które było jednym z najdłuższych w 2023 roku. W wyniku prac rozpatrzono 34 projekty uchwał. Faktyczną część obrad rozpoczął Piotr Krzystek, który przedstawił Raport o stanie Gminy Miasto Szczecin za 2022 rok. Prezydent zaprezentował dane demograficzne, sytuację finansową oraz inwestycje miasta. Choć spadła liczba mieszkańców, Szczecin ma stabilne średnie wynagrodzenie i niskie bezrobocie. Dochody budżetu miejskiego zostały niemalże całkowicie zrealizowane, a deficyt był niższy niż planowany. Wydatki na inwestycje spadły, głównie z powodu rosnących kosztów budowlanych. Miasto kontynuowało planowanie przestrzenne i wspierało rozwój akademicki. Program Budżetu Obywatelskiego cieszył się dużym zainteresowaniem mieszkańców. Włodarz Szczecina podkreślił także, że miasto ma najwyższe nakłady inwestycyjne na jednego mieszkańca wśród miast Unii Metropolii Polskich. Prezydent podsumował trudności, z jakimi Szczecin musiał się zmierzyć w 2022 roku, w tym skutki pandemii, kryzys

uchodźczy związany z wojną na Ukrainie i spadek dochodów samorządowych. Pomimo tych wyzwań miasto utrzymało stabilność finansową i kontynuuje projekty inwestycyjne oraz wsparcie dla oświaty oraz nauczycieli.

Dyskusję w tej sprawie zakończyło rozpatrzenie dwóch niezwykle ważnych projektów uchwał nr 115/23 i 144/23, dotyczących zatwierdzenia sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Szczecin za rok 2022 i sprawozdania finansowego za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku oraz udzielenia absolutorium dla prezydenta Krzystka za rok 2022. Skarbnik miasta omówiła realizację budżetu za 2022 rok, przedstawiając porównanie nadwyżek bieżących między miastami Unii Miast Polskich. Zaznaczyła, że miasta doświadczyły spadku dochodów własnych, głównie z powodu reformy podatkowej i inflacji. Szczególnie istotne było zaangażowanie samorządów w pomoc związaną z konfliktem na Ukrainie. Pomimo tych trudności Szczecin osiągnął drugą najwyższą nadwyżkę bieżącą w Polsce, co świadczy o wiarygodności i odpowiedzialności w zarządzaniu finansami miasta. Obie uchwały przyjęto identycznym stosunkiem głosów 18 za, 10 przeciw, 1 wstrzymujący się.

Dyskusję wśród radnych wywołała kwestia zmian w budżecie Miasta Szczecin na 2023 rok. Agnieszka Kurzawa (PiS) zwróciła uwagę na zwiększenie wydatków na transport miejski, pytając o podwyżki wynagrodzeń dla pracowników. Natomiast Maciej Ussarz (PiS) argumentował, że istnieje potrzeba poprawy stanu komunikacji miejskiej, co wymaga podniesienia nakładów finansowych. Wnioski zostały przekazane do Biura Rady. Dorota Pudło-Żylińska, skarbnik miasta, omówiła zmiany w budżecie związane ze zwiększeniem wydatków bieżących o ponad 66,5 mln zł. Głównymi przyczynami tej korekty były podwyżki wynagrodzeń dla pracowników oraz wzrost cen i inflacji. Ostatecznie uchwała nr 116/23 została przyjęta stosunkiem 15 za, 10 przeciw, 1 wstrzymujący się.

Radni przyjęli także cztery kolejne uchwały dotyczące sfery finansowej miasta. Mowa o uchwałach nr 117/23 – zmieniającej Wieloletnią Prognozę Finansową Miasta Szczecin, 118/23 zmieniającej Wieloletni Program Rozwoju Szczecina na lata 2023–2027, 119/23 zmieniającej uchwałę w sprawie zaciągnięcia kredytu w Europejskim Banku Inwestycyjnym oraz 120/23 na temat zaciągnięcia pożyczki długoterminowej.

W czerwcu pozytywnie rozpatrzono także m.in. następujące projekty uchwał:

- nr 133/23 – zmieniający uchwałę w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół ponadpodstawowych i specjalnych mających siedzibę na obszarze Gminy Miasto Szczecin (26 za),

- nr 136/23 – zmieniający uchwałę w sprawie powołania Miejskiej Rady Seniorów w Szczecinie i nadania jej Statutu (21 za, 1 przeciw, 3 wstrzymujących się),
- nr 146/23 – dotyczący zasięgnięcia informacji o kandydatach na ławników (25 za).

21 czerwca Piotr Krzystek jak co roku wręczył nagrody dla wyróżniających się uczniów. Uroczystość odbyła się w I Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie. Nagrodzono 439 osób, które w mijającym roku szkolnym uzyskały najlepsze rezultaty naukowe lub wyniki w olimpiadach i konkursach. W 2023 roku na dyplomy i stypendia przeznaczono około 200 tysięcy złotych³.

■ Lipiec

W opisywanym miesiącu odbyła się jedyna uroczysta sesja Rady Miasta Szczecin w 2023 roku i ostatnia przed przerwą wakacyjną. W posiedzeniu udział wzięli: radni Rady Miasta Szczecin, prezydent miasta i jego zastępcy, zaproszeni goście oraz przedstawiciele mediów i mieszkańcy miasta. Rokrocznie podczas lipcowych obrad zostają przyznane medale Za zasługi dla Miasta Szczecina. W opisywanym roku radni uhonorowali polskiego lekarza, chirurga i polityka, profesora nauk medycznych, senatora IX, X i XI kadencji, w latach 2019–2023 marszałka Senatu X kadencji – Tomasza Grodzkiego.

Radny Marek Kolbowicz (Koalicja Samorządowa Szczecin) wygłosił laudację nagrodzonego. Profesor Grodzki, znany chirurg i naukowiec, został wyróżniony za swoje osiągnięcia w transplantologii i chirurgii klatki piersiowej oraz za zaangażowanie w życie publiczne, w tym inicjatywy społeczne. Jego wkład w rozwój medycyny, działalność naukową oraz społeczną zostały docenione przez mieszkańców miasta, co stanowi uzasadnienie dla przyznania mu tego zaszczytu. W swoim wystąpieniu Tomasz Grodzki podkreślił swój związek ze Szczecinem, wyrażając dumę z reprezentowania go na różnych płaszczyznach, w tym jako marszałek Senatu Rzeczypospolitej. Podkreślił, że dla niego najważniejsze są wartości, których nauczył go miasto, takie jak szacunek dla konstytucji, praworządności, tolerancja i zrozumienie dla różnorodności.

Podczas zgromadzenia nadano także tytuł „Ambasador Szczecina”, przyznawany od 2000 roku w uznaniu za zasługi i osiągnięcia osobiste, które

³ Prezydent nagrodził zdolnych uczniów, „24kurier.pl”, 21.06.2023 r., <https://24kurier.pl/aktualnosci/nauka/prezydent-nagrodzil-zdolnych-uczniow/> (dostęp 4.05.2024).

przyczyniły się do promocji miasta, rozsławiając jego dobre imię i wizerunek w kraju oraz zagranicą. Tytuł ten nadaje prezydent miasta jako wyraz uznania dla osób i instytucji, które zawsze z dumą i godnością reprezentują Szczecin. W opisywanym roku do grona honorowych ambasadorów dołączyła Agnieszka Skrzypulec-Szota oraz duet muzyczny *Catz 'n Dogz*, który tworzą Wojciech Tarańczuk i Grzegorz Demiańczuk.

Nagrodzona to utalentowana żeglarka, szczecinianka, która osiągnęła wiele sukcesów na arenie międzynarodowej. Jest srebrną medalistką Igrzysk Olimpijskich w Tokio w 2021 roku oraz wielokrotną mistrzynią świata, Europy i Polski. Mimo wykształcenia w dziedzinie budownictwa Agnieszka zdecydowała się poświęcić swojej pasji – żeglarstwu, reprezentując Polskę w klasie 470. Oprócz osiągnięć sportowych aktywnie uczestniczy w życiu społeczności żeglarskiej, wspierając młodych adeptów tej dyscypliny. Jest członkinią zarządu Międzynarodowego Stowarzyszenia klasy 470 i zespołu ds. Przygotowań Olimpijskich w Polskim Związku Żeglarskim. Za swoją działalność otrzymała wiele wyróżnień, w tym Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznakę „Za zasługi dla sportu” oraz Brązowy Medal „Za zasługi dla obronności kraju”.

Z kolei Grzegorz Demiańczuk i Wojciech Tarańczuk są nie tylko utalentowanymi muzykami, lecz także właścicielami wytwórni muzycznej *Pets Recordings* oraz cenionymi producentami muzyki elektronicznej. Muzycy zawsze byli mocno związani ze Szczecinem i aktywnie wspierają jego promocję na arenie międzynarodowej. Ich występy na największych festiwalach muzycznych i w najlepszych klubach na całym świecie, a także liczne remiksy dla ikon branży muzycznej przyczyniły się do ugruntowania ich pozycji na światowej scenie muzycznej. Należy docenić zaangażowanie nagrodzonych w organizację festiwalu Wooded, który przeniesiono do Szczecina, co przyciągnęło tysiące uczestników z Polski i zagranicy.

W omawianym miesiącu prezydent Piotr Krzystek zdecydował o objęciu patronatem honorowym Szczecińskiego Marszu Równości, który jest wydarzeniem o dużym znaczeniu dla społeczności LGBT+ oraz dla całego miasta. To pierwszy raz, kiedy władze miasta w otwarty sposób wyrażają wsparcie dla wydarzenia promującego równość i akceptację dla wszystkich mieszkańców, niezależnie od ich orientacji czy tożsamości płciowej⁴. Ten patronat wyraźnie

⁴ M. Kaczmarek, *Prezydent Szczecina po raz pierwszy objął honorowy patronat nad Szczecińskim Marszem Równości*, „wSzczecinie.pl”, <https://wszczecinie.pl/prezydent-szczecina-po-raz-pierwszy-objal-honorowy-patronat-nad-szczecinskim-marszem-rownosci/45060> (dostęp 4.05.2024).

pokazał, że Szczecin staje się coraz bardziej otwartym i tolerancyjnym miejscem, gotowym na przyjęcie różnorodności społeczności lokalnej. Jest to także wyraz zaangażowania w budowanie przestrzeni, w której każdy czuje się akceptowany i szanowany. Decyzja prezydenta miała również wymiar symboliczny, ponieważ stanowiła istotny sygnał, że władze miasta aktywnie wspierają walkę o prawa i godność osób LGBT+ oraz podejmują działania mające na celu budowanie społeczeństwa opartego na zasadach równości i szacunku dla różnic.

Rząd Prawa i Sprawiedliwości zdecydował, że od 1 stycznia 2024 r. minimalne wynagrodzenie będzie wynosić 4242 zł, a od 1 lipca 2024 r. – 4300 zł, minimalna stawka godzinowa miałaby zaś wzrosnąć do 27,70 zł, a od 1 lipca – do 28,10 zł⁵. Piotr Krzystek wyraził swoje zaniepokojenie wzrostem kosztów, wynikającym z tych podwyżek. Skutkowałoby to obciążeniem budżetu miasta Szczecin kwotą 75 mln zł. Zdaniem prezydenta konieczne było znalezienie równowagi pomiędzy zapewnieniem godnych warunków pracy dla pracowników a dbałością o stabilność finansową miasta. Stwierdził, że mogło to wymagać przeprowadzenia szczegółowej analizy budżetu oraz podejmowania odpowiednich działań zaradczych w celu zminimalizowania negatywnych skutków podwyżki płacy minimalnej dla finansów publicznych⁶.

■ Wrzesień

5 września, po przerwie wakacyjno-urlopowej, odbyła się LII zwyczajna sesja Rady Miasta Szczecin, podczas której debatowano nad 72 projektami uchwał. Faktyczne obrady poprzedziła konieczność wyboru ławników na kadencję 2024–2027. Zgodnie z ustawą Prawo o ustroju sądów powszechnych to Prezes Sądu Okręgowego zwraca się do Rady Miasta z prośbą o dokonanie naboru kandydatów na ławników. Na członków Komisji Skrutacyjnej, która miała się tym zająć, zostali zgłoszeni radni Roman Lewandowski (PiS), Mariusz Bagiński (Koalicja Samorządowa Szczecin) oraz Łukasz Tyszler (KO). Kandydatury te przyjęto w wyniku głosowania (28 za, 1 wstrzymujący się).

Samorządowcy rozpatrzyli uchwały o numerach od 153/23 do 189/23, które dotyczyły zmian statutów osiedli miejskich: Arkońskie–Niemierzyn, Bukowe–Kłęskowo, Bukowo, Centrum, Dąbie, Drzetowo–Grabowo, Głębokie–Pilchowo,

5 Budżet miasta obciążony 75 milionami złotych. Prezydent Krzystek ostro o wroście płacy minimalnej, „wSzczecinie.pl”, 11.07.2023 r., <https://wszczecinie.pl/budzet-miasta-obciazony-75-milionami-zlotych-prezydent-krzystek-ostro-o-wroscie-placy-minimalnej/44931> (dostęp 04.05.2024).

6 *Ibidem*.

Gołęcino–Gocław, Gumieńce, Kijewo, Krzekowo–Bezzrecze, Łekno, Majowe, Międzyodrze–Wyspa Pucka, Niebuszewo–Bolinko, Niebuszewo, Nowe Miasto, Osów, Płonia–Śmierdnica–Jezierzyce, Podjuchy, Pogodno, Pomorzany, Skolwin, Słoneczne, Stare Miasto, Stołczyn, Śródmieście–Północ, Śródmieście–Zachód, Świerczewo, Turzyn, Warszewo, Wielgowo–Sławociesze–Zdunowo, Załom–Kasztanowe, Zawadzkiego–Klonowica, Zdroje, Żelechowa, Żydowce–Klucz. Wszystkie projekty jednogłośnie przyjęto.

Dyskusję wywołała natomiast uchwała nr 197/23 w sprawie wyrażenia zgody na sprzedaż w drodze przetargu nieruchomości gruntowej będącej własnością Gminy Miasto Szczecin, położonej w Szczecinie przy ulicy Dworcowej. Wypowiedzi radnych dotyczyły głównie dwóch tematów: sprzeciwu wobec planowanej zabudowy oraz procesu decyzyjnego i komunikacji z mieszkańcami. Radni z klubu PiS stanowczo podkreślili, że są przeciwko zabudowie kolejnych obszarów zielonych, odnieśli się przy tym do wcześniejszych protestów mieszkańców, jak na ulicy Szymanowskiego. W trakcie obrad pojawiły się również wątki dotyczące współpracy z Radą Osiedla oraz wątpliwości co do kompensacji dla społeczności lokalnej. Niektórzy radni zwracali uwagę na potrzebę wypracowania kompromisów w interesie mieszkańców. Ostatecznie głosowanie nad projektem uchwały zakończyło się większością za, mimo sprzeciwu części radnych (17 za, 10 przeciw, 1 wstrzymujący się).

W toku sesji podjęto także uchwały:

- nr 201/23 – dotyczącą rozszerzenia cmentarza komunalnego w Wielgowie przy ul. Urodzajnej w Szczecinie (27 za, 1 wstrzymujący się),
- nr 205/23 odnoszącą się do wyrażenia zgody na wzniesienie pomnika upamiętniającego postać Sophie Caroline Auguste Tilebein na terenie Parku Tilebein w Szczecinie (18 za, 7 przeciw, 2 wstrzymujący się),
- nr 223/23 w sprawie zwolnienia z opłat za przejazdy środkami komunikacji miejskiej (28 za).

Ostatnie projekty, przyjęte niemalże jednogłośnie, dotyczyły nadania następujących nazw ulic w Szczecinie: Cykady, Daliowa, Grawerska, Na Stoku, Pigwowa, Piracka.

■ Październik

16 października podczas gali w Teatrze Lalek „Pleciuga” z okazji Dnia Edukacji Narodowej odbyło się uroczyste wręczenie nagród dla nauczycieli i dyrektorów szkół. Prestiżowe wyróżnienie z rąk prezydenta Piotra Krzystka,

wiceprezydent Lidii Rogaś oraz przewodniczącej Rady Miasta Renaty Łażewskiej otrzymało 192 pedagogów⁷.

17 października odbyła się planowo LIII zwyczajna sesja Rady Miasta Szczecin. W dziesiątych obradach w omawianym roku uczestniczyło 27 radnych, którzy rozpatrzyli 32 projekty uchwał. Ponadto w sesji udział wzięli m.in. prezydent miasta i jego zastępcy, dyrektorzy Urzędu Miejskiego, przewodniczący rad osiedlowych, dyrektorzy i kierownicy Miejskich Jednostek Organizacyjnych oraz przedstawiciele mediów i mieszkańcy miasta. W związku z wyborami parlamentarnymi z 15 października przewodnicząca poinformowała zgromadzonych o zmianie statusu dwóch radnych: Patryka Jaskulskiego i Dariusza Mateckiego, którzy uzyskali mandat poselski. Zgodnie z przepisami kodeksu wyborczego mandat radnego wygasa w przypadku wyboru na posła do Sejmu. W związku z tym obaj przestali pełnić funkcje radnych od momentu wyboru na posłów.

Pierwszą podjętą kwestią była uchwała nr 224/23 dotycząca zmian w budżecie Miasta Szczecin na rok 2023. Projekt został pozytywnie zaopiniowany przez kilka komisji – Komisję ds. Budownictwa i Mieszkalnictwa, Komisję ds. Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Komisję ds. Edukacji, Komisję ds. Budżetu i Rozwoju oraz Komisję ds. Kultury i Promocji. W dyskusji nad uchwałą głos zabrała Edyta Łongiewska-Wijas, która zwróciła uwagę na brak windy w Domu Kultury „Słowianin”, podkreślając, że instytucja kultury powinna być dostępna dla wszystkich, w tym osób niepełnosprawnych. Zauważyła, że brak windy stanowi problem, szczególnie w kontekście koncertów i transportu ciężkiego sprzętu. W związku z tym wyraziła nadzieję, że ta kwestia zostanie uwzględniona w przyszłorocznym budżecie. Po zakończeniu dyskusji uchwałę podjęto z autopoprawką 25 głosami za.

Największe dysproporcje i różnice w rozkładzie głosów wystąpiły przy projekcie nr 225/23 w sprawie zmiany Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Szczecin. Projekt uchwały został pozytywnie zaopiniowany przez dwie komisje: Komisję ds. Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz Komisję ds. Budżetu i Rozwoju. W trakcie dyskusji nad uchwałą głos zabrał Maciej Ussarz (PiS), który stwierdził, że konieczne są podwyżki dla kierowców i motorniczych oraz wspomniał o wcześniejszych próbach zwiększenia dofinansowania dla Tramwajów Szczecińskich. Z kolei skarbnik miasta

⁷ Nagrodzono 192 pedagogów i jednego „Pierwszego wśród równych”. Nauczycielska gala w „Pleciudze”, „24kurier.pl”, 16.10.2023 r., <https://24kurier.pl/aktualnosci/nauka/nagrodzono-192-pedagogow-i-jednego-pierwszego-wsrod-rownych-nauczycielska-gala-w-pleciudze/> (dostęp 5.05.2024).

Dorota Pudło-Żylińska oprócz omówienia wcześniejszych podwyżek dla pracowników przywołała również informacje dotyczące zwiększenia wydatków na transport. Podkreśliła, że na sesjach marcowej, czerwcowej oraz obecnej październikowej, dodatkowe środki zostały przeznaczone na ten cel, co łącznie wyniosło ponad 58 mln zł. Ostatecznie uchwała 225/23 została przyjęta 15 głosami za, 9 przeciw oraz 1 wstrzymującym się.

Radni przyjęli także uchwałę nr 226/23 wprowadzającą zmiany w Wieloletnim Programie Rozwoju Szczecina na lata 2023–2027. Projekt uchwały otrzymał pozytywne opinie od Komisji ds. Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska oraz Komisji ds. Budżetu i Rozwoju. Uchwała została przyjęta, uzyskała poparcie 16 osób, przy 9 przeciwnych i 1 wstrzymującej się od głosu.

Tematem spotkania stały się także uchwały dotyczące miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszarów: „Drzetowo–Grabowo–Parkowa”, „Gołęcino–Gocław–szpital”, „Śródmieście Północ–Bolesława Śmiałego”, „Trzebusz–Chelszcząca 2”. Wszystkie projekty przyjęto większością głosów.

Na omawianej sesji odbyła się również ważna dyskusja na temat programu współpracy Gminy Miasto Szczecin z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2024. Prezentacja projektu uchwały była poprzedzona wystąpieniem zastępcy prezydenta miasta Daniela Wacinkiewicza, który przedstawił projekt. Komisja ds. Inicjatyw Społecznych, Sportu i Młodzieży zaopiniowała dokument pozytywnie. Następnie głos zabrały różne osoby, w tym Roman Lewandowski (PiS), który podkreślił znaczenie wsparcia miasta dla kultury i sztuki, zwłaszcza w kontekście realizacji ogólnopolskich i międzynarodowych projektów kulturalnych. Jego pytanie dotyczyło realizacji mecenatu miejskiego w odniesieniu do współpracy z różnymi stowarzyszeniami, w tym artystycznymi. Z kolei Jacek Wójcikiewicz (przedstawiciel IGA'cki Band, czyli Szczecińskiej Akademii Szantowej) wyraził swoje zaniepokojenie ograniczeniem środków przeznaczonych na kulturę, wskazując na konieczność zwiększenia budżetu w tej dziedzinie. Paulina Romanowicz (przedstawicielka Stowarzyszenia Przyjaciół Stołczyna Forum) stwierdziła, że wsparcie dla kultury ma kluczowe znaczenie dla lokalnych społeczności, przypominając o tym, że kultura pomagała w odbudowie tożsamości i normalności po wojnie. Lidia Rogaś, zastępczyni prezydenta miasta, wskazała na trudności związane z budżetowaniem, ale zapewniła, że w trakcie prac nad budżetem będzie dążono do zwiększenia środków na kulturę. Skarbnik miasta Dorota Pudło-Żylińska zaznaczyła, że obecny projekt uchwały jest wstępny i zostanie dostosowany

do rzeczywistych możliwości finansowych miasta. Radni zwrócili uwagę, że potrzebne jest większe wsparcie dla organizacji pozarządowych w sektorze kultury. Edyta Łongiewska-Wijas zasugerowała cofnięcie uchwały do wnioskodawcy w celu aktualizacji kwot przeznaczonych na kulturę, uwzględniając obawy i postulaty zgłoszone podczas sesji. Pomimo dyskusji o procedurach większość uczestników zgodziła się z koniecznością uwzględnienia większych środków na kulturę w przyszłych planach budżetowych. Za przyjęciem projektu uchwały zagłosowała większość radnych (32 głosy za, 15 przeciw oraz 3 wstrzymujące się), wyrażając w ten sposób poparcie dla zaproponowanego programu współpracy.

Podczas obrad pochylono się także nad projektami uchwał nr 244/23, 247/23 oraz 248/23 w sprawie nadania nazw urzędowych ulic w Szczecinie (Bulwar Elbląski, ul. Wioślarska i ul. Czesława Miłosza). Projekty zostały jednoznacznie przyjęte.

W październiku jednogłośnie przyjęto także następujące projekty uchwał

- nr 246/23 – na temat utworzenia Centrum Opiekuńczo-Mieszkalnego w Szczecinie,
- nr 256/23 – w sprawie powołania zespołu opiniującego zgłoszonych kandydatów na ławników sądowych w wyborach uzupełniających na kadencję 2024–2027,
- nr 257/23 – dotyczącej zasięgnięcia informacji o kandydatach na ławników w wyborach uzupełniających na kadencję 2024–2027.

■ Listopad

7 listopada radni wzięli udział w jedenastej sesji Rady Miasta Szczecin w 2023 roku. Podczas obrad LIV zwyczajnej sesji samorządowcy rozpatrzyli 18 projektów uchwał. W obradach uczestniczyło 27 radnych. Ponadto w sesji udział wzięli m.in. komisarz wyborczy Szczecina – prof. Tomasz Czapiewski, prezydent miasta, zastępcy prezydenta miasta, sekretarz oraz skarbnik miasta, dyrektorzy urzędów merytorycznych Urzędu Miejskiego, przedstawiciele mediów, a także mieszkańcy. Po jednogłównym przyjęciu protokołów z LII i LIII sesji Rady Miasta Szczecin głos zabrał prof. Tomasz Czapiewski, który ogłosił cztery postanowienia. Odnosiły się one m.in. do wygaśnięcia mandatu dwóch radnych – Patryka Jaskólskiego (KO) oraz Dariusza Mateckiego (PiS) w związku z wynikami wyborów w okręgu 41 do Sejmu RP. Wobec powyższego wakaty objęli przedstawiciele z drugim najwyższym wynikiem: Andrzej Radziwinowicz (KO) i Dariusz Smoliński (PiS).

Po przerwie w obradach radni zajęli się projektem uchwały nr 272/2023 dotyczącym miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Skolwin Port 4” w Szczecinie, zgodnie z wnioskiem Prezydenta Miasta Szczecin, w celu podniesienia potencjału gospodarczego miasta. Jako pierwsza zabrała głos dyrektor Biura Planowania Przestrzennego Miasta Zofia Fiuk-Dymek, która zwróciła uwagę na potrzebę poprawienia warunków inwestowania przez nowego właściciela bez zmiany zasadniczych parametrów. Jako drugie zadanie omawianego planu wskazała stworzenie możliwości funkcji składowych i tych towarzyszących funkcji produkcyjnej na Skolwinie przez dominującą firmę Vestas, która zajmuje się wytwarzaniem na potrzeby branży *offshore*. Celem uchwały było poprawienie możliwości inwestowania na tym terenie poprzez korektę ustaleń dotyczącą dostępu do nabrzeży. Procedowany projekt uzyskał 26 głosów za oraz 1 wstrzymujący się.

Kolejną podjętą kwestią były projekty uchwał nr 258/23, nr 259/23 oraz nr 260/23, dotyczące należności za usługi związane z infrastrukturą komunikacyjną. Pierwszy odnosił się do ustalenia opłat za usuwanie i przechowywanie pojazdów oraz statków pływających w 2024 roku (24 za, 3 wstrzymujące się). Radni zajęli się także sprawą nakładów finansowych przeznaczonych na usuwanie i przechowywanie pojazdów usuniętych z dróg na parkingach strzeżonych oraz kosztów powstałych w wyniku wydania dyspozycji usunięcia, a następnie odstąpienia od usunięcia pojazdu. Po dłuższej debacie uchwała została przegłosowana stosunkiem 25 głosów za i 2 wstrzymującymi się. Ostatni projekt zmian, w sprawie przystanków komunikacyjnych, warunków i zasad korzystania oraz stawek opłat za korzystanie z tych obiektów spotkał się również z ogólnym poparciem większości członków Rady. W efekcie padły 24 głosy za, 1 wstrzymujący się oraz 2 przeciw.

Podczas sesji rozpatrywano cztery projekty uchwał w kwestii pozbawienia części obszarów kategorii drogi gminnej poprzez wyłączenie jej z użytkowania. Wszystkie spotkały się z jednomyślnym poparciem ze strony członków Rady Miasta Szczecin. W każdym z tych przypadków głosowało 25 członków za, bez głosów przeciw i wstrzymujących się. Mowa o projektach:

- nr 261/23 – dotyczący obszaru ul. Leszczynowej na działce nr 68/6 z obrębu 4043,
- nr 262/23 – dotyczący obszaru ul. Wojciechowskiego na działce nr 46/17 z obrębu 2033,
- nr 263/23 – dotyczący obszaru ul. Wojciechowskiego na działce nr 46/18 z obrębu 2033,

- nr 264/23 – dotyczący obszaru ul. Dziennikarskiej.

Niektóre decyzje nie były podejmowane jednomyślnie, m.in. w sprawie uchwały nr 265/23 odnoszącej się do stawek podatku od nieruchomości. W tym przypadku 17 członków Rady zagłosowało za, 10 – przeciw.

Inne projekty uchwał dotyczyły:

- nr 270/23 – wyrażenia zgody na utworzenie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z udziałem Gminy Miasto Szczecin pod nazwą Szczecińskie Centrum Biorecyklingu Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (17 za, 9 przeciw),
- nr 271/23 – ustalenia szczegółowych zasad ponoszenia odpłatności za pobyt w ośrodkach wsparcia działających na terenie Gminy Miasto Szczecin (27 za),
- nr 273/23 – nadania nazwy urzędowej ul. Olgi Boznańskiej w mieście Szczecinie (19 za, 2 przeciw, 6 wstrzymujących się),
- nr 274/23 – zmiany uchwały w sprawie zgłoszenia kandydatów do składu Społecznej Komisji Mieszkaniowej (22 za, 5 wstrzymujących się),
- nr 275/23 – zmiany uchwały w sprawie powołania komisji stałych Rady Miasta Szczecin oraz ich składów osobowych (27 za).

W tym samym miesiącu uhonorowano także honorowych dawców krwi. Gala, podczas której przyznano odznaczenia, odbyła się 25 listopada w willi Lentza. W wydarzeniu wziął udział prezydent Szczecina, który podkreślał, że „oddawanie krwi to dawanie potrzebującym zdrowia i szansy na życie”⁸.

■ Grudzień

Miesiąc rozpoczął się od gali, podczas której prezydent Krzystek wręczył nagrody za najlepsze prace naukowe (doktorskie, magisterskie, inżynierskie, licencjackie). Wyróżnienia są przyznawane od 2008 roku, stanowią element programu „Akademicki Szczecin”⁹. Jak co roku doceniono nowatorskie i innowacyjne podejście oraz nieszablonowy sposób myślenia.

Ostatnia sesja w 2023 roku odbyła się 12 grudnia. Podczas LV zwyczajnej sesji Rady Miasta Szczecin samorządowcy procedowali 49 projektów uchwał. W pierwszej połowie obrad uczestniczyło 23 radnych, w drugiej – 26. Ponadto w sesji udział wzięli m.in. prezydent Szczecina, zastępcy prezydenta miasta,

⁸ <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/honorowi-dawcy-krwi-odznaczeni-w-szczecinie/> (dostęp 5.05.2024).

⁹ A. Gieczys, *Nowatorskie ujęcie i niespotykane dotąd spojrzenie. Prezydent Szczecina wręczył nagrody za najlepsze prace naukowe*, <https://szczecin.wyborcza.pl/szczecin/7,34939,30487946,nowatorskie-ujecie-i-niespotykane-dotad-spojrzenie-prezydent.html> (dostęp 5.05.2024).

sekretarz oraz skarbnik miasta, dyrektorzy Urzędu Miejskiego, przewodniczący rad osiedlowych, przedstawiciele mediów, a także mieszkańcy. Po wstępnych ustaleniach i stwierdzeniu kworum przez przewodniczącą odbyło się pierwsze głosowanie nad przyjęciem protokołu z LIV zwyczajnej sesji Rady Miasta Szczecin, który został jednogłośnie przegłosowany 23 głosami za. Ponadto zajęto się rozpatrzeniem wniosków w sprawie zmian w porządku obrad. Wszystkie dokumenty również zostały przyjęte większością głosów.

Istotną kwestią były uzupełniające wybory ławników na kadencję 2024–2027, w związku z niewystarczającym składem na potrzeby sądów Miasta Szczecin. Ostatecznie do Komisji Skrutacyjnej zostali wydelegowani i jednogłośnie zaaprobowani: Maria Myśliwiec (Koalicja Samorządowa Szczecin), Paweł Bartnik (KO), Maciej Ussarz (PiS), a na funkcję przewodniczącego zespołu opiniującego komisji został powołany Mirosław Żylik (Koalicja Samorządowa Szczecin). Należy zauważyć, że podczas omawiania zagadnienia stwierdzono, że te wybory również będą niewystarczające w związku ze zbyt małą liczbą zgłoszeń na funkcję ławnika. Łącznie do wszystkich sądów zostało rekomendowanych 51 kandydatów spełniających wymogi formalne, z czego 3 zaopiniowano negatywnie.

Radni jako pierwszy poddali rozpatrzeniu projekt uchwały nr 276/23 w sprawie budżetu Miasta Szczecin na 2024 rok. Skarbnik miasta Dorota Pudło-Żylińska przedstawiła autopoprawki obejmujące przede wszystkim wprowadzenie zmiany sposobu rozliczania z gminami ościennymi (Police, Kołbaskowo, Dobra, Stargard) z tytułu zagospodarowania odpadów komunalnych. Ustalono, że dotacja będzie przekazywana dla Szczecina, a w ramach powierzenia zadanie to będzie realizowane przez Zakład Unieszkodliwiania Odpadów. Drugą autopoprawką jest przeznaczenie środków Funduszu Pracy dla służb zatrudnienia. Trzecią zaś – rozliczenie funduszu COVID w ramach wypłaty rekompensaty za grudzień dla podmiotów ciepłowniczych. Projekt budżetu na 2024 rok zaopiniowały pozytywnie Komisja ds. Budżetu i Rozwoju oraz Komisja ds. Gospodarki Komunalnej, Edukacji, Budownictwa i Kultury. Po obszernej dyskusji przyjęto go przewagą 16 głosów za. Podobnie zostały zatwierdzone uchwały nr 277/23 (w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Szczecin) oraz nr 280/23 (odnośnie do uchwalenia Wieloletniego Programu Rozwoju Szczecina na lata 2024–2028), oba projekty przegłosowano 15 głosami za, 6 przeciw oraz 5 wstrzymującymi się.

Radni podjęli także uchwały nr 278/23 i nr 279/23 dotyczące miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszarów „Bukowo–Kombatantów”

w Szczecinie (19 głosów za, 3 „wstrzymujące się” i „Żelechowa–Studzienna” w Szczecinie (12 za, 4 przeciw, 6 „wstrzymujących się”).

Radni procedowali również projekt nr 286/23 zmieniający uchwałę w sprawie trybu udzielania i rozliczania dotacji dla przedszkoli, innych form wychowania przedszkolnego, szkół i placówek niepublicznych oraz publicznych prowadzonych przez inny niż jednostka samorządu terytorialnego organ, funkcjonujących na terenie Miasta Szczecin oraz trybu przeprowadzania kontroli prawidłowości ich pobrania i wykorzystania. Dokument został pozytywnie zaopiniowany przez Komisję Edukacji Narodowej. Samorządowcy wykazali się jednogłównością, przyjmując uchwałę stosunkiem 23 głosów za.

Tematem obrad stał się także projekt nr 287/23 dotyczący określenia rodzajów świadczeń przyznawanych w ramach pomocy zdrowotnej dla nauczycieli korzystających z opieki zdrowotnej oraz warunków i sposobu ich przyznawania. W tej sprawie wypowiedziały się związki zawodowe, które na czele ze Związkiem Nauczycielstwa Polskiego pozytywnie zaopiniowały ten wniosek, który został przyjęty 23 głosami za.

Krótką dyskusję wywołał projekt nr 293/23 dotyczący przyjęcia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii dla Miasta Szczecin na lata 2024–2025. Głos zabrał radny Leszek Duklanowski (PiS), który poddał krytyce brak nowych rozwiązań, wskazując na konieczność działania, gdyż w jego opinii Szczecin znajduje się w czołówce miast w Polsce o dużej skali występowania tego problemu. Mimo głosu sprzeciwu uchwała została przyjęta (22 za, 1 wstrzymujący się). Pozytywnie rozpatrzono także projekt nr 294/23 o zbliżonej tematyce – w sprawie przyjęcia „Miejskiego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Szczecinie na lata 2024–2028” (23 głosy za).

Na mocy uchwał nr 312/23, nr 313/23 i nr 314/23 zadecydowano o wyrażeniu zgody na zawarcie porozumienia międzygminnego pomiędzy Gminą Miasto Szczecin a gminami Kołbaskowo, Dobra i Police dotyczącego realizacji zadań z zakresu publicznego transportu zbiorowego. Debatujący zdecydowali także o nadaniu nazw urzędowych następującym ulicom w mieście Szczecin: Onyksowa, Tamaryszkowa, Modelarska, Zielone Pole.

Podczas sesji przegłosowano także uchwały:

- nr 310/23 – w sprawie przyjęcia Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego do 2030 roku

(z perspektywą do 2040 roku) (12 za, 2 przeciw, 7 wstrzymujący się, 1 brak głosu),

- nr 324/23 dotyczącą ustanowienia roku 2024 Rokiem Jacka Niezychowskiego na terenie Miasta Szczecin (21 za, 1 wstrzymujący się).

■ Podsumowanie

Rok 2023 można określić jako zdecydowanie mniej burzliwy niż 2022. Wpływ na ten stan miało ustabilizowanie działań wojennych i sytuacji Ukrainy podczas walki z Rosją, a co z tym związane – zmniejszenie nasilenia migracji. Miasto zdążyło wypracować schematy i sposoby działania, które sukcesywnie kontynuowano w opisywanym roku. Należy również stwierdzić, że Szczecin definitywnie zakończył walkę z efektami pandemii SARS-CoV-2. Oba czynniki pozwoliły na bardziej stabilny progres i realizowanie zamierzonych działań.

Miasto kontynuowało inwestycje w kierunku udoskonalania infrastruktury, w tym modernizację dróg, rozbudowę sieci komunikacyjnej oraz budowę kolejnych miejskich terenów rekreacyjnych. Nie zrezygnowano także z organizowania różnorodnych imprez kulturalnych, które zdecydowanie uatrakcyjniają miasto w oczach mieszkańców. Szczecin nadal dbał o stymulowanie rozwoju gospodarczego przez wspieranie przedsiębiorczości lokalnej oraz przyciąganie inwestycji zewnętrznych.

Do największych wyzwań należy zaliczyć przede wszystkim ograniczanie budżetu samorządów ze względu na zmniejszenie się wpływów z podatku PIT, jak również ciągły brak środków z Krajowego Planu Odbudowy. Uruchomienie środków unijnych pozwoliłoby na sfinansowanie i podjęcie wielu planowanych miejskich inwestycji.

Okres jesienny upłynął z kolei pod znakiem wyborów do parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej. Elekcja 15 października doprowadziła do zmiany składu Rady Miasta Szczecin. Warto podkreślić, że lokalni politycy zajęli wysokie pozycje na polskiej scenie politycznej, objęli m.in. urzędy Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Dariusz Wiczorek), Ministra Sportu i Turystyki (Sławomir Nitras) oraz sekretarza stanu w Ministerstwie Infrastruktury (Arkadiusz Marchewka).

W 2023 roku Rada Miasta Szczecin prowadziła wiele działań, aby właściwie zarządzać miastem, podejmować decyzje dotyczące jego rozwoju oraz reprezentować interesy mieszkańców. Radni z powodzeniem uchwalili budżet, podejmowali liczne decyzje strategiczne w sprawie przyszłości Szczecina, organizowali konsultacje społeczne, kontrolowali działalność władz

wykonawczych. Wszystko to miało zapewnić sprawne funkcjonowanie miasta, jego rozwój oraz poprawę jakości życia mieszkańców, przy uwzględnieniu różnorodnych potrzeb i interesów społeczności lokalnej.

Z kolei prezydent Szczecina jako główny realizator władzy wykonawczej w mieście zarządzał miastem i czuwał nad wdrażaniem założeń programowych. Podobnie jak w minionych latach przystąpił do realizacji planów rozwojowych, prowadząc jednocześnie dialog z mieszkańcami Szczecina. Piotr Krzystek stale współpracował z Radą Miasta, biorąc udział we wszystkich sesjach tego organu.

2023 rok uwypukla dalsze starania w kontekście rozwoju Miasta Szczecin. Władze planują rozwijać i kontynuować projekty zapoczątkowane w 2023 roku, stawiając na zrównoważony rozwój i podnoszenie jakości życia mieszkańców. Nadchodzące lata przyniosą nowe wyzwania związane z dynamicznymi zmianami społeczno-gospodarczymi, które będą wymagały innowacyjnych podejść oraz ścisłej współpracy z lokalnymi społecznościami, przedsiębiorcami i instytucjami. Kluczowe będzie zaangażowanie wszystkich interesariuszy, aby Szczecin mógł nadal umacniać swoją pozycję jako nowoczesne i przyjazne miasto, gotowe sprostać potrzebom i oczekiwaniom swoich mieszkańców.

Agnieszka Lizak*

Uniwersytet Szczeciński w roku 2023

■ Wstęp

Rok 2023 w Uniwersytecie Szczecińskim rozpoczął się w atmosferze nadziei i oczekiwania, że po czasie pandemii COVID-19 oraz wybuchu wojny w Ukrainie następny rok przyniesie normalność i bezpieczeństwo. Kolejne 12 miesięcy uczelnia poświęciła na wzmacnianie jakości kształcenia, rozwój działalności naukowej, poprawę bazy dydaktycznej, poszerzanie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a także regulowanie wykorzystania sztucznej inteligencji w procesach dydaktycznych czy naukowych.

■ Najważniejsze wydarzenia z życia uczelni

Rok 2023 uniwersytet rozpoczął wyjątkowym wydarzeniem. 27 stycznia 2023 r. w sali sesyjnej Rady Miasta Szczecina odbył się Areopag: *O pojmowaniu praworządności – czy współczesne mechanizmy prawne nadążają za procesami społecznymi?*, który zgromadził najwybitniejszych polskich prawników. Na zaproszenie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego do Szczecina przyjechali: prof. Marek Safjan, prof. Jerzy Zajadło, prof. Marek Zubik, prof. Adam Bodnar, aby dyskutować na temat praworządności. W marcu 2023 witaliśmy wiosnę nie tylko koncertem Chóru US pt. „Wiosna. Ach, to Ty”. Odbyła się także kolejna edycja Giełdy Pracy, podczas której studenci mogli zapoznać się z pracodawcami i szczecińskim rynkiem pracy. Również dla studentów został powołany w kwietniu Uniwersytecki Zespół Wsparcia i Rozwoju. Ma on wspierać studentów w trudnych sytuacjach oraz dbać o ich rozwój naukowy i osobisty. Wiosnę kończyliśmy ogłoszeniem rekrutacji kandydatów na studia oraz Świętem Uniwersytetu Szczecińskiego, które przyciągnęło na festiwal w Alei Kwiatowej tłumy szczecinian. W czerwcu 2023 Uniwersytet Szczeciński po raz pierwszy w historii był gospodarzem II Otwartego Posiedzenia Zarządu Krajowej Reprezentacji Doktorantów. Zaproszenie KRD do Szczecina było wynikiem efektywnej i rzetelnej współpracy z Samorządem Doktorantów

* Agnieszka Lizak, rzeczniczka prasowa, kierownik Biura Komunikacji US.

Areopag. Fot. Filip Kacalski

Uniwersytetu Szczecińskiego oraz Szkołą Doktorską Uniwersytetu Szczecińskiego. Rok akademicki zakończyliśmy Absolutorium Ogólnouczelnianym oraz pierwszą edycją Balu Akademickiego organizowanego przez Uniwersytet Szczeciński oraz Samorząd Studencki Uniwersytetu Szczecińskiego.

Jesienią odbyły się kolejne ważne wydarzenia, przede wszystkim uroczysta inauguracja roku akademickiego 2023/2024, a także lubiany przez społeczność akademicką i szczecinian „Spacer na uniwersytet”. W październiku Uniwersytet Szczeciński był gospodarzem plenarnego posiedzenia Konferencji Rektorów Uniwersytetów Polskich, na którym rektorzy i inni przedstawiciele uniwersytetów publicznych mieli okazję omówić istotne kwestie związane z funkcjonowaniem polskiego szkolnictwa wyższego i nauki. Rok 2023 był rokiem jubileuszy, m.in. Archiwum Uniwersytetu Szczecińskiego świętowało 45 lat swojej działalności, odbył się także uroczysty jubileusz 25-lecia Studiów Podyplomowych Master of Business Administration na Uniwersytecie Szczecińskim. Rok 2023 uczelnia zakończyła sympatycznymi obchodami Międzynarodowego Dnia Studenta oraz zaproszeniem kandydatów na studia, podczas Dnia Otwartego US.

■ Uniwersytet Szczeciński nauką stoi

Najważniejszą kwestią dla dalszego rozwoju nauki w Uniwersytecie Szczecińskim były długo wyczekiwane wyniki ewaluacji działalności naukowej. W lutym wpłynęły pierwsze decyzje Ministra Edukacji i Nauki w sprawie

Spacerek na uniwersytet. Fot. Filip Kacalski

odwołań od wyników ewaluacji jakości działalności naukowej. Zgodnie z decyzjami Ministra Edukacji i Nauki dotyczącymi przyznania kategorii naukowej w dyscyplinie Uniwersytet Szczeciński uzyskał: najwyższą kategorię A+ w dyscyplinie historia; kategorię A w 5 dyscyplinach – nauki prawne, nauki fizyczne, nauki o polityce i administracji, nauki teologiczne, nauki o zarządzaniu i jakości; kategorię B+ w 12 dyscyplinach – literaturoznawstwo, filozofia, ekonomia i finanse, geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna, nauki socjologiczne, pedagogika, językoznawstwo, nauki o kulturze fizycznej, nauki o Ziemi i środowisku, matematyka, nauki biologiczne, psychologia. W żadnej dyscyplinie Uniwersytet Szczeciński nie uzyskał kategorii B. Wyniki ewaluacyjne potwierdziły wysoki poziom prowadzenia nauki na naszej uczelni.

W roku 2023 odbyły się także dwukrotnie promocje doktorskie i habilitacyjne. Uniwersytet Szczeciński powiększył swe akademickie grono o 16 doktorów habilitowanych oraz 61 doktorów. Pierwszy raz w historii Uniwersytetu Szczecińskiego tytuł doktora uzyskała absolwentka Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Szczecińskiego, która otrzymała nagrodę pieniężną ufundowaną przez prof. dr hab. Marię Czerepaniak-Walczak dla doktoranta Szkoły Doktorskiej US, który pierwszy uzyska stopień doktora.

Troje naukowców Uniwersytetu Szczecińskiego odebrało nominację profesorską z rąk Prezydenta RP.

Laureaci „Zachodniopomorskich Nobli”. Fot. Ryszard Pakieser, „Kurier Szczeciński”

Również trzy osoby zostały laureatami konkursu „Naukowiec Roku US”, a byli to: w grupie nauk ekonomicznych i prawnych – dr hab. Wojciech Drożdż, prof. US; w grupie nauk humanistycznych, teologicznych i pozostałych społecznych – dr hab. Agnieszka Stępkowska, prof. US; w grupie nauk ścisłych, przyrodniczych i nauk o zdrowiu – dr Daniel Okupny.

Zwycięzcami konkursu „Najlepszy Młody Naukowiec US” zostali: w grupie nauk ekonomicznych i prawnych – mgr Aleksandra Bączkiewicz; w grupie nauk humanistycznych, teologicznych i pozostałych społecznych – dr Barbara Chojnacka; w grupie nauk ścisłych, przyrodniczych i nauk o zdrowiu – dr Przemysław Dąbek. Celem obu konkursów jest promocja wyróżniających się młodych naukowców i nauczycieli akademickich, którzy prowadzą działalność naukową lub biorą udział w jej prowadzeniu, a są zatrudnieni w Uniwersytecie Szczecińskim, oraz ich osiągnięć naukowych.

Wysoki poziom nauki w Uniwersytecie Szczecińskim potwierdza również fakt, że w 2023 roku nasi naukowcy znaleźli się w prestiżowym rankingu najbardziej wpływowych naukowców na świecie przygotowywanym przez Uniwersytet Stanforda i wydawnictwo Elsevier. Amerykański Uniwersytet Stanforda co roku przygotowuje zestawienie dwóch procent reprezentantów świata nauki, po których dorobek inni badacze sięgają najczęściej. Ranking tworzony jest na podstawie dwóch kategorii. Pierwsza to ocena całej kariery naukowej naukowców do 2022 roku, z użyciem różnych wskaźników, takich jak indeks Hirscha i liczba cytowań przez innych autorów. Druga perspektywa

Promocje doktorskie. Fot. Diana Marczevska

skupia się wyłącznie na osiągnięciach naukowych uzyskanych w roku 2022. Reprezentanci Uniwersytetu Szczecińskiego na liście TOP 2 proc. najlepszych naukowców na świecie to prof. zw. Jerzy Ciosłowski – Instytut Fizyki, dr hab. Joanna Kruk, prof. US, prof. dr hab. Mariusz Dąbrowski, dr hab. inż. Jarosław Wątróbski, prof. US oraz dr hab. inż. Paweł Ziemba.

O wysokiej jakości prowadzenia nauki w US świadczyły też przyznane podczas uroczystej gali „Zachodniopomorskie Noble”. Wśród laureatów tego naukowego konkursu znaleźli się przedstawiciele naszej Uczelni: z Instytutu Historycznego – dr hab. Paweł Gut, prof. US wraz z zespołem, z Instytutu Biologii – dr hab. Paulina Niedźwiedzka-Rystwej, prof. US, a z Instytutu Zarządzania – dr hab. inż. Jarosław Wątróbski, prof. US.

W listopadzie 2023 roku zakończyły się wybory do komitetów naukowych Polskiej Akademii Nauk rozpoczynających swoją kadencję w 2024 roku. W skład komitetów weszło aż 24 naukowców z Uniwersytetu Szczecińskiego, na czele z prof. dr hab. Waldemarem Tarczyńskim, rektorem Uniwersytetu Szczecińskiego (Komitet Statystyki i Ekonometrii PAN). Wśród członków Komitetów PAN znalazło się także trzech prorektorów naszej Uczelni: dr hab. Kinga Flaga-Gieruszyńska, prof. US, prorektor ds. organizacji – została wybrana do Komitetu Nauk Prawnych PAN, dr hab. Renata Podgórzńska, prof. US, prorektor ds. kształcenia – do Komitetu Nauk Politycznych PAN, a dr hab. Jacek Batóg, prof. US, prorektor ds. finansów – do Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN.

W zaktualizowanym wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych większość czasopism Uniwersytetu Szczecińskiego zwiększyła liczbę punktów i tym samym podwyższyła swoją rangę. Spektakularny sukces odniosło czasopismo „Central European Journal of Sport Sciences and Medicine”, które otrzymało 140 punktów.

■ Rozwijamy się

Uniwersytet Szczeciński w roku 2023 podjął działania na rzecz rozbudowy infrastruktury, nowych pracowni, laboratoriów i obiektów. Nowy rok rozpoczęliśmy od startu studia i pracowni telewizyjnej na potrzeby działalności Uniwizji – naszej uniwersyteckiej telewizji. 27 stycznia w Centrum Edukacji Medialnej i Interaktywności odbyła się oficjalna inauguracja pracowni i studia telewizyjnego. W wydarzeniu udział wzięli m.in. prof. dr hab. Waldemar Tarczyński, rektor US, wraz z członkami kolegium rektorskiego, dyrektorzy instytutów, dziekani wydziałów, wykładowcy, pracownicy administracyjni oraz studenci. Gościem specjalnym była Beata Tadla – dziennikarka radiowa i telewizyjna. Do zadań pracowni należy m.in. prowadzenie działalności telewizyjnej, przygotowanie materiałów audiowizualnych i organizacja procesu produkcji telewizyjnej. To tu studenci US mogą poznawać tajniki pracy dziennikarza telewizyjnego, stanąć za kamerą czy uczyć się montażu.

Również na początku roku rozpoczął się wyjątkowy projekt dotyczący utworzenia Pracowni Badań Archeogenetycznych, co będzie pierwszym

krokiem do powstania rozszerzonej formuły jednostki badawczej, której działalność skupiać się będzie na bioarcheologii. Dodatkowo istnienie takiej pracowni na Uniwersytecie Szczecińskim może znacząco zwiększyć atrakcyjność dydaktyczną Uczelni i pozwolić na rozwój dodatkowego zaplecza do kształcenia studentów na takich kierunkach jak archeologia czy biologiczne podstawy kryminalistyki. Ponadto została powołana Pracownia Badań Archeogenetycznych w Uniwersytecie Szczecińskim.

Kolejną ważną inicjatywą z punktu widzenia rozwoju nauki i dydaktyki było otwarcie Laboratorium Ekonomii Behawioralnej. Laboratorium stanowi centrum badań nad naturą podejmowania decyzji ekonomicznych przez człowieka za pomocą narzędzi i metod stosowanych w ekonomii behawioralnej. Dzięki niemu możliwe jest testowanie ludzkich zachowań oraz reakcji na różnorodne czynniki zewnętrzne.

Ze względu na konieczność regulacji kwestii wykorzystywania sztucznej inteligencji czy też wydawania opinii dotyczących badań naukowych w 2023 roku Rektor Uniwersytetu Szczecińskiego powołał komisje rektorskie – Komisję Rektorską ds. stosowania narzędzi sztucznej inteligencji przez członków społeczności akademickiej US i Komisję Rektorską ds. opracowania Kodeksu Etyki Studenta US oraz Komisję Bioetyczną przy Uniwersytecie Szczecińskim. W związku z dynamicznie rozwijającymi się narzędziami sztucznej inteligencji zaistniała konieczność nakreślenia ramowych uregulowań prawnych i etycznych wyznaczających kierunki wykorzystania SI na Uniwersytecie Szczecińskim, w szczególności w procesach dydaktycznych i badaniach naukowych.

Rozwój Uczelni to także nowa infrastruktura. We wrześniu 2023 roku odbyło się uroczyste otwarcie budynku Uniwersytetu Szczecińskiego, zlokalizowanego przy al. Piastów 40B, tj. budynku nr 5 Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego, a latem został oddany do użytku wyremontowany Ośrodek Wypoczynkowy w Pogorzeliczy.

■ Współpraca uczelni z otoczeniem społeczno-gospodarczym

Uniwersytet Szczeciński w roku 2023 wzmacniał i rozwijał relacje z zewnętrznymi interesariuszami, rozumiejąc misję uczelni jako centrum rozwoju społecznego, inicjatora zmian gospodarczych, a także aby tworzyć programy kształcenia odpowiadające potrzebom rynku pracy. Uczelnia nawiązała współpracę z podmiotami krajowymi i międzynarodowymi. Władze rektorskie sformalizowały współpracę m.in. z firmą home.pl, Technoparkiem

Pomerania, DGS Diagnostics, Gminą Nowogard, Okręgową Izbą Lekarską w Szczecinie, a także XI Liceum Ogólnokształcącym. Ważną inicjatywą było podpisanie porozumienia w sprawie utworzenia Szkoły Prawa Ukraińskiego oraz Zachodniopomorskiego Porozumienia Doktorantów. Ważny aspekt rozwoju współpracy międzynarodowej stanowiło zawarcie umowy pomiędzy Uniwersytetem Szczecińskim a Universitas Kristen Indonesia oraz z Hassan II University of Casablanca w Maroku. Uniwersytet Szczeciński, poza Europą Zachodnią, rozszerza więc współpracę międzynarodową na obszary nieoczywiste i w wielu przypadkach jesteśmy pierwszą uczelnią, która sięgnęła do bardzo ciekawych zasobów. Widać to przede wszystkim na przykładzie Azji, Afryki i Ameryki Południowej.

Podpisanie umowy z home.pl. Fot. Filip Kacalski

■ Sukcesy sportowe

Sport akademicki zawsze był bardzo istotny w działaniach władz Uniwersytetu Szczecińskiego, które starają się wspierać i dopingować reprezentantów uczelni, szczególnie podczas Akademickich Mistrzostw Polski. Rok 2023 przyniósł wiele medali wywalczonych dla Uniwersytetu Szczecińskiego.

W kwietniu odbyło się uroczyste zakończenie Akademickich Mistrzostw Polski w Piłce Siatkowej Mężczyzn, podczas których siatkarze Uniwersytetu Szczecińskiego wywalczyli trzecie miejsce.

Reprezentanci Uniwersytetu Szczecińskiego przywieźli w maju z Katowic złote, srebrne i brązowe medale Akademickich Mistrzostw Polski w brydżu

Akademickie Mistrzostwa w piłce nożnej. Fot. Biuro Prasowe/Akademicki Związek Sportowy

sportowym. W klasyfikacji generalnej Uniwersytet Szczeciński zajął drugie miejsce, a w klasyfikacji wg typów uczelni stanął na najwyższym stopniu podium.

Podczas Akademickich Mistrzostw Polski w pływaniu w Lublinie o medale rywalizowało aż 1100 pływaków z 84 uczelni z całej Polski. Udział wzięli w nich także pływacy reprezentujący Uniwersytet Szczeciński, którzy zdobyli aż 8 medali.

W kategorii „Open” srebrny medal na dystansie 50 m stylem motylkowym po pasjonującym wyścigu wywalczył Krystian Czeszewski.

Medale w kategorii „Uniwersytety” zdobyli:

- Milena Możdżan – złoty medal – 200 m styl zmienny,
- Kacper Kolańczyk – złoty medal – 50 m styl dowolny,
- Krystian Czeszewski – złoty medal – 50 m styl motylkowy,
- Kacper Kolańczyk – srebrny medal – 100 m styl dowolny,
- Krystian Czeszewski – srebrny medal – 50 m styl grzbietowy,
- Kuba Aleksander – brązowy medal – 50 m styl klasyczny,
- Milena Możdżan – brązowy medal – 100 m styl zmienny.

Wiosną na obiektach Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu po raz ósmy rozegrano Integracyjne Mistrzostwa Polski AZS w pływaniu.

Zawodnicy Uniwersytetu Szczecińskiego, którzy jako jedyni reprezentowali województwo zachodniopomorskie, w mocno obsadzonych konkurencjach zdobyli trzy medale. Krzysztof Berent – złoty medal na 25 m stylem dowolnym oraz srebrny medal na 50 m stylem dowolnym, Weronika Apolinarek – brązowy medal na 25 m stylem dowolnym.

Z kolei w finale Akademickich Mistrzostw Polski w piłce nożnej w Warszawie brąz wywalczyli nasi piłkarze, a zawodnik US Błażej Starzycki został królem strzelców mistrzostw.

■ Pożegnania

Niestety miniony rok to także trudne chwile dla społeczności akademickiej.

Zmarła dr hab. Agnieszka Choduń, prof. US, przedstawicielka teorii i filozofii prawa, która była przewodniczącą Zespołu Języka Prawnego przy Prezydium PAN oraz członkinią prezydium Rady Języka Polskiego PAN. W sferze naukowej ceniono ją za prace z zakresu języka prawnego, zwłaszcza zasad projektowania aktów normatywnych.

Zmarł prof. dr hab. Andrzej Witkowski, znakomity naukowiec i uznany autorytet w dziedzinie paleoceanologii. Przez wiele lat kariery pełnił wiele szacownych funkcji, m.in. prorektora ds. nauki i współpracy międzynarodowej w latach 2005–2008 i 2008–2012 oraz członka Rady Uczelni Uniwersytetu Szczecińskiego na kadencję 2021–2024.

Odszedł prof. dr hab. Józef Hozer, wybitny i ceniony naukowiec, statystyk i ekonometryk. Członek Komitetu Redakcyjnego Przeglądu Statystycznego Polskiej Akademii Nauk, a także członek Komitetu Statystyki i Ekonometrii PAN oraz World Econometric Society.

Emerytowani pracownicy dydaktyczni, którzy zmarli w 2023 roku, to: prof. Ryszard Kotliński, dr Marek Zagajewski, prof. Robert Woźniak, dr hab. Karol Piasecki, prof. US, ks. dr hab. Tadeusz Czapiga, prof. US, starszy wykładowca Irena Konopka, starszy wykładowca Jerzy Jagielski, prof. dr hab. Andrzej Romanow, dr Helena Szafrąńska, dr hab. Janusz Korol, prof. US, mgr Tadeusz Smoliński oraz prof. dr hab. Jan Jaszczanin.

Odszedł również mgr inż. Antoni Gwarek, wieloletni pracownik Uniwersytetu Szczecińskiego, założyciel i Dyrektor Akademickiego Inkubatora Przedsiębiorczości i Akademickiego Biura Karier.

Dariusz Chlubek*

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie w 2023 roku

Po latach naznaczonych tragedią pandemii i okrucieństwem wojny nadszedł rok 2023. Co prawda działania zbrojne w Ukrainie miały swoją kontynuację, ale agresor nie poczynił istotnych postępów, a obrońcy stopniowo przechodzili do kontrofensywy, z trudem odzyskując utracone wcześniej tereny. Świat skonsolidował się w niesieniu bardziej wszechstronnej pomocy militarnej, niemniej demokratyczne procedury związane z finansowaniem i organizowaniem dostaw na front nie sprzyjały skuteczności tych działań. Na tle innych krajów Europy i świata Polska wyróżniała się skalą pomocy humanitarnej i niespotykaną dotąd nigdzie gorliwością swoich obywateli do podejmowania osobistych wyrzeczeń na rzecz ofiar rosyjskiej agresji. Jako naród zdaliśmy egzamin z człowieczeństwa celując, ale oprócz bardziej czy mniej szczerych wyrazów zachwytu i poparcia, nie mogliśmy liczyć na nic więcej ze strony bogatych państw Unii Europejskiej. Zostaliśmy właściwie sami ze swoją empatią dla dotkniętych nieszczęściem sąsiadów, gotowością do poświęceń i poczuciem przygnębienia w walce z imperialnym złem. Przyjęcie i sfinansowanie pobytu ponad miliona uchodźców z ogarniętej wojną Ukrainy okazało się w oczach brukselskich biurokratów jedynie godnym podziwu gestem, nie zasługującym wszakże na żadne znaczące wsparcie finansowe. Ile to już razy w naszej historii otrzymywaliśmy tę lekcję braku solidarności z nami? Ile razy jeszcze przyjdzie nam jej doświadczyć?

Pomimo zawirowań na arenie międzynarodowej i dość napiętej sytuacji wewnętrznej, związanej ze zbliżającymi się wyborami parlamentarnymi w 2023 roku, Pomorski Uniwersytet Medyczny funkcjonował stabilnie. W dydaktyce ugruntowały się praktyki zainicjowane w okresie pandemii, zwłaszcza nauczanie w formie zdalnej. Konieczność poczynienia oszczędności w sferze zużycia energii skłoniła władze do wstrzymania realizacji wykładów na

* Prof. dr hab. n. med. Dariusz Chlubek, prorektor ds. promocji i współpracy regionalnej PUM w Szczecinie.

salach wykładowych. Działania te były istotne przede wszystkim w okresie grzewczym, ale utrwaliły się praktycznie podczas całego roku akademickiego.

W pierwszych dniach marca gościliśmy w PUM delegatów na 79. Zjazd Komisji Wyższego Szkolnictwa Medycznego Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej. Gremium gromadzi przedstawicieli wszystkich uniwersytetów medycznych i uniwersyteckich wydziałów medycznych. Członkowie Komisji powoływani są przez samorządy studentów, a w pięcioosobowym prezydium zasiada m.in. przewodniczący Parlamentu Studentów PUM Damian Durys. Podczas spotkania wybrane w grudniu 2022 r. nowe władze Komisji przedstawiły sprawozdanie z dotychczas podjętych działań i plany na najbliższy rok. Gościem posiedzenia była prof. Aneta Cymbaluk-Płoska – prorektor ds. dydaktyki PUM.

Posiedzenie Komisji Wyższego Szkolnictwa Medycznego. Damian Durys – Przewodniczący Parlamentu Studentów PUM – pierwszy z lewej. Fot. ze zbiorów PUM

W dniach 22–24 marca odbył się finał centralnego etapu XXVII Olimpiady Wiedzy o Żywieniu, którego organizatorami byli Pomorski Uniwersytet Medyczny i Zespół Szkół nr 6 im. Mikołaja Reja w Szczecinie. Na czele Komitetu Głównego Olimpiady stanęła prof. Izabela Gutowska – dziekan Wydziału Farmacji, Biotechnologii Medycznej i Medycyny Laboratoryjnej PUM. Celem olimpiady jest kształtowanie postaw prozdrowotnych dotyczących żywienia i pogłębianie wiedzy uczniów szkół ponadpodstawowych na temat wartości odżywczej składników żywności i ich znaczenia w zapobieganiu chorobom dietozależnym.

W tegorocznej edycji olimpiady wzięło udział prawie 8,5 tys. uczniów techników i liceów ogólnokształcących z całej Polski, a do finału zakwalifikowały się 52 osoby. Udział PUM w organizacji wydarzenia świadczy o praktycznym zaangażowaniu naszego uniwersytetu w działania promujące zdrowy styl życia, co w przypadku uczelni o profilu medycznym ma znaczenie niebagatelne.

14 kwietnia PUM zorganizował tradycyjny „Dzień Otwarty” dla uczniów szkół średnich pragnących związać swoją przyszłość ze szczecińską uczelnią medyczną. Zaplanowano i zrealizowano spotkania z dydaktykami i studentami, którzy przedstawili ofertę edukacyjną naszego uniwersytetu. Zainteresowani mogli m.in. zwiedzić Centrum Symulacji Medycznej i zacerpnąć informacji przy stoiskach zorganizowanych przez studentów, Akademickie Biuro Karier i Dział Rekrutacji PUM.

Znakomity sukces odnieśli nasi absolwenci kierunku lekarsko-stomatologicznego, którzy w sesji wiosennej 2023 r. przystąpili do Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego (LDEK). W skali kraju uplasowali się na 1. miejscu, wyprzedzając pozostałych jedenaście uczelni prowadzących studia na tym kierunku i poprawiając tym samym wynik uzyskany w sesji jesiennej 2022 r., gdy ich poprzednicy stanęli na drugim stopniu podium. Warto dodać, że absolwenci PUM okazali się najlepsi w następujących kategoriach częściowych: stomatologia dziecięca i profilaktyka stomatologiczna, stomatologia zachowawcza z endodoncją, perinatologia oraz zdrowie publiczne i ratownictwo. Nieco mniej spektakularnym, choć także wybitnym osiągnięciem mogli pochwalić się absolwenci kierunku lekarskiego – zajęli 4. miejsce w stawce dwudziestu uczelni, których absolwenci przystąpili do Lekarskiego Egzaminu Końcowego (LEK). Wynik ten został jeszcze poprawiony o jedno miejsce podczas jesiennej sesji egzaminacyjnej 2023. Pozytywnie zdane egzaminy państwowe zapewniają przede wszystkim uzyskanie prawa wykonywania zawodu lekarza i lekarza dentysty. Są jednak także obiektywnym sposobem weryfikacji poziomu nauczania na kierunkach lekarskim i lekarsko-dentystycznym. Biorąc pod uwagę wyniki ostatnich sesji egzaminacyjnych, można zatem wnioskować, że Pomorski Uniwersytet Medyczny należy pod względem dydaktyki na Wydziale Medycyny i Stomatologii do elitarnego grona najlepszych uczelni w kraju.

Kwiecień przyniósł jeszcze jedną ważną informację. Dwie studentki Wydziału Farmacji, Biotechnologii Medycznej i Medycyny Laboratoryjnej PUM Maja Pękała i Anna Węgrzycka zakwalifikowały się do Programu Bio-Lab i otrzymały prawo do odbycia stażu w ramach Stypendium Fulbrighta

Podpisanie Zachodniopomorskiego Porozumienia Doktorantów. Patrycja Krynicka – Przewodnicząca Parlamentu Doktorantów PUM. Fot. Filip Kacalski (Uniwersytet Szczeciński)

w prestiżowych ośrodkach amerykańskich: University of Texas Southwestern Center w Dallas i Oklahoma Medical Research Foundation w Oklahoma City. Ogromna większość dotychczasowych stypendystów Programu BioLab zdecydowała się na kontynuowanie nauki na studiach doktoranckich w centrach amerykańskich i innych czołowych ośrodkach na świecie. Istnieje więc duże prawdopodobieństwo, że nasze studentki będą rozślawiać imię Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego poza granicami Polski.

12 maja 2023 r. w gmachu Rektoratu Uniwersytetu Szczecińskiego podpisano Zachodniopomorskie Porozumienie Doktorantów, a wśród twórców inicjatywy i organizatorów wydarzenia znaleźli się doktoranci PUM. Porozumienie ma służyć integracji środowiska doktorantów regionu zachodniopomorskiego i sprzyjać podnoszeniu ich kwalifikacji. W uroczystości wzięli udział rektorzy: Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego – prof. Bogusław Machaliński, Uniwersytetu Szczecińskiego – prof. Waldemar Tarczyński i Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego – prof. Jacek Wróbel. W imieniu doktorantów PUM porozumienie podpisała Patrycja Krynicka – przewodnicząca Parlamentu Doktorantów naszej uczelni.

Pomimo sezonu urlopowego 17 lipca 2023 r. Pomorski Uniwersytet Medyczny gościł w swoich murach Radę Przejrzystości Agencji Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji (AOTMiT), w której składzie zasiada m.in.

rektor PUM prof. Bogusław Machaliński. Podczas posiedzenia omówiono kwestie związane z procesami legislacyjnymi dotyczącymi ustawy refundacyjnej i ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej. Gremium pełni funkcję opiniodawczą, wspierając ministra zdrowia w obszarze finansowania nowych technologii lekowych, nowych świadczeń gwarantowanych ze środków publicznych, a także w zakresie programów polityki zdrowotnej. Członków Rady powołuje minister zdrowia.

Niezwykłym wydarzeniem na miarę historii PUM, co więcej – na miarę historii Szczecina i regionu – było podpisanie umowy na budowę kompleksu Centrum Medycyny Translacyjnej, Collegium Pharmaceuticum i Centrum Medycyny Klinicznej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego, który znajdzie swoją lokalizację w sąsiedztwie Uniwersyteckiego Szpitala Klinicznego nr 1 przy ul. Unii Lubelskiej. Umowę podpisali: rektor PUM prof. Bogusław Machaliński, dyrektor USK nr 1 PUM dr Konrad Jarosz oraz przedstawiciele konsorcjum, w skład którego weszły Korporacja Budowlana DORACO i przedsiębiorstwo PORR. Dzięki wsparciu rządu RP, resortu zdrowia, a także posłów i europarlamentarzystów powstanie nowoczesny gmach kliniczno-dydaktyczno-badawczy, który niewątpliwie stanie się wizytówką naszej uczelni i jednym z najbardziej reprezentacyjnych i najkosztowniejszych budynków w Szczecinie. Realizacja inwestycji opiewa na kwotę blisko miliarda złotych, a w obiekcie znajdą się m.in. aula na ponad 400 miejsc, niemal 50 sal

Podpisanie umowy na budowę Centrum Medycyny Translacyjnej PUM.
Fot. ze zbiorów PUM

dydaktyczno-naukowych, laboratoria, poradnie dla pacjentów i garaż podziemny na ok. 600 miejsc parkingowych. Całkowita powierzchnia użytkowa wyniesie ok. 49 tys. m². Projekt inwestycji przygotowało Biuro Architektoniczne DEDECO, a jej oddanie do użytkowania przewidziano na rok 2026.

W obszarze działalności naukowej PUM najważniejszym wydarzeniem 2023 r. było opublikowanie długo oczekiwanych wyników ewaluacji za lata 2017–2021, wyznaczonej i przeprowadzonej przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. Pomorski Uniwersytet Medyczny otrzymał kategorię naukową A+ (najwyższą) dla dyscypliny nauki farmaceutyczne, a dla dyscyplin nauki medyczne i nauki o zdrowiu – kategorię naukową A. Wyniki pierwszej ewaluacji potwierdziły wysoką jakość PUM, a przyznane kategorie umożliwią naszej uczelni w nieodległej przyszłości ubieganie się o status tzw. uczelni badawczej, czyli takiej, która w konkursie Ministerstwa Edukacji i Nauki „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” ma szansę pozyskania dodatkowych, znaczących środków na rozwój kadry i infrastruktury.

W opublikowanym w czerwcu najnowszym rankingu uczelni akademickich portalu edukacyjnego „Perspektywy”, Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie zajął 12. miejsce wśród wszystkich uczelni publicznych, awansując z ubiegłorocznego 16. miejsca i uzyskując tym samym drugi najlepszy wynik w swojej historii. Szczególnym powodem do satysfakcji był powrót na 1. miejsce w kategorii „Efektywność naukowa”, stanowiącej obiektywną miarę rzeczywistych osiągnięć naukowych. Jest to jednocześnie kategoria najważniejsza, bo stanowiąca 28% całkowitej punktacji przyznawanej w ramach rankingu. Na jej ostateczny wynik mają wpływ takie czynniki, jak: efektywność pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych na badania, rozwój kadry własnej, nadane stopnie naukowe, liczba publikacji i cytowań oraz wskaźniki – FWCI (Field-Weighted Citation Impact), FWVI (Field-Weighted View Impact) i Top 10 (publikacje w najwyżej ocenianych czasopismach naukowych). Warto w tym miejscu podkreślić, że w 2023 r. pracownicy naukowo-dydaktyczni PUM opublikowali 493 artykuły recenzowane w czasopismach zagranicznych i 224 w periodykach krajowych. Ponadto byli autorami 92 rozdziałów w monografiach o zasięgu polskim i dwóch międzynarodowych. Tytuły profesora otrzymali: prof. Aneta Cymbaluk-Płaska z Oddziału Klinicznego Ginekologii Rekonstrukcyjnej i Onkologicznej PUM, prof. Elżbieta Dembowska z Zakładu Periodontologii PUM, prof. Edyta Gołębowska z Kliniki Nefrologii, Transplantologii i Chorób Wewnętrznych PUM, prof. Joanna Janiszewska-Olszowska z Zakładu Stomatologii Zintegrowanej PUM,

prof. Arkadiusz Kazimierzczak z Kliniki Chirurgii Naczyniowej, Ogólnej i Angiologii PUM, prof. Wojciech Marlicz z Kliniki Gastroenterologii PUM, prof. Edyta Paczkowska z Zakładu Patologii Ogólnej PUM, prof. Małgorzata Peregud-Pogorzelska z Kliniki Kardiologii PUM oraz prof. Małgorzata Piassecka z Zakładu Histologii i Biologii Rozwoju PUM. Dzięki aktywności publikacyjnej i szybkim awansom własnej kadry Pomorski Uniwersytet Medyczny jest wciąż najwyższą klasyfikowaną uczelnią Pomorza Zachodniego i czwartą najlepszą uczelnią o profilu medycznym w Polsce.

Prof. dr hab. n. med. Dariusz Chlubek z certyfikatem potwierdzającym zajęcie przez Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie 12. miejsca w rankingu „Perspektyw” 2023. Fot. ze zbiorów PUM

Wśród indywidualnych osiągnięć pracowników naukowo-dydaktycznych PUM w roku 2023 należy wymienić: wybór prof. Andrzeja Bohatyrewicza, kierownika Katedry Ortopedii PUM, na stanowisko przewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Ortopedycznego i Traumatologicznego, włączenie prof. Anety Cymbaluk-Płoski, prorektor ds. dydaktyki PUM, do składu Naczelnej Komisji Bioetycznej, awans prof. Leszka Domańskiego, prorektora ds. klinicznych PUM, na stanowisko prezesa elekta Polskiego Towarzystwa Transplantacyjnego, powierzenie prof. Miłoszowi Parczewskiemu, kierownikowi Kliniki Chorób Zakaźnych, Tropikalnych i Nabytych Niedoborów Immunologicznych PUM obowiązków konsultanta krajowego w dziedzinie chorób zakaźnych, powołanie prof. Jarosława Peregud-Pogorzelskiego,

prorektora ds. rozwoju PUM, na stanowisko konsultanta krajowego w dziedzinie pediatrii, a także powtórny wybór prof. Jerzego Samochowca, prorektora ds. nauki PUM, do zarządu Europejskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.

Prof. Jan Lubiński, wybitny genetyk i patomorfolog, uhonorowany został nagrodą „Orły” tygodnika „Wprost” w kategorii osobowość roku. Uroczysta gala wręczenia nagród odbyła się 29 maja 2023 r. Laureatami nagród mogą być przedsiębiorcy korzystający najefektywniej ze środków unijnych, biznesmeni mający szczególne zasługi na rzecz gospodarczego rozwoju Polski, samorządowcy przyczyniający się istotnie do rozwoju społeczności lokalnych, osobowości będące ambasadorami regionu, oraz wybitni przedstawiciele nauki, medycyny, opieki zdrowotnej i działacze społeczni.

Prof. dr hab. n. med. Jan Lubiński z nagrodą „Orły” tygodnika „Wprost” 2023. Fot. ze zbiorów PUM

Za bezprecedensowy rozwój, a także wybitne osiągnięcia naukowe i dydaktyczne Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie, nagrodę „Złoty OTIS” odebrał prof. Bogusław Machaliński – rektor PUM. Kapituła nagrody, w której zasiadają eksperci różnych dziedzin medycyny i specjaliści ochrony zdrowia, przyznaje ją lekarzom, farmaceutom oraz osobom lub organizacjom działającym w systemie ochrony zdrowia jako wyjątkowy dowód zaufania. Uroczysta, tym razem jubileuszowa, gala wręczenia nagród odbyła się w hotelu Polonia Palace w Warszawie, w dniu 25 kwietnia 2023 r.

Prof. dr hab. n. med.
Bogusław Machaliński
z nagrodą „Złoty Otis” 2023
Fot. ze zbiorów PUM

Równie prestiżowym osiągnięciem było przyznanie prof. Bogusławowi Machalińskiemu nagrody Zachodniopomorskiego Klubu Liderów Nauki, zwanej popularnie „Zachodniopomorskim Noblem”. Laureat został uhonorowany w kategorii nauk medycznych za opracowanie biodegradowalnych nanonośników, które po osiągnięciu docelowej przestrzeni tkankowej mają zdolność permanentnego uwalniania białek neuroprotektoryjnych i regulujących tworzenie naczyń. Gala wręczenia nagród odbyła się 17 listopada 2023 r. w Operze na Zamku.

Prof. dr hab. n. med. Bogusław Machaliński z „Zachodniopomorskim Noblem” 2023.
Fot. ze zbiorów PUM

Na „Liście 100” „Pulsu Medycyny” znaleźli się w roku 2023 w kategorii „Medycyna”: prof. Jan Lubiński, prof. Bogusław Machaliński, prof. Miłosz Parczewski, prof. Jerzy Samochowiec i prof. Mieczysław Walczak, natomiast w kategorii „System ochrony zdrowia” – prof. Tomasz Grodzki i prof. Jacek Różański. Lista układana jest na podstawie osiągnięć osób nominowanych w roku poprzedzającym jej opublikowanie i uwzględnia ich reputację zawodową i wpływy w środowisku medycznym lub polskim systemie ochrony zdrowia.

W pierwszych dniach października 2023 r. amerykański Uniwersytet Stanforda opublikował najnowszy ranking najbardziej wpływowych naukowców na świecie „World’s Top 2% Scientists”. W tym roku na liście znalazło się czterech profesorów Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego: prof. Dariusz Chlubek – kierownik Katedry Biochemii i Chemii Medycznej PUM i jednocześnie prorektor uczelni ds. promocji i współpracy regionalnej, prof. Cezary Cybulski i prof. Jan Lubiński z Zakładu Genetyki i Patomorfologii PUM, a także prof. Andrzej Żyłuk z Kliniki Chirurgii Ręki PUM. Ranking uwzględnia ok. 40 kryteriów i obejmuje całą karierę naukową, poczynając od roku, w którym dany naukowiec miał na swoim koncie co najmniej 5 prac naukowych, a kończąc na roku poprzedzającym rok opublikowania zestawienia. W pierwszych edycjach rankingu spośród naukowców PUM obecny był w nim jedynie prof. Jan Lubiński. Od trzech lat na liście figuruje prof. Dariusz Chlubek, a w roku 2023 w zestawieniu pojawili się prof. Cezary Cybulski i prof. Andrzej Żyłuk. Miejsce w tak elitarnym gronie jest powodem do ogromnej satysfakcji osobistej i swego rodzaju zwieńczeniem kariery każdego, kto poświęca się działalności naukowej. Utwierdza w przekonaniu, że systematyczna i konsekwentna praca własna, a także umiejętność kierowania zespołami badawczymi, mogą być kluczem do sukcesu nawet na forum światowym.

Inauguracja roku akademickiego 2023/2024, która odbyła się w pierwszych dniach października, zamknęła obchody 75-lecia istnienia i działalności Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie. Uczelnia – wówczas Akademia Lekarska w Szczecinie – została powołana do życia na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów z 20 marca 1948 (DzU 1948, nr 21, poz. 145), jako trzecia szkoła wyższa w naszym mieście. Od 1949 do 1992 r. funkcjonowała pod nazwą Pomorska Akademia Medyczna im. gen. Karola Świerczewskiego, a w latach 1992–2010 jako Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie. Od 2010 r. uczelnia nosi obecną nazwę. Przez kilka dekad istnienia PUM rozwinął się z małej uczelni lokalnej do uniwersytetu zajmującego czołowe pozycje w kraju, coraz trwalej i dobitniej zaznaczającego swoją obecność

na arenie międzynarodowej. Dzięki mądrym i odważnym decyzjom władz, uzdolnieniom i ambicjom nauczycieli akademickich oraz zaangażowaniu pracowników administracji i personelu obsługi wypływamy na wody coraz szersze i głębsze, mając zawsze w pamięci słowa zapisane na sztandarze uczelni, słowa będące racją naszego trwania i działania: *salus aegroti suprema lex*. Tak było, jest i temu pozostaniemy wierni.

Inauguracja Roku Akademickiego 2023/2024 w Pomorskim Uniwersytecie Medycznym w Szczecinie. Fot. ze zbiorów PUM

Emilia Kujawa*
Maria Bitel**
Mateusz Lipka***

Rok 2023 na Zachodniopomorskim Uniwersytecie Technologicznym

W związku z wojną trwającą w Ukrainie dywersyfikacja źródeł energii stała się priorytetem na drodze do zapewnienia niezależności i bezpieczeństwa państwa. Ponadto realne zagrożenie w postaci ekstremalnych zjawisk klimatycznych bezpośrednio powiązanych z globalnym ociepleniem utrzymało na pierwszym planie postulaty dekarbonizacji zarówno energetyki, jak i przemysłu. W te dwa zbieżne postulaty wpisały się ważne wydarzenia minionego roku, w których ZUT miał swój znaczny udział.

■ Bezpieczeństwo energetyczne – w drodze do transformacji

29 marca 2023 roku Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny, Grupa Azoty Police oraz Ultra Safe Nuclear z USA podpisały w Zachodniopomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Szczecinie porozumienie o budowie reaktora jądrowego MMR w Policach. W pierwszym etapie inwestycji planowana jest budowa reaktora MMR o mocy 30 MW. Reaktor będzie służyć jako obiekt szkoleniowy, badawczy i testowy. Zostanie on podłączony do infrastruktury energetycznej Grupy Azoty Police, co zapewni wyjątkową możliwość badania, testowania, optymalizacji i integracji zeroemisyjnego źródła energii MMR z obiektem przemysłowym. Współpraca w tym zakresie pozwoli na opracowanie planu wdrożenia na pełną skalę wykorzystania energii jądrowej do procesów chemicznych i wytwarzania pary oraz wodoru w obiektach Grupy Azoty Police. Porozumienie zakłada również możliwość organizacji szkoleń

* Emilia Kujawa, rzecznik prasowa ZUT.

** Maria Bitel, Biuro Prasowe ZUT.

*** Mateusz Lipka, były rzecznik prasowy ZUT.

Uczestnicy Akademii Wodorowej wraz z organizatorami i władzami ZUT przed budynkiem CDBN, Inauguracja I Edycji Akademii Wodorowej, 13 maja 2023 roku. Fot. Aurelia Kołodziej

dla studentów ZUT, w tym umożliwienie przeprowadzenia praktycznych badań związanych z produkcją czystej energii MMR.

„Porozumienie to daje szanse rozwoju, z jednej strony – naukowcom, którzy mają być włączeni do współpracy i przygotowania programu badawczego oraz wspólnemu opracowaniu planu budowy, eksploatacji i utrzymaniu instalacji reaktora MMR. Z drugiej strony – to również szansa rozwoju naszych studentów, którzy będą mieli możliwość odbywania szkoleń i prowadzenia praktycznych badań związanych z produkcją czystej energii” – powiedział prof. Jacek Wróbel, rektor ZUT.

Porozumienie zostało zawarte w ramach amerykańsko-polskiej współpracy w tym obszarze, formalnie ustanowionej na mocy umowy międzyrządowej z lutego 2021 roku. Wysokotemperaturowy chłodzony gazem MMR jest postrzegany jako istotne rozwiązanie dla dekarbonizacji przemysłu.

Również w marcu, w ramach współpracy uczelni z Grupą Azoty, ruszył nabór do pierwszej edycji Akademii Wodorowej. Inicjatywa powstała w ramach Zachodniopomorskiej Doliny Wodorowej, powołanej pod koniec listopada 2022 roku przez spółki skarbu państwa, wojewodę zachodniopomorskiego oraz szczecińskie uczelnie. Celem tego nowatorskiego programu jest szkolenie i rozwój wyspecjalizowanych kadr w kierunku innowacyjnych technologii

wodorowych, a misją – przekazywanie wiedzy o zaletach wykorzystania wodoru i promocja rozwiązań opartych na tej technologii.

„Sądzę, że nasz potencjał, innowacyjne prace badawcze oraz nowoczesnie prowadzona dydaktyka zostaną w pełni wykorzystane” – powiedział prof. Rafał Rakoczy, dziekan Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej. Podkreślił też, że „właśnie w Szczecinie jest możliwe opracowanie wizjonerskich pomysłów, które znajdą swoje odzwierciedlenie w zielonym przemyśle”.

W ramach Akademii od maja do lipca odbyło się sześć weekendowych sesji, a w nich szkolenia, warsztaty, wykłady i spotkania z ekspertami i naukowcami, których działalność zawodowa i badawcza związana jest z technologiami wodorowymi. Równocześnie z poszerzaniem wiedzy o zaletach i wyzwaniach związanych z wykorzystaniem wodoru 27 uczestników Akademii Wodorowej, studentów i doktorantów, realizowało innowacyjne projekty związanych z zastosowaniem wodoru w transformacji energetycznej. Najlepsze prace nagrodzono płatnymi stażami w Grupie Azoty Zakłady Chemiczne „Police” SA.

■ Nauka i naukowcy

W obszarze nauki kluczowym wydarzeniem dla ZUT było uzyskanie wyższych ocen dla 5 dyscyplin naukowych po pozytywnym rozpatrzeniu przez Ministerstwo Edukacji i Nauki odwołań od wyników ewaluacji. Ostatecznie w następstwie ewaluacji obejmującej lata 2017–2021 inżynieria materiałowa otrzymała kategorię A+, a kategorię A przyznano łącznie czterem dyscyplinom naukowym: rolnictwu i ogrodnictwu; inżynierii mechanicznej; inżynierii chemicznej oraz automatyce, elektronice, elektrotechnice i technologiom kosmicznym. Dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki podniesiono kategorię z B na B+, tym samym wszystkim czternastu dyscyplinom naukowym, w których ZUT prowadzi kształcenie, przyznano pełne prawa akademickie.

„Te wyniki nie były dla nas satysfakcjonujące. Od ponad 14 lat dostarczamy unikatowe w skali całego kraju wyniki badań i ekspertyzy, m.in. dla otoczenia gospodarczego, dlatego postanowiliśmy odwołać się i powalczyć o wyższe kategorie. Proces odwoławczy dla naszego uniwersytetu zakończył się dobrym wynikiem, z którego jesteśmy zadowoleni” – mówił prof. Wróbel, rektor ZUT.

W 2023 roku kadra ZUT wzbogaciła się o czterech nowych profesorów. Tytuł profesora nauk inżynieryjno-technicznych otrzymała inżynier chemik i specjalistka w dziedzinie fotokatalizy dr hab. inż. Zofia Lendzion-Bieluń. Nominowano również dwóch biotechnologów: dr. hab. inż. Karola

Fijałkowskiego, który prowadzi badania nad oddziaływaniem wirującego pola magnetycznego na drobnoustroje oraz nad wytwarzaniem, modyfikacją i zastosowaniem nanobiocelulozy (celulozy bakteryjnej) oraz dr. hab. inż. Remigiusza Panicza, specjalistę od akwakultury, badacza genetyki ryb. W dziedzinie nauk rolniczych tytuł profesora otrzymał dr hab. inż. Stefan Stojałowski, współodkrywcą genomu żyta i ekspert badań nad tym zbożem.

Silną pozycję naukową uczelni potwierdził bilans finansowania uzyskanego na badania naukowe. Mimo rekordowo niskiego budżetu NCN naukowcom ZUT udało się łącznie uzyskać 18 grantów. Ponadto badacze ZUT zdobyli grant NCBR w programie „LIDER” oraz dofinansowanie w ramach programów MNiSW „Nauka dla Społeczeństwa II”, „Perły Nauki” oraz „Regionalna Inicjatywa Doskonałości” (RID) Suma uzyskanych środków to ponad 17 mln zł.

Również wyniki rankingów krajowych i międzynarodowych wypadły dla największej uczelni technicznej w regionie korzystnie. Silną reprezentację ma ZUT w Rankingu „World’s TOP 2 proc. Scientists”, najbardziej prestiżowej liście wpływowych ludzi nauki na świecie. W zestawieniu obejmującym cały dorobek w karierze naukowej, znalazło się 14 naukowców z ZUT. W kategorii, która uwzględnia cytowania w 2022 roku, było 15 przedstawicieli uczelni.

W rankingu Research.com znalazło się czworo badaczy: Ewa Mijowska (na 4. miejscu w Polsce w inżynierii chemicznej), Antoni Morawski (12. miejsce w kraju w chemii), Andrzej Błędzki oraz Xuecheng Chen – liderzy inżynierii materiałowej (oba w pierwszej trzydziestce w kraju). Ranking obejmuje 1% czołowych naukowców na świecie, wyłonionych spośród 166 880 uczonych z podziałem na 24 dyscypliny naukowe. Ogólny wynik ZUT w rankingu polskich uczeni według Research.com to 14. miejsce na 38 sklasyfikowanych.

W rankingu szkół wyższych „Perspektywy 2023” Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie potwierdził swoją silną pozycję na akademickiej mapie północno-zachodniej Polski. W zestawieniu krajowych uczelni akademickich ZUT polepszył swój wynik, awansując z 39. na 36. miejsce. Uczelnia utrzymała 2. miejsce na podium wśród uczelni w regionie oraz 11. miejsce w kraju wśród 24 instytucji ujętych w rankingu uczelni technicznych. W tym gronie spadkobierca tradycji akademickich Politechniki Szczecińskiej oraz Akademii Rolniczej w Szczecinie pozostaje niekwestionowanym liderem województwa.

ZUT dobrze wypadł w pierwszej edycji zestawienia najlepszych programów studiów technicznych w Europie (Europejski Ranking Studiów Inżynierskich EngiRank NEXT GENERATION). Obiektywnemu porównaniu

jakości programów inżynierskich i technologicznych oferowanych przez europejskie uniwersytety poddano 18 uczelni technicznych w Polsce. ZUT sklasyfikowano na 9. miejscu w kraju i 149. w Europie (ranking objął 225 uczelni z 27 krajów członkowskich UE). W rankingu Webometrics ZUT znalazł się na 104. miejscu na 2730 instytucji krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Ważnym osiągnięciem uczelni jest 7. miejsce w kraju pod względem liczby zgłoszonych patentów.

■ Nagrody, sukcesy, wydarzenia

Dużym sukcesem uczelni była nagroda „Orły” tygodnika „Wprost” w kategorii „Innowacyjni w Regionie”. W uzasadnieniu tego prestiżowego wyróżnienia przyznawanego osobom i instytucjom, które mają wkład w rozwój regionu stwierdzono m.in. że ZUT jest liderem w pozyskiwaniu środków z NCBR, korzysta ze wsparcia Funduszy Europejskich, środków publicznych i międzynarodowych grantów oraz realizuje projekty naukowe i prace badawczo-rozwojowe nad innowacyjnymi rozwiązaniami dla zielonego przemysłu.

W kategorii „Kultura” statuetkę otrzymał Chór Akademicki im. prof. Jana Szyrockiego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technicznego w Szczecinie. Zespół, który w 2023 roku świętował 70-lecie swojej działalności, propaguje na scenach światowych piękno polskiej muzyki i kultury. Jubileuszowy koncert galowy odbył się 13 maja w Filharmonii im. Mieczysława Karłowicza w Szczecinie – w repertuarze zespołu, założonego w 1952 przez Jana Szyrockiego, można było usłyszeć utwory *a capella* oraz *Mass in Blue* – jazzową mszę świętą autorstwa Willa Todda.

„Jubileusz 70-lecia ma wiele doniosłych znaczeń. Daje radość tym, którzy ten zespół tworzą, łączy chórálne pokolenia i przypomina szczecińskiej społeczności, że mamy w naszym mieście cenną perłę, którą należy podziwiać i pielęgnować” – mówił Edward Półrolniczak, wiceprezes Chóru Akademickiego im. prof. Jana Szyrockiego ZUT w Szczecinie.

Obchody 70-lecia ChAPS ukoronowało szczególne wyróżnienie dla jego wieloletniego dyrygenta i kierownika artystycznego dr. hab. Szymona Wyrzykowskiego, prof. ZUT, któremu przyznano nagrodę „Pro Arte” „w uznaniu muzycznego talentu i pracowitości, za wybitne osiągnięcia w skali międzynarodowej z Chórem Akademickim im. prof. Jana Szyrockiego ZUT, rozsławiające Polskę i Pomorze Zachodnie na całym świecie”. W jubileusz wpisało się również oryginalne i odważne nagranie hymnu Pogoni Szczecin w aranżacji łączącej mocne metalowe brzmienie zespołu Quo Vadis z przejmującym

chóralnym *intro* i finałem. Projekt przekonał wielu fanów sportu do muzyki chóralnej, a dla ogółu słuchaczy był równie zaskakujący, co wzruszający.

Dyrygent Szymon Wyrzykowski wraz z Chórem Akademickim im. prof. Jana Szyrockiego ZUT w trakcie realizacji teledysku do nowej aranżacji hymnu Pogoni Szczecin, 1 października 2023 roku. Fot. Aurelia Kołodziej

Istotnym docenieniem naukowców ZUT były „Zachodniopomorskie Noble” 2023. W kategorii nauk technicznych nagrodę za opracowanie podstaw technologii uzyskiwania nowych modyfikacji leków o zwiększonej przenikalności przez skórę otrzymała dr hab. inż. Paula Ossowicz-Rupniewska, prof. ZUT. Prace badawcze dotyczące modyfikacji ibuprofenu realizowane są w ramach programu „LIDER” i mają duże szanse na wdrożenie w branży farmaceutycznej. W kategorii nauk rolniczych za osiągnięcia badawcze prowadzące do doskonalenia technologii w zakresie bioinżynierii środowiska wodnego i akwakultury uhonorowano dr. hab. inż. Arkadiusza Nędzarka, prof. ZUT. To już druga taka nagroda w dorobku profesora. Tym razem doceniono opracowane przez niego innowacyjne systemy oczyszczania wody w obiektach hodowli ryb. W kategorii nauk artystycznych doceniono dr. inż. arch. Arkadiusza Polewkę, który tworzy rysunki, instalacje i projekty architektoniczne. Został on wyróżniony za uzyskanie pierwszej nagrody na 12. Międzynarodowym Biennale Miniatury w Częstochowie oraz za udział w wystawach pokonkursowych związanych z Międzynarodowym Konkuresem Sztuki Cyfrowej „THE ONE”.

Ważną nagrodą były również „Zielone Feniksy” – nagrody Fundacji na rzecz rozwoju ekoenergetyki wspierającej wszelkie organizacje w zakresie popularyzacji i wdrażania nowoczesnych rozwiązań dotyczących odnawialnych źródeł energii, energooszczędności, paliw alternatywach oraz ekologicznej utylizacji odpadów. Nagrodę za zasługi we wspieraniu i upowszechnianiu idei ekoenergetyki przyznano dr hab. Małgorzacie Hawrot-Paw, prof. ZUT. Jej zainteresowania naukowe obejmują m.in. technologie produkcji energii odnawialnej. Jest przewodniczącą komisji programowej na kierunku odnawialne źródła energii. Zajęcia prowadzone są m.in. w Laboratorium Odnawialnych Źródeł Energii, które dzięki staraniom pani profesor wyposażono w najnowocześniejszą i unikatową w skali kraju aparaturę dydaktyczną. Nagrodę za osiągnięcia naukowe i badawcze w dziedzinie ekoenergetyki otrzymał dr hab. inż. Adam Koniuszy, prof. ZUT. Jego zainteresowania naukowe dotyczą głównie wykorzystania biopaliw. Jest współwykonawcą projektu pt. „Opracowanie zintegrowanych technologii wytwarzania paliw i energii z biomasy, odpadów rolniczych i innych”. Nagrodę specjalną za całokształt osiągnięć w rozwoju polskiej ekoenergetyki przyznano prof. Zbigniewowi Zapałowiczowi, który swoje życie zawodowe i naukowe poświęcił energetyce, w tym różnym aspektom wykorzystania energii odnawialnej w praktyce, głównie energii geotermalnej i słonecznej w gospodarce.

Sukces odniosła młoda mikrobiolog, dr inż. Daria Ciecholewska-Juśko, która znalazła się w gronie laureatów programu stypendialnego „#START” Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. Doceniono m.in. jej prace związane z otrzymywaniem materiałów bionanocelulozowych i stosowaniem ich w funkcji nośników dla substancji przeciwdrobnoustrojowych.

Wiele powodów do dumy przyniosły w 2023 roku osiągnięcia studentów i doktorantów ZUT. Tomasz Borowski, Michał Cichowicz oraz Dawid Sołoducho znaleźli się wśród laureatów pierwszej edycji konkursu MEiN „Perły Nauki” skierowanego do wybitnie uzdolnionych absolwentów. Ponadto Michał Cichowicz, jako pierwszy na ZUT, znalazł się wśród zwycięzców konkursu „Studencki Nobel” organizowanego przez Niezależne Zrzeszenie Studentów. Uhonorowano go w kategorii „3W” – czyli „woda, wodór, węgiel” za całokształt badań, a przede wszystkim za pracę nad nowatorską biomechaniczną protezą kończyny dolnej.

Studenci budownictwa odnieśli światowy sukces w USA. Zespół ACI Student Chapter wygrał w San Francisco międzynarodowy konkurs projektowania kul do kręgli wykonanych z betonu. „FRC Bowling Ball, choć w oczywisty

sposób nawiązuje do popularnej gry rozrywkowej, to w istocie jest konkursem naukowym. Przed uczestnikami organizatorzy postawili wyzwanie – studenci musieli najpierw zaprojektować lekką mieszankę betonową zbrojoną włóknami, a następnie wykonać z niej kulę do kręgli o odpowiednich parametrach” – tłumaczyła rangę osiągnięcia prof. Maria Kaszyńska, opiekun naukowy projektu.

Studenci do konkursu przygotowywali się ponad dwa lata. W skład nagrodzonego zespołu weszli Julia Błaż, Karolina Iwańska, Malwina Kulaga, Karol Czyżyk, Adam Kamiński, Janusz Kozanecki oraz Aleksander Łuczak. Zwycięstwo polskiej drużyny było największą sensacją konwencji ACI, ponieważ studenci ze Szczecina pokonali 32 drużyny z całego świata, w tym zespoły z renomowanych amerykańskich uczelni wyższych.

Z kolei dwa projekty najmłodszych studentów ZUT zostały wyróżnione w tegorocznej edycji Konkursu Naukowego E(x)plory. Karolina Anna Sammel otrzymała nagrodę specjalną oraz akredytację na Regeneron ISEF w USA za projekt „Stop gapowiczom – oczyszczanie wody z mikroplastiku i bakterii E. coli za pomocą SPIO/CTS BCNC”. Kolejną nagrodę specjalną za projekt „Słonecznik i jego supermoc! Łupina słonecznika do zastosowań w superkondensatorach” przyznano Adamowi Matlakowi i Jakubowi Sudołowi.

Dawid Dynakowski, student kierunku inżynieria produkcji w przemyśle 4.0, wywalczył 3. miejsce w największym i najbardziej prestiżowym konkursie dla młodych inżynierów w Polsce – Studenckim Konkursie Projektowym „SOLIDWORKS” organizowanym przez firmę DPS Software. Laureat z ZUT doceniony został za projekt pięcioosiowej frezarki CNC.

Uznanie znalazła studencka działalność kulturalna. Na Zjeździe Forum Uczelni Technicznych samorząd studencki ZUT nagrodzono w kategorii „Najlepszy projekt kulturalny” za realizację „Kino Letnie z ZUT” organizowaną w tym roku na Wyspie Grodzkiej.

Ważnym wydarzeniem było powstanie 12 maja 2023 roku Zachodniopomorskiego Porozumienia Doktorantów, w którego skład wchodzi delegaci reprezentujący pięć uczelni wyższych Pomorza Zachodniego. Od 14 września 2023 roku Porozumieniu przewodniczy mgr inż. Paulina Góra, doktorantka II roku Szkoły Doktorskiej w ZUT.

Zachodniopomorskie Porozumienie Doktorantów otrzymało nagrodę w kategorii „Dynamiczny start” w Konkursie Środowiska Doktoranckiego ProDok2023, organizowanym przez Krajową Reprezentację Doktorantów. Doceniono wysokie zaangażowanie lokalnych samorządów doktorantów

podczas tworzenia porozumienia, współpracę nad powstaniem stowarzyszenia oraz intensywne planowanie i tworzenie projektów.

23 października 2023 roku mgr inż. Jan Tomaszewski został pierwszym absolwentem powstałej w 2019 roku Szkoły Doktorskiej w ZUT. Rozprawę doktorską pod tytułem: „Projekt i budowa inteligentnego wrzeciona tokarskiego” przygotował w ramach programu „Doktorat Wdrożeniowy” we współpracy z Andrychowską Fabryką Maszyn DEFUM S.A., gdzie absolwent ZUT kieruje Działem Konstrukcji i Technologii.

■ Wybitni chemicy doktorami honoris causa ZUT w Szczecinie

W minionym roku ZUT dwukrotnie uczcił wybitnych naukowców związanych z uczelnią najwyższym honorowym wyróżnieniem przyznawanym w środowisku akademickim. 23 czerwca 2023 roku uroczystie nadano tytułu doktora honoris causa Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie prof. dr hab. inż. Antoniemu W. Morawskiemu, twórcy znanej i cenionej szkoły naukowej w badaniach fotokatalitycznych.

Profesor Antoni W. Morawski od 1975 roku związał się z Politechniką Szczecińska, gdzie zdobywał kolejne stopnie naukowe. Tytuł naukowy profesora w dziedzinie nauk technicznych uzyskał w 1996 roku. Jego priorytetami

Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa prof. Antoniemu W. Morawskiemu; w pierwszym rzędzie od lewej: prof. Walerian Arabczyk, rektor ZUT prof. Jacek Wróbel, prof. Antoni W. Morawski, dziekan Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej ZUT prof. Rafał Rakoczy, 23 czerwca 2023 roku. Fot. Aurelia Kołodziej

naukowo-badawczymi i dydaktycznymi stały się technologia i inżynieria chemiczna, szczególnie technologie: nieorganiczna, materiałów i nanomateriałów, wody, ścieków i odpadów oraz kataliza i fotokataliza. Profesor jest autorem i współautorem ponad 1,1 tys. różnych prac naukowych, artykułów i streszczeń konferencyjnych, w tym 352 publikacji znajdujących się w bazie Scopus oraz ponad 240 patentów i zgłoszeń patentowych (w tym 3 międzynarodowych). Liczba cytowań jego prac wynosi 10 816, natomiast indeks Hirscha 56 (na 26 maja 2023 roku, baza Scopus). Od roku 2021 prof. Morawski zaliczany jest do grona 2% najbardziej wpływowych badaczy świata (według rankingu Uniwersytetu Stanforda, wydawnictwa Elsevier oraz firmy SciTech Strategies).

17 listopada 2023 roku uroczystie nadano godność doktora honoris causa Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie pani prof. dr Judit E. Puskas z Uniwersytetu Stanowego Ohio. Profesor Puskas jest uznanym międzynarodowym autorytetem i twórcą szkoły naukowej elastomerów termoplastycznych i kauczuków. Wykształcenie inżynierskie w zakresie polimerów oraz tytuł doktora w dziedzinie technologii tworzyw sztucznych i gumy zdobyła na Węgrzech. Po 1980 roku rozwijała swoją karierę za oceanem, współpracując z uczelniami w USA i w Kanadzie.

Profesor Puskas wniosła znaczny wkład w rozwój medycyny. Opracowała ona m.in. metodę funkcjonalizacji polimerów z wykorzystaniem katalizy enzymatycznej jako nośników związków diagnostycznych i terapeutycznych w leczeniu nowotworów. Efektem jej prac są także bezpieczne implanty piersi o właściwościach przeciwnowotworowych i diagnostycznych. Jednym z życiowych osiągnięć prof. Puskas jest wynalezienie kopolimeru blokowego stosowanego jako powłoka w ratujących życie stentach naczyń krwionośnych (wszczepionych ponad 10 milionom pacjentów na całym świecie).

Równolegle z karierą uniwersytecką prof. Puskas aktywnie współpracowała z przemysłem. Za swoje osiągnięcia została wybrana na członka Narodowej Akademii Inżynierów Stanów Zjednoczonych Ameryki – Rocznic 2023 oraz, jako jedyna kobieta wśród wybitnych naukowców, otrzymała Złoty Medal Charlesa Goodyeara, najwyższą nagrodę przyznaną przez Rubber Division of the American Chemical Society od 1941 roku.

Profesor Puskas od ponad dwudziestu lat współpracuje naukowo z obecną Katedrą Inżynierii Polimerów i Biomateriałów (dawnym Instytutem Polimerów). Jak podkreśliła prof. Mirosława El Fray w laudacji na cześć wyróżnionej, prof. Puskas była szczególnie otwarta na współpracę ze szczecińską uczelnią,

czego wyrazem były liczne staże pracowników i doktorantów oraz trwająca do dziś współpraca w ramach grantów międzynarodowych.

Uroczystość nadania tytułu doktora honoris causa prof. Judit E. Puskas; w pierwszym rzędzie od lewej: dziekan Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej ZUT prof. Rafał Rakoczy, rektor ZUT prof. Jacek Wróbel, prof. Judit E. Puskas, prof. Mirosława El Fray, 17 listopada 2023 roku. Fot. Aurelia Kołodziej

■ Największe inwestycje

Inauguracji 15. roku akademickiego w historii uczelni towarzyszyło oficjalne otwarcie przez wojewodę zachodniopomorskiego Zbigniewa Boguckiego Centrum Zaawansowanych Materiałów i Inżynierii Procesów Wytwarzania. W ramach Centrum powstało 8 nowych laboratoriów wyposażonych w 18 najwyższej klasy aparatów.

Zostało ono utworzone na bazie Wydziału Technologii i Inżynierii Chemicznej. W ramach inwestycji o wartości ponad 60 mln zł przede wszystkim zakupiono najwyższej klasy aparaturę badawczą oraz dostosowano pomieszczenia do jej instalacji. Centrum oferuje otwarty dostęp do technik mikroskopowych, spektroskopowych i analitycznych w zakresie badań naukowych i prac B+R+I i stanowi publiczną infrastrukturę badawczo-rozwojową wpisaną na Polską Mapę Infrastruktury Badawczej. Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie jest jedyną instytucją północno-zachodniej Polski, której udało się zdobyć to wyróżnienie.

Wysokorozdzielczy transmisyjny mikroskop elektronowy (HRTEM), część infrastruktury badawczej składającej się na Centrum Zawansowanych Materiałów i Inżynierii Procesów Wytwarzania (CZMiIPW), 31 sierpnia 2023 roku.
Fot. Aurelia Kołodziej

Rok 2023 to również czas poważnych inwestycji w Akademickim Ośrodku Jeździeckim ZUT. Zmodernizowano nawierzchnię ujeżdżalni, zamontowano oświetlenie, wprowadzono system melioracji oraz inteligentny system pomp z czujnikami, które nawadniają lub odwadniają ten teren, w zależności od warunków atmosferycznych. Dzięki inwestycji wartej prawie 8 mln zł Akademicki Ośrodek Jeździecki ZUT stał się miejscem, które może śmiało pretendować do roli organizatora zawodów w dyscyplinach jeździeckich.

W ubiegłym roku zakończył się także generalny remont akademika Amicus. W położonym przy ul. Chopina 55 budynku odnowiono pokoje, łazienki, korytarze i dach. Dzięki wymianie drzwi, mebli, posadzek, instalacji elektrycznej i wprowadzeniu kart zbliżeniowych w miejsce kluczy akademik zyskał nowy blask i wyższy standard. Po modernizacji może w nim zamieszkać dodatkowo 172 studentów.

Ważnym krokiem w dziedzinie inwestycji w bazę dydaktyczną uczelni było rozstrzygnięcie konkursu na zaprojektowanie nowego budynku Wydziału Informatyki ZUT. Zwycięski projekt powstał w pracowni architektonicznej Heinle, Wischer und Partner Architekci, a budynek w ramach konsolidacji kampusów powstanie przy ul. 26 Kwietnia w Szczecinie.

Małgorzata Maciejewska*

Literatura, sztuka, muzyka – Książnica Pomorska podsumowuje rok 2023. Czytanie w bibliotece

W ostatni weekend listopada w Książnicy Pomorskiej odbywał się – już po raz jedenasty – Festiwal Czytania im. Wojciecha Pszoniaka „Odkrywcy Wyobraźni”. W czasie tego wielkiego święta książki i literatury zorganizowano 24 spotkania, w których uczestniczyło ponad 40 gości – aktorów, lektorów i pisarzy, w tym autorów biografii i reportaży opowiadających o aktualnych tematach społecznych i politycznych. Z miłośnikami dobrej literatury spotkali się m.in.: Marta Abramowicz, Krystyna Czubówna, Lech Dyblik, Maciej Hen, Inga Iwasiów, Martyna Jakubowicz, Marcin Kącki, Joanna Kuciel-Frydryszak, Mikołaj Łoziński, Waław Radziwinowicz, Grażyna Szapołowska, Joanna Szczęsa, Wojciech Tochman, Maja Wolny, duet Katarzyna Kasia i Grzegorz Markowski. Podczas Festiwalu Czytania zorganizowano uroczystą galę konkursu o Nagrodę Literacką Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego „Jantar”, poprzedzoną spotkaniem z pięciorgiem finalistów: Joanną Aniszewską, Niną Igielską, Jarkiem Skurzyńskim, Alexem Wieseltierem i Jerzym Żelaznym, z którymi rozmawiał Konrad Wojtyła. Zwyciężczynią IV edycji „Jantara” została Jolanta Aniszewska, doceniona za książkę *Zamęt: czas powojnia w Stargardzie i okolicznych miejscowościach*. Nagrodę w postaci bursztynowej statuetki i czeku na 10 tys. zł wręczył laureatce marszałek województwa Olgierd Geblewicz.

24 marca po raz kolejny zawitał do Szczecina Europejski Festiwal Łaciny i Greki, mający na celu przybliżanie dziedzictwa antyku poprzez głośne czytanie najważniejszych dzieł literackich autorstwa starożytnych Greków i Rzymian. W bibliotece IV księgę eposu Wergiliusza *Eneida* odczytali licealiści

* Małgorzata Maciejewska, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie.

Festiwal Czytania, Grażyna Szapołowska. Fot. Sebastian Wołosz

Festiwal Czytania, Joanna Kuciel-Frydryszak. Fot. Sebastian Wołosz

z IX LO w Szczecinie, a członkowie Oddziału Szczecińskiego Polskiego Towarzystwa Filologicznego zaznajomili młodzież z kontekstem historyczno-literackim dzieła i treścią pozostałych książek.

30 maja poznaliśmy laureatów konkursu „Lekturiada – w poszukiwaniu urody słowa”, organizowanego po raz czwarty przez Kuratorium Oświaty w Szczecinie i Książnicę. W konkursie wzięli udział uczniowie z dwudziestu szkół podstawowych województwa zachodniopomorskiego. Tegorocznymi

Nagroda Literacka JANTAR – laureatka Jolanta Aniszewska. Fot. Sebastian Wołosz

Dzień Czytania *Eneidy*. Fot. Małgorzata Maciejewska

zwycięzcami Lekturiady zostali: Zuzanna Dudek z Mierzyna oraz Mateusz Kazuba z Nowogardu.

Po raz dwunasty w całym kraju odbywało się Narodowe Czytanie. W Książnicy własne interpretacje fragmentów powieści *Nad Niemnem* Elży Orzeszkowej przedstawili czytelnicy biblioteki, którzy zgłosili chęć wzięcia w akcję.

„Wyprawa do źródła” to wspólne przedsięwzięcie Archiwum Państwowego w Szczecinie i Książnicy Pomorskiej, podczas którego młodzież czytała

fragmenty historycznych kronik. W pierwszej edycji akcji nawiązano do Wincentego Kadłubka (w 800. rocznicę śmierci), księcia pomorskiego Bogusława X (w 500. rocznicę śmierci) oraz Paula Friedeborna (1572–1637), burmistrza Szczecina i autora publikacji *Historyczny opis miasta Szczecina*. W wydarzeniu wzięło udział blisko 180 uczniów z 11 szkół ponadpodstawowych z województwa zachodniopomorskiego. Gośćmi specjalnymi byli szczecińscy historycy: dr hab. Agnieszka Gut, dr hab. Paweł Gut i dr Michał Gierke. Uczniowie i nauczyciele obejrzeli także wystawę pochodzących z zasobów Archiwum Państwowego w Szczecinie oryginalnych dzieł Friedeborna i dokumentów z jego odręcznymi podpisami oraz starodruków ze zbiorów Książnicy.

■ Nie tylko książki

Wiele atrakcji przygotowała Książnica Pomorska dla uczestników dziewiątej już edycji Nocy Bibliotek, odbywającej się w całym kraju pod hasłem „Absurd nie czytać”. Dla miłośników planszówek przygotowano Konwent Gier Planszowych RozGryfka, a w arkana go, jednej z najstarszych gier planszowych, wprowadzali chętnych członkowie Szczecińskiego Klubu Go Porfirion. Stowarzyszenie Larpunk przybliżyło zainteresowanym ideę larpu. Osoby pragnące poznać bibliotekę od kuchni zwiedzały niedostępne na co dzień miejsca, w których są gromadzone, opracowywane i przechowywane książki i czasopisma, mogły przy tym zobaczyć najbardziej atrakcyjne przedwojenne magazyny biblioteczne. Na wycieczkę po bibliotece zaproszono także czytelników z Ukrainy, którym towarzyszyła przewodniczka mówiąca po ukraińsku. Bibliotekarze opowiadali o ciekawostkach ze zbiorów specjalnych, m.in. o unikatowych starodrukach polskich z XVI–XVIII wieku. W Czytelni Muzycznej można było posłuchać muzyki z zabytkowej pozytywki płytowej czy gramofonu z początku XX wieku, a w Czytelni Pomoroznawczej obejrzeć regionalne afisze propagandowe promujące czytelnictwo w PRL oraz zabytkową maszynę do złoceń. Opowieść o Wisławie Szymborskiej Cecylia Judek wzbogaciła prezentacją kartek pocztowych i kolaży komponowanych przez poetkę, które znajdują się w zbiorach biblioteki. W ramach akcji „Otwarty mikrofon” każdy chętny mógł publicznie przeczytać fragment twórczości własnej lub ulubionego autora. Pracownicy Biblioteki Niemieckiej zachęcali w interesujący sposób do nauki języka niemieckiego. Odbyły się także warsztaty czerpania papieru „Papiernia w Książnicy”. Bardzo dużym powodzeniem cieszył się interaktywny plac zabaw dla dzieci Digital Kids, wyposażony m.in. w konsole Nintendo Switch, roboty edukacyjne Photon i Ozobot Bit, zestawy Lego Mindstorms

czy tablety z grami i aplikacjami. Najmłodsi mieli okazję obejrzeć też film animowany *Pamiętniki Tatusia Muminka* na podstawie książek Tove Jansson.

Biblioteka przygotowała również ciekawe propozycje na spędzenie ferii zimowych dla młodszych dzieci. Maluchy chętnie uczestniczyły w warsztatach „Papiernia w Książnicy” oraz „Guzik z pętelką, czyli igła i nitka bez tajemnic”, poprowadzonych przez wolontariuszki ze Szczecińskiego Humanistycznego Uniwersytetu Seniora. Na dzieci czekała także bogata oferta gier planszowych oraz mobilny plac zabaw Digital Kids. Odbyły się Mistrzostwa Szczecina o puchar Klubu Warcabowego Admirał PC BEST, a dla starszych o meandrach cosplayowego życia opowiadała znana i utytułowana szczecińska cosplayerka LinaSakura.

Uczestnicy wojewódzkiej inauguracji XX edycji Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek poznali wyniki Konkursu im. Stanisława Badonia o nagrodę ufundowaną przez marszałka województwa zachodniopomorskiego – „Bibliotekarzem Roku 2022” została Jolanta Miękus z Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Goleniowie, natomiast miano „Biblioteki Roku 2022” województwa zachodniopomorskiego otrzymała Biblioteka Publiczna Gminy Wałcz.

■ Sztuka i fotografia

W Książnicy Pomorskiej swoją twórczość prezentują chętnie szczecińscy artyści. Krzysztof Krzywiński, malarz i rysownik, a także nauczyciel przyszłych artystów w Liceum Plastycznym, prace z lat 2009–2022 pokazał na wystawie „Miejsca”. Retrospektywny charakter miała też wystawa Kornelii Jurkowieckiej – malarki i twórczyni oryginalnej biżuterii artystycznej oraz masek weneckich. Grafik, ilustrator, typograf i scenarzysta Maciej Mielnicki przedstawił swoje oszczędne w wyrazie rysunki, Romuald Górczewski, z wykształcenia konserwator sztuki, abstrakcyjne akwarele, a Ewa Ślesińska wystawę malarstwa „Percepcja”. Zainteresowaniem widzów cieszyła się również ekspozycja obrazów poświęconych naszemu miastu, na którą złożyły się widoki starego Szczecina autorstwa Roberta Cicheckiego i współczesny Szczecin namalowany przez Ryszarda Stefanika.

Wystawa „Arkadiusz Gacparski. Wspomnienie...”, poświęcona twórczości przedwcześnie zmarłego szczecińskiego rysownika, karykaturzysty, plakacisty, scenografa i ilustratora książek, została przygotowana w dziesiątą rocznicę śmierci artysty. Podczas wernisażu przyjaciele, współpracownicy i rodzina dzielili się osobistymi wspomnieniami o Arkadiuszu Gacparskim i refleksjami o przemijaniu.

Wystawa Kornelii Jurkowieckiej. Fot. Dominika Odrowąż

W Galerii Jednego Obrazu prezentowane były prace Doroty Maziakowskiej, Małgorzaty Byrskiej, Iwony Markowicz-Winieckiej, Wiesławy Kurdek, Bernadety Wdzięcznej i Ewy Czerwińskiej-Romanowskiej, artystek należących do Związku Polskich Artystów Polskich.

Biblioteka jest też miejscem prezentacji wystaw zbiorowych. „Człowiek = Natura” Grupy Artystycznej Artemisia to ekspozycja malarstwa, rzeźby, fotografii i poezji stworzona przez kobietą grupę artystek ze Szczecina, Goleniowa, Łobza i Lizbony, które sięgnęły po niezwykle ważny temat ochrony środowiska i roli człowieka w przyrodzie. VI edycję Festiwalu Tkaniny w Szczecinie rozpoczął w Książnicy wernisaż wystawy patchworku „Energia Kolorów”. Widzowie mieli rzadką możliwość zobaczenia w jednym miejscu tak dużego zbioru dzieł sztuki tkaniny artystycznej – swoje prace pokazało ponad pięćdziesiąt artystek z całej Polski. Na wystawie pokonkursowej III Międzynarodowego Biennale Grafiki Artystycznej Uczniów Średnich Szkół Plastycznych można było obejrzeć 134 najciekawsze prace młodych twórców z trzynastu szkół z Polski i jednej z Wielkiej Brytanii. Laureatką Grand Prix została Oliwia Zborowska, uczennica szczecińskiego „plastyka”, nagrodzona za barwny linoryt „Act 1” z serii „Burnout”. Swoje obrazy pokazali w bibliotece również członkowie Zespołu Plastycznego Bohema, działającego od 25 lat w ramach Stowarzyszenia Uniwersytet Trzeciego Wieku w Szczecinie.

Ekspozycja zdjęć „Chodź, pójdziemy na spacer”, wykonanych przez Bolesława Wolnego w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych ubiegłego wieku,

Biennale Grafiki Uczniów. Fot. Dominika Odrowąż

rozpoczęła cykl wystawienniczy „Fotografia i pamięć. Rodzinne albumy Pomorza”. W okresie wakacyjnym niezwykle fotograficzne obrazy na płótnie, łączące w sobie baśniową magię z nostalgią i urokiem codzienności, pokazała stargardzianka Aleksandra Matys. Jubileusz 45-lecia działalności Okręg Szczeciński Związku Polskich Artystów Fotografików uczcił wystawą najciekawszych prac z ostatnich lat, a na wystawie „Sekrety puszczy” można było oglądać zdjęcia autorstwa członków Związku Polskich Fotografów Przyrody Okręgu Zachodniopomorskiego.

Otwarcie wystawy „Szlakiem Ludwika Narbutta (1832–1863) w 160. rocznicę powstania styczniowego” rozpoczął się w Książnicy Pomorskiej Tydzień Kresowy, czyli Kaziuk Wileński, którego organizatorem jest Stowarzyszenie Przyjaciół Wilna, Ziemi Wileńskiej, Nowogródzkiej i Polesia „Świtez”. Ekspozycja, przygotowana przez Łukasza Szelemeja z Fundacji Kresowej „Szlakiem Narbutta”, uzupełniona została książkami oraz albumami z reprodukcjami obrazów i grafik artystów ze zbiorów biblioteki, odwołujących się do powstania styczniowego. Podczas uroczystości pieśni kresowe wykonał chór kameralny Concertino.

Na wystawie „Sztuka islamu” znalazło się ponad sto eksponatów muzułmańskiej sztuki z różnych zakątków świata, pochodzących z kolekcji kapitana żeglugi wielkiej i pisarza marynisty Józefa Gawłowicza. Można było obejrzeć m.in.: oryginalne modlitewniki, prochownice, topory, sztylety i miecze

tureckie, świeczniki i lampy, dzbany i czajniczki, wisiory, perskie astrolabium, jałmużniczki, kałamarze itp.

Na początku grudnia odbył się wernisaż wystawy „Nic piękniejszego nad niebo. Dzieła astronomiczne z XVI–XVIII wieku w zbiorach Książnicy Pomorskiej”. Wydarzeniu towarzyszył wykład „Stoimy na ramionach gigantów. Astronomia od polskiego renesansu do współczesności”, który wygłosili Ryszard Aleksander Siwiec i Paweł Szczepan Szkaplewicz z Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii.

W ramach cyklu wystawowego „Pomorzanki i Pomorzanie”, realizowanego przez Dział Regionalny Książnicy Pomorskiej, przedstawiono sylwetkę Marii Merzowiczowej. Z okazji 30-lecia Biblioteki Niemieckiej w Książnicy Pomorskiej przygotowano wystawę o jej historii, działalności, partnerstwie z Instytutem Goethego i ludziach, którzy ją tworzyli.

W Galerii Jednego Wiersza, przygotowanej wspólnie ze szczecińskim oddziałem Związku Literatów Polskich, prezentowane były utwory: *Szczecin miasto Muz* Zenona Lacha-Ceraszyńskiego i *Irpień* Magdaleny Sowińskiej.

■ Spotkania i prezentacje książek

Jakub Żulczyk, pisarz, scenarzysta, współtwórca seriali „Belfer” oraz „Ślepnąc od świateł”, w rozmowie z Maxem Cegielskim opowiadał zgromadzonej tłumnie publiczności o swojej nowej powieści *Dawno temu w Warszawie*. Ze Zbigniewem Rokitą, laureatem Nagrody Literackiej „Nike” za reportaż *Kajś*, o książce *Odrzania. Podróż po Ziemiach Odzyskanych* rozmawiał pisarz i historyk Piotr Oleksy. W dyskusji na temat poruszanych w publikacji wątków szczecińskich głos zabrali m.in. dziennikarz, pisarz i poeta Artur Daniel Lisowski oraz szczecińscy historycy: dr Michał Paziewski, dr Katarzyna Rembacka i prof. Jan M. Piskorski.

W ramach Dyskusyjnych Klubów Książki Książnica Pomorska gościła Stasię Budzisz, reporterkę specjalizującą się w tematyce krajów byłego bloku radzieckiego. Spotkanie, które poprowadził prof. Radosław Skrycki, dotyczyło Kaszub, krainy dzieciństwa autorki, opisanych przez nią w książce *Welewetka. Jak znikają Kaszuby*, będącej połączeniem reportażu historycznego i rodzinnej sagi.

O powieści *Confinium. Szczecińska opowieść* z jej autorem, Krzysztofem Niewrządą, rozmawiali prof. Piotr Krupiński i dr Ewa Hendryk. Najnowszą książką szczecińskiego poety i prozaika mieszkającego w Berlinie to

Spotkanie z Jakubem Żulczykiem. Fot. Bogna Tokarska

Spotkanie ze Zbigniewem Rokitą. Fot. Małgorzata Maciejewska

bildungsroman i jednocześnie reportażowa powieść historyczna z elementami literatury przygodowej oraz sensacyjnej.

Małgorzata Klimczak była gospodynią spotkań z Niną Igielską wokół jej debiutanckiej książki *Oddech* oraz z Moniką Zajączkowską, znaną szerszej publiczności z IV edycji programu „Sanatorium Miłości”, która opowiadała o swoim pisarskim debiucie *Sanatorium uczuć*. Krzysztof Domiński, autor wierszy i wokalista w rockowym zespole, zaprezentował powieść kryminalną

Równanie. Rozmowę ze szczecińskim dziennikarzem Markiem Boszko-Rudnickim o książkach *Vakho*, *Czerwone wrota* oraz *Bękarty wojny* poprowadziła Anna Kolmer ze Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej „Pomorze Zachodnie”.

W Bibliotece Niemieckiej odbył wieczór autorski Christiana Uetza, szwajcarskiego poety, prozaika i tłumacza, który przeniósł czytelników w świat poezji, magii słowa i eksperymentu językowego, oczarowując swoją niebywałą wirtuozerią i talentem aktorskim. Spotkanie poprowadził poeta i tłumacz Hendrik Jackson.

Jeszcze wiersze to zbiór utworów żałobnych, które Maria Kurecka napisała po śmierci swojego męża, poety i prozaika Witolda Wirpszy. Znakomitą tłumaczkę poznajemy w nim jako wybitną poetkę, która znacząco wzbogaca polską literaturę funeralną. Autografy zawartych w tomiku wierszy przechowywane są w zbiorach Książnicy Pomorskiej. W spotkaniu promującym publikację udział wzięli profesorowie US Tatiana Czerska i Piotr Krupiński oraz Mariusz Strzeżek.

Prezentacji trzeciego numeru periodyku „Pryzmat Literacki”, wydawanego przez szczeciński Oddział Związku Literatów Polskich, towarzyszyła prelekcja „Dzień szczura”, którą wygłosił filozof, publicysta i poeta Wojciech Czaplewski.

Olsztynianin Dariusz Górkiewicz opowiedział o swojej powieści *Menuwea*, która powstała jako pokłosie jego podróży i fascynacji legendami i wierzeniami starożytnych Majów oraz mitami dawnych mieszkańców Warmii. Rozmowa prof. US dr. hab. Eryka Krasuckiego z historykiem Pawłem Bartnikiem dotyczyła natomiast bardzo osobistej opowieści, którą ten opisał w książce *Rodzinne losy*.

Prof. Elwira Buszewiczowa z Uniwersytetu Jagiellońskiego jest autorką przekładu dramatu Johanna Kitschera *Tragikomedia o wyprawie do Jerozolimy Najjaśniejszego Księcia Pomorskiego*. W rozmowie z dr hab. Agnieszką Boryrowską przybliżyła osobę autora i kontekst historyczno-literacki sztuki wydanej w 1501 roku i wystawionej następnie na szczecińskim zamku dla księcia Bogusława X i jego dworu.

Formę teatralną przybrało spotkanie Marioli Fajak-Słomińskiej, aktorki „Pleciugi”, autorki książek i scenariuszy teatralnych dla dzieci, która w duecie z Januszem Słomińskim zaprezentowała uczestniczącym w spotkaniu maluchom książeczkę *Las w sieci*.

Bardzo szeroki był przekrój bohaterów cyklu spotkań „Debiut – premiera – kariera”, organizowanych wspólnie ze Stowarzyszeniem SZTUKA – PROMOCJA – EDUKACJA. Gośćmi Heleny Kwiatkowskiej byli: Paweł Kornicz – kompozytor, dyrygent niemiecko-polskiego chóru z Brüssow w Niemczech i szczecińskiej orkiestry Gamelan oraz śpiewak w Zespole Wokalistów Camerata Nova; Paweł Madejski – badacz prądów morskich na Spitsbergenie i autor mapy ciekawych obiektów dendrologicznych szczecińskich parków; Paweł Pieńkowski – autor słuchowisk radiowych i książek opisujących przyrodę Pomorza oraz twórca własnych wersji znanych baśni; prof. ZUT dr hab. Arkadiusz Nędzarek – podróżnik i badacz wód Antarktydy, miłośnik wypraw rowerowych dookoła Szczecina i wędrówek górskich, a także Andrzej Kraśnicki jr. i Michał Rembas – współautorzy czwartej części książki *Podziemny Szczecin*. W cyklu tym zorganizowano również spotkanie „2022 – Rok Quistorpa w Szczecinie”, podczas którego miłośnicy historii mieli okazję posłuchać rozmowy Heleny Kwiatkowskiej i Moniki Mazanek-Wilczyńskiej z Damianem Kolassą, Dorotą Pundyk i Sylwią Wesołowską o działalności i dorobku rodziny Quistorpów, projektach miejskich upamiętniających tę rodzinę oraz działaniach Stowarzyszenia DENKMAL POMORZE. Omówiono również najnowszą książkę Damiana Kolassy *Wieża Quistorpa. Od monumentu po ruinę*. Tej zasłużonej dla Szczecina rodzinie poświęcone było także spotkanie realizowane w ramach projektu „Johannes Quistorp – przedsiębiorca i filantrop. Odkrywanie historii biznesu zaangażowanego społecznie na Pomorzu Zachodnim”, w którym udział wzięli: pastor Kai Becker z ośrodka opiekuńczego Evangelisches Diakoniewerk Bathanien Ducherow, kontynuatora Bathanii Johanna Quistorpa, pastor Sławomir Sikora z parafii ewangelicko-augsburskiej kościoła Świętej Trójcy w Szczecinie oraz Dorota Pundyk.

Tematyka związana ze Szczecinem i Pomorzem była przedmiotem także wielu innych spotkań w Książnicy Pomorskiej.

O Szlaku Rodła w Szczecinie opowiadali Tomasz Wieczorek, autor publikacji *Szlak znaku Rodła w Szczecinie* oraz Antoni Adamczak, inicjator szlaku. Wydarzenie odbyło się w ramach cyklu „Nowości regionalne” w Sali Kolumnowej, w której eksponowano przygotowaną przez Muzeum Zachodniokaszubskie w Bytowie wystawę poświęconą stułetniej historii Związku Polaków w Niemczech, którego symbolem był znak Rodła. Pasjonaci najstarszych dziejów Pomorza oraz miłośnicy archeologii wzięli udział w spotkaniu, podczas którego archeolog i muzealnik Piotr Kalka oraz pomorski regionalista, fotograf i autor

przewodników Jarosław Ellwart omówili wspólną publikację *Archeologiczne za-
bytki Pomorza Zachodniego. Województwo zachodniopomorskie*.

Prezentacja wydawnictwa *Region czy regiony? Ziemia Zachodnie i Północ-
ne 1945–1989* połączona była z debatą na temat badań nad historią najnowszej
Pomorza Zachodniego. Wzięli w niej udział prof. dr hab. Adam Makowski,
dr Paweł Migdański i dr Tomasz Ślepowroński. Wydarzenie organizowane
we współpracy z Instytutem Historycznym US i Polskim Towarzystwem
Historycznym poprowadziła prof. US dr hab. Małgorzata Machalek. Regio-
nalizmowi i nauczaniu o regionie poświęcił swoją publikację *Pomeranika*
prof. Jan M. Piskorski, z którym rozmawiali prof. US dr hab. Eryk Krasucki
i dr Paweł Migdański.

O bohaterach swojej najnowszej książki *Franz Kugler (1808–1858), Hans
Lutsch (1854–1922) i Hugo Lemcke (1835–1926). Z dziejów badań nad sztuką
Pomorza Zachodniego* opowiedziała dr hab. Barbara Ochendowska-Grzelak.
Tematem spotkania z Jolantą Aniszewską była jej dwutomowa publikacja *Za-
męt. Czas powojnia w Stargardzie i okolicznych miejscowościach*, o której z au-
torką rozmawiała dr hab. Agnieszka Borysowska.

Prezentację publikacji Wojciecha Łopucha *Architektoniczne ikony Szczeci-
cina*, kolejnej pozycji z serii „Zeszyty Szczecińskie”, połączono z dyskusją
o współczesnej architekturze miasta. Rozmawiali: historyk sztuki dr Wojciech
Łopuch, szczecińscy architekci: prof. ZUT dr hab. inż. Wojciech Bał, Michał
Baj i Olgierd Żwiręło oraz fotografik i wydawca książki Grzegorz Czarnecki.
Wojciech Łopuch jako Prezes Szczecińskiego Towarzystwa Kultury poprowa-
dził natomiast spotkanie promujące wydane wspólnie przez STK i Książnicę
publikacje *Aleja Żeglarzy i Tym, którzy nie powrócili z morza*. W towarzyszą-
cej prezentacji dysputę na temat morskich motywów Szczecina udział wzięli
ich autorzy – Maria Łopuch i Ryszard Kotla. Miłośnicy architektury i historii
regionalnej mieli okazję spotkać się także z dr. Dariuszem Piaskiem, autorem
publikacji *Średniowieczne kościoły granitowe Pomorza Szczecińskiego i Nowej
Marchii*, natomiast prof. Tadeusz Białecki i Andrzej Chłodziński przedstawili
kolejną część publikacji *Słowiańskie nazwy geograficzne w Niemczech*, w któ-
rej omówili nazewnictwo na Pomorzu Przednim (z wyłączeniem Rugii) oraz
w Meklemburgii i Holsztynie.

O *Wyspie rybaków* Ewy Zamorskiej-Przyłuskiej, reporterskiej historii
o zapomnianym pisarzu Gracjanie Jordanie, rozmawiał z autorką dr Michał
Gierke. Krzysztof Żurawski, znany dziennikarz, vloger i birofil, zaprezentował
z kolei książkę *Piwo w Szczecinie do roku 1945*, o której z autorem dyskutowali:

Dyskusja nad książką *Architektoniczne ikony Szczecina*. Fot. Jan Surudo

Jubileusz prof. Tadeusza Białeckiego. Fot. Małgorzata Maciejewska

Sławomir Osiński, znany m.in. z felietonów kulinarnych, oraz Volker R. Quante, twórca turystycznego przewodnika po piwach europejskich.

W dyskusji na temat życia żydowskiego w niemieckim Szczecinie, losu Żydów z Pomorza Zachodniego po deportacji w lutym 1940 roku oraz współczesnych form ich upamiętnienia uczestniczyli: Micha Cohn, mieszkający w Izraelu potomek żydowskiej rodziny kupieckiej, osiadłej w Szczecinie w latach

1863–1934, prof. dr hab. Jörg Hackmann, dr hab. prof. US Eryk Krasucki, redaktor Bogdan Twardochleb oraz dr Agata Jankowska.

Książnica Pomorska wspólnie z Instytutem Literatury i Nowych Mediów US oraz Instytutem Nauk Teologicznych US zaprosiła na spotkanie „Urokliwy świat książki od Autora do cZytelnika”, podsumowujące projekt EU-Reading Circles. O literaturze rozmawiali: pisarka i literaturoznawczyni prof. Inga Iwasiów, historyk literatury i krytyk literacki prof. US dr hab. Piotr Krupiński, wydawca i animator kultury Krzysztof Lichtblau, koordynator Dyskusyjnych Klubów Książki Przemysław Nowaczek i moderator dyskusji prof. US dr hab. Angelo Rella.

Z publicystą ks. Andrzejem Dragułą, autorem książki *Syn marnotrawny. Biografia ocalenia* rozmawiał prof. Jerzy Madejski. Witold Jabłoński poprowadził w bibliotece dwie rozmowy. Tematem spotkania z ks. Kazimierzem Sową, dziennikarzem i publicystą, była książka *Niewierni wierni*, na którą składają się wywiady z osobami, dla których Kościół katolicki był lub z jakiegoś powodu jest ważny. Natomiast spotkanie z prof. Tadeuszem Gadaczem, filozofem, religioznawcą i byłym duchownym katolickim, dotyczyło książki *Etyka dobro-myślności*, w której autor, nawiązując do *Etyki solidarności* ks. Józefa Tischnera, upomina się o przywrócenie w życiu społecznym i politycznym w naszym kraju etycznych zasad i wartości.

Prezentacji publikacji *Czyżewscy, Harbin i Kolej Wschodniochińska* Dominiki Leszczyńskiej towarzyszyła wystawa „Harbin i Kolej Wschodniochińska”, przygotowana przez Stację Muzeum. Współorganizatorem spotkania było Szczecińskie Stowarzyszenie Koło Harbińczyków.

W bibliotece miały miejsce także trzy wydarzenia odbywającego się w Szczecinie II Zachodniopomorskiego Festiwalu Kultury Buddyjskiej: spotkanie z podróżniczką i nauczycielką buddyjską Hanią Łubek, prezentacja wystawy „Budda w podróży. Jak mądrość wschodu dotarła na zachód” oraz dyskusja o książce Olego Nydhala *Budda i miłość. Szczęśliwe partnerstwo oczami buddyjskiego lamy* z udziałem Danasa Kazlauskasa, litewskiego nauczyciela buddyzmu Diamentowej Drogi i założyciela ośrodka medytacyjnego w Wilnie.

■ Debaty

W 2023 roku odbywały się kolejne spotkania z cyklu „Otwarta Społeczność”. Pierwsze dotyczyło Marca '68, a jego gościem był Adam Michnik, pisarz, historyk, publicysta i redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”. W rozmowie poświęconej rewolucji studenckiej i antysemickiej nagonki uczestniczył także prof. US dr hab. Radosław Ptaszyński – historyk, politolog, socjolog,

współautor książki *Skalpel '68. Kampania antysemita w środowisku szczecińskich lekarzy*. Gościnią drugiego spotkania była Elżbieta Cherezińska, autorka publikacji *Sydonia. Słowo się rzekło*, w której na podstawie zachowanych akt procesowych zrekonstruowała historię Sydonii von Borck, oskarżonej o uśmiercenie panującego księcia z rodu Gryfitów i straconej jako czarownicę w 1620 roku. Gdy po jej śmierci kolejni Gryfici zaczęli umierać, co doprowadziło do wymarcia dynastii, legenda o klątwie rzuconej przez Sydonię na Gryfitów na trwałe zagościła w umysłach ludzi zamieszkujących te tereny. Ostatnią dyskusję tego cyklu poświęcono toczącej się wojnie pomiędzy Izraelem a Palestyną (Hamasem), której istotne przyczyny i przebieg przybliżył Konstanty Gebert, autor książki na temat tego konfliktu *Pokój z widokiem na wojnę*. Wszystkie spotkania „Otwartej Społeczności” poprowadził dominikanin Tomasz Dostatni, a ich współorganizatorem był Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego.

W ramach Szczecińskiego Tygodnia Reformacji w Książnicy Pomorskiej odbył się panel dyskusyjny tłumaczy Biblii, w którym udział wzięli: ks. prof. Cezary Korzec, ks. prof. Mariusz Rosik, dr hab. Kalina Wojciechowska, prezbiter dr Piotr Zaremba oraz prowadzący debatę pastor dr Robert Mecerz. Uczestnicy spotkania obejrzeli również ekspozycję zabytkowych egzemplarzy Biblii ze zbiorów biblioteki.

■ **Koncerty, widowiska i jubileusze**

We współpracy z Towarzystwem Społeczno-Kulturalnym Żydów w Polsce w Książnicy Pomorskiej zostały zorganizowane cztery wydarzenia. Z okazji Narodowego Dnia Pamięci Polaków ratujących Żydów pod okupacją niemiecką pokazano widowisko *Sprawiedliwi* (współorganizowane przez IPN), łączące w sobie muzykę, recytacje wierszy znanych polskich poetów (m.in. Gałczyńskiego, Słonimskiego, Broniewskiego, Hemara i Staffa), wizualizacje oraz światło. Podczas spotkania upamiętniającego 85. rocznicę nocy kryształowej redaktor Bogdan Twardochleb wygłosił prelekcję „Panie Abrahamson, Synagoga płonie”, a Danuta Stankiewicz zaprezentowała recital „Tylko tęsknota w sercu gra”. Program uroczystego podsumowania projektu „Upamiętnienie Adiny Blady-Szwajger (Ireny Świdowskiej)” obejmował wykład „Adina Blady-Szwajger – biografia nieprzeciętna”, wygłoszony przez dr. hab. prof. US Radosława Ptaszyńskiego oraz autorski monodram „A ja będę pamiętać” Aliiny Świdowskiej, córki bohaterki spotkania i aktorki Teatru Żydowskiego w Warszawie. Spotkanie „Przeszłość i teraźniejszość. Historia jednego Żyda

pomorskiego z Holocaustem w tle” obejmowało omówienie publikacji *W cieniu Holocaustu. Historia życia Gerta Druckera, barlineckiego Żyda* Andrzeja Mrowińskiego oraz koncert „Ownt lid. Wieczorna pieśń” w wykonaniu Urszuli Makosz.

Charakter wspomnieniowy miał koncert „Marek Jasiński – Pro Memoria”, którego głównym punktem była muzyka chóralna Marka Jasińskiego w aranżacji Szymona Wyrzykowskiego, w wykonaniu szczecińskiej orkiestry kameralnej Baltic Neopolis Quartet. Wydarzenie to zapoczątkowało współpracę Stowarzyszenia im. prof. Marka Jasińskiego i Książnicy Pomorskiej, której celem ma być opracowanie i przygotowanie do wydania spuścizny kompozytora oraz stworzenie książkowego katalogu jego dzieł.

W Gabinetie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego, pełniącym funkcję Czytelni Muzycznej, Magdalena Sodel-Świerkowska, od 30 lat prowadząca klasę fortepianu w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I st. im. prof. Marka Jasińskiego w Szczecinie, zaprezentowała swoją książkę *Zakręcone etiudy*, zawierającą utwory dla dzieci, które zagrała towarzysząca jej młoda pianistka.

W Książnicy Pomorskiej świętowaliśmy jubileusze znaczących postaci dla Pomorza Zachodniego. 90. urodziny obchodził tu prof. Tadeusz Białecki, wybitny znawca i popularyzator dziejów Szczecina i Pomorza. Laudacje wygłosili: prof. Agnieszka Szudarek i prof. Andrzej Skrendo, przedstawiciele Uniwersytetu Szczecińskiego, oraz prof. Adam Makowski z ramienia Polskiego Towarzystwa Historycznego. Wkład profesora Białeckiego w rozwój historiografii pomorskiej omówił dr Paweł Migdalski, o jego pracy w bibliotece mówiła Agnieszka Gnat-Leśniańska z Książnicy Pomorskiej, a Michał Rozenberg podsumował działalność historyka w Szczecińskim Towarzystwie Kultury (STK). Profesor Paweł Gut zaprezentował publikację zawierającą teksty jubilatą i wywiad z nim przeprowadzony przez prof. Eryka Krasuckiego, a dr Wojciech Łopuch publikację przygotowaną przez STK. Na koniec prof. Białecki podzielił się wspomnieniami i anegdotkami.

Podczas spotkania z okazji 80. rocznicy urodzin dr Marek Tałasiewicz, humanista, polityk, wojewoda dwóch województw, przewodniczący Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego został odznaczony Złotym Ekslibrisem – najwyższym, honorowym wyróżnieniem Książnicy Pomorskiej, Złotym Gryfem Zachodniopomorskim przyznany przez Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego oraz Złotym Inicjałem Szczecińskiego Towarzystwa Kultury. O wydanej przez KAdruk księdze jubileuszowej *Pamięć i wyobraźnia* z bohaterem uroczystości rozmawiał redaktor Bogdan Twardochleb.

Benefis Marka Czasnojcia. Fot. Małgorzata Maciejewska

Na benefis Marka Czasnojcia, obchodzącego 60-lecie pracy jako fotoreporter, dziennikarz i artysta fotografik, zaprosiły szczecinian Książnica Pomorska oraz Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej „Pomorze Zachodnie”. Spośród kilkuset albumów fotograficznych wydanych w Polsce i na świecie około pięćdziesiąt Czasnojć poświęcił Szczecinowi.

■ Konferencje i wykłady

Podczas ogólnokrajowej konferencji naukowej poświęconej życiu teatralnemu i muzycznemu dawnego Szczecina prelegenci omawiali działalność instytucji, towarzystw i twórców, których aktywność tworzyła pejzaż teatralny i muzyczny naszego miasta w jego bogatej i zmiennej historii: od czasów księstwa pomorskiego – przez okres szwedzki i pruski – aż do 1945 roku, kiedy Szczecin objęła administracja polska.

Leon Jan Piniński był polskim dyplomatą, kolekcjonerem i historykiem sztuki, profesorem prawa rzymskiego i rektorem Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Ogólnopolskiej konferencji naukowej „Leon hr. Piniński i jego pasje” towarzyszyła ekspozycja zbiorów bibliotecznych związanych z rodziną Pinińskich. Organizatorami konferencji były: Książnica Pomorska, Wydział Prawa i Administracji US, Instytut Literatury i Nowych Mediów US oraz Fundacja Lanckorońskich.

XI już edycja sympozjum regionalnego „Ludzie książki Pomorza Zachodniego”, organizowanego przez Książnicę Pomorską we współpracy

z Zachodniopomorskim Okręgiem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, odbyła się tradycyjnie podczas Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek. Prelegenci przedstawili działalność wydawniczą Pomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego oraz sylwetki osób związanych z kulturą książki na Pomorzu Zachodnim: drukarzy – Juliusa Herrcka, Johanna Lebelinga i Wilhelma Dunkera, bibliotekarzy – Andrzeja Ziemińskiego, Eugenii Bargiel, Elizy Ostrowskiej, Iwony Kolendy oraz – mających w swoim życiorysie epizod bibliotekarski – profesora Tadeusza Białeckiego i Jana Kazimierza Koraba-Karpowicza.

Książnica Pomorska pozyskała wygrawerowaną przez Arnolda Buckincka mapę Germanii wg Nicolausa Germanusa *Quarta Europe Tabula*, pochodzącą z wydanej w Rzymie w 1478 roku *Geografii* Ptolemeusza. Ta pierwsza w zbiorach biblioteki mapa z XV wieku przedstawia ziemie Wielkiej Germanii i Sarmacji Europejskiej – oba obszary przecina rzeka Wisła (Vistula), zaznaczona jest rzeka Odra (Viadrus) i miasto Darłowo (Rugium). Uroczystej prezentacji mapy towarzyszyła prelekcja opiekunki zbiorów kartograficznych w bibliotece Ewy Pierzchały oraz wykład „Ptolemejski obraz świata” prof. Radosława Skryckiego.

Dzięki stypendium ufundowanemu przez Towarzystwo Przyjaciół Książnicy Pomorskiej odbyła się kwerenda w Bibliotece Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza i Bibliotece Raczyńskich, do których po II wojnie światowej trafiło wiele pomeraników z bibliotek szczecińskich. O najciekawszych odkrytych dziełach opowiedzieli realizatorzy kwerendy w cyklu „Nieznane, ciekawe, cenne pomeranika w bibliotekach Poznania”. Pierwszy wykład wygłosił dr Michał Gierke, a dotyczył on donacji Michaela Balduina, Andreasa Müllera Greiffenhagiusa i Detleva Marcusa Friesego na rzecz odnowy szczecińskiej Biblioteki Mariackiej na przełomie XVII i XVIII wieku, pośród których znajdowały się cenne, a niekiedy wręcz unikatowe druki o tematyce prawniczej, filologicznej i teologicznej. Agata Michalska swój wykład poświęciła publikacji *Historia animalium* Conrada Gesnera, monumentalnej, trzytomowej renesansowej encyklopedii zwierząt, wydanej we Frankfurcie w latach 1617–1620, która do roku 1945 znajdowała się w zbiorach szczecińskiej Biblioteki Miejskiej. Trzeci wykład wygłosiła dr hab. Agnieszka Borysowska, która omówiła druk okolicznościowy napisany i opublikowany przez J.E. Pfuela, rektora Gimnazjum Karolińskiego w Szczecinie, w związku ze śmiercią rektora tamtejszej szkoły miejskiej Georga Hübnera.

Dziewiąty już wykład z cyklu „Przekroje i zbliżenia. Wykłady Markiewiczowskie” wygłosił dr hab. prof. UW Marcin Zaremba, pracownik Zakładu Historii XX w. Uniwersytetu Warszawskiego, który specjalizuje się w badaniu

i opisie historii społecznej, kulturowej i emocji PRL. Tematem jego prelekcji była kultura jako źródło buntu.

O Otfriedzie Preusslerze, znanym niemieckim autorze literatury dziecięcej, w setną rocznicę jego urodzin opowiadały prof. Ewelina Kamińska-Ossowska oraz dr Joanna Sumbor z Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego.

Z okazji 500-lecia reformacji w Szczecinie dr Michał Gierke wygłosił wykład „*Domini doctrina coronat*. Życie i dzieło Daniela Cramera (1568–1637) – uczonego pastora i poety”, któremu towarzyszyła wystawa dzieł Cramera pochodzących z jego prywatnej biblioteki. Współorganizatorem spotkania była parafia ewangelicko-augsburska.

W ramach Centrum Aktywności Kulturalnej Osób Nieprawnych Wzrokiem wygłoszono pięć prelekcji. Doktor Agnieszka Zaremba, opierając się na zbiorze dokumentów *Szczecin 1945–1946. Dziennik wydarzeń i dokumenty historyczne*, przybliżyła temat zagospodarowania Ziemi Zachodnich tuż po wojnie. Grażyna Lupa, konserwatorka dzieł sztuki z papieru i skóry, przedstawiła przebieg prac renowacyjnych przy globusie nieba Andersa Aekermana z 1795 roku. Przedstawiła także praktyczne sposoby rewitalizacji i konserwacji dokumentów, sposoby zabezpieczania cennych rękopisów, fotografii i pamiątek rodzinnych. Inny aspekt opieki nad rodzinnymi archiwami omówiła Cecylia Judek, skupiając się na ich porządkowaniu wspólnie z młodszymi członkami rodziny jako sposobie na ożywienie więzi międzypokoleniowych i uświadomienie wartości pamięci jako źródła kształtowania tożsamości rodzinnej. Cecylia Judek omówiła także drogę Mikołaja Kopernika do zdobycia wszechstronnej wiedzy obejmującej prawo, medycynę, astronomię, ekonomię, filologię i niezwykle losy księgozbioru uczonego.

Na zakończenie roku Olga Dąbkiewicz wygłosiła prelekcję „Moda naszych przodków. Moda wojenna – powrót do historii lat 40. XX wieku”, którą połączyła z pokazem mody retro. Organizatorem spotkania było Zachodniopomorskie Towarzystwo Genealogicznego „Pomerania”.

* * *

To tylko najważniejsze i najciekawsze wydarzenia zorganizowane w Książnicy Pomorskiej w 2023 roku. Łącznie we wszystkich uczestniczyło ponad 24 tysiące osób. Na stronie internetowej biblioteki¹ zamieszczane są informacje

¹ <https://www.ksiaznica.szczecin.pl/>.

o wszystkich imprezach. Ich zapowiedzi oraz relacje i zdjęcia publikowane są na profilu Facebook biblioteki², relacje wideo trafiają na serwis Youtube³, a wybrane zdjęcia można znaleźć na portalu Instagram⁴.

² <https://www.facebook.com/ksiaznicapomorska/>.

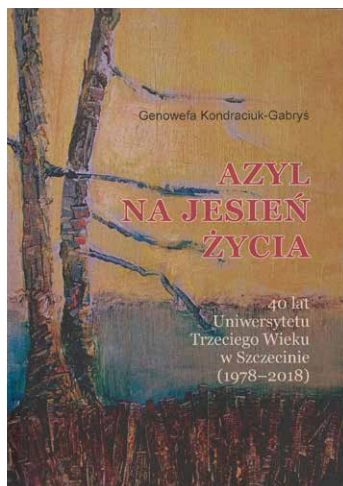
³ <https://www.youtube.com/user/ksiaznicapomorska>.

⁴ https://www.instagram.com/ksiaznica_pomorska/.

Janusz Żywicki*

Publikacje Książnicy Pomorskiej w Szczecinie z lat 2022–2023

W latach 2022–2023 nakładem Książnicy Pomorskiej ukazało się 18 publikacji książkowych. Ich tematyka była różnorodna: obejmowała księgi jubileuszowe, literaturę piękną, sztukę, media, opracowania naukowe dotyczące oświaty i drukarstwa oraz pozycje dla dzieci i młodzieży.

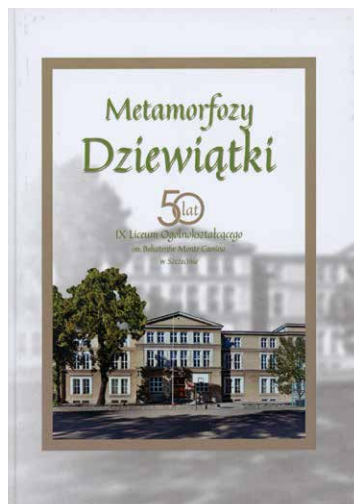

Azyl na jesień życia. 40 lat Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Szczecinie (1978–2018) to opracowanie przygotowane przez Genowefę Kondraciuk-Gabrys. Dysponująca dużym zasobem wiedzy i doświadczenia autorka prezentuje aktywność szczecińskiego oddziału Uniwersytetu Trzeciego Wieku od momentu powstania aż do 2018 roku. Publikacja obejmuje genezę i rozwój organizacji, jej działalność w sferze dydaktycznej i naukowej, opisuje aktywność słuchaczy skupionych w kołach zainteresowań, ich wzajemnych kontaktów i współpracy. Została także wzbogacona materiałem fotograficznym ilustrującym

wydarzenia z życia Uniwersytetu Trzeciego Wieku w omawianym okresie. Z uwagi na to, że Uniwersytet Trzeciego Wieku nie prowadzi kroniki bieżącej działalności, zebranie wiedzy i faktów zawartych w publikacji wymagało od autorki znacznego trudu. Czerpała ona wiadomości z dostępnych źródeł pisanych, publikacji i ustnych relacji osób związanych z organizacją, jak również wpisów internetowych.

Metamorfozy Dziewiątki. 50 lat IX Liceum Ogólnokształcącego im. Bohaterów Monte Cassino w Szczecinie to zbiór relacji o szkole i jej historii

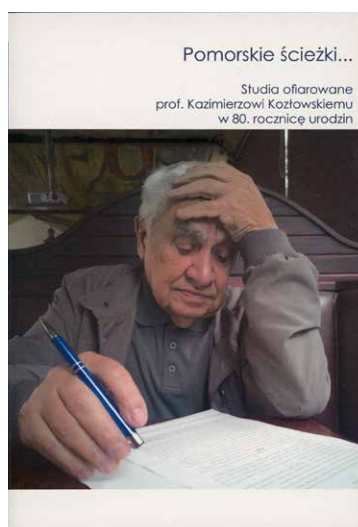
* Dr Janusz Żywicki, Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie.

z czasów PRL-u, przełomu sierpniowego, stanu wojennego, przemian ustrojowych, skończywszy na jubileuszowym 2022 roku. Publikację przygotował zespół redakcyjny w składzie: Hanna Dux-Piszko, Aneta Czaykowska, Monika Drozd, Elżbieta Korzeniewska i Wioleta Morszczyn-Snop. *Metamorfozy Dziewiątki* to ilustrowana zdjęciami podróż w czasie, składająca się z opowieści dyrektorów, nauczycieli i absolwentów liceum. Najtrudniejsze dla redakcji było dotarcie do wydarzeń pierwszych 20 lat istnienia szkoły. Pojawiają się

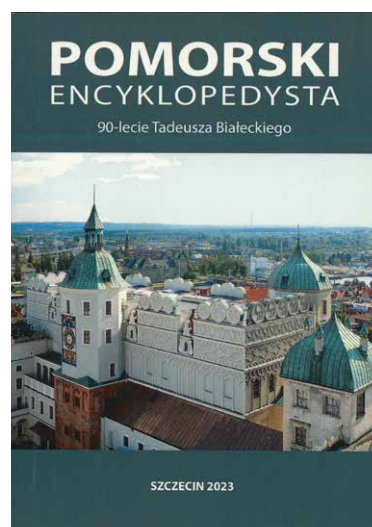
one we wspomnieniach pierwszego dyrektora szkoły Longina Buksa, nauczycielki Barbary Stafińskiej oraz absolwentów pierwszych roczników: Pawła Bartnika, Lucjana Bąbolewskiego i Bogusławy Patalan. Następne trzydzieści lat wspominają kolejni dyrektorzy: Krzysztof Niemoćko, Bożena Łoś-Nowak i Monika Drozd oraz nauczyciele i uczniowie. Opracowanie stanowi kronikę opisującą szkołę jako placówkę dydaktyczną skupiającą się zwłaszcza na kształceniu lingwistycznym, ale też miejsce, w którym uczniowie mają możliwość rozwijania swoich pasji artystycznych i sportowych, oraz kultywujące tradycje i historię swojego patrona: żołnierzy, uczestników walk na Zachodzie.

Pomorskie ścieżki... Studia ofiarowane prof. Kazimierzowi Kozłowskiemu w 80. rocznicę urodzin pod redakcją Eryka Krasuckiego, Małgorzaty Machałek i Radosława Ptaszyńskiego są zbiorem tekstów będących świadectwem bliskich relacji autorów z profesorem – wybitnym historykiem, politologiem i archiwistą. Prezentują ścieżkę aktywności zawodowej jubilata, najpierw w Gryficach, Świnoujściu i w końcu w Szczecinie, gdzie profesor był dyrektorem Archiwum Państwowego i pracownikiem naukowym Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a następnie Uniwersytetu Szczecińskiego. Zgromadzone

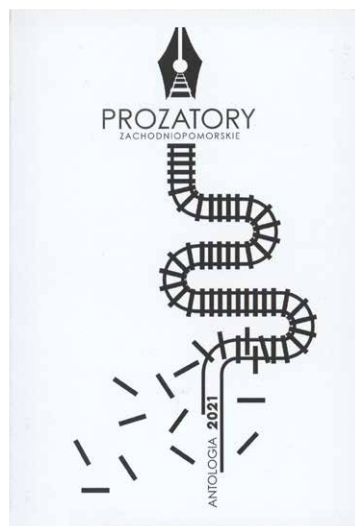

w księdze artykuły zawierają nie tylko refleksje nad dokonaniem jubilata, ale stanowią też istotne poszerzenie wiedzy na temat dziejów Pomorza Zachodniego, zwłaszcza po 1945 roku. Sylwetkę profesora naświetlają szkice Józefa Borzyszkowskiego i Katarzyny Rembackiej. O zagadnieniach dotyczących szczecińskich archiwów mówią artykuły Anny Laszuk, Jerzego Grzelaka, Radosława Gazińskiego, Pawła Guta, Małgorzaty Gwiazdowskiej oraz Tadeusza Bialeckiego. Jerzy Eisler podjął temat filmu *Skarga*, będącego historycznym przekazem wydarzeń grudniowych 1970 roku w Szczecinie. O pierwszych latach powojennych, kształtowaniu się granic zachodnich Polski i akcji osadniczej na Ziemiach Odzyskanych napisali Stanisław Jankowiak i Krzysztof Strykowski. Tadeusz Krawczak prezentuje sylwetkę XIX-wiecznego działacza niepodległościowego Jana Frankowskiego i powołanego przez niego Komitetu Pomocy Unitom. Tematem artykułu Eryka Krasuckiego są audycje Polskiego Radia Szczecin w obliczu cenzury w 1956 roku. Urszula Kozłowska zajmuje się problemem oświaty sanitarnej na Pomorzu Zachodnim w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XX wieku, a Piotr Chrobak przedstawia tworzenie się samorządu terytorialnego na Pomorzu Zachodnim w 1990 r., po pierwszych w Polsce wyborach samorządowych. Sylwetka Eliasza Kotona, szefa Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego jest natomiast tematem artykułu autorstwa Radosława Ptaszyńskiego. Książkę wieńczy appendix zawierający fotografie z życia profesora Kozłowskiego od wczesnych lat szkolnych, skończywszy na współczesności.

Zbliżoną tematykę zawiera opracowanie pod redakcją Agnieszki Gnat-Leśnianskiej i Wojciecha Łopucha *Pomorski encyklopedysta: 90-lecie Tadeusza Bialeckiego*. Książka stanowi zbiór tekstów naświetlających sylwetkę i dorobek jubilata profesora Tadeusza Bialeckiego, znawcy dziejów najnowszych Polski i Pomorza Zachodniego, archiwisty, encyklopedysty, demografa, dokumentalisty i krajoznawcy, szczególnie zasłużonego dla powojennej historii i kultury. W zgodnej opinii autorów opracowania dorobek naukowy profesora jest nie do przecenienia, co podsumowuje przegląd bibliografii za

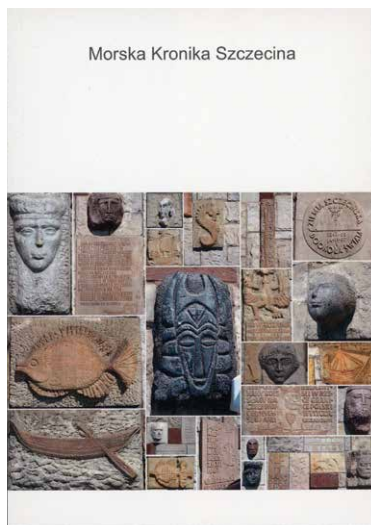
lat 1957–2022, liczący 465 pozycji. Bibliografia zawiera zarówno prace autorstwa profesora Białeckiego, jak i te, które zostały jemu poświęcone. Autorami artykułów z książki jubileuszowej są: Wojciech Łopuch, Przemysław Wraga, Janusz Faryś, Edward Rymar, Kazimierz Kozłowski, Radosław Gaziński, Eryk Krasucki, Radosław Ptaszyński, Paweł Gut, Andrzej Talarczyk, Bogdan Twardochleb, Karol Czejarek, Marek Tałasiewicz, Ryszard Szablewski, Michał Rozenberg, Monika Wancerz, Teresa Jasiunas, Antoni Adamczak, Agnieszka Gnat-Leśnianańska i Sylwia Wesołowska.

Antologia młodych twórców związanych z regionem Pomorza Zachodniego ukazała się pod tytułem *Prozatory Zachodniopomorskie 2021* pod redakcją Macieja Kulisa i Konrada Liskowackiego. Autorzy zamieszczonych w niej utworów są laureatami pierwszej edycji konkursu „Prozatory Zachodniopomorskie 2021”. Nagrodzone prace różnią się od siebie zarówno fabułą, jak i stylem, ale wśród wielu prac konkursowych zwróciły uwagę jury warsztatem pisarskim: są napisane dobrze technicznie, ciekawie i niebanalnie. Pierwszy z zaprezentowanych tekstów, *Moje smutne porno* autorstwa Kacpra Banuchy,

to fragment powieści obyczajowej o codziennym życiu bohatera osadzonego w subkulturze naznaczonej alkoholem i narkotykami. Z kolei opowiadanie Jakuba Szylaka *Cień pośród zamieci* z pogranicza fantasy i literatury post-apokaliptycznej, tchnie niepowtarzalnym klimatem i sugestywną wizją rzeczywistości. *Skrzypce ze smoczą głową* Mateusza Wójcika to kryminał nakreślający postać niewidomego detektywa, jego świat i codzienność. Zupełnie inny charakter mają zamykające antologię prace Anny Zborowskiej: *Dym Merkury* i *Potwór*. Zwłaszcza ten ostatni czerpie jak najlepsze wzorce z literatury, której tematem przewodnim jest dziecko, literatury wskazującej na cienką granicę między dzieciństwem a światem dorosłych. Sprawia to, że zaprezentowane opowiadania są dojrzałe, skłaniają do myślenia, refleksji, budzą emocje i pozostawiają ślad w umyśle czytelnika.

Album fotografii autorstwa Jana Surudo *Morska Kronika Szczecina Sławomira Lewińskiego* przedstawia płaskorzeźby znajdujące się na Bulwarze

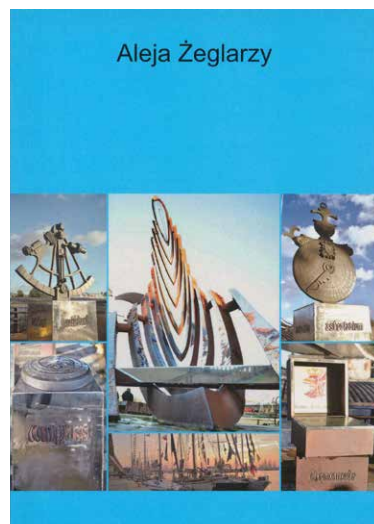

Piastowskim w Szczecinie. Kompozycja obejmująca 42 płaskorzeźby została wykonana w latach 1967–1970 przez wybitnego szczecińskiego artystę rzeźbiarza Sławomira Lewińskiego na zlecenie Miejskiej Rady Narodowej na murze oporowym rozciągającym się od mostu Długiego do Trasy Zamkowej. Uroczystego jej odsłonięcia dokonano podczas Dni Morza 22 lipca 1968 r. Rzeźbiarska kronika odzwierciedla istotne dla morskiego życia Szczecina wydarzenia z historii stoczni, portu, szkolnictwa morskiego, żeglugi i przedsiębiorstw gospodarki morskiej, począwszy

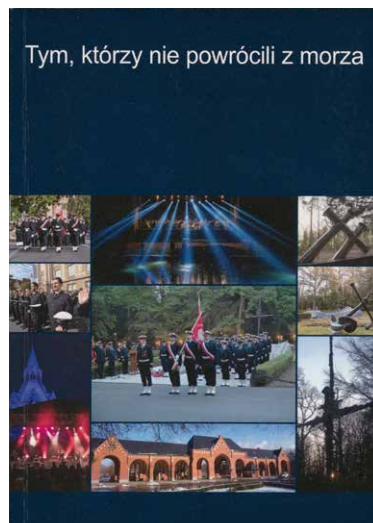
od powojennych, pionierskich lat miasta. Prezentację fotografii poprzedzają teksty Wojciecha Łopucha, Marka Tałasiewicza i Marii Łopuch nawiązujące do morskiej historii Szczecina i przybliżające czytelnikowi dzieło Lewińskiego.

Z kolei *Aleja Żeglarzy* to publikacja o szczecińskiej wystawie plenerowej, która rozciąga się wzdłuż Bulwaru Nadodrzańskiego od Mostu Długiego do Trasy Zamkowej. Aleję uroczyste oddano do użytku 30 lipca 2013 roku. Znajdują się tu pamiątki autorstwa artystów plastyków upamiętniające morskie wyprawy żeglarzy i rybaków: Łódź Wyszaka, przyrządy żeglarskie (kompas, astrolabium, sekstant, chronometr), pomniki żeglarzy Ludomira Mączki i Kazimierza Haski, figura kota-żeglarza Umbriagi, kompozycja beczek ze śledziami. Ciąg dwudziestu pamiątkowych tablic świad-

czy o wyczynach kapitanów: Bolesława Kowalskiego, Jerzego Kraszewskiego, Krzysztofa Baranowskiego, Zdzisława Michalskiego, Kuby Jaworskiego, Janusza Kurbiela, Henryka Widery i Krzysztofa Opieli. Aleję Żeglarzy zdobi też mozaika przedstawiająca fantastyczne Mare Dambiense, czyli Jezioro Dąbie. W albumie zamieszczono wstęp napisany przez Wojciecha Łopucha, autorką

opisu Alei Żeglarzy jest Maria Łopuch, fotografie zostały opatrzone komentarzem Ryszarda Kotli.

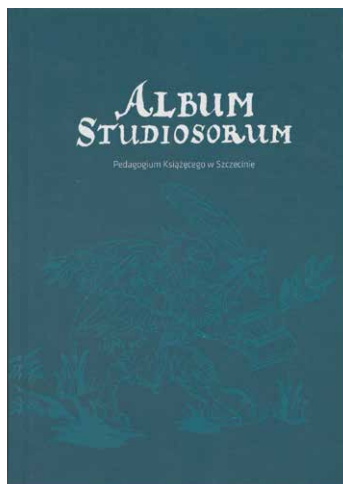
Tematykę morską kontynuuje publikacja *Tym, którzy nie powrócili z morza*, przedstawiająca pomnik-miejsce pamięci na Cmentarzu Centralnym w Szczecinie, poświęcone zaginionym na morzu. Autorami monumentu mającego kształt masztu w postaci krzyża wyłaniającego się z fal i otaczającej go granitowej promenady jest para krakowskich artystów: Małgorzata Szubert-Rudnicka i Maciej Rudnicki. Został on odsłonięty w 1989 roku i od tego czasu przed nim odbywają się marynarskie uroczystości i koncerty plenerowe, poświęcone pamięci ofiar morskich dramatów – rybaków i mary-

narzy. W albumie znalazły się artykuły Wojciecha Marii Łopuchów, przybliżające ideę i okoliczności powstania pomnika oraz fotografie, których autorami są: Jan Surudo, Wojciech Łopuch, Bodek Macal, Włodzimierz Piątek i Piotr Wolski.

Album *Spacer między słowem a obrazem* to zbiór fotografii autorstwa Timma Stütza opatrzoney tekstem prof. Jana M. Piskorskiego. Zebrane zdjęcia były prezentowane na wystawie w Książnicy Pomorskiej w 2018 roku. Są one ponadczasowe, nie wymagają nawet podpisu i daty. Jako artystyczny, autorski komentarz do otaczającej nas rzeczywistości nie potrzebują zatem objaśnienia okoliczności i miejsca ich powstania. Wiele mówi tytuły nadane nieraz przez autora. Fotografie prezentują sceny z życia ludzi,

obiekty i krajobrazy dobrze znane autorowi. On sam swoją twórczość nazywa „prze-myśleniami z fotografią” lub cytując artystę fotografa, swojego mentora Jerzego Lewczyńskiego, „fotografią filozoficzną”.

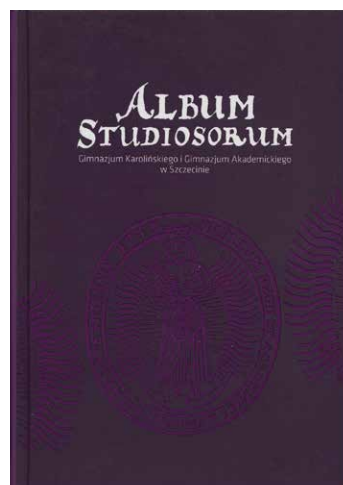

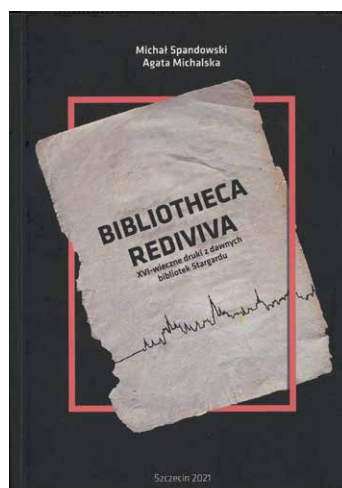
Album studiosorum Pedagogium Książęcego w Szczecinie pod redakcją Agnieszki Borysowskiej i Michała Gierke to naukowe opracowanie, którego podstawowym źródłem jest rękopis *Album studiosorum Gymnasii Regii Stetinensis*, należący do zbiorów Książnicy Pomorskiej. Zasadniczą treścią edytowanego dokumentu są listy studentów Pedagogium Książęcego – najstarszej szkoły akademickiej Szczecina – z lat 1576–1666, poprzedzone spisem rektorów i ich zastępców. Uzupełnieniem tej części opracowania jest *Aneks I*, prezentujący grono uczniowskie po-

cząwszy od 1543 roku, a skończywszy na 1575 roku, czyli z lat poprzedzających edytowaną metrykę. Listy zostały przedstawione w układzie póltabelarycznym, zawierającym imię i nazwisko studenta, nazwę jego rodzinnej miejscowości, dzienną datę rekrutacji oraz dopiski, zgodnie z pierwotnym dokumentem. Znajdujący się też w publikacji *Aneks II* zawiera przekłady treści nagłówków i poezji z metryki Pedagogium Książęcego. Pomocą w wyszukiwaniu danych w metryce służą dwa indeksy: osobowy i geograficzny. Warto nadmienić, że uzupełnieniem opracowania książkowego jest elektroniczna baza danych dostępna na stronie internetowej Książnicy Pomorskiej. Podobnie jak publikacja książkowa powstała ona w wyniku realizacji projektu „Dziedzictwo akademickie Pomorza Zachodniego”, dofinansowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz ze środków otrzymanych z budżetu województwa zachodniopomorskiego.

Kontynuacją omówionej pozycji jest *Album Studiosorum Gimnazjum Karolińskiego i Gimnazjum Akademickiego w Szczecinie*, opracowany przez Agnieszkę Borysowską i Michała Gierke na podstawie rękopisu „*Album Studiosorum Illustris Paedagogii Stetinensis*” ze zbiorów Książnicy Pomorskiej. Powstanie Gimnazjum Karolińskiego pod patronatem króla Szwecji w 1667 r. było konsekwencją kryzysu, który dotknął Pedagogium Szczecińskie w ostatnich latach

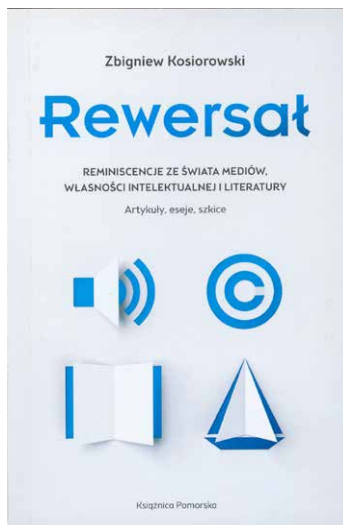

działalności. Z kolei w 1771 r. Gimnazjum Karolińskie przekształcono w pruskie Gimnazjum Akademickie. Struktura publikacji jest tożsama z opracowaniem dotyczącym Pedagogium Szczecińskiego. Główną część stanowią listy uczniów przyjętych do Gimnazjum Karolińskiego i Akademickiego w latach 1679–1805, poprzedzone spisem rektorów i pedagogów dokonujących rekrutacji. *Aneks I* zawiera nazwiska uczniów Gimnazjum Karolińskiego w latach wcześniejszych, czyli 1667–1675. W *Aneksie II* zamieszczono natomiast przekład treści nagłówków i dopisków z metryki. Pomocnym uzupełnieniem są indeksy: osobowy i geograficzny.

Obszerna publikacja *Bibliotheca rediviva* (XVI-wieczne druki z dawnych bibliotek Stargardu) w opracowaniu Michała Spadowskiego i Agaty Michalskiej stanowi próbę rekonstrukcji XVI-wiecznych druków pochodzących z zasobów dawnych stargardzkich bibliotek: biblioteki kościoła pw. Najświętszej Marii Panny oraz gimnazjum Collegium Groeningianum. Opracowanie zawiera opis druków przechowywanych obecnie w Bibliotece Narodowej, Książnicy Pomorskiej, Archiwum Państwowym i Muzeum Narodowym w Szczecinie, Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bydgoszczy, Książnicy

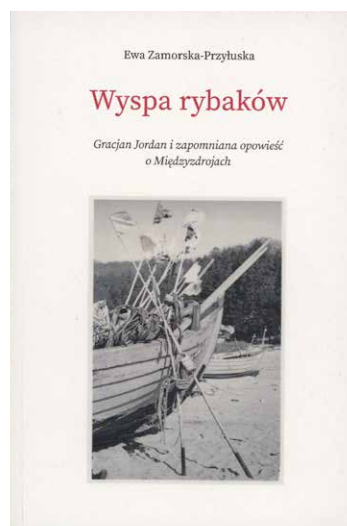
Kopernikańskiej i Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu, Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie oraz Muzeum Archeologiczno-Historycznym w Stargardzie. Opisy w katalogu, sporządzone zgodnie z zasadami Polskiej Normy, zawierają tytuły dzieła wraz z transliteracją, nazwiska autorów, datę powstania dzieła i znaki własnościowe. W opisach nie zostały natomiast uwzględnione informacje o ilustracjach, które potraktowano jako element drugorzędny, za nadto obciążający opis druku. Istotnym uzupełnieniem katalogu są indeksy: topotypograficzny, zawierający miejsce i datę powstania dzieła, proveniencji, czyli pochodzenia druku, oraz osobowy, w którym zestawiono nazwiska tylko autorów druków, nieobejmujący zaś drukarzy i wydawców. W pracy znajduje się też konkordancja sygnatur i numerów katalogowych bibliotek przechowujących omawiane druki. Publikację wzbogacają ponadto umieszczone na końcu opracowania tablice ilustrujące wybrane druki ujęte w katalogu.

Książka *Rewersa! reminiscence ze świata mediów, własności intelektualnej i literatury* autorstwa prozaika, dziennikarza i medioznawcy Zbigniewa Kosiorowskiego ilustruje zachodzące zmiany na rynku mediów zdeterminowanym uwarunkowaniemi rynkowymi i politycznymi. W pierwszej części zostały poruszone aspekty kształtowania się prasy w warunkach transformacji ustrojowej w Polsce, edukacji dziennikarzy, problem naruszania ideałów i zasad wolności słowa, niezależności, tendencyjności i destrukcji mediów. Drugi rozdział przedstawia zagrożenia ochrony własności

intelektualnej, zjawiska piractwa internetowego i plagiatu w świetle prawa autorskiego. Trzecia część to eseje i szkice poświęcone literaturze w ujęciu socjologicznym i krytyczno-literackim. Treścią czwartej jest literatura marynistyczna jako szczególna forma twórczości, według autora przeżywająca obecnie kryzys popularności. Piąty rozdział stanowi bilans twórczości autora przedstawiony w formie wywiadu przeprowadzonego przez Karola Czejarka oraz biogram autora i posłowie prof. Andrzeja Skrendo zawierające refleksje na temat ewolucji mediów, ich misji i znaczenia w procesie kształtowania społeczeństwa i rzeczywistości.

Wyspa rybaków. Gracjan Jordan i zapomniana opowieść o Międzyzdrojach to pozycja, której autorką jest Ewa Zamorska-Przyłuska, publicystka, redaktorka i historyk sztuki. Książka to opowieść o Gracjanie Jordanie, pochodzącym z Warszawy rybaku, artyście, pisarzu, autorze opowiadań i niewydanej powieści *Skala Beauforta*, opisującej życie, prozę i romantyzm pracy rybaków na pobrzeżu Bałtyku. Książka zafascynowanej wyspą Wolin, pochodzącej z Krakowa autorki prezentuje nie tylko postać Jordana, niespełnionego literata, traktującego w osobliwy sposób swoją przygodę

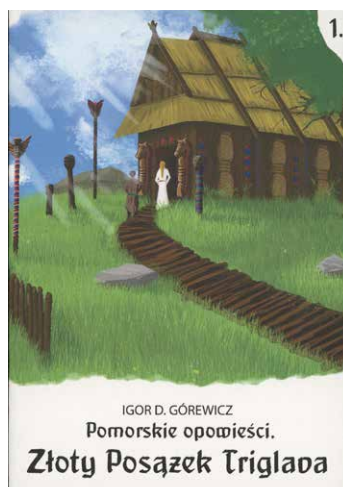
z rybactwem. Przybliży także Międzyzdroje i wyspę Wolin jako miejsce urzekające i przyciągające twórców podobnych Jordanowi oraz historię wyspy i życie jej mieszkańców.

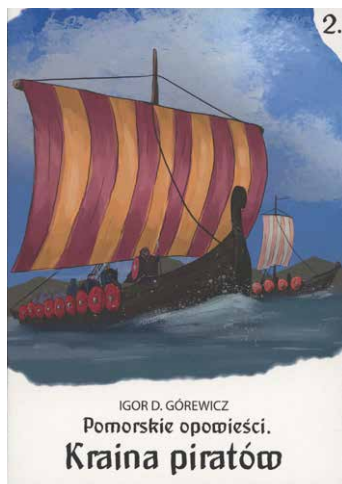

Tragikomedie o wyprawie do Jeruzolimy Najjaśniejszego Księcia Pomorskiego Johanna Kitschera upamiętnia przygody księcia Bogusława X podczas rozpoczętej w 1496 roku pielgrzymki do Ziemi Świętej. Przekładu powstałego w Lipsku w 1501 roku dzieła *Tragicocomedia sive de Iherosolimitana profectione Illustrissimi Principis Pomoriani* dokonała prof. Elwira Buszewicz, ekspert w dziedzinie tłumaczeń literatury nowołacińskiej. Dramat Kitschera, który jako sztuka teatralna został wystawiony dla księcia i jego dworu w szczecińskim zamku,

jest podzielony na dziesięć napisanych prozą scen. Fabuła opiera się na prawdziwych wydarzeniach dotyczących historycznej postaci księcia Bogusława X. Losy szlachetnych bohaterów splatają się z perypetiami sług i dworzan w scenach komicznych, by doprowadzić do szczęśliwego końca pielgrzymki księcia. Przekład tragikomedii jest poprzedzony monograficznym wstępem przybliżającym zarówno osobę autora, jak również kontekst historyczno-literacki dzieła. Zawarte w tekście objaśnienia bibliograficzne, faktograficzne i filologiczne przyczyniają się do jego zrozumienia. Impulsem do wydania dzieła były organizowane przez Zamek Książąt Pomorskich w Szczecinie uroczyste obchody roku Bogusława X. Publikacja stanowi szczególną okazję do pogłębienia wiedzy o księstwie pomorskim w okresie wczesnego humanizmu.

Igor D. Górewicz jest autorem cyklu adresowanego do młodych czytelników pod tytułem „Pomorskie opowieści”. Wspólnym nakładem wydawnictwa Triglav i Książnicy Pomorskiej ukazały się trzy części cyklu: *Złoty posążek Triglava*, *Kraina Piratów* i *Najazd na Konungahelę*. Publikacje przybliżają czasy XII-wiecznych Słowian i związane

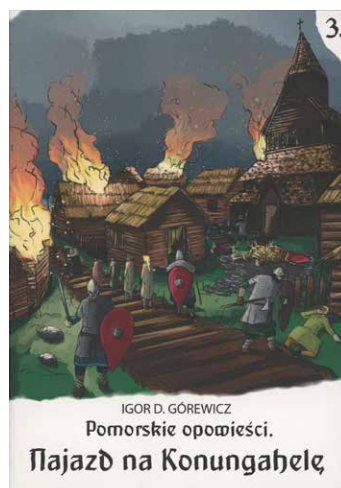

z nimi fakty historyczne: misję chrystianizacyjną biskupa Ottona z Bambergu i ukrycie złotego posążku Trygława z dzisiejszego Wzgórza Zamkowego w Szczecinie, wyprawy Wyszaka i innych szczecińskich i wolińskich piratów na Szwecję i Danię oraz zdobycie przez Słowian pod dowództwem księcia Racibora I norweskiego miasta Konungahela. Publikacje ilustrowane przez Michała Brzezickiego z pewnością odgrywają cenną rolę edukacyjną, przybliżając wiedzę o wczesnowiecznym Pomorzu, jego obyczajach i dokonaniach militarnych. Opowieści

przeznaczone są dla dzieci i młodszej młodzieży, ale i starsi czytelnicy zainteresowani tym okresem historii mogą poświęcić im uwagę.

Publikacje z lat 2022–2023 oferowane przez Książnicę Pomorską tradycyjnie dotyczą Szczecina i regionu Pomorza Zachodniego. Oferta wydawnicza adresowana jest zarówno do osób naukowo i zawodowo zajmujących się historią i piśmiennictwem, jak i miłośników literatury i sztuki. Z pewnością będzie też interesująca dla czytelników chcących poszerzać swoją wiedzę na temat miasta i regionu, szczególnie dla tych związanych z osobami i instytucjami, którym omawiane publikacje zostały poświęcone.

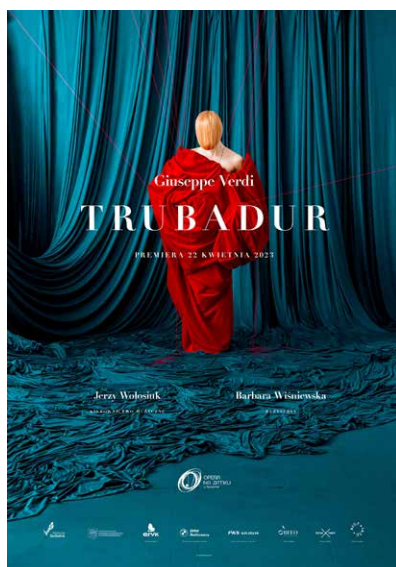
Magdalena Jagiełło-Kmieciak*

Opera na Zamku 2023: toksyczny krąg, wiatraki romantyka, cierpiące puenty i kultura bez granic

- „Czarownica ścigana została złapana i na stos została skazana, ale pozostała przeklęta”: premiera *Trubadura* G. Verdiego, 22 kwietnia 2023 roku *Trubadur* Giuseppe Verdiego w interpretacji Barbary Wiśniewskiej i pod kierownictwem muzycznym Jerzego Wołoszuka to opowieść o tym, jak decyzje poprzednich pokoleń definiują życie współczesnych. Możemy tu mówić o transmisji traumy, chorobie, która przechodzi z przodków za pomocą słów i czynów, niewykrywalna i żarłoczna. Inscenizacja skupia się na tym, do jak tragicznych skutków prowadzi wypełnianie urojonego nakazu zemsty. Czy tak tragiczna historia może mieć jakkolwiek konstruktywną wymowę? Być

może to opowieść o tym, że powinniśmy dążyć do zatrzymania toksycznego koła uruchomionego przez przodków? Jako społeczność być może taką opowieść powinniśmy snuć ku przestrodze, jak w librecie: „Czarownica ścigana, została złapana; i na stos została skazana; ale pozostała przeklęta”.

Barbara Wiśniewska, reżyserka:
„*Trubadur* opowiada o tym, jak dzieci

Plakat do *Trubadura*. Fot. Bartek Warzecha,
oprac. graficzne Michał Dąbrowski

* Magdalena Jagiełło-Kmieciak, rzeczniczka prasowa Opery na Zamku w Szczecinie.

muszą mierzyć się z tym, co zrobili ich rodzice, o tym, czym jest przeznaczenie. Opowiemy Państwu historię Manrika i Hrabiego Luny, dwóch mężczyzn zakochanych w jednej kobiecie, Leonorze, historię Azuceny, przybranej matki Manrika, która została przez swoją matkę obarczona koniecznością dokonania zemsty. Zapraszamy do świata emocji naszych bohaterów, przez które przeprowadzać będzie chór – społeczność, plemię, który jak w greckiej tragedii obserwuje, uczestniczy, sprawdza, patrzy, pomaga, wspiera, czasem po prostu daje przestrzeń. Rzecz się dzieje współcześnie. Jest to opowieść o sile relacji zarówno miłosnych, jak i rodzinnych, opowieść o indywidualnej pamięci. Odeszliśmy od myślenia historycznego, militarnych potyczek. Próbuje opowiedzieć historię intymną, wyjaśnić psychologiczne motywy postaci, zderzyć widza z prawdą na temat emocji, toksycznych bądź nie. Staraliśmy się przeprowadzić Państwa przez tę historię tak, żeby zarówno zrozumieć ją w sensie literalnym, ale również, żeby podążać za naszymi głównymi bohaterami i za ich emocjami, żeby móc połączyć się z tą czwórką: Azuceną, Manrikiem, Hrabią i Leonorą. Dwóch braci, którzy nie wiedzą o swoim istnieniu, kobieta zakochana w jednym z nich, tak naprawdę będąca w jakiejś relacji z obydwoima. Azucena, przybrana matka Manrika i trauma rodzinna, która za tym wszystkim stoi, która zapoczątkowała całą tę historię. Sytuacja między matką Azuceny a ojcem Hrabiego, traumatyczne wydarzenie rozpoczynające ten wir, to koło, tę sytuację. W naszej inscenizacji postawiliśmy bardzo na chór, tak jak chór jest ważny w partyturze, tak chór jest również ważny dla nas scenicznie. Nie ukrywaliśmy go, tylko eksponowaliśmy jako ciało zbiorowe, jako siłę, moc, społeczność. Chór wspiera naszych bohaterów, pomaga, kieruje ich i przekierowuje w ich działaniach”.

Marcin Cecko, dramaturg: „To, jak postępują ze sobą bohaterowie w kontekście miłości, bo to ona ich troje ze sobą łączy, wynika z tego, co wmówiły im osoby, które się nimi opiekowały. Leonora, która nie ma tego bagażu i to widać w tej postaci. Leonora pragnie kochać i być kochaną, być może pragnie trochę żarłocznie, ale nie ma innego celu, nie manipuluje jak Azucena czy Hrabia. Na Manriku ciąży niestety nakaz zemsty i to przez nią rzecz nie ma pozytywnego finału. Hrabia również jest uwikłany w historię swojego ojca. Tak właśnie przeszłość rządzi tą historią. To jest coś takiego, nad czym chyba w drugiej połowie XX wieku zaczęliśmy się zastanawiać: jak trauma może być przenoszona na naszych rodziców, a z rodziców na nas. I być może, nawet jeśli traktujemy nasze życie indywidualnie i jesteśmy tu i teraz, to jednak nie da się ukryć, że czasami pewne wątki są genealogiczne, że ten ciężar gdzieś jest

Trubadur. Fot. Bartek Warzecha ©Opera na Zamku

zrzucony. Tak jak ciężar zrzucony przez Azucenę na Manrika, ta ciągła prośba »pomścij mnie«, to wyzwanie do broni, i to, w jaki sposób Hrabia, poszukując swojego brata, tak naprawdę go zabija, bo też jest w jakiejś obietnicy złożonej swemu martwemu ojcu”.

Szczecińska inscenizacja *Trubadura* została nominowana do nagrody publiczności „Bursztynowy Pierścień”. Do tej nagrody w kategorii najlepsza aktorka nominowana była także Ewa Zeuner (Azucena). Plakat do opery *Trubadur* (fot. Bartek Warzecha, oprac. graficzne Michał Dąbrowski) otrzymał brązowy medal w tegorocznym prestiżowym Konkursie Klubu Twórców Reklamy. Konkurs ten to przede wszystkim święto kreatywności i twórczej odwagi, w którym doceniana jest wyrazista komunikacja, niestandardowe, przełamujące konwencję idee oraz aktualność użytych narzędzi, mediów i tematów.

Fragmenty recenzji:

„Jej sposób myślenia [Barbary Wiśniewskiej – MJK] narzuca inną perspektywę i wyciąga nas ze strefy komfortu”.

Orfeo.com.pl, Krzysztof Korwin-Piotrowski, 25 kwietnia 2023 roku

„Prawdziwie verdiowską kreację stworzył [...] Jerzy Wołosiuk z orkiestrą i chórem Opery na Zamku, uzupełnionym o męskie głosy z Chóru Akademickiego im. Jana Szyrockiego. Muzyka przez cały czas żyła zmiennością temp i dynamiki”

„Ruch Muzyczny”, Jacek Marczyński, 23 maja 2023 roku

„Reżyserka Barbara Wiśniewska »Trubadura«” doskonale usłyszała, ale także... zobaczyła. Jej spektakl zachwyca nie tylko wirtuozerią muzyczną, ale także wizualną”.

„Prestizj Szczecin”, Daniel Źródlewski, maj 2023 roku

„Jest to spektakl bardzo oryginalny, piękny i niepospolity. Zachwyca wizualnie i muzycznie”.

TerazTeatr, Marta Gaik, 26 kwietnia 2023 roku

„Opera na Zamku w Szczecinie może odnotować sukces muzyczny w konkurencji jednej z najtrudniejszych”.

Maestro.net.pl, Joanna Tumiłowicz, 24 kwietnia 2023 roku

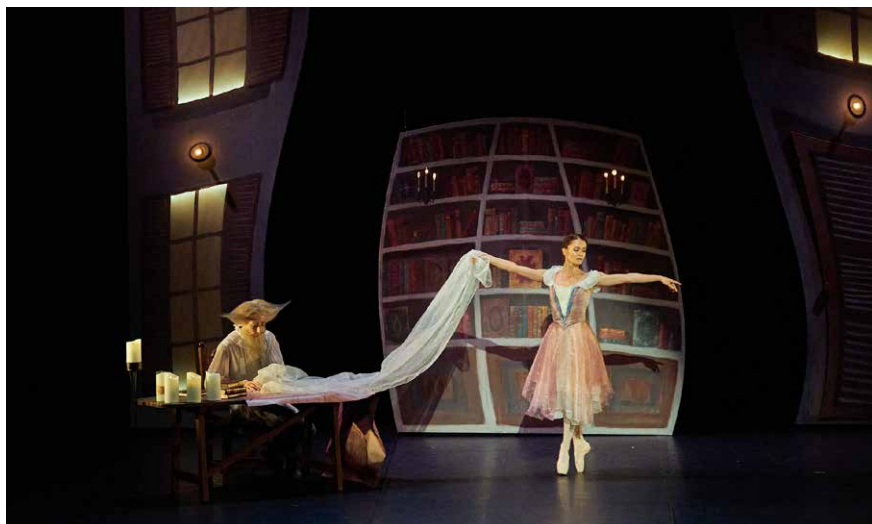
„Nowa inscenizacja »Trubadura« słusznie przenosi uwagę z anegdoty na symbole, z płytkiego pojmowania sztuki na głębię. Na tym opera Verdiego tylko zyskuje”.

„Kurier Szczeciński”, Bogdan Twardochleb, 29 czerwca 2023 roku

■ **Idealista, fantasta i outsider: premiera *Don Kichota* L. Minkusa, 28 października 2023 roku**

Spektakl ten to reżyserska i choreograficzna wariacja Anny Hop opowieści o szalonym rycerzu z La Manchy, którego losy splatają się z losami Kitri, Basilia, Cyganki, Gamacha i wielu innych postaci. Wszystko za sprawą Dulcynei, która niczym marzenie wiedzie Don Kichota przez Hiszpanię. Do końca nie wiadomo, czy ta opowieść wydarzyła się w rzeczywistości głównego bohatera, czy jedynie w jego wyobraźni pod wpływem czytanych książek. Libretto oryginalnego baletowego *Don Kichota* bazuje na epizodzie z Cervantesa. To prosta historia miłości między Kitri i Basiliem. Punktem centralnym i najważniejszym był popis technicznych umiejętności tancerzy. Choreografka miała przed sobą zadanie znalezienia balansu pomiędzy zachowaniem kilku kultowych, popisowych tanecznych hitów w powszechnie znanych formach, a pogłębieniem psychologicznym postaci, w takim stopniu, w jakim jest na to miejsce w muzyce Minkusa. Postanowiła nadać Don Kichotowi znaczącą, równoważną rolę z innymi bohaterami baletu, ponieważ w oryginale, mimo że nosi on imię tytułowego bohatera, główne role przypadają innym postaciom.

Anna Hop, autorka libretta, scenariusza i choreografii: „Odczytuję *Don Kichota* bardziej romantycznie. Zdecydowanie często czuję się jak Don Kichot jako artystka. Wszyscy artyści to Don Kichoci, którzy na co dzień muszą walczyć z rzeczywistością. Nasza wersja tego spektaklu to wersja autorska. Moje libretto powstało na podstawie oryginalnego libretta Mariusa Petipy, więc jest to nadal »hicior« baletowy z muzyką Ludwiga Minkusa. Mogą Państwo spodziewać się wariacji i hitów: i baletowych, i muzycznych. Ale jest to nasze autorskie spojrzenie na ten tytuł i na tę historię. Bliżej nam oczywiście do Petipy niż do Cervantesa. Nie zabraknie więc humoru, lekkości. Pokusiłam się o to, by jednak co nieco zmienić. Napisałam własne libretto na podstawie oryginału. Moja wersja jest mocno zmodyfikowana, aczkolwiek wszystkie sztandarowe hity baletowe oczywiście zobaczą Państwo na scenie. Bardzo istotnym elementem jest nasza oprawa wizualna, czyli scenografia, światła i projekcje, które łączą się w jeden obraz z kostiumami. Zespół baletowy, tu – międzynarodowy – jest wspaniały, bardzo zaangażowany. Pracujemy długo, bo produkcję przerwała pandemia, ale jest to proces bardzo satysfakcjonujący. Zespół miał czas, by dojrzeć, a choreografia się »przemacerowała«. Spektakl jest dojrzały, bo tancerze mieli czas, żeby wszystko zrozumieć, zbudować własne postaci, intencje”.

Don Kichot. Fot. Piotr Gamdzik ©Opera na Zamku

Fragmenty recenzji:

„Niewątpliwym walorem tej wersji jest skonstrastowanie beztroskich przygód tytułowego bohatera oraz zakochanej pary Kitri i Basilia z majestatem śmierci”.

„Ruch Muzyczny”, Katarzyna Gardzina, 28 października 2023 roku

„Premiera »Don Kichota« w Operze na Zamku została nagrodzona owacjami na stojąco. To nagroda za zupełnie nowe, autorskie spojrzenie na ten wielki klasyk baletowy i odważne przeniesienie go na deski szczecińskiej sceny”.

„Gazeta Wyborcza”, Aleksandra Gieczys, 4 listopada 2023 roku

„Zaadaptowanie tego wielkiego widowiska na mniejszą scenę teatralną i zespół wyszło w tym przypadku wzorowo. Scenografia i rysunek choreograficzny wypełniają scenę jak w wielkich baletach klasycznych”

„Taniec”, Marianna Jasionowska, 30 listopada 2023 roku

„Największym walorem szczecińskiej premiery jest taniec. Ukłon wobec sztuki neoklasycznej, która nie opuszcza sceny ani na moment. Anna Hop przygotowała układ może nie za trudny, ale wymagający, szczególnie od głównych bohaterów, dużych umiejętności i klasy wykonawczej”.

„Kulturalny Cham”, Benjamin Paschalski, 30 października 2023 roku

„Spektakl został przyjęty przez widownię Opery na Zamku bardzo ciepło. Nic dziwnego – efekt wizualny i dźwiękowy był na wysokim poziomie. Międzynarodowy zespół baletowy Opery na Zamku odegrał główną rolę w spektaklu, słusznie zbierając owacje”.

„Dziennik Teatralny”, Małgorzata Klimczak, 9 listopada 2023 roku

„Byłem pod wrażeniem sprawności technicznej i entuzjazmu zespołu baletowego Opery na Zamku w Szczecinie”.

Orfeo.com.pl, Krzysztof Korwin-Piotrowski, 30 października 2023 roku

■ **Balet: tancerze na wcześniejszą emeryturę**

Poza działalnością artystyczną dyrektor Opery na Zamku Jacek Jekiel w imieniu Konferencji Teatrów Muzycznych i Operowych był inicjatorem wystosowania listu otwartego do polskich parlamentarzystów. W liście tym Konferencja Teatrów Muzycznych i Operowych, do której należą dyrektorzy tych instytucji, oraz dyrektorzy teatrów tańca, publicznych i niepublicznych szkół tańca, a także zespołów pieśni i tańca zwróciła się do posłów i senatorów z apelem o przywrócenie tancerzom praw emerytalnych, które mieli do końca 2008 roku. To wtedy tancerzom odebrano dotychczasowe prawo do przejścia na wcześniejszą emeryturę i z początkiem roku 2009 podniesiono wiek emerytalny tej grupy zawodowej: u mężczyzn z 45 do 65 lat, u kobiet z 40 do 60 lat.

Tancerze. Fot. z *Dziejów grzechu*, Piotr Gamdzyk ©Opera na Zamku

Fragmenty listu: „Wielu tancerzy w tamtym czasie te nowe przepisy zaakceptowały. Uregulowania prawne wprowadzono nagle, bezrefleksyjnie i bez stosownych konsultacji z zainteresowanym środowiskiem. Z dzisiejszych naszych rozmów z tancerzami jednoznacznie wynika, że gdyby mogli przewidzieć efekt tych zmian, to jeszcze na etapie szkoły artystycznej wybraliby alternatywną specjalizację. Nie każdy wie, że zawód tancerza jest prawdopodobnie jedynym w naszym kraju, o którym z góry wiadomo, że nie może być wykonywany do chwili otrzymania uprawnień emerytalnych.

Tancerze narażeni są na ciągłe kontuzje – naciągnięcia, naderwania, skręcenia itp., a mordercze treningi i częste występy podczas spektakli wręcz wyniszczają ich organizmy. Przez wiele lat są oni narażeni na znaczne przeciążenia układu ruchu, mięśni i stawów, a w szczególności kręgosłupa. Często już w wieku 40 lat mają kłopoty nie tylko z tańcem, ale i poruszaniem się w ogóle. W 2015 roku naukowcy z Katedry Biomechatroniki Politechniki Śląskiej – dr Joanna Gorwa, prof. Lechosław Dworak, prof. Robert Michnik i dr Jacek Jurkojć przeprowadzili badania 30 tancerzy zawodowych, które wykazały m.in., że są dodatkowo narażeni na osteoporozę. Publikacje na ten temat ukazały się także w prestiżowym czasopiśmie naukowym »Medical Science Monitor«. Niestety, walka tej grupy zawodowej z niesprawiedliwym nowym prawem zakończyła się fiaskiem i tancerze nadal pracują na scenie

dłużej niż powinni, ponad swoje możliwości. Dziś, piętnaście lat po wprowadzeniu przedmiotowej regulacji, możemy jednoznacznie stwierdzić, że zawód tancerza znalazł się w poważnym kryzysie. Widać to nie tylko w działalności zespołów profesjonalnych, ale i na etapie szkolnictwa. Już zaledwie kilka zespołów baletowych w polskich teatrach to zespoły trwałe, stabilne swoim składem osobowym i rozwijające się w kierunku zgodnym z linią artystyczną danej instytucji kulturalnej. Niedobór tancerzy z polskich szkół baletowych powszechnie rekompensowany jest angażowaniem tancerzy z zagranicy, bez których trudno sobie wyobrazić funkcjonowanie tych instytucji. Odnosimy wrażenie, że narastający z każdym rokiem problem traktowany jest jako marginalny. A przecież teatry operowe potrzebują profesjonalnych zespołów, gdyż opera to gatunek synkretyczny. Sceny baletowe są nieodłącznym elementem większości przedstawień muzycznych, stąd niezbędny udział tancerzy nie tylko w przedstawieniach baletowych, ale także w inscenizacjach operowych, operetkowych czy musicalach. Trudno wyobrazić sobie nawet działalność szeroko pojmowanych teatrów muzycznych bez angażowania zespołów baletowych. Co więcej, prowadzone przez nas statystyki pokazują, że przedstawienia baletowe zdobywają coraz większą publiczność, w tym dziecięcą, co jest w edukacji muzyczno-teatralnej młodych widzów trudne do przecenienia. [...] Tancerze zawodowi stanowią w naszym kraju niewielką grupę zawodową. Obniżenie im wieku emerytalnego nie wpłynie zatem znacząco na stan budżetu państwa. Natomiast utrzymywanie obecnego status quo może przynieść olbrzymie i trwałe straty dla kultury w Polsce. Dlatego gorąco apelujemy o przywrócenie porządku prawnego sprzed 2009 roku”.

Po tym apelu odbyły się spotkania z Sejmową oraz Senacką Komisją Kultury, które zaowocowały odpowiednią poprawką do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych i przygotowaną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, gotową do wdrożenia przez nowo powołany Sejm RP (stan na wrzesień 2024).

■ **viaTEATRI: kolejne pieniądze unijne na kulturę bez granic**

Jesienią 2023 roku Opera na Zamku w Szczecinie oraz niemieckie teatry Uckermärkische Bühnen Schwedt i Vorpommersche Landesbühne Anklam otrzymały w ramach unijnego programu Interreg blisko 5 mln euro na wspólne działania transgraniczne. Decyzja o dalszym wspieraniu polsko-niemieckiej sieci teatrów

viaTEATRI w nadchodzących latach i jej rozbudowie z nowym partnerem Vorpommersche Landesbühne w Anklam jest ważnym krokiem w kierunku zwiększenia integracyjnej i transgranicznej oferty artystycznej i kulturalnej w regionie przygranicznym. W planowane projekty w przyszłości zostaną włączone również niemieckie i polskie grupy artystów-amatorów, aby tworzyć wspólne wydarzenia artystyczne, a także pokonywać bariery.

Głównym celem sieci viaTEATRI jest podniesienie poziomu artystycznego i polepszenie wyposażenia technicznego trzech teatrów uczestniczących w sieci, by pozyskać więcej widzów. Oferta sieci obejmuje wspólne produkcje teatralne i występy gościnne oraz inscenizacje teatralne na tematy transgraniczne. Dzięki viaTEATRI budujemy naszą wspólną scenę w tej części Europy.

Jacek Jekiel: „Dzięki środkom unijnym, o które nasze teatry wystąpiły razem, Polacy są stałymi gośćmi na niemieckich scenach, a goście z Niemiec – w Operze na Zamku. Powtórzę – stałymi. Tę możliwość dały nam niemałe pieniądze, które wydaliśmy – jestem o tym przekonany – najbardziej sensownie, jak można. Bo nie ma co się oszukiwać, dobra kultura i współpraca potrzebuje finansów. Dostaliśmy środki na sprzęt, na wspólne spektakle, wymianę przedstawień, Polsko-Niemieckie Dni Teatru, programy, ulotki i wyświetlacze w językach sąsiadów... Na wszystko, co pomaga polskiemu widzowi obejrzeć komfortowo spektakl w Niemczech i odwrotnie. Uważam bowiem, że melomani po obu stronach granicy mają prawo do luksusu i wyboru. Kultura na szczęście nie ma państwa”.

Pod koniec roku 2023 szczecińska Rada Miasta na wniosek Jacka Jekiela i rodziny jubilata podjęła uchwałę o ustanowieniu w Szczecinie roku 2024 – w 100-lecie urodzin – Rokiem Jacka Nieżychowskiego, pomysłodawcy, założyciela i pierwszego dyrektora Operetki Szczecińskiej, na której fundamentach powstała Opera na Zamku. Spuścizna wielkiego człowieka, który wyrzucany drzwiami, wracał oknem, towarzyszy nam na każdym kroku. Zapraszamy, drzwi już otwarte na zawsze!

Z DZIEJÓW SZCZECINA

Grzegorz Ciechanowski*

Morski Szczecin na mapie NATO

■ **Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego – MNCNE** Szczecin zajmuje ważne miejsce na wojskowej mapie Polski, choćby poprzez fakt stacjonowania tu licznych jednostek Wojska Polskiego. Ale to również znaczący punkt na mapie NATO, tu bowiem od 2004 roku w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego funkcjonuje, zlokalizowane w Koszarach Bałtyckich, Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego – MNCNE¹. Geneza formacji sięga 1999 roku, kiedy utworzono ten związek taktyczny w klasycznym niejako modelu. Duńsko-niemiecko-polskiemu dowództwu w Szczecinie podlegały początkowo trzy dywizje: Danske Division (Dywizja Duńska) z Fredericii; 14. Panzergrenadierdivision „Hanse” (14. Dywizja Grenadierów Pancernych) z Neubrandenburga oraz polska 12. Szczecińska Dywizja Zmechanizowana. Nastąpił okres intensywnej współpracy jednostek wojskowych trzech państw, a w 2004 roku szczecińska formacja weszła do grona dowództw natowskich korpusów. Początkowo personel MNCNE reprezentowali przedstawiciele sił zbrojnych trzech nacji, w 2004 roku byli to wojskowi z sześciu krajów, w 2023 roku liczba ta wzrosła do reprezentantów 22 państw. Ten skomplikowany proces został opisany szczegółowo w „Kronice Szczecina 2019. Miasto zintegrowane”².

Sytuacja zmieniła się w 2014 roku, kiedy Rosja zagarnęła Krym i zaczęła wspierać separatystów walczących na wschodzie Ukrainy. Po szczycie NATO w Warszawie w 2016 roku dowództwo korpusu stało się pierwszą i jak dotąd jedyną tego typu formacją w Sojuszu, odpowiedzialną za bezpieczeństwo na ściśle określonym obszarze, tj. terytorium Estonii, Łotwy, Litwy, Polski po Słowację i Węgry. W pierwszych czterech wymienionych państwach utworzono wielonarodowe batalionowe zgrupowania stanowiące wzmocnioną Wysuniętą Obecność – eFP³. Po dramatycznych wydarzeniach 2022 roku zaplanowano

* Dr hab. Grzegorz Ciechanowski, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ MNCNE (ang.) – The Headquarters Multinational Corps Northeast.

² G. Ciechanowski, *Dwie dekady istnienia Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego w Szczecinie* [w:] *Kronika Szczecina 2019. Miasto zintegrowane*, red. T. Czapiewski, Szczecin 2020, s. 55–73.

³ eFP (ang.) – enhanced Forward Presence. W Rumunii i Bułgarii w 2016 roku powołano dostosowaną Wysuniętą Obecność – tFP (tailored Forward Presence), poprzez wsparcie wojskowe stacjonującej w Rumunii Wielonarodowej Dywizji Południowo-Wschodniej i podległej jej Wielonarodowej Brygady Południowo-Wschodniej.

ich znaczne wzmocnienie oraz przystąpiono do formowania podobnych oddziałów w Słowacji i na Węgrzech. W nowej sytuacji geopolitycznej ważna jest treść wystąpienia gen. broni Jürgena-Joachima von Sandrarta, dowódcy Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego. W styczniu 2023 roku stwierdził on, że podległa mu formacja jest kluczowym elementem natowskiej strategii odstraszania, jeśli chodzi o siły lądowe w regionie Morza Bałtyckiego, i pełni funkcję Regionalnego Dowództwa Komponentu Lądowego dla Estonii, Litwy, Łotwy i Polski⁴. Ta wypowiedź pośrednio odnosi się do charakterystycznego położenia geograficznego Szczecina i nasuwa pytanie o poziom bezpieczeństwa na Morzu Bałtyckim.

■ Polska w drodze do NATO. Analiza z marynistycznym akcentem

Okręty stanowią nie tylko środek walki, ale pozostają też spektakularnym narzędziem demonstrowania linii politycznej i potencjału militarnego danego państwa, ukazania jego aktywności za granicą. Wolę budowania kontaktów międzynarodowych i rolę, jaką odgrywają w tym procesie jednostki pod białoczerwoną banderą, widać dobrze, kiedy przeanalizujemy listę najważniejszych wizyt okrętów Marynarki Wojennej RP (MW RP) w pierwszych latach po odzyskaniu suwerenności przez nasz kraj.

W maju 1989 roku, niecały miesiąc przed historycznymi wyborami parlamentarnymi, na zaproszenie brytyjskiej Royal Navy z wizytą kurtuazyjną do Londynu udał się niszczyciel rakietowy ORP Warszawa II, a była to pierwsza od 12 lat oficjalna wizyta polskiego okrętu w Wielkiej Brytanii. W odpowiedzi kilka tygodni później do Gdyni zawitał brytyjski niszczyciel rakietowy HMS Bristol. Na jego pokładzie znajdowało się około 500 marynarzy, w tym słuchacze Królewskiej Szkoły Marynarki Wojennej. Na zaproszenie premiera Tadeusza Mazowieckiego z wizytą kurtuazyjną w Gdyni w dniach 27–29 czerwca 1990 roku przebywały okręty floty atlantyckiej Stanów Zjednoczonych – krążownik rakietowy Harry E. Yarnell i fregata rakietowa Kauffman i była to pierwsza po II wojnie światowej wizyta okrętów amerykańskich w Polsce⁵. Cztery lata później do Gdyni zaczęły przyplывать zespoły okrętów NATO (17 okrętów w 1994, 25 w 1995 i 50 w 1997 roku)⁶. W 1992 roku doszło

⁴ Rok 2022 w ocenie Dowódcy Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego NATO, 24.01.2023, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/rok-2022-w-ocenie-dowodcy-wielonarodowego-korpusu-polnocno-wschodniego-nato> (dostęp 20.04.2024).

⁵ W. Pater, *Ważniejsze daty z dziejów Marynarki wojennej (1986–1990)*, „Biuletyn Historyczny” 1992, nr 12, s. 143–144, 152–153.

⁶ J. Ciślak, J. Krzewiński, *Baltops '99 w Gdyni*, „Morza, Statki i Okręty” 1999, nr 4, s. 6.

do pierwszej w historii MW RP wizyty polskich okrętów w niemieckiej bazie morskiej w Kilonii⁷. Z kolei w Danii w 1998 roku królowa tego kraju Małgorzata II była gościem na pokładzie ORP Lublin, jedyne go okrętu, który odwiedziła w trakcie ćwiczenia Cooperative Jaguar '98⁸.

Te wzajemne wizyty nie były przypadkowe, a Polska m.in. na tym polu dawała jasno do zrozumienia, że zamierza budować bezpieczeństwo narodowe oparte na współpracy z Zachodem. Nasze państwo jako pierwsze spośród krajów Europy Środkowo-Wschodniej, regionu zdominowanego do niedawna przez ZSRR, przystąpiło do programu Partnerstwo dla Pokoju (PfP)⁹. Dodać należy, że projekt ten był odpowiedzią na dążenia krajów, które od 1990 roku, po rozpadzie bloku komunistycznego, wyrażały gotowość wstąpienia do NATO. Problem polegał na tym, że w tamtym czasie członkowie Sojuszu nie byli zainteresowani tymi dążeniami. Program Partnerstwo dla Pokoju przynosił zatem rozwiązanie alternatywne, miał ułatwić zbliżenie i współpracę, a zasadnicze decyzje w sprawie jego uruchomienia zapadły na szczycie NATO w Brukseli w styczniu 1994 roku.

Był to sposób na rozszerzenie możliwości współpracy militarnej państw członkowskich w ramach NATO z siłami zbrojnymi krajów właśnie wkraczających na drogę suwerenności i budowania własnej polityki bezpieczeństwa. Dlatego też Sojusz w ramach PfP mógł być aktywny w tym regionie, który niedawno odzyskał, choć zdaniem wielu zachodnich polityków był politycznie niestabilny.

Po długim procesie zabiegów politycznych i dyplomatycznych udało się przekonać członków NATO, przede wszystkim zaś administrację Stanów Zjednoczonych, do decyzji o rozszerzeniu paktu na wschód. Siły zbrojne państw regionu już wcześniej uczestniczyły w działaniach Sojuszu, znacznie wspierając zabiegi polityków Warszawy i innych stolic czynione w tym zakresie – już w 1993 roku w ćwiczeniach prowadzonych pod dowództwem natowskich generałów uczestniczyło Wojsko Polskie, a na Morzu Bałtyckim w manewrach pod kryptonimem BALTOPS wzięły udział okręty z białą-czerwoną banderą. Strategiczny przełom nastąpił w 1999 roku, kiedy trzy pierwsze państwa tej części Europy – Czechy, Polska i Węgry stały się członkami

⁷ M. Ambroziak et al., *Charakterystyka dynamiki rozwoju artyleryjsko-rakietowych sił okrętowych (G2) w latach 1945–2010* [w:] *Ewolucyjny rozwój sił okrętowych Marynarki Wojennej w latach 1945–2010*, red. H. Solkiewicz, Gdynia–Warszawa 2018, s. 204.

⁸ G. Ciechanowski, *Polskie Kontyngenty Wojskowe w operacjach pokojowych 1990–1999*, Toruń 2010, s. 80.

⁹ PfP (ang.) – Partnership for Peace.

NATO. Oznaczało to przyłączenie sił zbrojnych tych państw do struktur organizacji, co niosło za sobą m.in. aktywne uczestnictwo w polityczno-militarnych przedsięwzięciach Sojuszu. Polska, położona nad Bałtykiem, miała tu odegrać znaczną rolę.

■ Morski Szczecin – od wizyty niemieckich gości aż do wielkiej fety BALTOPS 2017

Szczecin oprócz Gdyni, gdzie mieści się siedziba Inspektoratu Marynarki Wojennej RP, miał również zaznaczyć swą morską obecność na wojskowej mapie tej części kontynentu. Tuż po upadku żelaznej kurtyny, od 9 do 13 września 1992 roku przy Wałach Chrobrego cumował stawiacz min Królewskiej Marynarki Wojennej Szwecji, HSwMS Älvsborg. Tej kurtuazyjnej wizycie nadano duży rozgłos, był to pierwszy szwedzki okręt, jaki pojawił się tu od 1945 roku. Zgodnie z morską tradycją od Świnoujścia do szczecińskiego nabrzeża towarzyszył mu ORP Gardno z 12. Dywizjonu Trałowców. Pierwszego dnia wizyty najważniejsi szwedzcy oficerowie udali się z wizytą do wojewody, wówczas jeszcze szczecińskiego, oraz prezydenta miasta. Po południu wojewoda i prezydent złożyli rewizytę na szwedzkim okręcie. Następnego dnia na jego pokładzie odbyła się konferencja prasowa, a dla marynarzy królewskiej floty zorganizowano autokarową wycieczkę po mieście. Załoga stawiacza min gościła również na pokładach zacumowanych obok polskich okrętów – transportowo-minowego ORP Kraków i wspomnianego ORP Gardno¹⁰.

Tabela 1. Okręty wizytujące Szczecin we wrześniu 1992 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
HSwMS Älvsborg	Szwecja	1971	2700 t	92,4 m
ORP Kraków	Polska	1990	1665 t	95,8 m
ORP Gardno	Polska	1984	191 t	38,5 m

Źródło: opracowanie własne.

Po wstąpieniu Polski do NATO dla stolicy Pomorza Zachodniego spektakularnym wydarzeniem współpracy sojusznicznych sił morskich na Bałtyku stała się wizyta pięciu okrętów Deutsche Marine w dniach 22–25 marca 2013 roku. Niemieckie jednostki przywitano zgodnie z morskim ceremoniałem,

¹⁰ Zar, HMS „Älvsborg” od wczoraj do niedzieli przy Wałach Chrobrego, „Głos Szczeciński” 11.09.1992, s. 1.

na redzie świnoujskiego portu gości przejął ORP Družno z 12. Wolińskiego Dywizjonu Trałowców i poprowadził za sobą zespół jednostek. Należy dodać, że zwyczajowo podczas kurtuazyjnych wizyt okrętów innych państw nie są one uzbrojone. Ważnym osiągnięciem tego okresu było poznawanie przez polskich marynarzy obyczajów morskich, procedur, poziomu wyszkolenia, standardów działania oraz wyposażenia załóg i okrętów sąsiednich flot¹¹.

Zespół dotarł do Szczecina, niemieckie ścigacze rakietowe klasy Geparde: S 75 Zobel, S 76 Frettchen, S 78 Ozelot i S 79 Wiesel oraz tender typu 404 Elbe zacumowały pod Wałami Chrobrego. Wszystkie okręty należały do 7. Dywizjonu Ścigaczy (Schnellbootgeschwader) z bazy Warnemünde koło Rostocku¹². Niemieckiemu zespołowi nadal towarzyszył ORP Družno. Gospodarzem wydarzenia był dowódca 8. Flotyli Obrony Wybrzeża (8. FOW) w Świnoujściu, kadm. Krzysztof Teryfter. W sobotę i niedzielę (23–24 marca) okręty Elbe, Ozelot i Družno zostały udostępnione do zwiedzania, a prezydent Piotr Krzystek przyjął delegację gości, którzy później odwiedzili koszary 12. Szczecińskiej Dywizji Zmechanizowanej, a w Świnoujściu spotkali się z marynarzami 8. FOW¹³.

Tabela 2. Okręty wizytujące Szczecin w 2013 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
404 Elbe	Niemcy	1993	3586 t	100,6 m
S 75 Zobel	Niemcy	1982	391 t	57,6 m
S 76 Frettchen	Niemcy	1982	391 t	57,6 m
S 78 Ozelot	Niemcy	1984	391 t	57,6 m
S 79 Wiesel	Niemcy	1984	391 t	57,6 m
ORP Družno	Polska	1990	216 t	38,5 m

Źródło: opracowanie własne.

Spektakularnym przykładem włączenia Szczecina jako miejsca demonstrowania sojuszniczej współpracy marynarek wojennych państw NATO stała

¹¹ M. Ambroziak et al., *Charakterystyka dynamiki rozwoju...*, s. 204.

¹² *Niemieckie okręty w Szczecinie*, 22.03.2013, <https://defence24.pl/sily-zbrojne/niemieckie-okrety-w-szczecinie> (dostęp 21.04.2024).

¹³ *Niemieckie okręty przyplłynęły do miasta*, 22.03.2023, <https://wiadomosci.onet.pl/szczecin/niemieckie-okrety-przyplynely-do-miasta/2zksq2r> (dostęp 21.04.2024).

się, jak wspomniano, wizyta okrętów w trakcie ćwiczenia BALTOPS 17. Tego typu manewry prowadzone na wielką skalę przez NATO mają zawsze duże znaczenie również jako forma zaimplementowania marynarskiej sprawności, aktywności i determinacji Sojuszu, a ich wymowa znacznie wzrosła po 2014 roku, kiedy to Rosja zajęła Krym i dążyła do oderwania wschodnich terytoriów Ukrainy. Manewry BALTOPS 17 zostały przeprowadzone z rozmachem w trzy lata po tych wydarzeniach. Było to ćwiczenie międzynarodowe, oparte w głównej mierze na wspólnych działaniach morskich, ze szczególnym uwzględnieniem poszukiwania i zwalczania okrętów podwodnych, prowadzenia wojny minowej, obrony powietrznej oraz operacji desantu morskiego. Organizatorem ćwiczenia było Dowództwo Morskich Sił Uderzeniowych i Wsparcia NATO – STRIKFORNATO¹⁴, przeznaczone do dowodzenia operacjami sił najwyższej gotowości, w tym głównie morskimi zgrupowaniami uderzeniowo-ekspedycyjnymi lub siłami desantu morskiego NATO¹⁵.

Ważną rolę w tego typu przedsięwzięciach odgrywają wizyty w portach państw alianckich i tak, zgodnie ze scenariuszem ćwiczenia, 31 maja 2017 roku do Świnoujścia oraz Szczecina zaczęły zawijać pierwsze spośród 43 okrętów z 14 państw zaangażowanych w to wielkie przedsięwzięcie. Tego dnia przy szczecińskich nabrzeżach zacumowały jednostki 8. Flotylli Obrony Wybrzeża: cztery trałowce: okręty RP (OORP) Dąbie, Mielno, Mamry, Wdzydze oraz dwa okręty transportowo-minowe: OORP Gniezno i Kraków¹⁶. Z kolei do portu w Świnoujściu zawinął ogromny amerykański okręt desantowy USS Arlington. Przez trzy dni trwała portowa faza ćwiczenia, kiedy do miejsc przeznaczenia przybijały kolejne jednostki, wśród nich brytyjski niszczyciel rakietowy HMS Dragon. Przy Wałach Chrobrego stanęły m.in. belgijski okręt dowodzenia oraz wsparcia logistycznego BNS Godetia i niderlandzki okręt wsparcia HNLMS Mercuur.

W pierwszych dniach organizowano odprawy oraz spotkania załóg w ramach tak zwanej Pre-Sail Conference. Ustalano wówczas szczegóły ćwiczeń,

¹⁴ STRIKFORNATO (ang.) – Naval Striking and Support Forces NATO.

¹⁵ Zadaniem STRIKFORNATO jest udział we wszystkich operacjach NATO zarówno w ramach artykułu V (obrona kolektywna) jak i poza artykułem V (reagowanie w sytuacjach kryzysowych, operacje wsparcia pokoju, itp.). Dowództwo to osiągnęło gotowość operacyjną w sierpniu 2006 roku, a w jego skład wchodzi personel ze Stanów Zjednoczonych (jako wiodąca nacja), Francji, Grecji, Holandii, Hiszpanii, Niemiec, Polski (od 3 lipca 2007 roku) oraz Portugalii, Turcji, Wielkiej Brytanii i Włoch, zob.: *Dowódca STRIKFORNATO i 6. Floty USA z wizytą w Gdyni*, 18.06.2021, <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34605?t=Dowodca-STRIKFORNATO-i-6-Floty-USA-z-wizyta-w-Gdyni> (dostęp 22.04.2024).

¹⁶ *Okręty obrały kurs na Szczecin*, 31.05.2017, <https://www.zstw.szczecin.pl/pl/aktualnosci/okrety-obrały-kurs-na-szczecin> (dostęp 18.04.2024).

a dowódcy okrętów otrzymali rozkazy dotyczące przyszłych zadań. Co ważne z punktu widzenia prowadzonej tu analizy, podczas pobytu okrętów w Szczecinie niektóre z nich udostępniły swoje pokłady dla zwiedzających już od czwartku 1 czerwca do soboty 3 czerwca. Przez kilka godzin można było przebywać na pokładach okrętów Marynarki Wojennej RP oraz wybranych jednostek państw sojuszniczych zacumowanych przy Wałach Chrobrego, natomiast w sobotę dodatkowo zostały udostępnione wybrane okręty w szczecińskim porcie handlowym, trapy dla zwiedzających opuściło 11 jednostek pod banderami europejskich państw członkowskich NATO: Belgii, Danii, Estonii, Finlandii, Holandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Norwegii, Wielkiej Brytanii, a także ze Szwecji i z Finlandii, nienależących wówczas do Sojuszu. Nie trzeba dodawać, że przebywanie na okrętach cieszyło się dużym zainteresowaniem pomimo ograniczonego czasu wyznaczonego przez organizatorów ćwiczeń. Niedostępna dla publiczności była m.in. niewidzialna dla radarów szwedzka korweta HSwMS Nyköping, która zacumowała przy jednym z nabrzeży portowych¹⁷.

Szczecin stał się zatem gospodarzem niecodziennej wizyty jednostek pływających, które uczestniczyły w ćwiczeniu NATO. Gościom zapewniono możliwość zwiedzania miasta z przewodnikami, a Centrum Żeglarskie zadbało o codzienne dostawy świeżego pieczywa dla załóg. O wygodę marynarzy goszczących nad Odrą troszczyli się oficerowie łącznikowi oraz wolontariusze (rekrutujący się nie tylko z naszego miasta), którzy przeszli selekcję przeprowadzoną przez Centrum Żeglarskie. Wielu z nich w sierpniu 2017 roku pracowało w podobnym charakterze podczas finału regat The Tall Ships Races¹⁸. O tym wyjątkowym wydarzeniu szeroko informowały lokalne media, informacje ukazały się w krajowych oraz lokalnych stacjach radiowych i telewizyjnych, prasie, mediach społecznościowych i w wyspecjalizowanych pismach, a także blogach zajmujących się tematyką militarną.

W niedzielę 4 czerwca okręty biorące udział w ćwiczeniu opuściły oba polskie porty, rozpoczynając realizację zadań na morzu, konkretnie na poligonach morskich MW RP oraz morskim i lądowym obszarze Centralnego

¹⁷ A. Dubowicz, *K34 „Nyköping” – widzialny „niewidzialny”*, <https://www.naszbaltyk.com/wszystkie-kategorie/baltyckie-fotografie/482-k34-nykoeping-widzialny-niewidzialny.html>, 05 czerwiec 2013 (dostęp 10.04.2024).

¹⁸ M. Gigiel, *BALTOPS 2017 Szczecin: Aż 41 okrętów wojennych z 13 państw przypłylnie w czerwcu do Szczecina*, <https://wszczecin.pl/baltops-2017-szczecin-az-41-okretow-wojennych-z-13-panstw-przyplynie-w-czerwcu-do-szczecina/28064,18.05.2017> (dostęp 11.04.2024).

Poligonu Sił Powietrznych w Ustce. Warto dodać, że Polska występowała w tej fazie ćwiczenia w roli państwa gospodarza, a okręty z białą-czerwoną banderą uczestniczyły w ćwiczeniu BALTOPS 17 już po raz dwudziesty piąty. Manewry trwały do 18 czerwca i zakończyły się w niemieckiej Kilonii¹⁹.

Wizyta uczestników BALTOPS 17 stała się dla Szczecina wyjątkowym wydarzeniem, po raz pierwszy pojawiły się tu okręty uczestniczące we wspólnych działaniach operacyjnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, a miasto na stałe dołączyło do elitarnej grupy portów wizytowanych przez okręty NATO. Na rezultaty tej decyzji nie trzeba było długo czekać.

Tabela 3. Wybrane okręty wizytujące Świnoujście i Szczecin w 2017 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
ORP Dąbie	Polska	1986	216 t	38,0 m
ORP Mielno	Polska	1987	216 t	38,0 m
ORP Mamry	Polska	1992	216 t	38,0 m
ORP Wdzydze	Polska	1994	216 t	38,0 m
ORP Gniezno	Polska	1990	1665 t	95,8 m
ORP Kraków	Polska	1990	1665 t	95,8 m
USS Arlington	USA	2013	22 600 t	208,0 m
HMS Dragon	W. Brytania	2012	8500 t	152,4 m
BNS Godetia	Belgia	1966	2500 t	91,0 m
HNLMS Mercuur	Niderlandy	1986	1400 t	64,4 m
HSwMS Nyköping	Szwecja	1996	650 t	72,0 m

Źródło: opracowanie własne.

¹⁹ R. Duchowski, *BALTOPS 17. Pierwsze okręty w porcie*, <https://wiadomosci.szczecin.eu/arttykul/nad-woda/baltops-17-pierwsze-okrety-w-porcie>, 31.05.2017 (dostęp 16.04.2024).

Osoby zwiedzające ORP Gniezno w czasie ćwiczenia BALTOPS 17.
Fot.: Cezary Aszkiełowicz / Agencja Wyborcza

■ Okręty Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO w Szczecinie

W następnym roku 30 listopada do Szczecina przybyły po raz drugi okręty Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1 – SNMCM1²⁰, bo należy wiedzieć, że wśród jednostek uczestniczących w ćwiczeniu BALTOPS 17 nie zabrakło również jednostek należących do tego zespołu, choć zapewne niewyróżniających się masie innych okrętów. Warto zatem choćby w kilku zdaniach przedstawić genezę tej szczególnej formacji. Chronologicznie pierwszy Stały Zespół Sił Morskich na Atlantyku – STANAVFORLANT²¹ utworzono jeszcze w czasie zimnej wojny, w 1968 roku. Jest to zatem najstarszy z czterech natowskich zespołów okrętowych, stale operujących na morskich akwenach Europy. Kolejna formacja – zespół przeciwminowy STANAVFORCHAN²² powstała w 1973 roku, a w późniejszych latach sformowano podobne stałe zespoły dużych jednostek morskich – fregat i niszczycieli. Po terrorystycznych atakach na WTC i Pentagon zmieniono priorytety polityki bezpieczeństwa

²⁰ W literaturze przedmiotu pojawiają się także inne tłumaczenia formacji Standing NATO Mine Countermeasures Group 1 – SNMCMG-1: Stała Grupa Obrony Przeciwminowej NATO nr 1 lub Stała Grupa Obrony Przeciwminowej NATO nr 1. Autor stosuje nazwę podawaną oficjalnie przez MON, choć logicznie nawiązująca do polskiego nazewnictwa wojskowego nazwa powinna brzmieć: 1. Grupa Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO.

²¹ STANAVFORLANT (ang.) – Standing Naval Force Atlantic.

²² STANAVFORCHAN (ang.) – Allied Command Channel.

NATO, w wyniku czego w 2002 roku utworzono Siły Odpowiedzi NATO – NRF²³, a cztery lata później zadania i nazwy opisywanych zespołów zmieniono na Standing NATO Maritime Group – SNMG1 i SNMG2 (Stały Zespół Okrętów NATO Grupa 1 i 2) oraz Standing NATO Mine Counter Measures Group – SNMCM1 i SNMCM2 (Stały Zespół Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1 i 2). Grupa taka składa się zwykle z pięciu lub sześciu fregat w przypadku SNMG oraz niszczycieli min lub trałowców, w przypadku SNMCM²⁴. W obu typach zespołów występuje też jednostka pełniąca zwykle funkcję okrętu flagowego, gdzie lokuje się dowódca wraz ze sztabem. Obecnie w Sojuszu Północnoatlantyckim funkcjonują w ciągłej, rotacyjnej służbie cztery wymienione wielonarodowe zespoły okrętów. Oznaczone numerem 1 operują na obszarze północnego Atlantyku oraz Morza Północnego, Morza Norweskiego i Bałtyku, a te z numerem 2 działają na Morzu Śródziemnym i Morzu Czarnym.

Stały Zespół Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1, obok godło zespołu, Bałtyk, 2020 rok. Źródło: 8. Flotylla Obrony Wybrzeża

²³ NRF (ang.) – NATO Response Force.

²⁴ Warto dodać, że niszczyciele min mają na wyposażeniu zdalnie sterowane podwodne drony do neutralizacji min lub wykonujący tę samą pracę zespół przeszkolonych pływacków.

Zespoły SNMCM, określane mianem Tarczy Przeciwminowej dla Europy, tworzą zatem system obrony przeciwminowej na akwenach morskich. Dość należy, że polskie niszczyciele min, okręty z 13. Dywizjonu Trałowców cyklicznie wchodziły w skład SNMCMG-1, natomiast Okręt Dowodzenia Siłami Obrony Przeciwminowej ORP Kontradmirał X. Czernicki z 2. Dywizjonu Okrętów Transportowo-Minowych (oba wymienione dywizjony wchodziły w skład 8. Flotyli Obrony Wybrzeża z dowództwem w Świnoujściu) kilkakrotnie już był jednostką flagową SNMCMG-1, a w 2017 roku pełnił funkcję okrętu flagowego Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 2, w 2023 roku w takiej samej roli wystąpił w zespole Grupy 1²⁵.

Zarówno natowskie zespoły przeciwminowe SNMCM, jak i zespoły okrętów SNMG są autonomiczne, przenoszą silne i zróżnicowane uzbrojenie, mogą uczestniczyć w operacjach embargo, kontroli żeglugi, wyszukiwania min i rozminowania, eskortowania statków z dostawami humanitarnymi, są też w stanie ewakuować zagrożoną ludność. Mogą również pełnić funkcję baz dla jednostek sił specjalnych czy piechoty morskiej operującej na lądzie. Nie potrzebują osobnej bazy logistycznej, większość czasu bowiem spędzają na morzu, m.in. uczestnicząc w ćwiczeniach z udziałem okrętów państw członkowskich i partnerskich NATO, ale wizytują też wybrane porty. Służba jednej rotacji trwa zazwyczaj sześć miesięcy²⁶.

Wracając do głównego tematu – 30 listopada 2018 roku do Szczecina weszły okręty Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1: flagowy okręt zespołu – belgijski BNS Godetia oraz niszczyciele min: litewski LKL Kursis (były niemiecki trałowiec Marburg), łotewski LVS Rūsiņš (były niderlandzki HNLMS Alkmaar), niderlandzki HNLMS Makkum oraz niemiecki FGS Homburg. Okrętom zespołu towarzyszył ORP Jamno ze świnoujskiego 12. Dywizjonu Trałowców. Jednostki natowskiej grupy SNMCMG-1 zacumowały przy Nabrzeżu Pasażerskim, wzdłuż ulicy Jana z Kolna i przez dwa weekendowe dni, 1 i 2 grudnia, udostępniły na kilka godzin swoje pokłady dla zwiedzających. Wizyta w Szczecinie była okazją dla załóg na uzupełnienie

²⁵ G. Ciechanowski, *Dwie dekady morskiej służby Iksa*, „Colloquium” 2022, nr 1, s. 41.

²⁶ *Ibidem*, s. 42.

zapasów okrętowych i dawała czas na przygotowanie się do realizacji kolejnych zadań na morzu. Marynarze zwiedzili też miasto, a o wizycie tradycyjnie informowały media i portale społecznościowe²⁷.

Tabela 4. Okręty SNMCMG-1 i ORP Jamno wizytujące Szczecin w dniach 30 listopada – 4 grudnia 2018 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
BNS Godetia	Belgia	1966	2500 t	91,0 m
LKL Kursis	Litwa	2001	395 t	47,1 m
LvNS Rūsiņš	Łotwa	2011	588 t	51,5 m
HNLMS Makkum	Niderlandy	1985	543 t	52,0 m
FGS Homburg	Niemcy	1995	650 t	54,4 m
ORP Jamno	Polska	1986	216 t	38,0 m

Źródło: opracowanie własne. W przypadku litewskiego i łotewskiego okrętu podano daty wejścia do służby pod banderą tych państw.

Kolejna zagraniczna wizyta morskich sojuszników nastąpiła w dniach 5–7 kwietnia 2019 roku, kiedy do Szczecina przybyły dwa niewielkie duńskie okręty patrolowe MHV 903 Hjortoe oraz MHV 905 Askoe (oba długości 27,2 m). Jednostki zacumowały w pobliżu Wałów Chrobrego, a pokład MHV 905 Askoe na kilka godzin został otwarty dla zwiedzających²⁸. W tym samym roku ponownie do miasta zawitały sojusznicze okręty, do tego towarzyszył im przelot samolotów i śmigłowców oraz wojskowy piknik. Wszystkie te atrakcje towarzyszyły obchodom 20-lecia Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego – MNCNE zorganizowanym 21 września na Wałach Chrobrego. Oficjalne uroczystości związane z tym jubileuszem odbyły się w sobotnie popołudnie. Na zakończenie u stóp Wałów Chrobrego przeszła defilada, w której wzięły udział orkiestry i jednostki wojskowe ramowych państw Korpusu: Polski, Danii i Niemiec, a także żołnierze z dowództwa szczecińskiej formacji oraz tłumy mieszkańców.

²⁷ *Okręty NATO w Szczecinie*, 28.11.2018, <https://www.gospodarkamorska.pl/mw-sluzby-morskie-okrety-nato-w-szczecinie-35979> (dostęp 20.04.2024).

²⁸ *Okręty duńskiej marynarki wojennej przypłynęły do Szczecina*, 6.04.2019, <https://gs24.pl/okrety-dunskiej-marynarki-wojennej-przyplynyly-do-szczecina-zdjecia/ar/c1-14027393> (dostęp 24.04.2024).

Obchody 20-lecia Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego – MNCNE. W tle ORP Poznań i niszczyciele min zespołu SNMCMG-1, Szczecin, 21 września 2019 roku.
Źródło: HQ MNCNE

Uroczystości te uświetniła, jak wspomniano, obecność Stałego Zespołu Przeciwminowego SNMCMG-1 w składzie: okręt flagowy – duński HDMS Thetis oraz niszczyciele min: belgijskie BNS Bellis i Narcis, holenderski HNLMS Urk, łotewski LvNS Talivaldis (ex niderlandzki HNLMS Dordrecht), niemiecki FGS Wielheim, norweski HNoMS Rauma oraz dwa duńskie okręty-drony przeznaczone do zwalczania min. Zespołem dowodził oficer Królewskiej Duńskiej Marynarki Wojennej komandor porucznik Peter Krogh. Okręty, w tym ORP Poznań z Dywizjonu Okrętów Transportowo-Minowych, przez całą sobotę oraz niedzielę 21 i 22 września, a nie jak zazwyczaj przez kilka godzin, były otwarte dla zwiedzających, ale największa z przybyłych do Szczecina jednostek, duńska fregata HDMS Thetis, na co dzień patrolująca wody wokół Grenlandii, ze względu na swoje zanurzenie musiała zacumować przy nabrzeżu zamkniętym dla publiczności²⁹.

Po wyjściu ze Szczecina 27 września zespół SNMCMG-1 skierował się do Portu Wojennego w Świnoujściu, gdzie uzupełniono zapasy przed realizacją

²⁹ M. Górka, *Korpus NATO w Szczecinie świętował 20 urodziny*, 23.09.2019, <https://gs24.pl/tag/nato-szczecin> (dostęp 24.04.2024).

dalszych zadań na morzu³⁰. Zorganizowano tam spotkania robocze z przedstawicielami Marynarki Wojennej RP w celu pogłębienia współpracy i wymiany doświadczeń odnośnie do prowadzenia operacji przeciwminowych, a delegacja marynarzy została też przyjęta przez władze miasta Świnoujście.

Tabela 5. Okręty SNMCMG-1 wizytujące Szczecin we wrześniu 2019 roku i ORP Poznań

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
HDMS Thetis	Dania	1991	3500 t	112,3 m
BNS Bellis	Belgia	1986	560 t	51,5 m
BNS Narcis	Belgia	1991	605 t	51,5 m
HNLMS Urk	Niderlandy	1986	510 t	49,1 m
LvNS Tāivaldis	Łotwa	2008	588 t	51,5 m
FGS Wielheim	Niemcy	1998	650 t	54,4 m
HNoMS Rauma	Norwegia	1990	248 t	48,5 m
ORP Poznań	Polska	1991	1675 t	95,8 m

Źródło: opracowanie własne. W przypadku łotewskiego okrętu podano daty wejścia do służby pod banderą tego państwa.

Po raz kolejny okręty NATO odwiedziły Szczecin 11 grudnia 2020 roku. Wizyta była elementem rutynowych działań prowadzonych przez Stały Zespół Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1, a wizyta ta została poprzedzona operacją usuwania amunicji zatopionej na duńskich wodach terytorialnych. U stóp Wałów Chrobrego zacumowały cztery okręty wchodzące w skład SNMCMG-1: flagowy litewski LKL Jotvingis (były norweski N52 Vidar) z międzynarodowym personelem oraz trzy jednostki przeciwminowe: estoński ENS Admiral Cowan (były brytyjski HMS Sandown), niemiecki FGS Sulzbach-Rosenberg, łotewski LvNS Imanta (były niderlandzki Harlingen). Okręty cumowały w Szczecinie przez cztery dni, jednakże ze względów sanitarnych, a panowały wtedy pandemiczne obostrzenia, pokłady jednostek nie zostały otwarte dla zwiedzających³¹.

³⁰ MCM (ang.) – Mine Countermeasures.

³¹ C. Wołosz, *Okręty NATO z wizytą w Szczecinie*, 10.12.2020, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/okręty-na-to-z-wizyta-w-szczecinie/> (dostęp 20.04.2024).

Tabela 6. Okręty zespołu SNMCMG-1 wizytujące Szczecin w grudniu 2020 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
LKL Jotvingis	Litwa	2006	1750 t	64,8 m
ENS Admiral Cowan	Estonia	2006	450 t	52,6 m
FGS Sulzbach-Rosenberg	Niemcy	1996	650 t	54,4 m
LvNS Imanta	Łotwa	2005	605 t	51,5 m

Źródło: opracowanie własne. W przypadku litewskiego, łotewskiego i estońskiego okrętu podano daty wejścia do służby pod banderą tych państw.

Podobne ograniczenia dla publiczności, związane z pandemią koronawirusa, wprowadzono podczas kolejnej wizyty natowskiego zespołu przeciwminowego. Załogi okrętów przestrzegały bowiem surowych restrykcji i stosowały wszystkie środki zapobiegawcze, aby uchronić się przed COVID-19. Okręty tej rotacji zespołu SNMCMG-1 przybyły 21 maja 2021 roku do naszego miasta, a jego skład tworzyły: flagowy belgijski BNS Godetia oraz pięć niszczycieli min: belgijski BNS Crocus, brytyjski HMS Pembroke, estoński ENS Ugandi (ex brytyjski HMS Bridport), niderlandzki HNLMS Zierikzee oraz niemiecki FGS Sulzbach-Rosenberg. Zespołem dowodził oficer Królewskiej Marynarki Wojennej Commander Jan Wijchers wraz z międzynarodowym sztabem zaokrętowanym na okręcie flagowym³².

Wizyta w Szczecinie tradycyjnie już miała roboczy charakter, dała załogom czas na odpoczynek i uzupełnienie zapasów okrętowych. Warto dodać, że po opuszczeniu miasta 24 maja Stały Zespół Sił Obrony Przeciwminowej NATO zrealizował wspólnie z siłami Marynarki Wojennej RP różne zadania w ramach ćwiczenia, w którym uczestniczyły okręty oraz jednostki brzegowe wydzielone zarówno ze świnoujskiej 8. Flotylli Obrony Wybrzeża, jak i z gdyńskiej 3. Flotylli Okrętów oraz samoloty Sił Powietrznych RP³³.

³² *Okręty NATO w Szczecinie*, 20.05.2021, <https://www.wojsko-polskie.pl/articles/tym-zyjemy-v/2021-05-20t-okrety-nato-w-szczecinie/> (dostęp 29.03.2024).

³³ G. Ciechanowski, *Dwie dekady...*, s. 46; M. J., *Okręty NATO odwiedzają Szczecin. W piątek zacumują przy Wałach Chrobrego*, 21.06.2021, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/okrety-nato-odwiedza-szczecin-w-piatek-zacumuja-przy-walach-chrobrego/> (dostęp 10.03.2024); Ł. Zalesiński, *Solidarna Belona: międzynarodowe siły pod polskim dowództwem*, 30.05.2021, <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/34451?t=-Solidarna-Belona-miedzynarodowe-sily-pod-polskim-dowodztwem> (dostęp 10.03.2024).

Tabela 7. Okręty zespołu SNMCMG-1 wizytujące Szczecin w maju 2021 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
BNS Godetia	Belgia	1966	2500 t	91,3 m
BNS Crocus	Belgia	1987	605 t	51,5 m
HMS Pembroke	Wielka Brytania	1998	600 t	52,5 m
ENS Ugandi	Estonia	2006	400 t	52,6 m
HNLMS Zierikzee	Niderlandy	1987	543 t	51,5 m
FGS Sulzbach-Rosenberg	Niemcy	1996	650 t	54,4 m

Źródło: opracowanie własne. W przypadku estońskiego okrętu podano daty wejścia do służby pod banderą tego państwa.

Kolejna wizyta zespołu SNMCMG-1 w Szczecinie nastąpiła w dniach 12–15 listopada tego samego roku. Tym razem na czele natowskiego zespołu przeciwminowego stał oficer Marynarki Wojennej RP – kmdr por. Michał Dziugan, który wraz z międzynarodowym sztabem kierował działaniami tej natowskiej grupy przeciwminowej³⁴. Trzon sztabu stanowili oficerowie i podoficerowie wydzieleni z jednostek świnoujskiej 8. Flotyli Obrony Wybrzeża, wspierani przez oficerów z Bułgarii, Estonii i Norwegii. Polscy marynarze na pokładzie okrętu flagowego FGS Elbe, należącego do niemieckiej marynarki, tworzyli Polski Kontyngent Wojskowy (PKW) Morze Północne, którego głównym zadaniem było dowodzenie zespołem SNMCMG-1. W jego skład, oprócz FGS Elbe, weszły dwa niszczyciele min: niderlandzki HNLMS Vlaardingen i niemiecki FGS Bad Bevensen oraz dwa drony morskie typu Seahund.

Oczywiście nasze miasto nie jest jedynym, które odwiedzają okręty zespołu. Oprócz udziału w ćwiczeniach i operacjach grupa SNMCMG-1 w ramach rutynowych wizyt odwiedziła Londyn i Belfast w Wielkiej Brytanii, Amsterdam w Niderlandach, Cuxhaven w Niemczech, Malmö w Szwecji oraz Świnoujście. Okręty i tym razem z podobnych, sanitarnych powodów, nie udostępniły swoich pokładów do zwiedzania w odwiedzanych portach. Pobyt w Szczecinie dał odpoczynek załogom po intensywnym tygodniu wspólnych jesiennych manewrów Solidarna Belona prowadzonych razem z Marynarką

³⁴ Kmdr por. Michał Dziugan był czwartym w historii oficerem MW RP, któremu powierzono dowodzenie Stałym Zespołem Sił Obrony Przeciwminowej NATO.

Wojenną RP. Warto dodać, że w trakcie tego ćwiczenia przeprowadzono rozpoznawcze poszukiwania min na torze podejściowym do portu Świnoujście przy użyciu pojazdów podwodnych oraz nurków-minerów w trakcie intensywnego ruchu jednostek cywilnych. Dokonano też załadunku okrętów z nieprzygotowanego do tego brzegu, odpierano symulowane ataki z morza i powietrza, poszukiwano min w okolicach Kołobrzegu, a to tylko część epizodów składających się na scenariusz działań zespołu, których realizacją dowodził polski sztab³⁵.

Tabela 8. Okręty zespołu SNMCMG-1 wizytujące Szczecin w listopadzie 2021 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
FGS Elbe	Niemcy	1993	3586 t	100,6 m
HNLMS Vlaardingen	Niderlandy	1989	543 t	51,5 m
FGS Bad Bevensen	Niemcy	1993	650 t	54,4 m

Źródło: opracowanie własne.

Na pierwszym planie FGS Elbe, okręt flagowy zespołu SNMCMG-1, listopad 2021 roku, Szczecin, Wały Chrobrego. Źródło: Tomasz Grotnik / Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych

³⁵ *Solidarna Belona – drugi dzień operacji*, <https://com-dkm.wp.mil.pl/pl/articles6-aktualnosci/solidarna-belona-drugi-dzien-operacji/> (dostęp 12.03.2024); *Okręty NATO w Szczecinie. Tym razem bez zwiedzania*, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/okrety-nato-w-szczecinie-tym-razem-bez-zwiedzania/>, 12.11.2021 (dostęp 12.03.2024).

■ Morskie siły NATO i morski Szczecin po napaści Rosji na Ukrainę

Napaść Rosji na Ukrainę spowodowała skokowy wzrost aktywności NATO w regionie. W dniach 17–31 maja 2022 roku przeprowadzono, jednocześnie na Bałtyku, Adriatyku oraz Morzu Śródziemnym, ćwiczenie pod kryptonimem Neptun Shield 2022, z użyciem sił zbrojnych Albanii, Bułgarii, Chorwacji, Danii, Francji, Grecji, Holandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Polski, Portugalii, Rumunii, Słowenii, Stanów Zjednoczonych, Turcji oraz Wielkiej Brytanii. Była to demonstracja gotowości bojowej Sojuszu, a cel manewrów stanowiła integracja należących do członków NATO sił morskich z komponentami desantowym, lądowym i powietrznym. Wystarczy dodać, że marynarka wojenna Stanów Zjednoczonych (US Navy) do ćwiczeń zaangażowała m.in. potężną broń – lotniskowcową grupę uderzeniową CSG³⁶ z lotniskowcem USS Harry S. Truman oraz desantową grupę operacyjną ARG Kearsarge³⁷. Ta pierwsza operowała na Morzu Śródziemnym, ta druga na Bałtyku.

W skład grupy uderzeniowej oprócz lotniskowca weszły m.in.: krążownik rakietowy, cztery niszczyciele rakietowe i norweska fregata. Na pokładzie lotniskowca USS Harry S. Truman stacjonowało skrzydło powietrzne, w którego skład wchodziły m.in. cztery dywizjony myśliwców uderzeniowych F/A-18E/F Super Hornet, dywizjon samolotów walki elektronicznej oraz dywizjon samolotów kontroli powietrznej i dowodzenia.

Z kolei w skład sił operujących na Bałtyku oprócz flagowego okrętu desantowego USS Kearsarge weszły m.in. dwa okręty-doki desantowe z jednostką ekspedycyjną Korpusu Piechoty Morskiej Stanów Zjednoczonych – USMC³⁸. Jej komponent lotniczy tworzył wzmocniony dywizjon VMM-263 oraz dywizjon morskich śmigłowców wielozadaniowych. Wyposażenie pierwszego dywizjonu stanowiły zmiennowirnikowce MV-22B Osprey oraz samoloty szturmowe pionowego startu i lądowania AV-8B Harrier II, natomiast dywizjon HSC-28 posiadał śmigłowce MH-60S Sea Hawk. Od zakończenia zimnej wojny był to drugi przypadek przejęcia dowodzenia nad amerykańską grupą lotniskowcową przez dowództwo NATO. Poprzednio taka sytuacja miała miejsce podczas ćwiczeń Neptun Strike, które odbyły się pod koniec stycznia 2022 roku na Morzu Śródziemnym, kiedy amerykański wywiad miał już pewność co do agresywnych zamiarów Kremla wobec Ukrainy³⁹.

³⁶ CSG (ang.) – Carrier Strike Group.

³⁷ ARG (ang.) – Amphibious Ready Group.

³⁸ USMC (ang.) – United States Marine Corps.

³⁹ P. Henski, *NATO rozpoczęło ćwiczenia Neptun Shield 2022*, <https://zbiam.pl/nato-rozpoczelo-cwiczenia-neptun>

W trakcie trwania tegoż właśnie ćwiczenia, w dniach od 25 do 30 maja 2022 roku okręty kolejnej rotacji zespołu SNMCMG-1 zawitały do Szczecina. Wizyta odbywała się zatem w trzy miesiące po przeprowadzonej w pełnej skali agresji Rosji na Ukrainę, co zatem idzie, w zmienionej sytuacji polityczno-militarnej. Miało to wpływ na skład wizytującej grupy, jak i na przekaz medialny towarzyszący temu wydarzeniu. Okrętem flagowym był lotewski stawiacz min LvNS Virsaitis (ex norweski HNoMS Vale), w skład zespołu weszły jeszcze trzy niszczyciele min: norweski HNoMS Hinnøya, estoński EML Sakala (ex brytyjski HMS Inverness) i belgijski BNS Primula. W Szczecinie okręty uzupełniły zapasy, a kilka dni postoju dało czas załogom na odpoczynek. Do czterech wyżej wymienionych jednostek, chyba nieprzypadkowo, budując przekaz współpracy i siły, dołączył polski ORP Kontradmiral Xawery Czernicki z 2. Dywizjonu Okrętów Transportowo-Minowych⁴⁰. Polska jednostka zaprosiła zwiedzających i była to pierwsza od 2019 roku, po covidowej przerwie, okazja do wejścia na pokład okrętu.

Tabela 9. Okręty zespołu SNMCMG-1 oraz ORP Czernicki wizytujące Szczecin w maju 2022 roku

Okręt	Państwo	Służba od roku	Wyporność	Długość
LvNS Virsaitis	Łotwa	2003	1673 t	64,8 m
HNoMS Hinnøya	Norwegia	1995	375 t	55,0 m
EML Sakala	Estonia	2005	450 t	52,6 m
BNS Primula	Belgia	1992	605 t	51,5 m
ORP Kontradmiral X. Czernicki	Polska	2001	2382 t	73,8 m

Źródło: opracowanie własne. W przypadku estońskiego i lotewskiego okrętu podano daty wejścia do służby pod banderą tych państw.

Kolejna wizyta okrętów SNMCMG-1 w Szczecinie odbyła się tradycyjnie już pół roku później, od 5 do 8 maja 2023 roku. Tym razem natowskie jednostki zacumowały przy nabrzeżu wzdłuż ulicy Jana z Kolna, a flagowy okręt zespołu – norweski HNoMS Nordkapp – przy Nabrzeżu Ukraińskim. W skład

-shield-2022/, 20.05.2022 (dostęp 20.04.2024).

⁴⁰ W okresie 2008–2009 okręt wsparcia logistycznego ORP Czernicki przebudowano i stał się okrętem dowodzenia i wsparcia sił obrony przeciwminowej, przy zachowaniu dotychczasowej wielofunkcyjności, zob.: G. Ciechanowski, *Dwie dekady...*, s. 36.

zespołu weszły jeszcze cztery okręty obrony przeciwminowej, niszczyciele min: belgijski BNS Bellis, estoński ENS Sakala, francuski FS Pegase oraz niemiecki okręt wsparcia nurkowego FGS Rottweil. Zespołem dowodził oficer Marynarki Wojennej Norwegii Commander Ole Torstein Sjo wraz z międzynarodowym sztabem zaokrętowanym na okręcie flagowym. Podczas wizyty zespołowi towarzyszył trałowiec ORP Drużno. Okręty nie zostały udostępnione do zwiedzania, więc można było je oglądać tylko z nabrzeża⁴¹.

Przy okazji tej wizyty dała się zauważyć chęć podkreślenia siły zespołu, rzecz bowiem działa się, przypomnijmy, w drugim roku wojny rosyjsko-ukraińskiej. Na portalu społecznościowym „Szczecin” ukazał się artykuł zatytułowany *Okręty NATO w Szczecinie. Imponujące jednostki zacumowały u stóp Wałów Chrobrego*⁴². Tytuł został tak właśnie zredagowany, zapewne ku pockrzepieniu serc, bo ani okręt flagowy, ani niszczyciele min nie zwracały uwagi niczym szczególnie nadzwyczajnym, nie odbiegały liczbą, możliwościami taktycznymi czy gabarytami od parametrów standardowego natowskiego zespołu przeciwminowego.

■ Polski akcent przeciwminowej tarczy dla Europy

Warto dodać, że od 6 lipca do 31 grudnia 2023 roku trzon Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO SNMCMG-1 stanowiły polskie jednostki, w tym okręt dowodzenia obroną przeciwminową ORP Kontradmiral Xawery Czernicki, który pełnił funkcję flagowej jednostki zespołu, a po raz pierwszy w tym zespole pojawiły się OORP Drużno i Hańcza z 12. Dywizjonu Trałowców. Natowskim zespołem tej zmiany dowodził kmdr ppor. Piotr Bartosewicz, a trzon sztabu tworzyli oficerowie i podoficerowie 8. FOW, wspierani przez oficerów z Belgii, Łotwy, Niemiec i Szwecji. Komandor Bartosewicz był jednocześnie dowódcą utworzonego Polskiego Kontyngentu Wojskowego Czernicki 2023, w ramach którego służbę odbywało 140 marynarzy spod znaku biało-czerwonej bandery.

Kiedy 6 lipca 2023 roku w Porcie Wojennym w Świnoujściu norweski komandor Ole Torstein Sjo przekazywał dowodzenie zespołem SNMCMG-1

⁴¹ *Okręty NATO w Szczecinie*, 05.05.2023. <https://www.infomare.pl/okrety-nato-w-szczecinie-3/> (dostęp 20.03.2024).

⁴² G. Kluczyński, *Okręty NATO w Szczecinie. Imponujące jednostki zacumowały u stóp Wałów Chrobrego*, 06.05.2023, <https://szczecin.se.pl/okrety-nato-w-szczecinie-imponujace-jednostki-zacumowaly-u-stop-walow-chrobrego-aa-o6yk-rqT1-P43f.html> (dostęp 20.03.2024).

swojemu polskiemu koledze, na oficjalnej stronie Sojuszniczego Dowództwa Sił Morskich – MARCOM⁴³ napisano:

Polskie dowództwo SNMCMG-1 odzwierciedla jej aktywną rolę i zaangażowanie w NATO. Polska w dalszym ciągu uczestniczy we wspólnych wysiłkach obronnych i współpracuje z innymi państwami członkowskimi na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa i stabilności na morzu. Pod przewodnictwem dowódcy Bartoszewicza SNMCMG-1 będzie w dalszym ciągu usprawniać współpracę między sojusznikami i partnerami, a także stawieć czoła zmieniającym się wyzwaniom w dziedzinie morskiej⁴⁴.

Pod dowództwem polskiego oficera pozostawało od siedmiu do piętnastu okrętów, w zależności od tego, ile jednostek poszczególnych marynarek sojuszników dołączano do działań prowadzonych przez SNMCMG-1. Głównym rejonem działania zespołu SNMCMG-1 były Morze Bałtyckie, Morze Północne i Morze Norweskie oraz wschodni obszar Oceanu Atlantyckiego⁴⁵. W trakcie misji zespół przeciwminowy odwiedził łącznie 18 portów w 11 różnych państwach. Były to: Roenne i Kopenhaga w Danii, Tallinn w Estonii, Helsinki i Turku w Finlandii, Cherbourg i St. Malo we Francji, Dublin w Irlandii, Kłajpeda w Litwie, Ryga i Ventspils w Łotwie, Amsterdam i Delft w Niderlandach, Lubeka, Rostock i Kilonia w Niemczech, Cardiff w Wielkiej Brytanii, Visby w Szwecji. Niestety tym razem zabrakło polskich portów. Niemniej jednak udział trzech polskich okrętów podkreślał wkład Marynarki Wojennej RP w zapewnianie bezpieczeństwa na tych ważnych akwenach, a marynarze PKW odwiedzali miejsca pamięci poświęcone polskim żołnierzom poległym w walce o wolność z dala od ojczyzny. Dodajmy, że po 165 dniach spędzonych poza macierzystym portem, tuż przed Świętami Bożego Narodzenia, 22 grudnia 2023 roku, do Portu Wojennego w Świnoujściu wróciły okręty wchodzące w skład PKW Czernicki 2023⁴⁶.

⁴³ MARCOM (ang.) – Allied Maritime Command.

⁴⁴ *Poland Takes Command of Standing NATO Mine Countermeasures Group One*, 10.01.2024, <https://mc.nato.int/media-centre/news/2024/poland-hands-over-command-of-nato-mine-countermeasures-group-1-to-germany> (dostęp 20.03.2024).

⁴⁵ A. Uszkiewicz, *PKW Czernicki 2023*, <https://www.wojsko-polskie.pl/8fow/pkw-czernicki-2023/> (dostęp 20.03.2024).

⁴⁶ G. Lewandowski, *Polski Kontyngent Wojskowy Czernicki wrócił do kraju*, 22.12.2023, <https://iswinoujscie.pl/artykuly/81044/> (dostęp 22.03.2024). Dodajmy, że dwa polskie trawolce w tym okresie kilkakrotnie wracały do macierzystego portu.

■ Podsumowanie

Z okazji Dni Morza niemal zawsze przy Wałach Chrobrego cumowały jednostki Marynarki Wojennej RP, ale musiało minąć wiele lat od odzyskania suwerenności, żeby w marcu 2013 roku po raz pierwszy do Szczecina z kurtuazyjną wizytą zawinęły pierwsze zagraniczne okręty. Były to niemieckie trałowce 7. Dywizjonu Ścigaczy z Warnemünde. Witano je zgodnie z ceremoniałem morskim, część okrętów udostępniła swoje pokłady dla zwiedzających, a marynarze złożyli wizytę u prezydenta miasta.

Do spektakularnego wydarzenia doszło w 2017 roku, kiedy do szczecińskiego portu przybyło wiele okrętów uczestniczących w ćwiczeniu BALTOPS 17 prowadzonym przez NATO. Szczecinianie oraz turyści mogli zwiedzać część cumujących tu jednostek. Było to pierwsze i jedyne jak dotąd przedsięwzięcie przeprowadzone w Szczecinie z takim rozmachem i tak szeroko komentowane przez media. Natowskie ćwiczenia z reguły zawierają, zgodny zresztą z morską tradycją, taki właśnie społeczny element demonstrowania morskiego potencjału państw, których okręty zawijają do obcych portów.

To oraz inne podobne wydarzenia stają też okazją do poznania przez mieszkańców miasta elementów morskiego ceremoniału. Okręty wita się i żegna odegraniem hymnów narodowych poszczególnych państw, a posługując się marynarskim żargonem – hymnów bander. Jednostki oddają też, zgodnie z morskim ceremoniałem, pokłon banderowy na wysokości stacji pilotów, opuszczając swoją banderę do połowy masztu i natychmiast podnosząc ją na poprzednie miejsce.

Szczecin od 2017 roku funkcjonuje jako jeden z portów rutynowo odwiedzanych przez trałowce Stałego Zespołu Sił Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 1 – SNMCM1. Wizyty te mają roboczy charakter, trwają kilka dni, załogi w tym czasie szkolą się i uzupełniają zapasy. Bywa, że marynarze mogą wyjść na ląd, a pokłady wybranych jednostek są otwarte dla zwiedzających. Tego typu wydarzenia nie mają kurtuazyjnego charakteru, scenariusze pobytu w porcie nie przewidują choćby wizyt u przedstawicieli władz. Co ciekawe, o tych wizytach donoszą lokalne media, podając czas i miejsce wizyt, informując o możliwościach wejścia na pokłady określonych jednostek. Na tym jednak zazwyczaj kończy się ich rola, nader rzadko bowiem pojawia się materiał, który dokumentowałby zainteresowanie dziennikarzy pobylem okrętów przeciwminowych w szczecińskim porcie, choćby w postaci relacji czy wywiadów z mieszkańcami wizytującymi okręty.

Te marynarskie zdarzenia sprzyjają popularyzacji tematyki morskiej wśród szczecinian. Na portalach społecznościowych pojawiają się zdjęcia z odwiedzin okrętów, towarzyszą im liczne komentarze oglądających – widać, że temat budzi szersze zainteresowanie. Rutynowe wizyty wielonarodowych morskich zespołów stanowią zatem niekwestionowaną atrakcję, przybliżają nas do morskiej tematyki. Pełnią też ważną funkcję edukacyjną, demonstrują i propagują sojuszniczą współpracę wojskową prowadzoną w ramach NATO, a w dobie wojny w Ukrainie stanowią również istotny element budowania poczucia bezpieczeństwa.

Małgorzata Kamola-Cieślik*

Pomniki Szczecina z 2023 roku – symbole przeszłości i teraźniejszości

■ Wprowadzenie

Dbanie o historyczną pamięć wiąże się z zapamiętywaniem przeszłości przy użyciu różnych symboli. Jednym z nich jest pomnik, dzięki któremu dana społeczność może uhonorować osoby zasłużone dla niej, zachować pamięć o szczególnie istotnych wydarzeniach lub też przywrócić o tym, co zapomniane. Pomnik to dzieło symboliczne, zajmujące eksponowane miejsce w otwartej przestrzeni publicznej¹. W ostatnich trzydziestu latach w przestrzeni publicznej w Polsce pojawiły się nowe symbole historii w formie pomników, rzeźb lub tablic pamiątkowych. Większość z nich powstała z inicjatywy społeczeństwa przy akceptacji władz miasta.

Pomniki, ławki, popiersia, tablice pamiątkowe i fontanny stanowią część małej architektury miasta. W architekturze Szczecina można dostrzec jego historię, która była związana z dziejami wielu narodów, w tym przede wszystkim Niemców i Polaków. Pomniki Szczecina przybierały różne formy i przechodziły zmienne koleje losu. Były i są one symbolem pamięci oraz zapisem historii o wydarzeniach i osobach związanych z miastem.

Mając na uwadze kryterium czasu, czyli to, kiedy dany obiekt wzniesiono, można wyróżnić pomniki Szczecina, które:

1. powstały przed 1945 rokiem i istnieją do dzisiaj (np. pomniki: Flory, Chłopca z harmonią i Miłosiernego Samarytanina);
2. wzniesiono w latach 1945–1989 (np. pomniki: Czynu Polaków, Ofiar Grudnia 1970, Marynarza-Sternika i Kolejarza);
3. wybudowano po 1989 roku jako przejaw zmian polityczno-społecznych w Polsce (np. pomniki: papieża Jana Pawła II, marszałka Józefa

* Dr hab. Małgorzata Kamola-Cieślik, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie US.

¹ M. Kowalewski, *Zmiany na cokołach. Uwagi o funkcjach pomników w przestrzeni miasta*, „Obóz. Problemy narodów byłego obozu komunistycznego” 2007, nr 49, s. 129.

Piłsudskiego, Anioła Wolności, bł. ks. Jerzego Popiełuszki, Chłopca Węgierskiego i Bohaterów Stycznia '71)².

Innym kryterium jest treść i charakter monumentu. Do tej grupy można zaliczyć:

1. pomniki o charakterze politycznym, upamiętniające ważne wydarzenia z historii miasta oraz wybitne postacie mające wpływ na życie polityczne, społeczne, kulturalne, nie tylko szczecinian, ale i wszystkich Polaków (np. pomniki: Ofiar Grudnia 1970, Anioła Wolności, Bohaterów Stycznia '71, Floriana Krygiera oraz tablicę poświęconą kpt. ż.w. Konstantemu Matyjewiczowi-Maciejewiczowi, ławeczki-pomniki Sophie Auguste Caroline Tilebein oraz Michała Doliwo-Dobrowolskiego);
2. pomniki przedstawiające postacie biblijne, mitologiczne, literackie, związane z wykonywanym zawodem (np. pomniki: Herkulesa walczącego z Centaurem i Marynarza-Sternika).

Celem artykułu jest ukazanie okoliczności towarzyszących powstaniu idei budowy pomników w Szczecinie w 2023 roku oraz stosunku szczecinian do uczczenia osób lub zdarzeń historycznych poprzez monumenty i tablice pamiątkowe. Jest to o tyle ważne, że idei ich powstania towarzyszą emocje. W ostatnich latach w Szczecinie wzniesiono pomniki przywracające pamięć o zapomnianych osobach i wydarzeniach. Zostały one umieszczone w przestrzeni miejskiej, a ich lokalizacja nie była przypadkowa. W tym samym czasie usunięto monumenty, które symbolizowały komunizm (m.in. Pomnik Wdzięczności dla Armii Radzieckiej³, Pomnik Poległym w Walce o Wyzwolenie Dąbia⁴).

W artykule starano się odpowiedzieć na pytanie, na czym polegało zaangażowanie mieszkańców Szczecina na rzecz powstania pomników w Szczecinie w 2023 roku. Dążąc do odpowiedzi na powyższe pytanie, wykorzystano metodę porównawczą i decyzyjną.

² M. Kamola-Cieślík, *Pomniki Szczecina symbol minionych wydarzeń i tożsamości*, „Pro Pomerania Nostra” 2008, nr 9, s. 8.

³ W październiku 2017 r. decyzją Rady Miasta Szczecin usunięto pomnik Wdzięczności dla Armii Radzieckiej przy alei Papieża Jana Pawła II (d. aleja Jedności Narodowej) w Szczecinie. Pomnik odsłonięto w 1950 r. K. Żurawski, *Jak się zmieniał Szczecin? Plac zdemontowanych pomników*, 5.11.2023, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/jak-sie-zmienial-szczecin-plac-zdemontowanych-pomnikow/> (dostęp 14.03.2024).

⁴ W sierpniu 2023 r. zgodnie z uchwałą Rady Miasta Szczecin oraz decyzją Prezydenta Szczecina usunięto pomnik Poległym w Walce o Wyzwolenie Dąbia na skwerze przy ul. Emilii Gierczak w Szczecinie w Dąbiu. Pomnik powstał w 1962 r. L. Wójcik, *Posowiecki pomnik w Dąbiu zniknął ze skweru przy ul. Emilii Gierczak*, 3.08.2023, <https://gs24.pl/posowiecki-pomnik-w-dabiu-zniknal-ze-skweru-przy-ul-emilii-gierczak-zdjecia-wideo/ar/c1-17772977> (dostęp 14.03.2024).

Artykuł został podzielony na trzy części:

1. pomniki powstałe w ramach Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego,
2. pomnik upamiętniający wydarzenie z historii miasta,
3. tablica upamiętniająca osobę, której zasługi przyczyniły się do rozwoju Szczecina.

■ Pomniki powstałe w ramach Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego

■ Pomnik Floriana Krygiera

W 2020 roku Stowarzyszenie Kibiców Pogoni Szczecin (SKPS) „Portowcy” zgłosiło projekt budowy pomnika Floriana Krygiera do ósmej edycji Szczecińskiego Budżetu Obywatelskiego 2021. Od 1 grudnia 2020 roku przez dwa tygodnie mieszkańcy Szczecina mogli oddać swój głos na wybrany przez siebie projekt znajdujący się na listach projektów ogólnomiejskich i lokalnych w ramach SBO 2021⁵. Ten, który zgłosili kibice Morskiego Klubu Sportowego Pogoń Szczecin (MKSPS), znalazł się na liście ogólnomiejskiej SBO 2021 do głosowania pod numerem 18 i hasłem „Instalacja Artystyczna Floriana Krygiera na stadionie miejskim w Szczecinie”. Na stronach internetowych i Facebooku SKPS „Portowcy” oraz MKSPS zamieszczono biogram Krygiera odnoszący się szczególnie do jego zasług dla MKSPS oraz informacje zachęcające kibiców Pogoni oraz szczecinian do oddania głosu na ten projekt.

W styczniu 2021 roku magistrat w Szczecinie ogłosił listę zwycięzców SBO 2021. Spośród 27 projektów ogólnomiejskich w ramach SBO 2021 pomnik Krygiera uzyskał najwięcej głosów, bo aż 11 506. W głosowaniu wzięło udział 28 924 mieszkańców Szczecina. Zastępca prezydenta Miasta Szczecin Lidia Rogaś, odnosząc się do zwycięskiego projektu SBO 2021, stwierdziła, że to „piękne uhonorowanie tak ważnej postaci dla szczecińskich kibiców piłki nożnej. Myślę, że to bardzo ciekawa inicjatywa, która doskonale wpisze się w nowy stadion miejski”⁶.

Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku Florian Krygier był kierownikiem sekcji piłkarskiej Koła Sportowego „Kolejarz”. W latach 1956–1972

⁵ W ramach SBO 2021 udział wzięło 113 projektów (27 ogólnomiejskich i 86 lokalnych). Każdy mieszkaniec Szczecina mógł oddać 5 głosów (2 głosy na projekty ogólnomiejskie i 3 głosy na projekty lokalne) na wybrane przez siebie projekty. Na jeden projekt można było oddać maksymalnie dwa głosy. Do rozdysponowania przekazano łącznie kwotę 14 606 083 zł. *Szczeciński Budżet Obywatelski, Pomnik dla Floriana: 1 grudnia rusza głosowanie*, 16.11.2020, <https://pogonszczecin.pl/newsy/20201116082552/pomnik-dla-floriana-1-grudnia-rusza-glosowanie> (dostęp 30.04.2024).

⁶ *Konkurs na pomnik Floriana Krygiera rozwiązany!*, 27.09.2022, <https://infoludek.pl/szczecin/konkurs-na-pomnik-floriana-krygiera-rozwiazany/> (dostęp 30.04.2024).

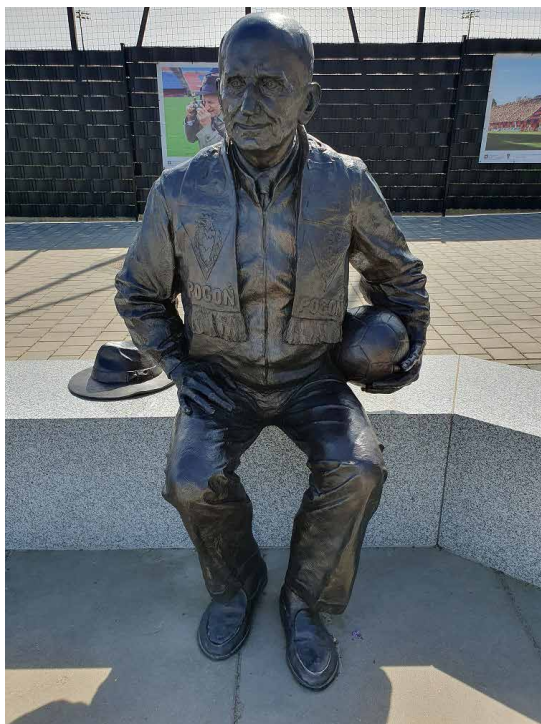
pełnił funkcję trenera klubu sportowego Pogoń Szczecin, wywodzącego się częściowo z Koła Sportowego „Kolejarz”. W 1958 roku pod wodzą Krygiera Pogoń Szczecin awansowała do pierwszej ligi. Działalność trenerską w szczecińskim klubie Krygier zakończył, przechodząc na emeryturę. W 2004 roku swoje zasługi na rzecz szczecińskiego klubu piłkarskiego został honorowym patronem Stadionu Miejskiego w Szczecinie. Trener szczecińskiego klubu sportowego zmarł 31 marca 2006 roku w wieku 99 lat. W 2015 roku zmieniono nazwę ulicy Autostrada Poznańska na Floriana Krygiera⁷.

W kwietniu 2021 roku Rada Miasta Szczecin zgodziła się na wzniesienie pomnika trenera w pobliżu stadionu jego imienia⁸. Zgodnie z uchwałą projekt pomnika miał być wybrany w wyniku konkursu, a jego realizacja sfinansowana ze środków SBO. Konkurs został ogłoszony przez Urząd Miasta Szczecina w 2022 roku. Decyzję o kształcie pomnika podjął sąd konkursowy⁹ w wyniku wyłonienia najlepszego projektu. Kapituła konkursu uznała, że była to praca Macieja Jagodzińskiego ze Studia Rzeźby Jagenmeer. Początkowo zwycięska kompozycja przedstawiała Floriana Krygiera, który siedzi na trybunie stadionowej i trzyma w lewej ręce piłkę futbolową. Na balustradzie trybuny znalazły się kapelusz będący charakterystycznym elementem ubioru trenera Portowców oraz szalik Pogoni. Zgodnie z zaleceniami kapituły konkursu rzeźba została uproszczona. Zrezygnowano z wysokiego monumentu z rozbudowaną trybuną i balustradą. Ostatecznie pomnik ukazuje Krygiera siedzącego na ławce z piłką pod pachą, szalikiem Pogoni na szyi oraz kapeluszem położonym obok trenera. Po lewej stronie ławki umieszczono cytaty „W sporcie nigdy się nie przegrywa, bo albo się wygrywa, albo się uczy”. Z prawej strony zaś znalazł się napis „Florian Krygier 1907–2006”. Pomnik stanął przed wejściem na Stadion Miejski od ul. Twardowskiego w Szczecinie (fotografia 1). W tym samym czasie zakończono przebudowę stadionu przewidzianego na 21 165 miejsc siedzących. Koszt tej inwestycji wyniósł ponad 363 mln zł.

⁷ Uchwała NR V/49/15 Rady Miasta Szczecin z dnia 17 lutego 2015 r. w sprawie zmiany nazwy urzędowej ulicy w Szczecinie, https://bip.um.szczecin.pl/chapter_50921.asp?soid=6C41C4296E0D44ABB689F70BD60A3A23 (dostęp 30.04.2024).

⁸ Uchwała nr XXVIII/819/21 Rady Miasta Szczecin z dnia 27 kwietnia 2021 r. w sprawie wyrażenia zgody na wzniesienie pomnika upamiętniającego postać Floriana Krygiera, w bezpośrednim otoczeniu Stadionu Miejskiego im. Floriana Krygiera w Szczecinie, <https://bip.um.szczecin.pl/files/4E722EEC7CF646B09B6310167D4EB5F6/819.pdf> (dostęp 30.04.2024).

⁹ W skład sądu konkursowego weszli przedstawiciele Akademii Sztuki w Szczecinie, Stowarzyszenia Architektów Polskich Oddział w Szczecinie, Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, Urzędu Miasta Szczecin oraz Związku Polskich Artystów Plastyków Okręg Szczeciński. Przewodniczącą sądu konkursowego została dr hab. Małgorzata Kopczyńska z Akademii Sztuki w Szczecinie. M. Gigiel, *To zwycięski projekt pomnika Floriana Krygiera. Autorzy będą jednak musieli wprowadzić poprawki*, 27.09.2022, <https://wszczecin.pl/to-zwycieski-projekt-pomnika-floriana-krygiera-autorzy-beda-jednak-musieli-wprowadzic-poprawki/42430> (dostęp 30.04.2024).

Fotografia 1. Pomnik
Floriana Krygiera przy ulicy
Twardowskiego w Szczecinie.
Fot. Małgorzata Kamola-Cieślik

Odsłonięcie pomnika odbyło się 3 sierpnia 2023 roku, godzinę przed pucharowym meczem piłkarzy Pogoń Szczecin z Linfield FC. W uroczystości uczestniczyli m.in. prezydent Szczecina Piotr Krzystek, prezes Pogoni Szczecin Jarosław Mrozek, przyjaciele, rodzina trenera oraz kibice Portowców.

■ Ławeczka-pomnik Sophie Auguste Caroline Tilebein

W 2022 roku w ramach SBO zwyciężył projekt „Kurs na Północ”. Jednym z jego elementów było powstanie ławeczki-pomnika Sophie Auguste Caroline Tilebein przy skrzyżowaniu ulic Dębogórskiej i Robotniczej na Żelechowej. Mieszkańcy Szczecina, głosując na projekty SBO 2022, zdecydowali o przywróceniu pamięci Sophie Tilebein, która była mecenaską szczecińskiej kultury, malarką i filantropką. Wraz z mężem Carlem Gotthilfem Tilebein w swojej posiadłości organizowała m.in. koncerty, koło miłośników książek oraz wieczory dramatyczne. W posiadłości Tilebeinów swoje utwory prezentowali znani poeci, dramaturgowie i muzycy. Jednym ze stałych gości rezydencji

małżeństwa był szczeciński kompozytor Johann Carl Gottfried Loewe, który występował, grając i śpiewając. Po śmierci męża Sophie Tilebein kontynuowała działalność artystyczną w swojej rezydencji, wspierając artystów m.in. finansowo. Szczecińska filantropka zmarła w 1854 roku. Zgodnie z jej testamentem część środków finansowych przeznaczono na renty dla przyjaciół i służby. Pozostałe pieniądze wraz z posiadłością mecenaski przekazano fundacji Tilebein Stiftung, pomagającej ubogim dziewczętom¹⁰.

Lokalizacja ławeczki-pomnika filantropki Tilebein nie była przypadkowa. W pobliżu na przełomie XVIII i XIX wieku znajdowała się rezydencja państwa Tilebein wraz z parkiem w stylu angielskim. Małżonkowie spoczęli w niej po śmierci. We wrześniu 2022 roku Rada Miasta Szczecin przyjęła uchwałę o nadaniu obszarowi dawnego parku nazwy urzędowej „Park Tilebeinów”¹¹. Obecnie park jest mocno zniszczony, porośnięty dzicząłą zieleńią i chaszczami.

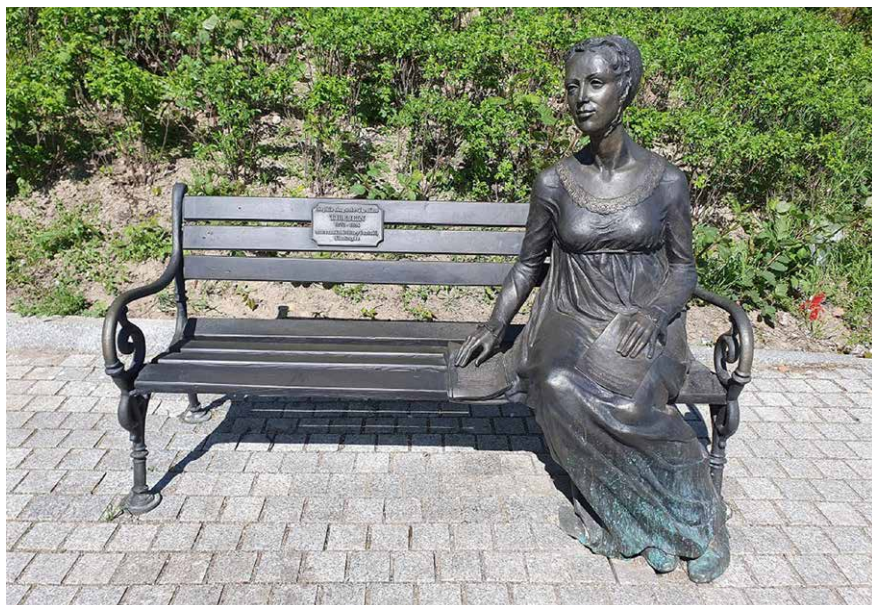
Na projekt pomnika Sophie Tilebein nie ogłoszono konkursu, zwrócono się natomiast do artysty rzeźbiarza prof. dr hab. Mariana Molendy z Wydziału Sztuki Uniwersytetu Opolskiego¹². Pomnik ma formę ławeczki, na której siedzi naturalnej wielkości pani Tilebein w stroju z epoki (fotografia 2). W prawej ręce szczecińska mecenaska kultury i sztuki „trzyma zapis nutowy dedykowanego jej utworu Johanna Carla Gottfrieda Loewe – wspieranego przez nią szczecińskiego kompozytora, a w drugiej – akt powołania fundacji Tilebein Stiftung, pomagającej ubogim dziewczętom, którą założyła”¹³. Na oparciu ławeczki obok siedzącej kobiety zamieszczona jest tabliczka z inskrypcją – „Sophie Auguste Caroline Tilebein 1771–1854 mecenaska kultury i sztuki, filantropka”. W grudniu 2023 roku montaż pomnika-ławeczki wykonał Zakład Usług Komunalnych w Szczecinie.

¹⁰ P. Ziatak, *Pałac Tilebein (Haus Tilebein) był niegdyś świętym miejscem!*, 11.01.2024, <https://historyczny.szczecin.pl/w-domu-panstwa-tilebein/> (dostęp 10.05.2024).

¹¹ Uchwała NR XLII/1187/22 Rady Miasta SZCZECIN z dnia 6 września 2022 r. w sprawie nadania nazwy urzędowej parkowi w Szczecinie, <https://rada.szczecin.pl/files/75507384592147DD957866E1767E22C9/1187.pdf> (dostęp 10.05.2024).

¹² Marian Molenda jest autorem wielu rzeźb poświęconych różnym postaciom m.in. pomnika-ławeczki Michała Doliwo-Dobrowolskiego w Szczecinie, odsłoniętego w czerwcu 2022 r.

¹³ *Ławeczka pani Tilebein już w parku. Projekt powstał w ramach SBO*, 2.12.2023, <https://24kurier.pl/aktualnosci/wiadomosci/laweczka-pani-tilebein-juz-w-parku-projekt-powstal-w-ramach-sbo/> (dostęp 10.05.2024).

Fotografia 2. Ławeczka-pomnik Sophie Auguste Caroline Tilebein u zbiegu ulic Robotniczej i Dębogórskiej w Szczecinie. Fot. Małgorzata Kamola-Cieślak

■ Pomnik upamiętniający wydarzenie z historii miasta

■ Pomnik Bohaterów Stycznia '71

30 sierpnia 2023 roku przed gmachem Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie na Wałach Chrobrego odsłonięto monument upamiętniający strajk szczecińskich robotników w styczniu 1971 roku. Pomnik nosi nazwę Bohaterów Stycznia '71 i powstał z inicjatywy Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorza Zachodniego oraz Stowarzyszenia Społecznego „Grudzień 70–Styczeń 71”. Centralnym elementem monumentu jest siedmiometrowa śruba napędowa ważąca ponad 8 ton. Pochodzi ona ze statku MS Solidarność i została подарowana przez Polską Żeglugę Morską pomysłodawcom pomnika. Instalacja oprócz oryginalnej śruby napędowej składa się z płyt, które symbolizują fale wzburzonego morza (fotografia 3). Na monumencie widnieje napis „Żądamy niezależnych związków zawodowych. Grudzień 70–Styczeń 71” upamiętniający strajk robotników Stoczni Szczecińskiej im. A. Warskiego z 1971 roku, którzy jako pierwsi po II wojnie światowej domagali się od władzy komunistycznej prawa

do utworzenia niezależnych związków zawodowych¹⁴. Żądanie szczecińskich stoczniovców można określić jako prorocze, bo dziesięć lat później utworzono Niezależny Samorządny Związek Zawodowy (NSZZ) „Solidarność”. Strajk w styczniu 1971 roku w Szczecinie należy do ważnych wydarzeń historycznych, chociaż w pamięci większości mieszkańców miasta nie utrwalił się tak bardzo jak Grudzień '70. Powstanie pomnika Bohaterów Stycznia '71 przypominało o tych wydarzeniach. Stanowi on dopełnienie dla dotychczasowych monumentów (Pamięci Poległych w Grudniu 1970 przed bramą stoczni, na Cmentarzu Centralnym oraz Ofiar Grudnia 1970 – Anioła Wolności na pl. Solidarności) poświęconych zrywom robotniczym z minionych lat.

Fotografia 3. Pomnik Bohaterów Stycznia '71 na Wałach Chrobrego w Szczecinie. Fot. Małgorzata Kamola-Cieślik

¹⁴ Strajk w Szczecinie rozpoczął się 22 stycznia 1971 r., a jego przyczyną było niedotrzymanie przez władze komunistyczne obietnic o obniżce cen żywności. Do zakończenia strajku doszło po rozmowach I sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka z protestującymi. Władze partyjno-państwowe decyzję o wycofaniu się z podwyżki cen podjęły 1 marca 1971 r. Wpływ na decyzję miał również strajk łódzkich włóknienek, zob. J. Eisler, *Grudzień 1970. Geneza, przebieg, konsekwencje*, Warszawa 2000, s. 121.

Odsłonięcie pomnika Bohaterów Stycznia '71 odbyło się podczas obchodów 43. rocznicy podpisania porozumień sierpniowych w Szczecinie, które doprowadziły do powstania NSZZ „Solidarność”, broniącej praw pracowników. Pomnik został odsłonięty przez prezydenta Polski Andrzeja Dudę i uczestnika stoczniowych strajków w styczniu 1971 roku Eugeniusza Szerkusa. W trakcie uroczystości głos zabrał prezes Stowarzyszenia „Grudzień '70 – Styczeń '71” Juliusz Słowacki, który w swoim wystąpieniu odniósł się do okoliczności powstania monументu oraz jego symboliki w następujących słowach: „Ten pomnik, długo wyczekiwany i wymarzony, jest zwieńczeniem naszych starań o upamiętnienie historycznego okresu lat siedemdziesiątych w Szczecinie. Stanowi dopełnienie historii narodzin w Szczecinie ruchu niepodległościowego dającego początek wielkim zmianom społecznym i politycznym nie tylko w naszym kraju, ale też i w całej Europie”¹⁵. Podczas obchodów prezydent Duda podkreślił rolę ludzi „Solidarności”, którzy „wywalczyli wolność bez użycia broni, dlatego są bohaterami. Największą siłą napędową protestu i strajków byli wówczas robotnicy Stoczni Szczecińskiej. To oni stanowili trzon tamtej akcji strajkowej. Ale pamiętać trzeba, że przewodził jej Międzyzakładowy Komitet Strajkowy. »Solidarność« była największym ruchem społecznym na świecie. Podążamy ostatnią prostą, która doprowadziła nas do wolnej Polski. Dzięki ludziom »Solidarności« i podpisanym tu porozumieniom, idziemy drogą, która wiedzie od roku 1970”¹⁶. Odsłonięcie pomnika Bohaterów Stycznia '71 zgromadziło członków Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorza Zachodniego, Stowarzyszenia Społecznego „Grudzień '70 – Styczeń '71”, przedstawicieli administracji rządowej województwa zachodniopomorskiego, pracowników Instytutu Pamięci Narodowej oraz szczecinian.

Zarząd Regionu NSZZ „Solidarność” Pomorza Zachodniego przez kilka lat zabiegał o to, by śruba napędowa statku MS Solidarność stała się częścią instalacji pomnika Bohaterów Stycznia '71. Jego forma oraz widniejąca na nim inskrypcja nawiązują do wydarzeń historycznych, które stanowiły początek przemian politycznych i społecznych w Polsce oraz Europie Środkowo-Wschodniej w XX wieku.

¹⁵ 43. rocznica Sierpnia '80, 31.08.2023, <https://solidarnosc.szczecin.pl/?p=4227> (dostęp 19.05.2024).

¹⁶ *Ibidem*.

- **Tablica upamiętniająca osobę, której zasługi przyczyniły się do rozwoju Szczecina**

- **Tablica poświęcona kpt. ż.w. Konstantemu Matyjewiczowi-Maciejewiczowi**

Podczas obchodów Dni Morza 29 czerwca 2023 roku odbyło się uroczyste odsłonięcie tablicy poświęconej kpt. ż.w. Konstantemu Matyjewiczowi-Maciejewiczowi na skwerze pomiędzy ulicą, której patronuje, a ulicą Antoniego Ledóchowskiego na osiedlu Reda w Szczecinie. Tablica słynnego „Kapitana Kapitanów” powstała z inicjatywy Szczecińskiego Klubu Kapitanów Żeglugi Wielkiej¹⁷. Na tablicy umieszczono informację dotyczącą działalności kpt. Maciejewicza, który w 1947 roku przyjechał do Szczecina i zorganizował od podstaw Państwową Szkołę Morską (PSM). Był jej dyrektorem do 1953 roku¹⁸, następnie pływał z uczniami na żaglowcu Zew Morza oraz pracował w szczecińskim oddziale Polskiego Rejestru Statków jako inspektor. Kapitan Maciejewicz był również ławnikiem Szczecińskiej Izby Morskiej oraz przewodniczącym komisji egzaminacyjnej PSM. Jego wychowankowie wspominali: „niezwykle wymagający w stosunku do podopiecznych, a jednocześnie człowiek o gołęmb sercu, kochany przez nich i podziwiany. Potrafił łączyć różnych ludzi, różne charaktery, osobowości i temperamenty, zaszczepiając w nich miłość do morza”¹⁹. Na tablicy pamiątkowej poświęconej kpt. ż.w. Konstantemu Maciejewiczowi obok jego biogramu i fotografii zamieszczono zdjęcie budynku, w którym mieściła się PSM w Szczecinie (fotografia 4).

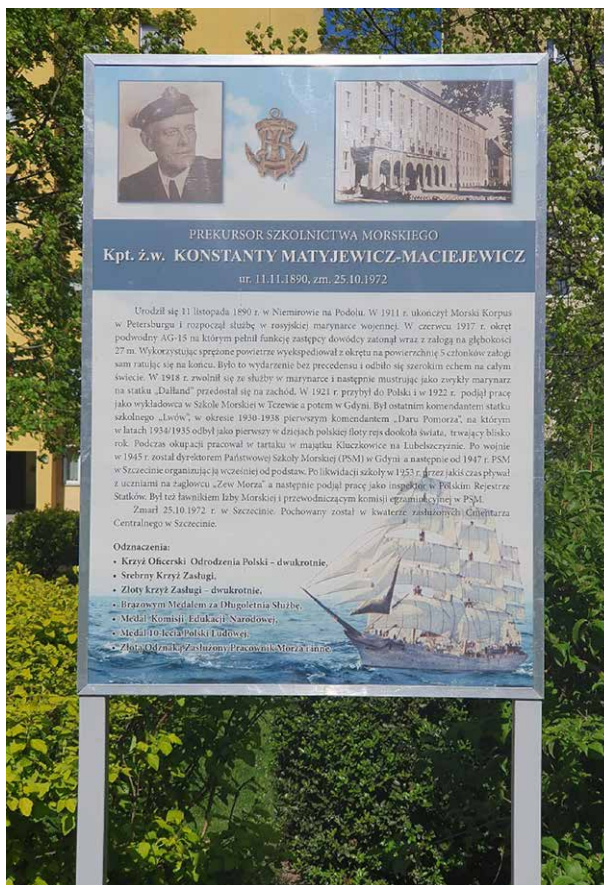
W uroczystości odsłonięcia tablicy uczestniczyli członkowie rodziny kapitana, ludzie morza oraz mieszkańcy osiedla Reda.

¹⁷ Odsłonili tablicę kapitana Maciejewicza, 3.07.2023, <https://24kurier.pl/aktualnosci/gospodarka/odslonili-tablice-kapitana-maciejewicza/> (dostęp 19.05.2024).

¹⁸ Przed wybuchem II wojny światowej w XX w. kpt. ż.w. Konstanty Maciejewicz był komendantem trzymasztowego żaglowca szkolnego Dar Pomorza, zakupionego przez społeczeństwo Pomorza dla Szkoły Morskiej w Gdyni. Maciejewicz zorganizował rejs Daru Pomorza dookoła świata i popłynął na nim jako jego kapitan. Był to pierwszy statek pod białą-czerwoną banderą, który opłynął kulę ziemską. Ponad 100-osobowa załoga żaglowca szkolnego składała się głównie z nowicjuszy. *Konstanty Maciejewicz – pierwszy kapitan „Daru Pomorza”*, 23.11.2022, <https://polska-morska.pl/2022/11/23/konstanty-maciejewicz-pierwszy-kapitan-daru-pomorza/> (dostęp 10.05.2024).

¹⁹ G. Landowski, *Kapitan Konstanty Maciejewicz ma pamiątkową tablicę w Gdyni*, 22.09.2018, <https://www.portal-morski.pl/inne/40567-kapitan-konstanty-maciejewicz-ma-pamiatkowa-tablice-w-gdyni> (dostęp 19.05.2024).

Fotografia 4. Tablica poświęcona kpt. ż.w. Konstantemu Matyjewiczowi-Maciejewiczowi na osiedlu Reda w Szczecinie
 Fot. Małgorzata Kamola-Cieślak

Warto zauważyć, że tablica na osiedlu Reda to nie jedyne upamiętnienie zasług kpt. Maciejewicza dla Szczecina, w którym przez 25 lat mieszkał aż do śmierci. 11 listopada 2020 roku, w 130. rocznicę urodzin, odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą kapitanowi, umieszczoną na ścianie budynku, w którym znajdowała się PSM przy ul. Piastów. Obecnie budynek ten należy do Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego. Podobna tablica znajduje się również w Gdyni. Imię kapitana noszą Szkoła Podstawowa nr 56 w Szczecinie oraz szkoły w Rewalu i Stepnicy. Innym symbolem obecności tego zasłużonego szczecinianina w przestrzeni publicznej miasta jest maszt-pomnik ze statku S/S Kapitan Konstanty Maciejewicz. W latach siedemdziesiątych XX wieku statek wycofano z eksploatacji i umieszczono w nim Liceum Morskie, w którym młodzież była skoszarowana. W 1982 roku jednostkę ze-złomowano, a jej 30-metrowy maszt kupiło Muzeum Narodowe. Przez wiele lat maszt-pomnik znajdował się w pobliżu Trasy Zamkowej przy wjeździe do

Szczecina. Następnie został zdemontowany i poddany konserwacji²⁰. W 2018 roku ustawiono go w nowym miejscu na Łasztowni przy ulicy Zbożowej.

■ Podsumowanie

Pomniki odsłonięte w 2023 roku w Szczecinie powstały z oddolnej inicjatywy społecznej przy wsparciu władz miasta. Pomysłodawcy pomników Floriana Krygiera, Bohaterów Stycznia '71, ławeczki-pomnika Sophie Auguste Caroline Tilebein oraz tablicy poświęconej kpt. ż.w. Konstantemu Matyjewiczowi-Maciejewiczowi chcieli przywrócić pamięć o ludziach i wydarzeniach, które miały wpływ na historię miasta. Szczególnie dla młodego pokolenia Pomnik Bohaterów Stycznia '71 stanowi symbol pamięci ważnych lokalnych wydarzeń historycznych. Z kolei ławeczka-pomnik niemieckiej mecenaski kultury i sztuki nie tylko upamiętnia postać, ale również jest ważnym wskaźnikiem zmian, jakie zaszły w świadomości mieszkańców Szczecina oraz w rozwoju stosunków polsko-niemieckich. Przez wiele lat od zakończenia drugiej wojny światowej XX wieku starano się podkreślić polski charakter Szczecina. Z tego też powodu nie propagowano aktywności artystycznej i kulturalnej Sophii Tilebein czy Johanna Carla Gottfrieda Loewe. Dla powojennego Szczecina zarówno dokonania Floriana Krygiera, jak i kpt. ż.w. Konstantego Maciejewicza były na tyle istotne, że pamięć o nich jest wciąż żywa m.in. wśród mieszkańców miasta dzięki pomnikom, tablicom pamiątkowym, patronatowi ulic oraz placówek oświatowych i sportowych.

²⁰ E. Bielecka, *Szczecin: Maszt Maciejewicza stanie na wyspie Łasztownia*, 16.01.2018, <https://dzieje.pl/rozmaitosci/szczecin-maszt-maciejewicza-stanie-na-wyspie-lasztownia> (dostęp 27.05.2024).

Dariusz Wybranowski*

Motywy zdobnicze i budowle inspirowane sztuką średnio-wieczna i czasów nowożytnych w architekturze Szczecina (XIX–I poł. XX wieku)¹

■ Wstęp

W ostatnich latach bardzo widoczne stało się zainteresowanie zabytkami architektury dawnego Szczecina sprzed 1945 roku. Zaczęły na ich temat powstawać liczne opracowania. Ich autorzy zajęli się zagadnieniem nader ciekawym, tj. zachowanymi budowlami (mowa tu o kamienicach, budynkach użyteczności publicznej i willach) i niektórymi umieszczonymi tam ozdobnymi detalami. W tym względzie istotną rolę w popularyzacji wiedzy o tych obiektach odegrał znany szczeciński dziennikarz, pisarz i zarazem przewodnik – Michał Rembas². Wiele przedstawień plastycznych wraz z opisami znalazło się w książkach Marka Łuczaka poświęconych poszczególnym osiedlom i dzielnicom Szczecina. Dobrym przykładem monograficznego ujęcia tematu są niewielkie pod względem objętości, aczkolwiek wartościowe prace Jerzego Grzelaka i Szymona Jeża, analizujące motyw gryfa w przestrzeni miejskiej i jego różne ujęcia³. Bardzo interesujący zbiór zdjęć, zwłaszcza kamienic śródmiejskich i niektórych szczegółów związanych z architekturą XIX i XX wieku, wydała Monika Szymanik⁴. Można również wspomnieć o wydanym

* Dr hab. Dariusz Wybranowski, prof. Uniwersytetu Szczecińskiego, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie US.

¹ Obecny artykuł jest znacznie zmodyfikowaną i rozszerzoną o nowe wątki wersją wcześniejszego tekstu autora: *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne i renesansowe jako motyw zdobniczy w architekturze Szczecina* [w:] *Kronika Szczecina 2019. Miasto zintegrowane*, red. T. Czapiewski, Szczecin 2020, s. 221–244.

² M. Rembas, *Cuda na fasadach. Detale szczecińskich budynków*, Szczecin 2015; *idem, Cuda na fasadach. Część II*, Szczecin 2016.

³ J. Grzelak, *Malowany, kamienny, ceramiczny... Herb Szczecina w architekturze miasta*, „Zeszyty Szczecińskie” 2012, z. 20, s. 5 i n.; S. Jeż, *Gryfy w Szczecinie*, Szczecin 2017, s. 7 i n.

⁴ M. Szymanik, *Kamienica w lesie. Instagramowe wędrówki szczecinianki*, Szczecin 2019, s. 8 i n.

w ostatnich latach albumie poświęconym zachowanym kamienicom Szczecina⁵. Szczególnie książki Michała Rembasa dotyczą często mało lub w ogóle wcześniej nieznanych detali architektonicznych, które w części pierwszej publikacji o fasadach szczecińskich budynków zostały pogrupowane tematycznie (m.in. bogowie, ludzie, rośliny, zwierzęta).

Należy pamiętać jeszcze o wydanych w ostatnich latach kilku pracach, w których znalazły się interesujące autora wątki – zawierają one odwołania do różnych elementów zdobniczych architektury szczecińskiej. Mowa tu o niewielkiej monografii willi Lentza, a także pałacu Ziemstwa Pomorskiego i willi Westendu⁶.

Niniejsze krótkie studium dotyczy natomiast różnego rodzaju symboliki mającej związek z epoką średniowiecza i czasów nowożytnych, zwłaszcza detali wykorzystanych jako element zdobniczy na fasadach budowli czy tych, które stylistycznie się odnosiły do wspomnianych epok. Nie chodzi tu o te oryginalne budowle czy motywy, które powstały w czasach średniowiecza i nowożytnych, lecz te, które stylem i postaciami stanowiącymi motywy architektoniczne do nich się odnosiły w XIX i pierwszej połowie XX wieku. Autor stara się odpowiedzieć na kilka pytań. Jakie motywy charakterystyczne dla wieków średnich i epoki nowożytnej znalazły odzwierciedlenie w architekturze szczecińskich budowli? Jakie postacie i typy uzbrojenia czy wyposażenia wojskowego stanowiły motyw zdobniczy? Te same kwestie dotyczą czasów renesansu, a w niektórych przypadkach baroku. W jakim stopniu opisywane militaria przedstawiano wiernie, a które jedynie w ogólnym zarysie? Jakie budowle powstałe na przestrzeni XIX i początku XX wieku na obszarze obecnego Szczecina swym wyglądem nawiązywały lub nawiązują do architektury średniowiecza i czasów nowożytnych?

Obecne studium jest zatem w zamiarze autora pewną próbą zebrania i usystematyzowania różnorodnych, często bardzo interesujących przedstawień związanych z tym tematem.

⁵ M. Kumor, T. Seidler, M. Mrozik, *Kamienice Szczecina. Stettins alte Häuser. The tenements of Szczecin*, Szczecin 2019, s. 7 i n.

⁶ M. Słomiński, M. Dębowski, *Willi Lentza. Historia ODNOWA*, Szczecin 2021, s. 9 i n.; *Akademia zmienia Szczecin. Pałac Ziemstwa Pomorskiego*, Szczecin 2022, s. 17 i n.; P. Gut, N. Jastrzemska, R. Pawlik, *Dziedzictwo architektoniczne Szczecina 1.1. Wille Łękna*, Szczecin 2023, s. 11 i n.

■ **Postacie rycerzy i elementy uzbrojenia średniowiecznego**

Jednym z tematów, który najbardziej jest kojarzony z epoką średniowiecza, byli rycerze i rycerstwo. Kilka wyobrażeń związanych z nimi znalazło się na fasadach budowli usytuowanych w różnych miejscach Szczecina. Z postaci rycerzy jedną z najciekawszych, jeśli chodzi o detale uzbrojenia, jest jeździec znajdujący się na ścianie zachodniej budynku wcześniej znanego też jako Browar Kempa, mieszczącego się przy ul. Jagiellońskiej 63/64 (d. Turner Strasse)⁷. Obecnie jest to Fabryka Starki. Przed 1945 rokiem ów konny rycerz stanowił logo firmy umieszczane na jej wyrobach alkoholowych. Z kilku względów figura ta jest oryginalna. Rycerz jako jedyny zamiast hełmu ma na głowie kaptur kolczy (noszony przez uboższe rycerstwo jako samodzielna ochrona głowy). Także jako jedyną z opisywanych w obecnej publikacji postaci osłania go nie któryś z typów zbroi płytowej, lecz kolczuga. W XII–XIV wieku oprócz pancerzy kolczych rycerstwo nosiło barwne tuniki stanowiące lekką, a zarazem skuteczną osłonę przed słońcem.

Podobną nosi także wspomniany jeździec. Po jego lewej stronie jest także widoczna tarcza w formie bardzo wydłużonego i dość wąskiego trójkąta. W tym wypadku uwagę zwracają jej dość specyficzne proporcje. Autor rzeźby być może dość swobodnie podszedł do realiów średniowiecza. Bardziej stosowna byłaby tu tarcza typu normandzkiego, zakrywająca większość sylwetki, a noszona powszechnie w X–XII i częściowo w XIII stuleciu przez zachodnioeuropejskie rycerstwo. Czymś absolutnie wyjątkowym w przypadku elementu heraldycznego na wspomnianej tarczy rycerskiej (jedynej przypadku w całym mieście) jest wyobrażenie krzyża. Chodzi tu najprawdopodobniej o rycerza z Zakonu Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie (Krzyżaka), czyli postać bardzo w czasach istnienia Prus i zjednoczonych

⁷ Pierwszym właścicielem był Hermann Koch, który uzyskał w 1864 roku zezwolenie na postawienie browaru przy Turner Strasse. Jednak jak pisze Marek Łuczak, sama budowa ruszyła znacznie wcześniej, bo już w tym samym roku browar rozpoczął produkcję. W 1872 roku budynek przejął Wilhelm Wolf, który znacznie go rozbudował i zmodernizował. Rok później, na miejsce rozebranego drewnianego domu mieszkalnego wybudowany został murowany obiekt mieszczący biuro i mieszkanie właściciela. Oprócz zabudowań fabrycznych i bardzo rozległych piwnic (2000 m³) znalazły się tam stajnie, łaźnie, ogród, restauracja z piwiarnią, kregielnia i strzelnica. W październiku 1899 roku utworzono spółkę akcyjną Stettiner-Victoria Brauerei A.G., której właścicielem został Ernst Meyer. W latach 1899–1906/11 zakład znów rozbudowano. Następnie zmienił nazwę na Stettiner Victoria Industrie – Werke, jednak momentem krytycznym był okres I wojny, gdy produkcja uległa istotnemu ograniczeniu. Nazwa „Browar Kempa” wiązała się z przejęciem w 1917 roku przez firmę gorzelniczą Carla Wilhelma Kempa, zarządzaną przez koncern Rückforta. W latach dwudziestych i trzydziestych zakład ponownie powiększono. Browar Kempa nie był podczas II wojny zniszczony, jednak jego wyposażenie zostało w 1945 roku przewiezione do Rostocku. W latach powojennych kontynuowana była produkcja alkoholi (fabryka „Luwan”, Rozlewnia Win, a od lat siedemdziesiątych mieścił się tam „Polmos”). Na temat dziejów tego obiektu szeroko M. Łuczak, *Szczecin Turzyn. Torney*, Szczecin 2011, s. 136–151. Ostatnio także D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne...*, s. 228–229.

Niemiec popularną⁸. Można dostrzec także broń, jeździec trzyma na ramieniu najprawdopodobniej włócznię (lub kopię) o pogrubionym drzewcu, natomiast jej grot jest już bardzo słabo widoczny. Bardzo dobrze pod względem plastycznym został także ukazany koń bojowy (*dextrarius*) jako zwierzę mocnej i krępej budowy oraz widoczne elementy uprzęży.

Kilka zachowanych postaci rycerskich prezentuje dość ciekawe przykłady zbroi płytowych różnych typów. Jedną z bardziej znanych jest figura stojąca na frontonie wejścia głównego Komendy Wojewódzkiej Policji (dawniej Königliche Polizeipräsidium) przy zbiegu ul. Małopolskiej (d. Augusta Strasse) i Teofila Starzyńskiego (d. Behr-Negedank Strasse). Budynek został zbudowany w latach 1902–1905, a jego obecny adres to Małopolska 47⁹. Głowę rycerza osłania hełm typu przyłbica z zaznaczoną wizurą jako osłoną oczu. Reszta postaci jest ubrana w kompletną zbroję płytową. Można wyróżnić napierśnik, naręczaki, u dołu folgi i osłony nóg. Widoczne jest także jego uzbrojenie. Do ozdobnego pasa ma przypięty miecz i jakiś typ sztyletu lub pugału (nie można wykluczyć bardzo popularnej w późnym średniowieczu mizerykordii). Natomiast u podnóża posągu znajdują się figura jaszczura (lub smoka) i stylizowana strzała z widocznymi lotkami z piór oraz trójkątnym grotem z zadziorami. Michał Rembas określa postać rycerza w jednej ze swych książek jako „św. Jerzego”¹⁰. Tego całkiem nie można wykluczyć, aczkolwiek podobna kompozycja rycerza, strzały i gada byłaby dość oryginalna i raczej nie spotyka się jej w ikonografii innych przedstawień św. Jerzego¹¹.

Wydaje się, że nieco mniej, z uwagi na swe stosunkowo niewielkie rozmiary i miejsce, w którym się znajduje, jest znana postać stojącego rycerza na frontonie kamienicy z ok. 1880 roku przy ul. Ściegiennego 61 (d. Pionier Strasse)¹². Mimo pewnego zużycia, lekkich uszkodzeń i zabrudzenia, można stosunkowo dobrze odtworzyć poszczególne detale uzbrojenia. Głowę postaci

⁸ Sylwetka wspomnianego rycerza znajduje się również wewnątrz budynku jako piękna drewniana płaskorzeźba w dawnej sali, w której odbywały się posiedzenia zarządu firmy, a także na metalowej płycie.

⁹ Od 1933 roku mieściło się tam Gestapo, a po II wojnie do 1990 roku siedziba Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego i następnie Milicji Obywatelskiej. Na temat gmachu obecnej Komendy Wojewódzkiej Policji, jego historii i detali architektonicznych oraz renowacji zakończonej w 2015 roku, por. *Historia obiektu Komendy Wojewódzkiej Policji w Szczecinie*, <http://www.renowacjaikomendy.szczecin.pl>; M. Gigiel, *Takie tajemnice kryje zabytkowy budynek Policji. Można je poznać przez spacer online*, 15.05.2020, <http://www.wszczecinie.pl> (dostęp 15.08.2024).

¹⁰ M. Rembas, *Cuda na fasadach. Cz. II...* (okładka) i komentarz do zdjęcia na s. 92.

¹¹ Większość wyobrażeń plastycznych postaci św. Jerzego ukazuje go jako jeźdźcę walczącego ze smakiem i zabijającego go trzymaną w ręku długą włócznią (m.in. Tintoretto, Peter Paul Rubens). W podobny sposób jest widoczny także na ikonach bizantyjskich, ruskich i innych z kręgu cywilizacji prawosławnej. Tylko niektóre przedstawiają go jako postać pieszą z włócznią w ręku (znacznie rzadziej z mieczem), zabijającą lub depczącą smoka leżącego u jego stóp.

¹² M. Rembas, *Cuda na fasadach. Cz. II...*, s. 126; D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne...*, s. 231.

osłania hełm typu salada, bardzo popularny u schyłku średniowiecza (XV wiek i początek XVI). Natomiast dolna część twarzy ma wyraźnie zaznaczoną metalową osłonę. Rzeźbiarz także ze sporą dokładnością oddał detale gotyckiej zbroi płytowej, która przypomina te powstałe u płatnerzy włoskich lub południowoniemieckich. Uwagę zwracają dosyć drobiazgowo ukazane szczegóły osłony nóg oraz fartuch zbroi. Natomiast z uwagi na raczej ogólne przedstawienie, trudno powiedzieć, jaki typ miecza trzyma w swym ręku rycerz. Element, który trochę nie pasuje do bardzo udanej kompozycji całości, to tarcza, która ma kształt bardzo wydłużonego trójkąta.

Niewykluczone, że twórca tej postaci inspirował się popularnym motywem posągów przedstawiających hrabiego Rolanda, takich jak ten, który jest w Bremie, ale także i w innych miastach Niemiec (Calbe, Quedlinburg, Brandenburg nad Hawelą, Halle, Stendal)¹³. Tak więc być może i Szczecin ma swego „Rolanda”, choć nieco skromniejszych rozmiarów.

Kolejna postać rycerza na koniu wyobrażająca św. Jerzego walczącego ze smokiem znajduje się przy wejściu głównym do kościoła Najświętszego Serca Jezusowego (d. Garnisonkirche) przy pl. Zwycięstwa (d. Hohenzollernplatz). Został on zbudowany w latach 1913–1919 jako pionierska konstrukcja z betonu i zarazem pierwszy kościół w Niemczech z tego materiału. Jeździec ubrany jest w zbroję płytową, której wygląd przypomina używane u schyłku średniowiecza (XIV–XV wiek) i na początku XVI wieku¹⁴. Uwagę zwracają zwłaszcza detale ochrony nóg i ramion, w tym ozdobne naramienniki z wystającymi krawędziami oraz nałokietniki. Inny oryginalny element to miecz trzymany nie w prawej, lecz w lewej ręce jeźdźcy. Podobnie jak wspomniana niżej postać z ulicy Stośława, nie ma żadnego hełmu ani innej ochrony głowy. Koń jest dużych rozmiarów wierzchowcem bojowym (*dextrarius*). Pod jego nogami widać pokonanego i tratowanego smoka, który nieco przypomina małego krokodyla.

Jeszcze jeden motyw walki św. Jerzego ze smokiem widnieje na fryzie nad wejściem do budynku byłego Sądu Krajowego (Landgericht), zbudowanego w latach 1935–1937 przy ul. Stośława 6 (d. Johannisstrasse) na Nowym Mieście. Od lat powojennych mieści się tam Prokuratura Okręgowa¹⁵. Święty

¹³ Ch. Janß, *Hier gibt es Roland Statuen in Deutschland*, <http://www.hansestaedte.com/roland-statuen/> (dostęp 15.08.2024).

¹⁴ L. i F. Funcken, *Waffen und Rüstungen vom 8.- 16. Jahrhundert. Ritter und Landsknechte vom Frühen Mittelalter bis zum Beginn der Renaissance*, München 1990, s. 142–143 i 150–153.

¹⁵ D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne...*, s. 230.

siedzący na koniu przebija kopią bestię o przerażającym wyglądzie (przypominającą olbrzymiego krokodyla, dużo większego niż ten nad wejściem do wspomnianego wyżej kościoła). Co ciekawe, jeździec jest ubrany w długą szatę, a głowę ma odkrytą. Przedstawienie tych dwóch postaci świętego, które znalazły się w Szczecinie, jest dość oryginalne jako motyw w sztuce, ponieważ najczęściej rycerze symbolizujący Jerzego są w istniejącej ikonografii ubrani w zbroje.

Na frontonach kamienic i budynków użyteczności publicznej zbudowanych w pierwszych dekadach XX wieku można też zaobserwować kilka przykładów występujących oddzielnie hełmów rycerskich różnych typów lub głów nimi okrytych. W tym względzie jednym z ciekawszych przypadków jest hełm nad wejściem do jednej z kamienic na terenie osiedla Szczecin Grabowo/Grabowo-Drzetowo. Znajduje się on nad bramą posesji przy ul. Emilii Plater 93 (d. Lange Strasse). Po remoncie fasady budynku (kolor zielony) ten detal uzbrojenia średniowiecznego (odnowiony w kolorze kremowym) jest znów widoczny i nie ma żadnych uszkodzeń. Najprawdopodobniej to kolejny typ przyłbicy (nie można także wykluczyć hełmu turniejowego) z wyraźnie zaznaczonym metalowym kołnierzem. W tym wypadku umieszczenie go nad bramą budynku tworzy ciekawy element kompozycji heraldycznej, często stosowany w architekturze i sfragistyce czasów średniowiecza i nowożytnych. Wspomniany hełm bowiem figuruje nad tarczą herbową z widniejącym na niej numerem kamienicy (93)¹⁶.

Głowa rycerza okryta hełmem, najprawdopodobniej wzorowanym na średniowiecznym, widnieje również nad bramą kamienicy zbudowanej w 1892 roku, a znajdującej się przy ul. Kaszubskiej 63/64 (d. Elisabeth Strasse)¹⁷. Tu jednak rzeźbiarz nie był zbyt wierny realiom, bo zasłona oczu jest za wąska i odsłania dużą część twarzy zdobnej w brodę z wąsami. Podobny w znacznym stopniu egzemplarz znalazł się na kompozycji stanowiącej fryz na willech przy al. Wojska Polskiego 99 i 101 (d. Falkenwalder Strasse), na odcinku pomiędzy ul. Królowej Korony Polskiej (d. Werder Strasse) i Piotra Skargi (d. Roon Strasse). Takie same głowy w hełmach jak przy ul. Kaszubskiej można jeszcze zobaczyć w kilku innych miejscach w Szczecinie. Są elementem zdobniczym odnowionych fasad kamienic na ul. Śląskiej 32 (König-Albert Strasse) i pobliskiej Mazurskiej 31 (d. Preußische Strasse).

¹⁶ *Ibidem*, s. 231.

¹⁷ M. Rembas, *Cuda na fasadach...* s. 43.

Interesującą kompozycję tworzą natomiast cztery głowy w hełmach na portyku umieszczonym nad wejściem do Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego (dawny gmach Rejencji Pomorskiej – Regierungsbezirk Pommern). Został zbudowany w latach 1904–1911, a znajduje się na Wałach Chrobrego 4 (d. Hakenterrasse)¹⁸. Tylko niektóre z nich nawiązują do typów stosowanych w wiekach średnich lub czasach nowożytnych. Chyba najbardziej wierna oryginałowi jest głowa w hełmie typu żebrowego, stosowanym powszechnie zwłaszcza we wczesnym średniowieczu¹⁹. Kolejny hełm nieco przypomina te znane z miniatur przedstawiających jeźdźców frankijskich z czasów Karolingów (VIII–IX/X wiek)²⁰. Jest on trochę podobny także z uwagi na niewielki grzebień i kształt do znacznie późniejszych, znanych z czasów nowożytnych morionów i szturmaków. Dwie kolejne głowy artysta przedstawił natomiast w hełmach typu przyłbica (z lepiej lub gorzej zaznaczoną wizurą).

■ **Inne postacie i symbole związane z epoką średniowiecza**

Na fasadach szczecińskich budowli znalazło się także wiele innych, ciekawych architektonicznie przedstawięń i rzeźb mających związek z czasami średniowiecza.

Klasycznym symbolem epoki średniowiecza były katedry gotyckie. Wizerunek takiej pięknej budowli z wysokimi wieżami (przedstawiający katedrę w Kolonii) można dostrzec na jednym z medalionów przedstawiających epoki w historii i sztuce od antyku do renesansu. Jest on trzymany przez dwie półnagie dziewczyny – jedna z nich nosi na głowie koronę, druga natomiast chustę. W ich rękach są widoczne postacie króla i duchownego, prawdopodobnie arcybiskupa lub biskupa. Kompozycja została umieszczona nad wejściem do dawnego muzeum (Landesmuseum) zbudowanego w latach 1908–1913. Zaprojektował je Wilhelm Meyer-Schwartau. Gmach mieści się przy Wałach Chrobrego 3 (d. Hakenterrasse), a po wojnie swoją siedzibę znalazły Muzeum Narodowe i Teatr Współczesny²¹.

Jedną z bardziej interesujących, mających związek tak z dziejami Szczecina, jak i Księstwa Pomorskiego jest rzeźba przedstawiająca postać św. Ottona,

¹⁸ M. Łopuch, *Wały Chrobrego. Hakenterrasse*, Szczecin 2008, s. 50–52.

¹⁹ Wykonywano je z kilku taśm metalowych łączonych ze sobą, a pomiędzy nimi umieszczano kawałki blachy, mocowanej nitami. Ten typ hełmu był znacznie łatwiejszy w produkcji i tańszy od tych całkowicie wykonywanych z metalu, np. typu normańskiego. Por. A. Nadolski, *Broń i strój rycerstwa polskiego w średniowieczu*, Warszawa 1979, s. 48; M. Bogacki, *Broń wojsk polskich w okresie średniowiecza*, Poznań 2009, s. 93. Można dodać, że niekiedy stosowano też do metalowego szkieletu prażoną w ogniu, utwardzoną skórę, co zmniejszało wagę hełmu.

²⁰ L. i F. Funcken, *Waffen und Rüstungen...*, s. 14–15, 89.

²¹ Na temat powstania gmachu i jego przemian, por. M. Łopuch, *Wały Chrobrego...*, s. 60–72.

biskupa Bambergu, który podczas swych dwóch misji (1124 i 1128) rozpoczął skuteczny proces chrystianizacji Pomorza. Znajduje się ona w niszy na Wieży Dzwonów Zamku Książąt Pomorskich od strony południowej. Obecna rzeźba jest kopią tej oryginalnej XIV-wiecznej, która z czasem uległa uszkodzeniu²². Powstała w 1934 roku, wykonano ją w sztucznym kamieniu. Jej twórcą był rzeźbiarz Franz von Rüdorffer. Świętego Ottona przedstawiono jako całą postać. Na głowie ma mitrę, a ubrany jest w szaty pontyfikalne. W rękę zaś trzyma pastorał. Niewielkie postacie widoczne na dole rzeźby to prawdopodobnie książę Barnim III i jego żona, księżna Agnieszka²³.

Na kilku kamienicach na terenie szczecińskiego Śródmieścia i Szczecina Turzyna (d. Torney) są widoczne motywy odnoszące się w dość oryginalny do średniowiecza i epok późniejszych, a związane z symboliką władzy. Tu szczególnie barwnym i ciekawym przykładem są rzeźby przedstawiające głowy pary królewskiej. Znajdują się one na kamienicy z 1901 roku przy ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 24a (d. Friedrich-Karl Strasse). Król ma koronę złożoną ze złotych lilii i długą brodę oraz długie, trefione włosy. Po jego obu stronach umieszczono herby cechowe przedstawiające beczkę i kotwicę²⁴. Królowa to kobieta o władczym spojrzeniu i surowych rysach twarzy. Na głowie nosi koronę, która być może z przodu jest ozdobiona symbolem muszli i prostokątnymi płytkami. Te ostatnie przypominają nieco korony basileusów bizantyjskich. Kobieta ma w uszach duże, ozdobne kolczyki ozdobione frędzlami u dołu.

Kolejna kobieta nosząca koronę w formie diademu to głowa jednej z postaci, które można zobaczyć na fasadzie kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 24 (d. Turner Strasse). Ma ona misternie trefione włosy, z tyłu upięte w kok. Michał Rembas nazywa ją „Księżniczką”²⁵.

Jednym z symboli odnoszących się do morskości Szczecina, handlu morskiego i oceanicznego oraz czasów przynależności miasta do Hanzy są wyobrażenia różnych żaglowców. Niekiedy jest to dość ogólny zarys, ale w niektórych przypadkach z uwagi na dużą dokładność i szczegółowość elementów takielunku i wyglądu można je dokładnie zidentyfikować.

Przykładem typu okrętu, który powstał w czasach późnego średniowiecza, był bałtycki holk, szczególnie chętnie używany przez miasta hanzeatyckie.

²² *Figura św. Ottona*, <http://zamek.szczecin.pl/figura-sw-ottona/> (dostęp 15.08.2024).

²³ *Ibidem*.

²⁴ M. Rembas, *Cuda na fasadach*. Cz. II, s. 48–49.

²⁵ *Ibidem*, s. 47.

Wizerunek holku płynącego pod dwoma żaglami można zobaczyć na fasadzie willi z 1905 roku, należącej przed drugą wojną światową do rodziny Zeitlerów, a znajdującej się przy ul. Henryka Wieniawskiego 28 (d. Storbeckstrasse) na osiedlu Szczecin Pogodno (ta jego część to teren dawnego Braunsfelde). Rzeźbiarz dosyć dokładnie przedstawił rufę okrętu i ożaglowanie. Na dwóch żaglach widać krzyże. Michał Rembas identyfikuje ten statek jako kogę²⁶. Warto jednak podkreślić, że kogi były jednomasztowcami, natomiast holki miały dwa lub nawet trzy maszty.

Kolejny okręt można zobaczyć na kamienicy z 1905 roku, która znajduje się przy ul. Jarowita 5 (d. Keddigstrasse). Jest to dość ogólnie przedstawiony dwumasztowiec. Niewykluczone, że jest to wspomniany już holk. Był to swoisty prototyp okrętu, który w przyszłości stał się symbolem początku wielkich odkryć geograficznych – karaki przeznaczonej do żeglugi oceanicznej. Warto też zwrócić uwagę na motyw żaglowca z przełomu XV–XVI wieku, który został umieszczony na budynku z 1935 roku przy ul. Hryniewieckiego 26 (d. Mölln Strasse), stojącego obok obecnego elewatora „Ewa” na terenie portu.

■ Motywy odnoszące się do czasów renesansu i elementy uzbrojenia nowożytnego

Na fasadach budowli szczecińskich znalazło się wiele przedstawień, które można odnieść do czasów późnego średniowiecza i czasów nowożytnych. Ciekawym przykładem jest element ubioru męskiego z czasów XIV–XV i początku XVI wieku. To tzw. *chaperon*, będący nakryciem głowy, a tworzy go kaptur z peleryną i długą lamówką²⁷. Przypomina on nieco muzułmański turban. Można go zobaczyć na rzeźbach dwóch głów nad wejściem do przepięknie odrestaurowanej kamienicy przy ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 7 (d. Friedrich-Karl Strasse) od strony południowej. Bardzo prawdopodobne, że *chaperon* noszą także dwie z pięciu główek męskich i kobiecych w stylu renesansowym, które są umieszczone na fasadzie kamienicy przy ul. Koński Kierat 16 (d. Rossmarkt Strasse). Bez wątpienia wszystkie są podobne do słynnych głów wawelskich. Na pewno zaś w *chaperony* jest ubranych kilka brodatych

²⁶ *Ibidem*, s. 15.

²⁷ Ten typ nakrycia głowy malowali flamandzcy mistrzowie, np. Jan van Eyck (1385–1441) – widoczny jest na portrecie Giovanniego Arnolfiniego z ok. 1435 roku (w zbiorach Staatliche Museum zu Berlin), oraz na obrazie Quentina Massysa (1466–1530) *Celnicy* z ok. 1525 (w zbiorach Kunstmuseum Liechtenstein). Na ten temat por. A. Black, M. Garland, *History of Fashion*, New York 1975, s. 133; E. Lewandowski, *Complete Costume Dictionary*, Lanham 2011, s. 59.

męskich głów z fasady opuszczonej kamienicy przy ul. Edmunda Bałuki (nr 14?, d. Bismarck Strasse, Ledóchowskiego, Obrońców Stalingradu).

Kolejny interesujący motyw ubioru renesansowego to dwie głowy męskie w czepcach (lub beretach) i widoczne obok symbole masońskie. Te kompozycje obramowane są wieńcami laurowymi. Znalazły się na fasadzie pięknej kamienicy z 1900 roku przy ul. Monte Cassino 7 (d. Arndtstrasse, Armii Czerwonej). Michał Rembas określa nakrycia głowy jako „czepki” noszone od średniowiecza do początku XX wieku²⁸. Autorowi udało się odnaleźć bardzo podobny motyw w postaci czterech głów męskich w czepcach (lub *chapero-nach*), umieszczonych na wysokości drugiego piętra ryzalitu kamienicy przy ul. Słowackiego 7 (d. Mühlen Strasse).

Można wymienić jeszcze jeden motyw renesansowego nakrycia głowy na popiersiu mężczyzny, który ma na głowie beret mogący odnosić się tak do późnego średniowiecza, jak i do czasów późniejszych. Jest on usytuowany na fasadzie Urzędu Wojewódzkiego od strony ul. Jarowita (Keddigstrasse). W rękę trzyma sakiewkę z pieniędzmi²⁹. Głowa mężczyzny w renesansowym berecie jako motyw zdobniczy znalazła się także u szczytu fasady kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 5 (d. Turner Strasse).

Przykład bardzo dobrze rozpoznawalnej zbroi renesansowej to postać rycerza z fasady obecnego Urzędu Miasta Szczecina (d. Landeshaus, przy dawnym Landeshausplatz, potem pl. Niezlomnych, Feliksa Dzierżyńskiego, a po 1989 roku pl. Armii Krajowej) od strony południowej, znajdująca się nad wejściem głównym do budynku. Razem z figurą „dzikiego męża” (czasem nazywanego „trzymaczem”), dzierżącemu w dłoni sztandar Królestwa Prus tworzą parę trzymającą herb byłej Provinz Pommern – czerwonego gryfa na białym tle, nawiązującym do czasów istnienia Księstwa Szczecińskiego. Twórcą tej pięknej budowli był architekt Georg Steinmetz, a wzniesiono ją w latach 1924–1927³⁰.

Postać wspomnianego rycerza to jeden z piękniejszych, a zarazem ciekawszych pod względem bronioznawczym przykładów uzbrojenia i wyposażenia. Jego głowę zakrywa hełm typu przyłbica z bardzo ozdobną wizurą, a na jego szczycie artysta Hermann Hosaeus umieścił znacznych rozmiarów pióropusz (najprawdopodobniej ze strusich piór). Reszta zbroi to bardzo wiernie odtworzony egzemplarz bogato zdobionej złotym ornamentem zbroi renesansowej.

²⁸ M. Rembas, *Cuda na fasadach...*, s. 38–39.

²⁹ *Idem*, *Cuda na fasadach. Cz. II...*, s. 68.

³⁰ D. Wybranowski, *Historia Quistorpae – Jasnych Błoni im. Jana Pawła II* [w:] *Kronika Szczecina 2017*, red. U. Chęcińska, T. Czapiewski, Szczecin 2018, s. 27.

Uwagę zwracają drobiazgowo ukazane elementy ochrony ramion, tj. naręczaki, nałokietniki i ozdobne rękawice. Również wspaniale prezentują się ochrony nóg, w tym bardzo charakterystyczne trzewiki, będące niemal kopią z płyty pamiątkowej Barnima III. Dość nietypowe jest natomiast położenie widocznego częściowo miecza. Artysta umieścił go na pasie, ale z tyłu i z lewej strony. Także w lewej ręce rycerz trzyma kopię z prostokątnym proporcem przedstawiającym wizerunek czerwonego gryfa na białym tle ze złotym obramowaniem.

Kolejny przykład uzbrojenia to widoczny obok hełm turniejowy z kratownicą, pełniący funkcję klejnotu herbowego. Pięknie odnowiony i pokolorowany egzemplarz jest typem hełmu z kratownicą (podobne egzemplarze znane są m.in. z XV-wiecznej *Księgi Turniejów* Dobrego Króla René Andegaweńskiego). Pierwotnie przeznaczony był do walk turniejowych na maczugi. Ochrony głowy tego typu bardzo często były stosowane właśnie jako element heraldyczny, czyli tzw. klejnot. Jego częścią składową jest także dużych rozmiarów pióropusz pawi, znany także z XIII–XV-wiecznych pieczęci konnych i herbowych Gryfitów³¹. Rolę kratownicy odgrywają tu złote pręty ułożone w deseń rombu. Natomiast klejnot umieszczony na hełmie to bardzo ozdobna korona o charakterze otwartym. Dodatkowym elementem jest wysoki pióropusz złożony z zielonych pawich piór, z tyłu zaś ozdobnie powycinane labry (pierwotnie chusta na hełmach mająca chronić głowy rycerzy przed palącymi promieniami słońca, np. na Bliskim Wschodzie, czy w Afryce Północnej).

Bardzo ciekawy zbiór hełmów turniejowych z kratownicą i ozdobnymi klejnotami znajduje się na frontonie imponującego gmachu dawnego Pałacu Ziemstwa Pomorskiego (Pommersche Landschaft) z lat 1890–1892, zaprojektowanego przez architekta Emila Drewsa i prawdopodobnie Georga Wechselmanna³², obecnie zajmowanego przez Akademię Sztuki przy al. Niepodległości 44 (d. Paradeplatz)³³. Podobne noszą postacie dwóch „dzikich mężów” trzymających jedną ręką herb wielki Księstwa Pomorskiego, a drugą potężnych rozmiarów maczugi. Kolejny hełm, już jako element heraldyczny, został umieszczony centralnie. Natomiast inny jego typ został wykorzystany jako okrycia głów osadzonych na fasadzie gmachu widocznych na ścianach od strony al. Niepodległości i ul. Bogurodzicy (d. Greifen Strasse). Jest to przyłbica,

³¹ D. Wybranowski, *Książęta Pomorza Zachodniego na pieczęciach*, Szczecin 1993.

³² Na temat tych postaci: *Akademia zmienia Szczecin...*, s. 35–36.

³³ M. Rembas, *Cuda na fasadach. Cz. II...*, s. 94–95; Szerzej na temat tego budynku *Akademia zmienia Szczecin...*, s. 7 i n.

której wizura w formie kratownicy odsłania ponurą twarz rycerza, zdobną w obfite wąsy. Na szczycie hełmu artysta umieścił bogaty pióropusz.

Motyw klejnotu z hełmem turniejowym znalazł się w jednym z budynków dawnego osiedla Ebertshöhe na terenie osiedla Szczecin-Gocław przy ul. Narciańskiej 1A (d. Am Hain). Widnieje przy nim data 1928–1929.

Warto dodać, że na wspomnianym wyżej budynku Ziemstwa Pomorskiego od strony al. Niepodległości stoi posąg rycerza³⁴. Jest on odziany w jedną z najwspanialszych i najpiękniejszych oddanych przez rzeźbiarza zbroi z przełomu średniowiecza i epoki nowożytnej. Przypomina nieco swym wyglądem płaskorzeźbę płyty pamiątkowej Barnima III wmurowanej w skrzydło północne Zamku Książąt Pomorskich³⁵. Na głowie ma hełm z bogatym pióropuszem, a całe ciało okrywa zbroja płytowa, przedstawiona ze wszystkimi detalami. Postać nosi też długi płaszcz. Za pasem ma zatknięte rękawice, dumnie trzyma się za lewy bok, w prawej ręce trzyma piękny miecz. Inna z figur fasady budynku przedstawia bogatego rolnika (Bauera) trzymającego pług. Te dwie postacie symbolizują ówczesne ziemiaństwo, junkrów, ale także bogatych chłopów. Zapewne rzeźbiarz chciał uczcić dwie zasłużone dla Ziemstwa osoby – marszałka krajowego Hasso von Flemminga z Benic k. Kamienia Pomorskiego (niem. Benz, zm. 1896) i radcę generalnego Provinz Pommern Alexandra von der Ostena z Płotów (Plathe, zm. 1898). Ten domysł uprawdopodabnia obecność herbów Flemmingów i von der Ostenów nad wejściem do budynku³⁶.

Autorowi obecnego studium udało się odnaleźć na fasadach szczecińskich domów jeszcze kilka hełmów nawiązujących swym kształtem do tych używanych w XVI i częściowo XVII wieku. Takie egzemplarze najprawdopodobniej umieszczono na neorenesansowych willach przy al. Wojska Polskiego (d. Falkenwalder Strasse). Od przełomu lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX wieku datuje się proces powstawania tam osiedla ekskluzywnych willi i pałacyków ówczesnej elity urzędniczej i finansowej – Westendu (potem Szczecin-Łękno)³⁷. Wspomniane budynki pod numerami 99 i 101 znajdują

³⁴ M. Rembas, *Cuda na fasadach. Cz. II...*, s. 96 (tamtę bardzo dobrej jakości ilustracja).

³⁵ O tym zabytku m.in. B. Kosińska, B. Twardochleb, *Szczecin Grabowo*, Szczecin 2005, s. 128–134; M. Łuczak, *Szczecin Grabowo Drzetowo, Grabow Bredow*, Szczecin 2012, s. 58, 70; A. Puławski, *Renesansowe zbroje płytowe z napierśnikiem bombastycznym w dawnym Księstwie Pomorskim w świetle wybranych zabytków sztuki*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 2019, nr 67 (4), s. 421; D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne...*, s. 232–233.

³⁶ *Akademia zmienia Szczecin...*, s. 33–34.

³⁷ B. Kosińska, *Rozwój przestrzenny Szczecina*, Szczecin 2002, s. 179 i n.; M. Łopuch, *Szczecin-Pogodno. Von Westend bis Schönau*, Szczecin 2010, s. 28 i n.; M. Łuczak, *Szczecin Pogodno Łękno. Braunsfelde Westend*, Szczecin 2009, s. 142 i n.; M. Gwiazdowska, *Ochrona i konserwacja zabytków Szczecina po 1945 roku*, Szczecin 2016, s. 96–101; D. Wybranowski, *Historia Quistorpaue...*, s. 24–28; P. Gut, N. Jastrzeńska, R. Pawlik, *Dziedzictwo architektoniczne Szczecina*, s. 11 i n.

się na odcinku pomiędzy ul. Królowej Korony Polskiej (d. Werder Strasse) i Piotra Skargi (d. Roon Strasse)³⁸. Nad oknami widoczne są niewielkich rozmiarów głowy okryte hełmem z metalowym daszkiem i nakarczkiem. Jest on najbardziej podobny do bardzo popularnego wówczas typu hełmu – szturmaka.

To hełm otwarty, ukazujący twarz rycerza (lub najemnika-landsknehta) z niewielką szpiczastą bródką. Bardzo zbliżone swym kształtem nakrycie głowy ma inny rycerz widoczny (wśród pozostałych interesujących motywów plastycznych) na kamienicy narożnej nr 24 z 1902 roku, u zbiegu ul. Jagiellońskiej (d. Turner Strasse) i Bolesława Śmiałego (d. Pestalozzi Strasse)³⁹. Natomiast pojedyncza głowa w szturmaku jest umieszczona także nad wejściem do kamienicy przy ul. Jagiellońskiej 43 i al. Wojska Polskiego 53. Po ukończonej kilka lat temu rewitalizacji kamienicy przy ul. Parkowej 59 (d. Gustav Adolf Strasse), której fasadę odnowiono w kolorze zielonym, także na terenie Grabowa jest w tej chwili widoczna nad wejściem niewielkich rozmiarów głowa mężczyzny w hełmie (bardzo możliwe, że to szturmak).

Inne motywy z czasów renesansu są dosyć widoczne na budowlach Szczecina. Na fasadzie wspomnianego budynku Muzeum Narodowego przy Wałach Chrobrego znajduje się młoda, półnaga dziewczyna, która siedzi z lewej strony medalionu z wyobrażeniem jednej z najbardziej znanych budowli tej epoki – bazyliki św. Piotra w Rzymie, a rękę trzyma miniaturową rzeźbę Mojżesza dłuta Michała Anioła⁴⁰.

Autorowi obecnej publikacji udało się też zidentyfikować wyobrażenie plastyczne postaci szlachcica pomorskiego i szlachcianki w renesansowych strojach na fasadzie kamienicy z przełomu XIX i XX wieku przy ul. Bolesława Krzywoustego 62 (d. Hohenzollernstrasse). Są one zwieńczeniem dwóch ryzalitów.

Oprócz postaci rycerzy, szlachciców i szlachcianek i wspomnianego bogatego chłopca czy ziemianina na fasadach znaleźli się także przedstawiciele innych stanów i profesji. Posąg uczonego w renesansowym stroju (odtworzony w 2012 roku) umieszczony jest na fasadzie Nowego (Czerwonego) Ratusza z 1879 roku obok kilku innych, symbolizujących pomyślność i rozwój miasta. Twórcą tej rzeźby i pozostałych trzech postaci był Emil Steiner. Mężczyzna

³⁸ J. Ławrynowicz, *Wille bliźniacze*, al. *Wojska Polskiego 99 i 101* [w:] *Encyklopedia Szczecina*, red. T. Bialecki, Szczecin 2015, s. 1180–1181.

³⁹ O tej postaci również M. Rembas, *Cuda na fasadach...*, s. 46 (tam też stara się dociec, kim ona jest, czy może konkwistadorem).

⁴⁰ M. Łopuch, *Wały Chrobrego...*, s. 72.

nosi XVI-wieczną szubę i podobnie jak niektóre inne postacie wspomniane wyżej – beret⁴¹.

Bardzo ciekawa kompozycja przedstawiająca bogatą parę mieszczańską z XVI wieku jest elementem ozdobnym willi znajdującej się na północno-zachodnich peryferiach miasta, na osiedlu Szczecin-Głębokie (d. Glambeck), przy ul. Pogodnej 28 (d. Hubertusweg). Osiedle to zaprojektowano i jego budowę rozpoczęto na początku lat trzydziestych XX wieku⁴². Drewniana płaskorzeźba przedstawia brodatego mężczyznę w bogatej szubie i ozdobnym berecie z piórem, pończochach i trzewikach. Trzyma on w ręku kaduceusz – symbol boga Hermesa i stanu kupieckiego. Towarzysząca mu kobieta ma upięte włosy i piękny kapelusz z piórem. Dama jest także ubrana w dwie suknie – wierzchnią i spodnią. Trzyma ona w ręku piękny żaglowiec⁴³. Najprawdopodobniej obie postacie tworzą alegorię handlu morskiego i płynącej z niej zasobności Szczecina.

Na fasadzie wspomnianego ratusza obok uczonego jest także rzeźba kupca (głowa dorobiona w 1998 roku). Jego strój także można przypisać do czasów nowożytnych. Uwagę zwraca strój, w tym piękny kaftan i wiernie odtworzone przez rzeźbiarza spodnie z saszkiem⁴⁴. Postać ma na głowie czapkę z daszkiem lub być może jest to wyobrażenie wspomnianego wyżej *chaperona*.

Jeszcze jednym motywem zdobniczym, który nawiązuje do morskości Szczecina, jest wizerunek okrętu będącego jednym z najczęściej spotykanych na ówczesnych morzach i oceanach w XV–XVII wieku. Jest to trójmasztowa karawela, bardzo dokładnie odtworzona przez rzeźbiarza⁴⁵. Możemy ją zobaczyć na budynku mieszczącym obecnie hotel Focus przy ul. Małopolskiej 23 (d. Augustastrasse), od strony wschodniej, tuż przy schodach prowadzących z Podzamcza na ul. Małopolską i Wały Chrobrego. Jednak od początku XX wieku do 1945 roku mieścił się tam Dom Marynarza/Dom Żeglugi (Seemannsheim, Haus der Seefahrt). Po wojnie na wiele lat znalazł tam swą siedzibę

⁴¹ M. Rembas, *Cuda na fasadach*. Cz. II..., s. 110.

⁴² Glambeck było wówczas jednym z najmłodszych osiedli Szczecina. Na temat historii i jego rozwoju szerzej: T. Białecki, L. Turek-Kwiatkowska, *Szczecin stary i nowy*, Szczecin 1991, s. 94; B. Kozińska, *Osiedle leśno-parkowe Głębokie w Szczecinie* [w:] *Sztuka XX wieku w Szczecinie i na Pomorzu Zachodnim. Przemiany i kontynuacje*, red. M. Glińska, R. Makala, Szczecin 2008; M. Łuczak, *Szczecin Warszewo. Osów. Głębokie*, Szczecin 2011, s. 164 i n.; 10p, *Szczecin ma jeszcze jeden zabytek. Stało się nim całe osiedle. Pierwsze wille powstały tu w latach 30. XX wieku*, „Gazeta Wyborcza”, 15.03.2022, <https://szczecin.wyborcza.pl/szczecin/7,34939,28223501,szczecin-ma-jeszcze-jeden-zabytek-stalo-sie-nim-cale-osiedle.html>, (dostęp 15.08.2024).

⁴³ M. Rembas, *Cuda na fasadach*. Cz. II..., s. 4.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 111.

⁴⁵ M. Rembas, *Cuda na fasadach*..., s. 102.

Dom Rybaka⁴⁶. Swą tradycją budynek nawiązywał do wcześniej istniejącego na Starym Mieście (Altstadt), a znajdującego się na styku ul. Panieńskiej (d. Frauenstrasse), Kurkowej (Loitzerhof Strasse) i Mściwoja II (Reifschlägerstrasse) Domu Żeglarza (Seglerhaus). Najprawdopodobniej na jego miejscu stanęła potem Giełda (Börse, częściowo zburzona przez naloty dywanowe 1944 roku, a po wojnie rozebrana w 1951 roku)⁴⁷. Przejściowo Dom Żeglarza mieścił się na wspomnianym Starym Mieście przy Rynku Warzywnym 2 (Krautmarkt, dziś nieistniejący) od końca lat osiemdziesiątych XIX do początku XX wieku⁴⁸.

■ **Budowle inspirowane sztuką średniowiecza, renesansu i baroku powstałe w XIX i w pierwszej połowie XX wieku**

Z uwagi na rozległość tematu i wymogi edytorskie, autor ograniczy się w tej części do niezbędnego minimum informacyjnego i listy obiektów. Część opisywanych budowli i ich detali została omówiona w innych publikacjach autora.

W stylu neogotyckim zbudowano na przełomie XIX i XX wieku kilka obiektów użyteczności publicznej. Należy do nich jeden z piękniejszych w Polsce, tak z zewnątrz, jak i wewnątrz gmach Poczty (dziś m.in. Urząd Pocztowy nr 2) pomiędzy ul. Dworcową a pl. Tobruckim (d. Marktplatz) i ul. Nową⁴⁹. Również wspaniałym i ciekawym przykładem tego stylu jest odbudowany po II wojnie budynek Nowego Ratusza (znanego powszechnie od koloru cegieł Czerwonym Ratuszem) z 1879 roku, który znajduje się na Nowym Mieście (d. Neustadt) pomiędzy ul. Dworcową (Grüne Schanze Strasse), a pl. Bato-rego (d. Victoria Platz, od 1933 Adolf Hitlerplatz). W 1900 roku oddano do użytku bardzo interesujący neogotycki budynek Szczecińskiego Towarzystwa Gimnastycznego (Stettiner Turnerverein) przy ul. 5 Lipca 46 (d. Grün Strasse 1B)⁵⁰. Podczas nalotów dywanowych z 1944 roku uległa uszkodzeniu część wschodnia (najładniejsza architektonicznie) z rozetami, neogotyckimi oknami i dekoracyjnymi sterczynami, którą niestety odbudowano czasach PRL-u nie w minionym kształcie, ale kompletnie bezstylowo. Od 1947 aż do

⁴⁶ M. Łuczak, *Szczecin Śródmieście. Stadtmitte*, Szczecin 2015, s. 466.

⁴⁷ *Idem*, *Szczecin Stare Miasto. Altstadt*, Szczecin 2013, s. 648–651; D. Wybranowski, *Symbolika związana z historią i mitologią antyczną w detalach architektonicznych budowli Szczecina* [w:] *Kronika Szczecina 2021*, red. T. Czapiewski, M. Siedziako, Szczecin 2022, s. 356–357.

⁴⁸ M. Łuczak, *Szczecin Śródmieście...*, s. 466.

⁴⁹ O nim obszernie M. Łuczak, *Szczecin Śródmieście...*, s. 434–438.

⁵⁰ Na temat tego budynku i jego powstania oraz struktury por. M. Łuczak, *Szczecin Turzyn...*, s. 164.

2001 roku działało tam kino „Colosseum”, a następnie kilka różnych firm⁵¹. Z 1905 roku pochodzi równie piękny i stylowy budynek neogotycki dawnej Dyrekcji Poczty (Oberpostdirektion) przy al. Niepodległości 41/42 (d. Paradeplatz) i Bogurodzicy (Greifen Strasse). Jego twórcą był Otto Hintze⁵². Dziś mieści się tam Urząd Pocztowy nr 1. W latach 1902–1905 roku zostało zbudowane wspomniane wyżej pruskie Królewskie Prezydium Policji (Königliche Polizeipräsidium) przy obecnej ul. Małopolskiej 47⁵³. W stylu neogotyckim wzniesiono kompleks budynków szpitala przy ul. Św. Wojciecha 7 (d. Karkutschstrasse). Obecnie mieści się tam zespół poradni, m.in. Ośrodek Rehabilitacji Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej, Opieki Psychiatrycznej i Leczenia Uzależnień.

Do średniowiecza nawiązuje także kilka budynków szkolnych. Pięknym (i jednym z bardzo niewielu w Szczecinie) przykładem stylu neoromańskiego jest gmach dawnego Gimnazjum Miejskiego (Stadtgymnasium) z lat 1901–1903, przy ul. Piastów 12 (d. Barnimstrasse), zaprojektowany przez jednego z najwybitniejszych szczecińskich architektów – Wilhelma Meyera-Schwartaua. Od 1945 swą siedzibę zyskało tam I Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej-Curie⁵⁴. Kolejnym wizualnie interesującym przykładem szkół w stylu neogotyckim są dwa pobliskie gmachy: Szkoła Podstawowa nr 1 (d. Ernst-Moritz-Arndt-Mädchen-Schule, z lat 1899–1900), znajdująca się na rogu ul. Jagiellońskiej i Piastów, przy al. Piastów 6 oraz przylegająca do niej Szkoła Podstawowa nr 2 (d. Ernst-Moritz-Arndt-Knabenschule, z lat 1896–1897), przy ul. Piastów 7⁵⁵. Część północna SP nr 1 bardzo przypominała niezachowany po wojnie fragment budynku Stettiner Turnerverein.

Jedną z zachowanych szkół w stylu neogotyckim jest budynek przy ul. Siemiradzkiego 2 (d. Stormweg) na dawnym osiedlu Neu Westend (dziś część Szczecina Pogodno). Został zbudowany w latach 1904–1909, a jego fundatorem był Martin Quistorp, syn Johannes⁵⁶. Pierwotnie znajdowała się tam szkoła dla głuchoniemych (o czym przypomina wciąż widoczny, nieco wyblakły

⁵¹ *Ibidem*, s. 164–166.

⁵² M. Łuczak, *Szczecin Śródmieście...*, s. 456–458.

⁵³ O nim szerzej por. *ibidem*, s. 458–466; D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne...*, s. 229–230 (tam też inna literatura).

⁵⁴ M. Łuczak, *Szczecin Turzyn...*, s. 118–130.

⁵⁵ *Ibidem*, s. 102–104.

⁵⁶ Decyzja o budowie szkoły została wydana w 1903 roku, a pierwszy projekt wykonał architekt M. Borcke-Altwigshagen. Budowa uległa znacznemu przedłużeniu, kolejny projekt wykonał w maju 1909 roku M. Höllig. Duża liczba pensjonariuszy wymogła kolejne zmiany, ale nie zostały one zrealizowane. M. Łuczak, *Szczecin Pogodno Lękno Braunsfelde Westend*, Szczecin 2009, s. 98–100.

napis *Taubstummenheim*) na fasadzie. O „gotyckości” budowli świadczy kilka ozdobnych sterczyn, blendy, okna w kształcie ostrołuku, portyk nad stylizowanym przedsionkiem przy wejściu, itp. Po wojnie mieściła się tam Szkoła Podstawowa nr 32, następnie w latach 1999–2017 Gimnazjum nr 10, a obecnie jest to jeden z gmachów należących do SP nr 53.

Nie wszystkie szkoły przetrwały do naszych czasów. Również w stylu neogotyku (czerwona cegła, rozety, dekoracyjne sterczyny itp.) została zbudowana szkoła średnia dla chłopców, której patronem był św. Otton z Bambergu (*Otto Knabenmittelschule*), wzniesiona w 1894 roku. Ulokowano ją między ul. Małopolską *Augustastrasse* a ul. Wyszaka (d. *Am Klosterhof*), tam, gdzie znajdował się dziedziniec obecnej SP nr 33 i Zespołu Szkół Sportowych. Podobnie jak Czerwony Ratusz lub Wieża Quistorpa wyglądała jak zamek z bajki czy XIX-wieczne zamki bawarskie króla Ludwika II. Gdyby przetrwała, byłaby obok Czerwonego Ratusza i obu wspomnianych gmachów poczty Urzędów Pocztowych nr 1 i 2 jednym z piękniejszych zabytków Szczecina. Tak się jednak nie stało, naloty dywanowe aliantów z 1944 roku obróciły w ruinę i zgłiszcza pobliską Starówkę i sam budynek szkoły. Jej wypalone ruiny (które potem usunięto) można zobaczyć na zdjęciach z pierwszych lat powojennych⁵⁷. Wojna nie oszczędziła także innej placówki w stylu neogotyckim – Szkoły Cesarzowej Augusty Wiktorii (*Kaiserin-Auguste-Viktoria Schule*) przy ul. Kaszubskiej 27 (d. *Elisabethstrasse*). Powstała w 1894 roku, była ciekawym architektonicznie gmachem z czerwonej cegły z wieżami krytymi hełmami. To kolejna szkoła, której nie odbudowano, a na jej miejscu stoi dziś modernistyczny blok mieszkalny z czasów PRL.

Można też wspomnieć, że niektóre budynki rozbudowującego się dynamicznie w latach dziewięćdziesiątych XIX wieku Portu Szczecin także wznoszono w stylu neogotyckim, m.in. maszynowni, lokomotywni, Straży Pożarnej i budynku administracyjnego Zarządu Morskich Portów Szczecin i Świnoujście. Znajdują się one na terenie Łasztowni pomiędzy ul. Bytomską (d. *Breslauerstrasse*), Władysława IV (*Parnitzstrasse*) i Gdańską (*Altdammerstrasse*)⁵⁸. Część magazynów wewnątrz portu, pełniących kiedyś rolę spichrzów, zbudowana z czerwonej cegły także ma wyraźne odniesienia do tego stylu.

⁵⁷ Por. 1947. *Barwy ruin. Szczecin w przededniu (od)budowy*, Szczecin 2013, s. 20. Natomiast komplet 5 zdjęć przedstawiających widok wspomnianej szkoły z lat 1895–1947 znalazł się na stronie *OttoKnabenmittelschule*, <http://www.fotopolska.eu/Szczecin/b25867,Otto-Knabenmittelschule.html> (dostęp 15.08.2024).

⁵⁸ M. Łuczak, *Łasztownia, Międzyodrze. Lastadie. Oderbruch*, Szczecin 2017, s. 112–118.

Niektóre budowle przypominają (lub przypominały) średniowieczne zamki, a w jednym przypadku nawet surowy budynek klasztorny. Do tego ostatniego, jak wskazała Maria Łopuch, bardzo podobny jest dawny szpital św. Piotra (Hospital St. Petri, obecnie gmach Sądu Okręgowego) przy ul. ks. Piotra Skargi 19 (d. Roon Strasse), monumentalna budowla neogotycka z czerwonej cegły i symbolem krzyża na szczycie, wybudowana w latach 1890–1891⁵⁹. Od lat mieści się tam I Wydział Cywilny i II Wydział Cywilno-Odwoławczy Sądu Okręgowego. Budynek zaprojektował Emil Drews. Jego dom przy tej samej ulicy pod numerem 28 także podobny jest do zamku z niewielką wieżyczką⁶⁰.

Doskonałym przykładem jest bardzo oryginalna pod względem wyglądu willa przy ul. Henryka Wieniawskiego 22 (d. Storbeckstrasse). Zdaniem autora niniejszej publikacji swym wyglądem i wieżą w stylu *campanille* przypomina zamek południowoitalskich Normanów. Została wybudowana w 1910 roku dla inspektora więziennego Hermanna Gretzlera⁶¹. Jej projektantem był Hermann Krakau. Natomiast Wieża Quistorpa (czy dokładnie Wieża Pamięci Johanna Quistorpa – Johannes Quistorp Gedächtniss Turm), powstała na terenie Eckerberger Wald (dziś Las Arkoński) przy ul. Arkońskiej (Eckerbergerstrasse) została wzniesiona w 1904 roku z inicjatywy Martina Quistorpa dla upamiętnienia jego ojca. Pełniła funkcję wieży widokowej. Twórcą był znany architekt berliński Franz Schwechten⁶². Jej konstrukcja miała przypominać dawny donżon czy stołp obronny, mający być swego rodzaju zamkiem rodowym Quistorpów, dominującym z leśnego wzgórza nad całą okolicą. Dolny taras zbudowano w stylu neoromańskim, a sama wieża nawiązywała do gotyku brandenburskiego⁶³. Podczas wojny w dość tajemniczych okolicznościach została zniszczona, zachował się jedynie taras.

W Szczecinie przetrwało także kilka budowli wzniesionych w stylu neorenesansowym i tzw. stylu włoskim lub tokańskim. Niewątpliwie jednym z piękniejszych przykładów neorenesansu jest jeden z najbardziej znanych – wspomniany wyżej kompleks przy ul. Wały Chrobrego 4, mieszczący Zachodniopomorski Urząd Wojewódzki (d. gmach Rejencji Pomorskiej), który został zbudowany w latach 1905–1911. Kilka innych przykładów neorenesansu to teren styku Śródmieścia z dawnym Westendem i samego osiedla. Jednym

⁵⁹ Eadem, *Szczecin-Pogodno*, s. 80.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, s. 119–120.

⁶² Szerzej por. D. Kolassa, *Wieża Quistorpa. Od monumentu po ruinę*, Szczecin 2022, s. 39–40.

⁶³ *Ibidem*, s. 39.

z nich jest budynek dawnego Kaiser-Wilhelm-Gymnasium przy al. Papieża Jana Pawła II 22a (d. Kaiser-Wilhelm Allee), zbudowany z czerwonej cegły w końcu lat osiemdziesiątych XIX wieku. Projektował go radca budowlany Rönnebeck⁶⁴. Podczas wojny został uszkodzony i częściowo wypalony. Po przebudowie (zwłaszcza dachu i elewacji frontonu) mieścił w swoich murach kilka szkół, a następnie Instytut Kultury Fizycznej Uniwersytetu Szczecińskiego. Od lat jest tam zlokalizowana siedziba rektoratu tej uczelni.

Jednym z ciekawszych i jednocześnie najpiękniejszych przykładów niemieckiego neorenesansu północnego jest także budynek Archiwum Państwowego przy ul. Św. Wojciecha 13 (d. Karkutschstrasse) z lat 1899–1901⁶⁵. Również w stylu północnego neorenesansu na terenie osiedla Nowe Miasto (d. Neustadt) został zbudowany gmach dawnego kasyna oficerskiego, obecnie Zespołu Szkół nr 8 im. Stanisława Staszica, przy ul. 3 Maja 1A (d. Lindenstrasse), a wyraźne odniesienia do tego stylu widać też na budynku Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum (d. Amtsgericht) przy ul. Kaszubskiej 42⁶⁶.

Do jednych z ciekawszych budowli w tym stylu należy willa Wilhelma Flüggego z 1875 roku, znajdująca się przy al. Wojska Polskiego 95⁶⁷ (zbudowana wg projektu W. Igena, aktualnie opuszczona i wystawiona na sprzedaż). Dzięki pięknej baszcie z ozdobnym krenelażem przypomina renesansowy zamek (nazywana jest także „Angielskim Zamkiem”). Bardzo ładny, neorenesansowy pałacyk z wieżyczką zdobioną hełmem przy al. Wojska Polskiego 76 to willa Fritza Hördera, w której murach mieści się Katolickie Liceum Ogólnokształcące im. św. Maksymiliana Kolbego. Można także wspomnieć o willi Georga Grawitza (udziałowca w Cementowni Sterna w Finkenwalde – dziś Szczecin-Zdroje) przy al. Wojska Polskiego 115, gdzie od lat ma swoją siedzibę Państwowa Szkoła Muzyczna I Stopnia im T. Szeligowskiego.

Na terenie dawnego osiedla Grünhof (obecnie teren części osiedli Bolinko-Niebuszewo i Śródmieście) na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX wieku wzniesiono kilka neorenesansowych budowli.

⁶⁴ Szerzej o jego powstaniu i detalach architektury oraz losach powojennych, por. M. Łuczak, *Szczecin Śródmieście*, s. 214–218.

⁶⁵ Szerzej o jego dziejach i architekturze, por. *Archiwum Państwowe w Szczecinie*, <http://szczecin.ap.gov.pl/Historia>; M. Słomiński, *Zespół budynków Archiwum Państwowego*, <http://zabytek.pl/pl/g-249384> (dostęp 15.08.2024).

⁶⁶ O tych budynkach autor pisał w swej wcześniejszej publikacji, *Motyw orla jako architektoniczny relikwiarz obecności politycznej i zwierzchności Królestwa Prus na obszarze współczesnego Szczecina* [w:] *Kronika Szczecina 2020. Miasto w cieniu pandemii*, red. T. Czapiewski, M. Siedziako, Szczecin 2021 (tam też inna literatura).

⁶⁷ M. Łopuch, *Szczecin-Pogodno...*, s. 67; M. Gigiel, *Tak wygląda „Angielski Zamek” w środku. Ta okazała willa ma już prawie 150 lat*, <http://wszczecin.pl/tak-wyglada-angielski-zamek-w-srodku-ta-okazala-willa/44419> (dostęp 15.08.2024).

Można wspomnieć o pięknie odrestaurowanych willach przy al. Wyzwolenia 73 (d. Pölitzerstrasse), przy Matejki 8 (d. Grabowerstrasse)⁶⁸ i Augusta Sengstocka przy ul. Czesława 9 (d. Derfflingerstrasse). Tylko one spośród wielu innych przetrwały w tej części miasta wojenne zniszczenia i późniejsze rozbiórki. Styl włoski w Szczecinie reprezentują natomiast domy z niewielkimi wieżyczkami w stylu tokańskich *campanilli*, m.in. willa Johanna Quistorpa przy al. Wojska Polskiego 92, willa Otto Strutza z 1911 roku na ul. Lipowej 19⁶⁹ (d. Lindenallee) na terenie Szczecina-Gocławia, czy wspomniana wyżej willa Gretzlera przy Wieniawskiego 22.

Doskonałym przykładem architektury neogotyckiej są obiekty sakralne. Kościoły w tym stylu są widoczne w wielu miejscach miasta. Tu przykładem jest kościół Pokoju (Friedenskirche), a powojenny św. Stanisława Kostki przy pl. Matki Teresy z Kalkuty 5 (d. Marktplatz, pl. Popiela) na osiedlu Szczecin-Grabowo/Grabowo-Drzetowo, kościół arnizonowy (d. Bugenhagen Kirche) przy pl. Zwycięstwa 1 (d. Hohenzollernplatz, Szczecin-Śródmieście), kościół św. Jana Chrzciciela z lat 1888–1890 przy ul. Bogurodzicy 3A (d. Greifen Strasse), ewangelicko-augsburski kościół Świętej Trójcy (d. Gertrud Kirche) przy ul. Energetyków 8 (d. Gr. Lastadiestrasse) na wyspie Łasztowni, św. Józefa (d. Luther Kirche) przy ul. Połabskiej 1 (d. Berckhoffstrasse) na osiedlu Szczecin-Pomorzan i Matki Bożej Nieustającej Pomocy przy ul. Strzałowskiej 26 (d. Bergstrasse, Hermann Göring-Strasse) na terenie Szczecina-Golęcina (d. Frauendorf), ukończony w 1847 roku, a po zniszczeniach wojennych odbudowany.

Kilka innych znajduje się na peryferiach Szczecina. Są to: kościół św. Apostołów Piotra i Pawła (d. Michaelis Kirche) przy ul. Niklowej 1 (d. Fabrikstrasse) na terenie osiedla Szczecin-Podjuchy (d. Podejuch), Świętego Ducha z lat 1892–1893 przy ul. Młodzieży Polskiej 17 (d. Gartenstrasse) w Szczecinie-Zdrojach (d. Finkenwalde), św. Antoniego z Padwy przy Szczecińskiej 14 (do 1935 roku Dorfstrasse, następnie Hauptstrasse) na osiedlu Szczecin-Warszewo (d. Warsaw) i kościół Mariacki przy pl. Kościelnym 2 w Szczecinie-Dąbie (d. Altdamm).

Część szczecińskich neogotyckich świątyń nie przetrwała nalotów i pierwszych lat powojennych. Tu przykładem są Alt Luteranische Kirche (kościół

⁶⁸ Zbudowana w 1881 roku według projektu H. Kargego i zarazem pierwszego z właścicieli. O jej właścicielach i właścicielkach oraz przebudowach i powojennych losach: J. Ławrynowicz, *Willi, ul. Matejki 8* [w:] *Encyklopedia Szczecina*, s. 1177; M. Słomiński, *Willi*, <http://zabytek.pl/pl/obiekty/szczecin-willa-22805> (dostęp 15.08.2024).

⁶⁹ K. Nawrocka, *Szczecin ma kolejny zabytek! Do grona chronionych budynków dołączyła willa z Gocławia*, <http://wszczecinie.pl/index.php/szczecin-ma-kolejny-zabytek/43349> (dostęp 15.08.2024).

Staroluterański), który stał przy ul. Mieczysława Niedziałkowskiego 55 (d. Petrihoferstrasse), kościół św. Mateusza przy ul. Rugiańskiej (d. Matthias Kirche, Bredowerstrasse) – osiedle Grabowo-Drzetowo i kościół Marcina Lutra (Lutherskirche) na ul. Robotniczej (d. Schloßstrasse) na terenie osiedla Szczecin-Żelechowa (d. Züllchow).

Neobarokowe budynki mieszkalne i użyteczności publicznej to: wielokrotnie opisywana willa Lentza z końca lat osiemdziesiątych XIX wieku przy al. Wojska Polskiego 84⁷⁰ (d. Falkenwalderstrasse), której projektantem był Max Drechsler, willa Bernharda Stoewera (Wojska Polskiego 96) z 1885 roku, wille Franza Schwinninga z 1898 roku zaprojektowane przez Wilhelma Trosta przy ul. Piotra Skargi 30, 31 (d. Roonstrasse)⁷¹. Kolejny przykład to wspomniany już Urząd Miasta Szczecina przy pl. Armii Krajowej 1.

■ Zakończenie

W niniejszym artykule autor dokonał analizy różnorodnych przedstawień postaci i symboli odnoszących się do średniowiecza widniejących na różnych budowlach z XIX i XX-wiecznego Szczecina (zwłaszcza postaci rycerza na koniu z dawnego Browaru Kempa z ul. Jagiellońskiej, rycerz w zbroi późnośredniowiecznej z fasady kamienicy na ul. ks. Ściegiennego, głowy w hełmach z portyku Urzędu Wojewódzkiego na Wałach Chrobrego). W tym względzie przykładem są także postacie św. Jerzego walczące ze smokiem (Stoisława 6, Małopolska 47 czy budynek Wojewódzkiej Komendy Policji). Dość licznie występują także głowy w hełmach z późnego średniowiecza i czasów nowożytnych (ul. Mazurska 31, Śląska 32, Wojska Polskiego 99 i 101, Parkowa 59 etc. Bardzo ciekawe są także postacie w strojach renesansowych lub ich widocznych elementach. Dokonano także zestawienia różnych budowli w stylu neogotyckim, neorenesansowym i neobarokowym. Autor obecnego studium ma nadzieję, że jego krótka analiza posłuży w przyszłości jako materiał wyjściowy do dalszych badań i ustaleń nad historią Szczecina i zabytków jego architektury.

⁷⁰ M. Łopuch, *Szczecin-Pogodno...*, s. 76–78; M. M. Słomiński, *Dawna Willa Augusta Lentza w Szczecinie*, Szczecin 2017, s. 6 i n.; D. Wybranowski, *Uzbrojenie antyczne, średniowieczne*, s. 225; M. Słomiński, M. Dębowski, *Willa Lentza. Historia ODNOWA*, Szczecin 2021; P. Gut, N. Jastrzemska, R. Pawlik, *Dziedzictwo architektoniczne Szczecina*, s. 50–55.

⁷¹ P. Gut, N. Jastrzemska, R. Pawlik, *Dziedzictwo architektoniczne Szczecina*, s. 27–30.

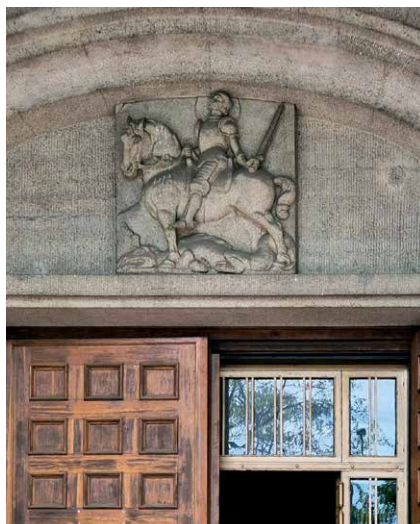
Rycerz z dawnego Browaru
Kempa, ul. Jagiellońska 63/64

Rycerz z frontonu kamienicy
przy ul. Ściegiennego 61

Św. Jerzy walczący ze smokiem, ul. Stośława 6

Św. Jerzy w walce ze smakiem,
Kościół Najśw. Serca Jezusowego

Głowa rycerza w morionie,
ul. Jagiellońska 43

Głowy rycerzy w hełmach, ul. Mazurska 31

Główki w renesansowych nakryciach, ul. Koński Kierat 16

Głowy męskie w nakryciach *chaperon*, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 7

Postacie mężczyzny i kobiety w renesansowych strojach, ul. Bolesława Krzywoustego 62

Medaliony z motywami sztuki średniowiecza i renesansu, Wały Chrobrego 3

Fragment neoromańskiego gmachu
I Liceum Ogólnoszałcącego,
al. Piastów 12

Widok neogotyckiego kościoła
św. Jana Chrzciciela,
ul. Bogurodzicy 3A

Widok neogotyckiego gmachu SP nr 1, al. Piastów 7

Widok neogotyckiego budynku Poczty nr 1, al. Niepodległości 41/42

Michał Siedziako*

Kronika Szczecina na tle swoich czasów (1983–2023)¹

Kronika Szczecina już na dobre wpisała się w szczeciński krajobraz wydawniczy. Pierwsze wydanie dotyczyło roku 1983 i zostało opublikowane dwa lata później. Dziś Czytelnicy trzymają w rękach wydanie poświęcone wydarzeniom roku 2023. Przez cały ten okres zmieniał się zarówno wygląd *Kroniki*, jak i wydawca oraz zespół redakcyjny. W 2016 roku ukazał się ostatni numer firmowany przez Archiwum Państwowe w Szczecinie i dotychczasową redakcję, kierowaną przeszło trzydzieści lat przez prof. Kazimierza Kozłowskiego. W latach 2017–2018 *Kronikę* wydawał Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Szczecińskiego, redaktorami byli prof. Urszula Chęcińska i dr Tomasz Czapiewski. Od 2019 roku *Kronikę* przygotowuje Wydawnictwo Naukowe Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie US, a redaktorami od 2021 roku (wydanie za rok 2020) są prof. Tomasz Czapiewski i wyżej podpisany, w niniejszym oraz poprzednim wydaniu wspierani przez redaktorów zaproszonych do współpracy z uwagi na tematy przewodnie poszczególnych tomów: dr Dorotę Kowalewską (solidarność z Ukrainą) i dr. Michała Romańczuka (bezpieczeństwo). Niezmiennie wydawnictwo firmuje natomiast – choć na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych nastąpiły tu pewne zaawansowania, o których będzie jeszcze mowa dalej – miasto Szczecin.

Czterdzieści lat *Kroniki* stanowi dobrą okazję do spojrzenia na cały jej dotychczasowy dorobek. Warto jednocześnie pokusić się w związku z tym o pewne refleksje i nakreślić warunki, w jakich wydawnictwo

* Dr Michał Siedziako, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego / Oddziałowe Biuro Badań Historycznych Instytutu Pamięci Narodowej w Szczecinie, od 2021 roku współredaktor *Kroniki Szczecina*.

¹ Podczas pisania niniejszego szkicu korzystałem z wydań *Kroniki (Miasta) Szczecina* za lata 1983–2022. Do artykułów i materiałów publikowanych na łamach archiwalnych *Kronik* odsyłam tylko przy cytowaniu ich konkretnych fragmentów lub kiedy omawiam szerzej zawarte w nich informacje. Różne zapisy bibliograficzne do różnych wydań *Kroniki* wynikają z odmienności opisów stosowanych na stronach redakcyjnych. Wydania, które były numerowane, przywołuję jako periodyk. Pozostałe cytuję jako prace zbiorowe. Formalnie rzecz ujmując, *Kronika Szczecina* przez większość czasu, przez który się ukazuje, była (i jest obecnie) właśnie cyklicznym wydawnictwem o charakterze książkowym, z numerem ISBN właściwym dla książek (nadawany periodykom numer ISSN widniał na wydaniach z lat osiemdziesiątych).

funkcjonowało. Zwłaszcza bowiem jego pierwsze wydania przypadły na czasy nader skomplikowane.

Kronika zaczęła ukazywać się w trudnych warunkach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, a więc zależności Polski od Związku Radzieckiego, niedemokratycznych rządów odwołującej się do ideologii komunistycznej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i braku wolności słowa. Od wprowadzenia stanu wojennego (13 grudnia 1981 roku) w Polsce funkcjonowały równolegle dwa obiegi wydawnicze: oficjalny – działający z wykorzystaniem państwowych środków, ze wsparciem i przyzwoleniem władz, ale i pod cenzorskim nadzorem, oraz tzw. drugi obieg, obejmujący wydawnictwa opozycji antykomunistycznej (w znacznej części wywodzącej się ze zdelegalizowanej „Solidarności”), powstające oddolnie, ze środków społecznych, drukowane i rozprowadzone w konspiracji – za co groziły surowe kary z więzieniem łącznie. O periodykach drukowanych poza cenzurą w Szczecinie w latach osiemdziesiątych pisał obszernie m.in. historyk dr Michał Paziewski². Według jego szacunków na Pomorzu Zachodnim we wspomnianym okresie ukazało się (niektóre drukowano regularnie i zyskały grono stałych czytelników, innym nie udało się rozwinąć działalności i kończyły się na jednym numerze) łącznie ponad sto tytułów prasy bezdebitowej („debitem” w PRL określano cenzorską zgodę na druk).

Kronika Szczecina była natomiast elementem oficjalnego obiegu wydawniczego i przyglądając się jej zawartości do końca lat osiemdziesiątych, trzeba o tych uwarunkowaniach pamiętać. Tym bardziej że poruszana na łamach pisma problematyka społeczno-polityczna i historyczna należały do kluczowych obszarów zainteresowania peerelowskiej cenzury. W stopkach redakcyjnych pierwszych pięciu wydań *Kroniki* odnaleźć można zagadkowe oznaczenia – „M-6/11”, „D-4/111” czy „O-6/16” – to właśnie „podpisy” konkretnych cenzorów, którzy akceptowali druk.

Profesor Zbigniew Romek, historyk zajmujący się cenzurą w PRL, wyjaśniał w rozmowie z Błażem Torańskim: „W nauce historii zakazane były liczne fakty, głównie związane z rolą Związku Radzieckiego w dziejach najnowszych, uzależnieniem od niego Polski, ale i z wydarzeniami z Rosji sprzed rewolucji październikowej. Krytyka relacji polsko-radzieckich była interpretowana jako »godzenie w międzynarodowe interesy« PRL. Wnikliwej obserwacji

² Zob. M. Paziewski, *Wydawnictwa pozacenzuralne w aglomeracji szczecińskiej (między stanem wojennym a likwidacją Głównego Urzędu Kontroli Prasy i Widowisk)* [w:] *Narodziny III Rzeczypospolitej. Pomorze Zachodnie w latach 1988–1990*, red. M. Machalek, J. Macholak, Szczecin 2006, s. 117–168.

poddana została historia PRL-u – informacje o tym, jak ta władza powstawała, jak funkcjonowała. Jakie były jej niepowodzenia, przekręty, działania antydemokratyczne. Cenzura eliminowała takie treści w sposób brutalny i zasadniczy. Najbardziej absurdalny był zakaz wprowadzania w błąd opinii publicznej przez podawanie wiadomości »niezgodnych z rzeczywistością«. Można by uznać za szlachetne, że urząd cenzorski powołano, aby pilnował prawdziwego opisu rzeczywistości. Problem w tym, że jedynie władza miała prawo do określania tej rzeczywistości»³.

Funkcjonowanie cenzury (w latach osiemdziesiątych jako Głównego Urzędu Kontroli Publikacji i Widowisk wraz z jego terenowymi ekspozyturami) nie sprowadzało się jednak tylko do akceptacji bądź odrzucenia (w całości lub we fragmentach) różnego rodzaju maszynopisów wydawniczych. Wielu twórców, świadomych zagrożenia ingerencją cenzorską, stosowało bowiem autocenzurę, która objawiać się mogła na różne sposoby: od niepodejmowania określonych tematów, przez próby przemycenia własnych, »nieprawomyślnych» ocen i interpretacji między wierszami, po wychodzące naprzeciw (domniemanym) oczekiwaniom cenzorów sposoby ujęcia danego tematu. »Prawidłowe» zaprezentowanie określonych treści redakcjom rozmaitych periodyków mógł ułatwiać natomiast »odpowiedni» dobór autorów.

Pomysłodawcą powołania *Kroniki Szczecina* był wspominany już prof. Kozłowski – wówczas jeszcze ze stopniem magistra historii (doktorat uzyskał w 1980 roku, habilitację w 1995, profesorem tytularnym został w 2004), w latach 1973–1975 dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Szczecinie, a od 1 listopada 1975 roku tutejszego Wojewódzkiego Archiwum Państwowego⁴. Powołanie pisma o charakterze oficjalnej kroniki miasta musiało być poprzedzone podjęciem stosownej decyzji na szczeblu politycznym. »W 1975 r. w czasie Dni Szczecina w Warszawie – czytamy we wspomnieniowym artykule prof. Kozłowskiego w *Kronice* za 2015 rok – miałem możliwość odbycia dłuższej rozmowy z ówczesnym prezydentem Szczecina Janem Stopyrą (pełnił on funkcję szefa administracji miejskiej od 1972 do 1984 r., w okresie III RP zaś był dwukrotnym przewodniczącym Rady Miasta i Rady Programowej *Kroniki*). Starałem się przekonać prezydenta, iż Szczecin, wzorem Warszawy, Poznania i innych większych miast Polski, powinien mieć swoją kronikę w formie kwartalnika, półrocznika czy

³ B. Torzański, *Knebel. Cenzura w PRL-u*, Warszawa 2016, s. 13–14.

⁴ A. Androchowicz, *Kazimierz Kozłowski*, https://pomeranica.pl/wiki/Kazimierz_Koz%C5%82owski (dostęp 14.10.2024).

rocznika, w którym powinny być zawarte, obok aktualnych informacji o pracy władz i aktywności społeczeństwa, także artykuły o charakterze historycznym. Zakładaliśmy wówczas, że taką kronikę wydawać będzie Muzeum Miasta Szczecina, które miało powstać obok Muzeum Narodowego. Z różnych powodów tak się nie stało”⁵.

Inicjator periodyku nie zniechęcił się jednak i powrócił do pomysłu po kilku latach, znów zgłaszając się do prezydenta Stopyry. „Blisko trzydzieści lat temu – wspominał później sam Stopyra – gdy byłem prezydentem Szczecina, umówił się ze mną na rozmowę ówczesny dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie dr Kazimierz Kozłowski i przyniósł z sobą kilkanaście tomów kronik regionalnych i miejskich wydawanych w Polsce od dziesiątków lat. Mój gość zaproponował wówczas, aby miasto Szczecin też taką kronikę miało, wydawaną co kwartał lub jako rocznik. Wyraziłem zgodę na sfinansowanie rocznika o nazwie »Kronika Miasta Szczecina«”⁶. „Zakładaliśmy – relacjonował z kolei ustalenia z tego samego spotkania prof. Kozłowski, który został redaktorem naczelnym nowego pisma – iż władze miasta będą miały decydujący wpływ na kształt tekstów odnoszących się do pracy M[iejskiej] R[ady] N[arodowej] i prezydenta oraz na artykuły dotyczące wydarzeń społecznych i politycznych, natomiast redaktor »Kroniki« będzie miał dużą autonomię w zakresie tematyki historycznej, prezentowania sylwetek historycznych postaci, bibliografii, nekrologii i kalendarium wydarzeń danego roku etc. Po takich uzgodnieniach Urząd Miejski przydzielił kwotę potrzebną na opracowanie edytorskie i druk periodyku. Ustalono, iż środki będą przekazywane dla Archiwum Państwowego lub Wydawnictwa »Glob«, które w tym czasie się formowało”⁷.

Dzięki tym ustaleniom i decyzjom pierwsza *Kronika* (za rok 1983) trafiła do rąk czytelników w 1985 roku. Początkowo wydawcą (do 1991 roku) było wspomniane Wydawnictwo „Glob” (następnie rolę tę przejęło samo Archiwum Państwowe w Szczecinie). Zawartość pierwszego numeru odpowiadała nakreślonemu wyżej zamysłowi, co przekładało się na dwoistą naturę publikacji, rzutującą z kolei na jej współczesny odbiór. Część tekstów, przygotowana przez profesjonalnych badaczy, do dziś może bowiem służyć jako źródło zobiektywizowanej (w takim stopniu, w jakim było to możliwe w latach

⁵ K. Kozłowski, *O aktywności wydawców i redakcji „Kroniki Szczecina” w latach 1983–2016*, „Kronika Szczecina 2015–2016”, nr XXXIV, Szczecin 2016, s. 149.

⁶ J. Stopyra, *Narodziny „Kroniki Szczecina”*, „Kronika Szczecina 2011”, nr XXX, Szczecin 2012, s. 5.

⁷ K. Kozłowski, *O aktywności...*, s. 149.

osiemdziesiątych, w obliczu wspomnianych wcześniej ograniczeń) wiedzy na temat określonych zagadnień. I tak np. prof. Tadeusz Białecki napisał o demografii Szczecina w latach 1980–1983, a prof. Lucyna Turek-Kwiatkowska skupiła się na charakterystyce szczecińskiej nauki i oświaty. Zupełnie inaczej – nie jako opracowania popularnonaukowe, ale materiały źródłowe – odczytywać natomiast należy zamieszczone w pierwszej *Kronice* teksty Jana Stopyry, prof. Waldemara Grzywacza czy Henryka Kołodziejka. Pierwszy z wymienionych opublikował mianowicie krótki tekst pożegnalny po dwunastu latach urzędowania na stanowisku prezydenta Szczecina (1973–1984). Na marginesie odnotować można, iż było to wówczas stanowisko obsadzane nie w drodze wyborów, lecz decyzji wojewódzkiej instancji PZPR w ramach systemu nomenklatury⁸. Stopyrę od 1 kwietnia 1984 roku zastąpił inny działacz partii – Ryszard Rotkiewicz⁹.

Profesor Grzywacz wystąpił natomiast w roli przewodniczącego Rady Wojewódzkiej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, prezentując zgodny z linią ówczesnej propagandy państwowej obraz początków funkcjonowania tej instytucji jako oddolnej inicjatywy „odpowiedzialnych obywateli”, którzy wspierali działania podjęte przez ekipę gen. Wojciecha Jaruzelskiego po wprowadzeniu stanu wojennego. PRON w 1983 roku zastąpił skompromitowany, działający od 1956 roku Front Jedności Narodu, jednak poza zmianą szczytu zachował jego kluczowe funkcje. Była to mianowicie platforma grupująca przedstawicieli PZPR i innych działających oficjalnie stronnictw politycznych i organizacji społecznych, jak również wspierających politykę władz osób bezpartyjnych. Chodziło o stworzenie wrażenia pluralizmu i zgodnej współpracy różnych ludzi i podmiotów przy realizacji celów wytyczanych przez „przewodnią siłę narodu”, a więc właśnie PZPR. Jak wcześniej FJN, tak w kolejnych latach PRON miał firmować jedną listę wyborczą w wyborach do rad narodowych i Sejmu PRL oraz różnego rodzaju akcje mobilizacyjne urządzone przez władze – czyny społeczne, obchody państwowych świąt i rocznic itp. Komitety ruchu powstawały z inicjatywy PZPR w ramach zaplanowanej i sterowanej odgórnie przez jej kierownictwo operacji propagandowej. PRON był więc kolejną fasadową instytucją, która miała maskować

⁸ Archiwum Akt Nowych, Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, sygn. VII/66, Informacja nt. trybu postępowania instancji przy powoływaniu kadr kierowniczych i zakresu stanowisk kierowniczych podlegających uzgodnieniu, rekomendacji i akceptacji na szczeblu wojewódzkim, Warszawa, 30 I 1984 r., k. 153–157. Por. szerzej: A. Dudek, *Mechanizmy rekrutacji elity oraz kadr PZPR*, <http://www.omp.org.pl/artykul.php?artykul=103> (dostęp 14.10.2024).

⁹ A. Androchowicz, *Ryszard Rotkiewicz*, https://pomeranica.pl/wiki/Ryszard_Rotkiewicz (dostęp 14.10.2024).

rzeczywiste centrum władzy (czyli zasadniczo Biuro Polityczne i Sekretariat KC PZPR; w omawianym okresie ważną rolę odgrywały także nieformalne grupy doradców i współpracowników gen. Jaruzelskiego¹⁰), choć w jej kierownictwie znaleźli się tradycyjnie przedstawiciele różnych środowisk i grup zawodowych, co miało świadczyć o tym, że gremium to jest reprezentatywne dla całego społeczeństwa¹¹.

Z kolei w krótkim szkicu przygotowanym przez Kołodziejka odnaleźć można podstawowe informacje o działających w Szczecinie w pierwszej połowie lat osiemdziesiątych XX wieku Kościołach i związkach wyznaniowych. Autor bez wątplenia dobrze orientował się w tej materii z uwagi na pełnioną funkcję. Był bowiem długoletnim dyrektorem Wydziału do Spraw Wyznań Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej / Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie (struktury podlegającej Urzędowi do Spraw Wyznań w Warszawie)¹². Warto przypomnieć, iż była to jedna z kluczowych instytucji, odpowiedzialnych za realizację założeń polityki PZPR w sferze wyznaniowej¹³. Choć na przestrzeni lat zmieniały się stosowane w tym zakresie metody, zasadniczy cel pozostawał ten sam i sprowadzał się do ograniczania wpływu organizacji religijnych (na czele z dominującym w Polsce Kościołem katolickim) na społeczeństwo¹⁴.

Od pierwszego numeru stałym elementem *Kroniki* stały się kalendaria działań podejmowanych przez władze miejskie i najważniejszych szczecińskich wydarzeń oraz informacje o zmarłych w danym roku ważnych szczecinianach („Nekrologia”) i publikacjach na różne związane ze Szczecinem tematy („Bibliografia”). Odnotować trzeba natomiast, iż w okresie PRL w działach tych mogły być uwzględniane tylko informacje oficjalne, zgodne z aktualną polityką władz. I tak np. w kalendarzach odnaleźć można notki o oficjalnych pochodach pierwszomajowych czy obchodach kolejnych rocznic rewolucji

¹⁰ Por. szerzej: P. Kowal, *Koniec systemu władzy. Polityka ekipy gen. Wojciecha Jaruzelskiego w latach 1986–1989*, Warszawa 2012.

¹¹ M. Siedziako, *Bez wyboru. Głosowania do Sejmu PRL (1952–1989)*, Warszawa 2018, s. 275–276; J. Kuciński, *Geneza PRON*, Warszawa 1985; M. Przeperski, *PRON – nowy pas transmisyjny. Przyczynek do nacjonalistycznej próby legitymizacji ustroju w początku lat 80.*, „Studia Migracyjne – Przegląd Polonijny” 2010, z. 1 (135), s. 51–80.

¹² Szerzej zob. Z. Stanuch, *Wydział do spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Szczecinie (1973–1990). Organizacja, obsada personalna, działalność* [w:] *Urząd ds. Wyznań: struktury, działalność, ludzie*, t. 4: *Struktury wojewódzkie i wybrane aspekty działalności w latach 1975–1990*, red. R. Łatka, Warszawa 2024, s. 15–32.

¹³ O działaniach podejmowanych w tym okresie przez Kołodziejka i kierowaną przez niego instytucję wobec próbującego zachować niezależność środowiska katolików świeckich w Szczecinie szerzej zob. M. Siedziako, *Komunistyczne władze przeciwko katolikom świeckim. Sprawa Zarządu Szczecińskiego Klubu Katolików w 1984 r.* [w:] *Polityka władz państwowych wobec Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim i ziemi lubuskiej*, red. ks. T. Ceynowa, P. Knap, Szczecin 2010, s. 259–273.

¹⁴ Szerzej zob. m.in. A. Dudek, R. Gryz, *Komuniści i Kościół w Polsce (1945–1989)*, Kraków 2006.

październikowej 1917 roku w Rosji, brakuje zaś np. informacji, iż obok oficjalnego 1 maja 1983 roku w Szczecinie odbył się również opozycyjny, kilkutysięczny „kontrpochód”, rozbity siłami milicyjnymi przy użyciu armatek wodnych¹⁵ czy notek o niezależnych obchodach kolejnych rocznic podpisania porozumień sierpniowych w 1980 roku. Z „nekrologii” za 1984 roku można dowiedzieć się m.in. iż odszedł Józef Kisielewski, były I sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR. Nie dowiemy się już natomiast, iż 2 lutego 1984 roku zmarł ważny działacz szczecińskiej „Solidarności” Krzysztof Kubicki, którego pogrzeb zgromadził ponad dwa tysiące szczecinian i stał się okazją do zmanifestowania przywiązania lokalnej społeczności do solidarnościowych idei. Odczytano wówczas telegram kondolencyjny od Lecha Wałęsy, o Kubickim mówili ważni działacze lokalnej opozycji – Stanisław Wądołowski i Jerzy Zimowski. Ceremonię rejestrowali funkcjonariusze SB, a nazajutrz grób zmarłego został zdewastowany¹⁶.

Wspomniana wyżej dwoistość oraz pomijanie niewygodnych z punktu widzenia władz informacji i tematów pozostały cechami charakterystycznymi *Kroniki* do końca lat osiemdziesiątych. Na kartach periodyku nie sposób znaleźć np. informacji o dalszych losach Mariana Jurczyka, przywódcy strajków Sierpnia ’80 w Szczecinie, później przewodniczącego Międzyzakładowej Komisji Robotniczej / Zarządu Regionu „Solidarności” Pomorza Zachodniego w okresie legalnej działalności¹⁷. Po wprowadzeniu stanu wojennego najpierw został on internowany, następnie zaś aresztowany. Był więziony aż do 1984 roku i miał być sądzony za „próbę obalenia przemocą ustroju PRL” w słynnej „sprawie jedenastu” obok m.in. Jacka Kuronia, Karola Modzelewskiego i Adama Michnika (władze ostatecznie zrezygnowały z procesu)¹⁸.

Relacjonując wizytę Jana Pawła II w Szczecinie (11 czerwca 1987 roku), wspomniany już Henryk Kołodziejek stwierdził (*Kronika* 1987), że została ona „przygotowana dobrze i odbyła się w należyтым porządku”¹⁹, nie uwzględnił natomiast informacji, iż swoją obecność zaznaczyły wówczas również miejscowe środowiska opozycyjne. Podczas głównej papieskiej celebry na Jasnych

¹⁵ A. Kubaj, „Wiosna nasza!” *Demonstracje uliczne w województwie szczecińskim*, „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej” 2011, nr 11–12, s. 74–76.

¹⁶ *Idem*, *Nie wyrosli z marzeń. Szczecińska podziemna Solidarność*, Warszawa 2011, s. 169.

¹⁷ Szerzej zob. M. Siedziako, *Marian Jurczyk (1935–2014). Biografia polityczna szczecińskiej legendy „Solidarności”*, Gdańsk 2024.

¹⁸ Zob. A. Friszke, *Sprawa jedenastu. Uwięzienie przywódców NSZZ „Solidarność” i KSS „KOR” 1981–1984*, Kraków 2017.

¹⁹ H. Kołodziejek, *Informacja o wizycie papieża Jana Pawła II w Szczecinie oraz o działalności związków wyznaniowych w 1987 r.* [w:] *Kronika Miasta Szczecina* 1987, red. K. Kozłowski, Szczecin 1989, s. 118.

Błoniach nad głowami tłumu rozwinięto kilka opozycyjnych transparentów, a na liście gości obiadu z Janem Pawłem II w Seminarium Duchownym byli m.in. Marian Jurczyk i Stanisław Wądołowski²⁰. W tym samym tekście Kołodziejka, poświęconym, poza papieską wizytą, również „działalności związków wyznaniowych”, znalazło się także miejsce na krótkie notki o współpracującym z władzami Chrześcijańskim Stowarzyszeniu Społecznym czy nowo powstałym Związku Adżapa Jogi. Próżno szukać tam jednak choćby małej wzmianki o cieszących się względną niezależnością i utrzymujących kontakty z solidarnościowym podziemiem Duszpasterstwie Ludzi Pracy, działającym przy kościele pw. św. Stanisława Kostki na pl. Popiela (obecnie pl. Matki Teresy z Kalkuty)²¹ czy o Szczecińskim Klubie Katolików im. Michała Plater-Zyberka z siedzibą w pomieszczeniach parafialnych kościoła pw. św. Andrzeja Boboli przy ul. Pocztowej²².

Z kolei z lektury *Kroniki* za 1988 rok (tekst ówczesnego prezydenta Szczecina Ryszarda Rotkiewicza pt. *Szczecińskie wydarzenia polityczne 1988 roku*), wnioskować można, iż najważniejszym wydarzeniem tego roku w stolicy Pomorza Zachodniego była wizyta sekretarza generalnego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego Michaiła Gorbaczowa. Chociaż faktycznie było to wydarzenie o dużej randze, to współczesnym Czytelnikom warto dopowiedzieć, iż tylko nieco ponad miesiąc później w Szczecinie doszło do najdłuższego strajku robotniczego okresu PRL (strajkował m.in. port i komunikacja miejsca), który wraz z protestami w innych regionach kraju przyczynił się do podjęcia rozmów między solidarnościową opozycją a władzami. Ostatecznie wydarzenia te doprowadziły – przez poufne spotkania w Magdalence, Okrągły Stół i wybory czerwcowe 1989 roku – do negocjowanego upadku dyktatury komunistycznej w Polsce²³. Tymczasem o strajku tym

²⁰ Archiwum Kurii Metropolii Szczecińsko-Kamieńskiej, segregator I: Wizyta Jana Pawła II w Szczecinie,teczka: Ustalenia z władzami, Lista gości „do stołu” na obiad z papieżem Janem Pawłem II w szczecińskim Seminarium Duchownym, [Szczecin, maj 1987 r.], b.p. Za udostępnienie kopii przywoływanego dokumentu i wskazanie miejsca przechowywania oryginału dziękuję dr. Zbigniewowi Stanuchowi. Szerzej zob. m.in. Z. Stanuch, G. Wejman, *Jan Paweł II w Szczecinie. Przygotowania do wizyty, jej przebieg i przesłanie*, Szczecin–Warszawa 2024.

²¹ Zob. Z. Stanuch, *Duszpasterstwo Ludzi Pracy przy kościele pw. św. Stanisława Kostki w Szczecinie w latach osiemdziesiątych XX wieku* [w:] *Księga dla władzy groźni. Duchowni współpracujący z opozycją (1976–1989)*, t. 2, red. R. Łatka, Warszawa 2020, s. 176–192.

²² Zob. m.in. M. Siedziako, *Zarys działalności Szczecińskiego Klubu Katolików im. Michała Plater-Zyberka w latach osiemdziesiątych XX [w:] Dzieje Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim*, t. 4: 1979–1989/1990, red. M. Siedziako, Z. Stanuch, G. Wejman, Szczecin–Warszawa 2019, s. 347–372.

²³ Szerzej zob. m.in. *idem*, *Szczeciński Sierpień '88 w trójkącie: władze – Kościół – opozycja* [w:] *Polski rok 1988*, red. M. Przeperski, P. Ruchlewski, Gdańsk 2024, s. 135–206; *Zarejestrujcie nam „Solidarność”! Strajk sierpniowy 1988 r. w Szczecinie*, red. A. Kubaj, M. Maciejowski, Szczecin 2009; „*Nic tu nie jest nielegalne*”. *Sierpień '88 w dokumentach szczecińskiej Służby Bezpieczeństwa*, oprac. zespół, red. P. Knap, A. Kubaj, Szczecin 2009.

Kronika 1988 wspomina jedynie zdawkowo, informując, iż rozpoczął się 17 sierpnia, brak zaś już nawet wzmianki o dacie jego zakończenia (3 września).

To tylko niektóre przykłady wybiórczego przedstawiania informacji na temat określonych wydarzeń w *Kronikach* z lat osiemdziesiątych. Nie ma większego sensu, aby je w tym miejscu mnożyć. Warto natomiast, aby Czytelnicy zainteresowani archiwalnymi *Kronikami* z okresu PRL wiedzieli, że pewnych wiadomości w nich nie odnajdą. Powinni również zdawać sobie sprawę z tego, że inne tematy były wówczas z kolei uwydatniane i jednocześnie opisywane w sposób mocno jednostronny. Chodzi tu m.in. o pierwsze lata powojennego Szczecina, prezentowane w *Kronice* przez pryzmat sylwetek wybranych „pionierów”, wspomnień pierwszego polskiego prezydenta miasta, a później m.in. wieloletniego członka władz wojewódzkich PZPR, przewodniczącego Wojewódzkiego Komitetu FJN i rektora Politechniki Szczecińskiej, prof. Piotra Zaremby czy radzieckiego dowódcy, który w 1945 roku brał udział w zdobywaniu Szczecina – gen. Pawła Batowa.

Pamiętając o sukcesach szczecińskiego „czasu pionierów”, nie można zapominać również o jego ofiarach. Szczecin w pierwszym polskim dziesięcioleciu został z powodzeniem scalony z Polską w nowych granicach. Była to jednak Polska niesuwerenna, zależna całkowicie od Związku Radzieckiego, której obywatele byli poddawani różnym represjom²⁴. Warto odnotować także negatywną rolę, którą odegrała Armia Czerwona w gospodarce przejętego przez Polskę Pomorza Zachodniego. „Bez poznania różnorodnych aspektów stacjonowania wojsk radzieckich na Pomorzu Zachodnim – pisał na ten temat historyk Ryszard Techman – niemożliwe jest zrozumienie powojennych dziejów tego regionu, bowiem ich obecność miała duży wpływ na szeroko pojęty proces zasiedlania i polonizacji oraz odbudowy gospodarczej. Wywarła piętno negatywne, gdyż polityka Kremla wobec dawnych terytoriów niemieckich, które uzyskała Polska, prowadziła do grabieży i dewastacji majątku wielu pokoleń, przyzwalała na gwałty i szykanowanie napływającej ludności polskiej. Pobyt tutaj wykraczał także poza konieczność zapewnienia ładu i bezpieczeństwa najpierw na zapleczu walczących wojsk, a później na interesujących Moskwę ciągach komunikacyjnych biegnących przez Polskę. Najogólniej rzecz biorąc, obecność Armii Czerwonej pozwalała na realizację celów radzieckiej polityki wobec państwa i społeczeństwa polskiego (była ona przecież gwarantem budowy komunistycznego ustroju) oraz własnych potrzeb

²⁴ Por. M. Siedziako, *Pionierski Szczecin* [w:] *Fakultety szczecińskie*, red. S. Jeż, Szczecin 2018, s. 92–103.

ekonomicznych, by zasygnalizować jedynie totalny demontaż i eksploatację miejscowego przemysłu, rolnictwa i gospodarki morskiej”²⁵.

Przełomowi politycznemu 1989/1990 roku towarzyszyły wspomniane na wstępie zawirowania losów *Kroniki*. Przez pewien czas nie było jasne, czy będzie ukazywała się nadal na dotychczasowych zasadach. „Po wyborach samorządowych z 1990 roku – wspominał ten okres prof. Kozłowski – nowe demokratycznie wybrane władze Szczecina poinformowały dyrektora A[rchiwum] P[aństwowego] i redaktora »Kroniki« [czyli właśnie prof. Kozłowskiego – przyp. M.S.], iż nie będą finansowały tego periodyku. Tak więc ważny zeszyt »Kroniki« za 1989 rok, w którym obok innych tekstów Michał Paziewski (wówczas pracownik W[ojewódzkiego] A[rchiwum] P[aństwowego]) omawia po raz pierwszy historię szczecińskiej »Solidarności«, wydany został bez udziału władz miejskich. Gdy ten zeszyt przekazywałem biskupowi szczecińsko-kamińskiemu prof. Kazimierzowi Majdańskiemu, wyraził zdumienie, iż takie pismo ma zakończyć swój żywot. W tych okolicznościach nowy prezydent Szczecina Władysław Lisewski odbył ze mną rozmowę. Ustaliliśmy, iż miasto nadal będzie finansowało swoją kronikę, a zespół redakcyjny poszerzony zostanie o dr Danutę Dąbrowską (późniejszą profesora) z Uniwersytetu Szczecińskiego (wówczas przewodniczącą organizacji »Solidarności« w tej uczelni). Profesor Danuta stała się filarem »Kroniki«, zarówno pracując społecznie w redakcji, jak i później w Radzie Programowej”²⁶.

W wyniku tych komplikacji kolejny numer periodyku ukazał się dopiero w 1993 roku i dotyczył lat 1990–1991. Także kolejne wydanie (1994) obejmowało tematycznie dwa lata (1992–1993). Od 1996 roku pismo znów stało się natomiast rocznikiem. Wprowadzono jednocześnie oznakowanie poszczególnych numerów (uwzględniając dotychczasowe, rozpoczęto od numeru XIV). Oprócz wspomnianych zmian w redakcji, numery te ukazywały się też w nieco innej szacie graficznej i mniejszym formacie (B5). Szata graficzna zmieniła się po raz kolejny od numeru za 1999 rok (wydanego w roku następnym) – powrócono wówczas do pierwotnego formatu i odświeżono okładkę. Przez cały czas utrzymywano natomiast strukturę periodyku – jeden lub dwa działy zawsze poświęcano funkcjonowaniu władz miejskich (rady i zarządu), pozostałe zaś zazwyczaj dotyczyły dziejów Szczecina, konkretnych ludzi i najważniejszych wydarzeń w mieście w minionym roku.

²⁵ R. Techman, *Armia Radziecka w gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego w latach 1945–1956*, Poznań 2003, s. 7–8.

²⁶ K. Kozłowski, *O aktywności...*, s. 150.

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku najważniejsza była natomiast zmiana jakościowa – wraz ze zmianą warunków politycznych, której ważny element stanowiło zniesienie cenzury, *Kronika* mogła zacząć podejmować rozmaite tematy bez ideologicznych ograniczeń. Stało się to widoczne już od numeru wydanego w 1991 roku (a dotyczącego 1989 roku). Oprócz wspomnianego tekstu Michała Paziewskiego (późniejszego doktora historii; od lat siedemdziesiątych aktywnego w kręgach szczecińskiej opozycji antykomunistycznej) na temat regionalnej „Solidarności”, w numerze tym ukazało się także m.in. wspomnienie mec. dr. Romana Łyczywka. Był on pierwszym powojennym szczecińskim adwokatem, przez pewien czas wspomagał też nowe władze w Szczecinie jako radca prawny. Ów „czas pionierów” podsumowywał – oczywiście przez pryzmat swoich osobistych doświadczeń – nader gorzko. „Nie uznawano – wspominał – zdolności i aspiracji związanych w jakikolwiek sposób z indywidualnością człowieka, nie wolno było się w tłoku zaznaczać, chyba że dostawało się na to, nieraz za zbyt wysoką cenę, specjalną koncesję. W tych warunkach ginęło wiele możliwości twórczych, dotyczy to w równej mierze jednostek jak i grup ludzkich. Był to okres systematycznego niszczenia wszelkiej samorządnej inicjatywy społecznej. To było w tych latach chyba najokropniejsze. To samo dotyczyło zresztą możliwości rozwoju jakiegokolwiek inicjatywy gospodarczej, ale o tym trzeba by powiedzieć osobno, byłem dość blisko tych spraw. Właściwie można uznać to za dosyć prawidłowe, że ten okres mego życia w Szczecinie zakończył się więzieniem”²⁷. Łyczywek został aresztowany w 1949 roku, a więc w okresie narastania w Polsce stalinowskich represji, pod fałszywym zarzutem szpiegostwa. W jednym z kolejnych numerów *Kroniki* piórem prof. Kozłowskiego szerzej zaprezentowano jego sylwetkę.

W latach dziewięćdziesiątych na łamach pisma zagościły zatem tematy, których poruszanie albo nie było wcześniej możliwe, albo musiało uwzględniać wytyczoną odgórnie linię polityczną. W poszczególnych numerach pisma z tego okresu wskazać można wiele tekstów, w których opisywano różnorakie zagadnienia z okresu PRL, a których podejmowanie jeszcze w latach osiemdziesiątych, jeśli w ogóle by na to zezwolono, musiałyby uwzględniać określone ograniczenia. I tak np. w *Kronice 1990–1991* znalazł się bodaj pierwszy szkic historyczny (autorstwa prof. Kozłowskiego) na temat „wydarzeń szczecińskich” z 9 kwietnia 1951 roku. Tego dnia w godzinach wieczornych przy

²⁷ R. Łyczywek, *Moje pierwsze lata w Szczecinie (1945–1949)* [w:] *Kronika miasta Szczecina 1989*, red. K. Kozłowski, Szczecin 1991, s. 46–47.

ul. Bohaterów Getta Warszawskiego pijany radziecki oficer Daniła Nieczupej zastrzelił 28-letniego Polaka Mariana Szulca, który prawdopodobnie zwrócił mu uwagę za nieobyczajne zachowanie. Morderca rzucił się do ucieczki, a w pościg ruszyli przypadkowi przechodnie i dwaj obecni nieopodal milicjanci. Lejtnant biegł przez plac Przyjaźni Polsko-Radzieckiej (obecnie pl. Zgody) i dalej ulicą Ledóchowskiego (obecnie Edmunda Bałuki), ścigany przez coraz większą grupę ludzi. Wywiązała się strzelanina, w wyniku której zginęły następne dwie osoby, kolejnych kilka osób zostało rannych. Kiedy poturbowanego już przez tłum Nieczupeja zdołali w końcu pojmać funkcjonariusze MO (tymczasem przybyły posiłki), na miejscu zgromadziło się już ok. tysiąca osób. Ludzie domagali się wydania mordercy. Odwieziono go jednak karetką do siedziby Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego, dzięki czemu uniknął linczu. Eskortujący go ubowcy ranili natomiast strzałami kolejnych demonstrantów. Antyradzieckie rozruchy uliczne udało się opanować dopiero żołnierzom Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Ponad dwieście osób zostało zatrzymanych, a dwanaście skazano następnie na kary więzienia²⁸. Z kolei *Kronika* 1996 przypominała o manifestacji „Trzymamy Straż nad Odrą” z 1946 roku, podczas której doszło do pierwszych w powojennym Szczecinie antykomunistycznych wystąpień²⁹.

W pierwszej dekadzie III Rzeczypospolitej w kolejnych *Kronikach*, na tle numerów wydanych jeszcze w okresie PRL, zwraca uwagę z jednej strony obecność tematów bliskich dotychczasowej opozycji solidarnościowej (prof. Dąbrowska pisała przykładowo o szczecińskiej prasie bezdebitowej lat osiemdziesiątych czy o szczecińskich przełomach politycznych w latach 1956–1989, Paweł Bartnik charakteryzował początki działalności oraz prasę i działalność wydawniczą Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Szczecinie w latach 1980–1981, dr Marek Czerwiński opublikował artykuł o szczecińskim Marcu '68), z drugiej – spora liczba tekstów dotyczących Kościoła katolickiego. Pierwszym z nich było obszerne *Kalendarium wydarzeń diecezji szczecińsko-kamieńskiej 1990–1991* przygotowane przez ks. Romana Kostynowicza. Ten sam autor w kolejnych *Kronikach* pisał również m.in. o podniesieniu rzeczonyj jednostki kościelnej do rangi archidiecezji czy o pięćdziesięcioleciu obecności polskiego Kościoła katolickiego na Pomorzu Zachodnim. W wielu wydaniach *Kroniki* odnaleźć można teksty i notki biograficzne

²⁸ K. Kozłowski, *Wydarzenia szczecińskie – 9 kwietnia 1951 r.* [w:] *Kronika Szczecina 1990–1991*, red. D. Dąbrowska, M. Frankel, K. Kozłowski, Szczecin 1993, s. 93–100.

²⁹ Szerzej zob. R. Ptaszyński, *Trzymamy straż nad Odrą. Propaganda – fakty – dokumenty*, Szczecin 2007.

poświęcone hierarchom kościelnym – abp. prof. Kazimierzowi Majdańskiemu, abp. dr. Zygmuntowi Kamińskiemu – ale i szeregowym kapłanom. Autorami tekstów o Kościele byli zarówno świeccy, jak i sami duchowni, m.in. wspomniany ks. Kostynowicz, ks. dr Jan Marcin Mazur czy ks. dr Grzegorz Wejman (obecnie profesor), którzy dołączyli do grona autorów periodyku.

W XXI wiek *Kronika* wkraczała już jako periodyk o ugruntowanej pozycji, mając na koncie współpracę z bardzo szerokim gronem autorów, podejmujących zróżnicowaną tematykę. Redakcja rozwinęła także szerszą działalność, publikując *Suplementy* do samych *Kronik*, jednak *de facto* były to odrębne opracowania książkowe określonych tematów. Przykładowo w 2003 i 2005 roku opublikowano obszerne bibliografie miasta w opracowaniu Cecylii Zofii Gałczyńskiej, a w 2014 roku wydano pracę zbiorową poświęconą wszystkim prezydentom polskiego Szczecina (zarówno tym obsadzonym przez władze komunistyczne, jak i wybieranym przez Radę Miasta od 1990 roku i w końcu w bezpośrednich wyborach od 2002 roku). Jako *Suplementy* do rocznika przygotowano też kilka obszernych kalendarium najważniejszych szczecińskich wydarzeń od czasów najdawniejszych do współczesności.

W archiwalnych wydaniach *Kroniki Szczecina* (odnotujmy tu na marginesie, że trwają prace nad udostępnieniem ich wszystkim zainteresowanym w wersji elektronicznej, na stronie internetowej) Czytelnicy odnaleźć mogą teksty bardzo różnorodne. W dużej części to artykuły odległe tematycznie od wzbudzającej zazwyczaj najwięcej emocji sfery społeczno-politycznej. We wszystkich dotychczas wydanych *Kronikach* zgromadzono bowiem ogrom wiadomości o szczecińskich budowlach, zabytkach, wydarzeniach ze świata kultury i sportu, funkcjonowaniu w mieście różnych organizacji (często prezentowanych przy okazji ich jubileuszy), nazwach ulic *etc.* To prawdziwa skarbnica wiedzy dla wszystkich zainteresowanych Szczecinem i różnymi aspektami jego historii.

ODESZLI OD NAS

Piotr Chrobak*

Zdzisław Pacała (1933–2023)

Wielki przyjaciel Szczecina i szczecinian¹

Podczas spaceru, przechadzając się urokliwymi ścieżkami parku Kasprowicz, mijamy Teatr Letni oraz Pomnik Czynu Polaków popularnie nazywany „Trzema orłami”. Niewielu mieszkańców Szczecina wie, że jedną z osób odpowiedzialnych za wzniesienie obu obiektów był ówczesny wiceprezydent Szczecina Zdzisław Pacała. Dla czytelników „Kroniki Szczecina” jest to, obok prof. Kazimierza Kozłowskiego, postać szczególna. Kiedy zajmował stanowisko wiceprezydenta Szczecina, to właśnie do niego zwrócił się ówczesny dyrektor Archiwum Państwowego w Szczecinie, wspomniany prof. Kozłowski, przedstawiając pomysł stworzenia rocznika pod nazwą „Kronika Szczecina”, którzy opisywałyby najważniejsze wydarzenia w mieście. Dzięki determinacji i pomysowości obu panów pomysł stworzenia „Kroniki Szczecina” nie tylko mógł się zmaterializować, ale okazał się tak ważnym i potrzebnym przedsięwzięciem, że jest kontynuowany do dnia dzisiejszego, już od czterdziestu lat.

Na listopad 2023 roku zarezerwowana była już sala, w której grono przyjaciół miało świętować jubileusz 90. urodzin pana Pacały. Niestety zabrakło zaledwie pięciu miesięcy, gdyż 2 czerwca odszedł od nas nagle i niespodziewanie.

Urodził się 11 listopada 1933 roku we wsi Średni Łan w gminie Bukowa (obecnie Sawin) w powiecie chełmskim na Polesiu Zachodnim. Dorastał w tradycyjnej polskiej rodzinie. Rodzice Antoni i Natalia mieli pięciohektarowe gospodarstwo, na którym wychowywali dziesięcioro dzieci. Pan Zdzisław miał czterech braci i pięć siostr. Wspominał po latach, że w domu często zaglądał głód, lecz atmosfera zawsze była pełna serdeczności, miłości do rodziny oraz szacunku dla tradycji.

* Dr hab. Piotr Chrobak, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

¹ W tekście wykorzystano informacje m.in. z: P. Chrobak, *Szczecińskie Towarzystwo „Pogranicze”. Geneza i działalność* [w:] *Pomorze Militarne. Wokół zagadnień polityki i obronności na Pomorzu Zachodnim w polskim 70-leciu*, red. A. Aksamitowski, D. Faszczka, Szczecin 2017, s. 273–294; Z. Szymczak, *Drogi życia Zdzisława Pacały (wspomnienia przyjaciela)* [w:] *Pomorze Militarne XII*, red. K. Kozłowski, P. Chrobak, D. Faszczka, J. Pałgan, P. Trawicki, Szczecin 2023, s. 11–22.

Miał niespełna sześć lat, gdy wybuchła II wojna światowa. Zapamiętał krwawą bitwę, w której 19 września Wojsko Polskie rozbiło niemiecką 3 Dywizję Pancerną prącą w kierunku Chełma, zmuszając ją do wycofania w kierunku Włodawy. Doświadczył mroków okupacji, widział gehennę Żydów, wiezionych w transportach kolejowych do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Sobiborze. Wspominał oddziały Armii Krajowej oraz Batalionów Chłopskich, wejście do Polski Armii Czerwonej, tworzenie się nowej władzy, śmierć stryja Bolesława, związanego z powojennym podziemiem (partyzantką Armii Krajowej).

Do Szczecina przybył, mając zaledwie 17 lat. Początkowo był pomocnikiem u stryja – leśniczego w Podjuchach. Pracował w Państwowej Centrali Drzewnej. Następnie w latach 1953–1955 odbywał służbę wojskową w Wałczu (ukończył kurs oficerski), po której skończeniu zatrudnił się w Wojewódzkim Zarządzie Państwowych Ośrodków Maszynowych, po czym od 1959 roku rozpoczął pracę w Wojskowym Przedsiębiorstwie Handlowym. Działał także w organizacji młodzieżowej.

W 1962 roku ożenił się z pochodzącą z Wileńszczyzny Haliną Kazanowicz, z którą zgodnie spędził resztę swojego życia. Lata sześćdziesiąte i siedemdziesiąte były dla niego ważnym okresem. Wówczas rozpoczął pracę w sektorze gospodarki komunalnej Szczecina. Wiedząc, jak ważne jest właściwe wykształcenie, równoległe z pracą zawodową rozpoczął naukę w zaocznym Technikum Ekonomicznym. Później ukończył studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, uzyskując tytuł zawodowy magistra historii.

W 1972 roku jego kariera przyspieszyła, gdyż został naczelnikiem dzielnicy Szczecin Dąbie. Zajmując się sprawami Prawobrzeża², pokazał swoje umiejętności organizacyjne, odpowiadał m.in. za zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych szczecinian podczas budowy osiedla Słoneczne.

Jego talent, pracowitość i zaangażowanie zostały szybko dostrzeżone. W efekcie w połowie 1975 roku został wiceprezydentem Szczecina i pełnił tę funkcję aż do grudnia 1988 roku. Należy przypomnieć, że zwłaszcza pod koniec tego okresu sytuacja w kraju i w regionie była dość trudna ze względu na narastający kryzys gospodarczy i liczne strajki w zakładach pracy. Do obowiązków Zdzisława Pacały należała gospodarka komunalna. Nadzorował m.in. budowę ujęcia wody z jeziora Miedwie oraz doprowadzenie gazu

² „Prawobrzeżem” popularnie określa się tereny wchodzące w skład Szczecina leżące na prawym brzegu Odry.

ziemnego do miasta. Odpowiadał także za kontakty międzynarodowe. Na szczególne podkreślenie zasługuje jego udział w powstawaniu Teatru Letniego i Pomnika Czynu Polaków. Cały czas udzielał się społecznie, m.in. pełnił od 1979 roku funkcję prezesa Zarządu Miejskiego Związku Ochotniczych Straży Pożarnych. Skończył podyplomowe studia bankowe.

W 1988 roku został dyrektorem I Oddziału Pomorskiego Banku Kredytowego SA i oddziału banku PKO SA. Uregulował sprawy własności gmachu przy al. Wojska Polskiego 1, przeprowadził jego modernizację, stworzył punkty obsługi klientów m.in. na przejściach granicznych, zasiadał także w Radzie Dyrektorów. Był znanym mecenasem kultury i nauki.

W 2000 roku przeszedł na emeryturę i już w pełni poświęcił się pracy społecznej. Współtworzył Szczecińskie Towarzystwo „Pogranicze”. Pełnił funkcję wiceprezesa, a następnie prezesa, bardzo cenionego przez szczecińskie środowisko humanistyczne. Razem z prof. Kozłowskim był jednym z pomysłodawców i twórców wydawanych corocznie prac zbiorowych pod wspólnym tytułem „Pomorze Militarne”, a także towarzyszących im konferencji naukowych. Część tomów wydano wspólnie z Uniwersytetem Szczecińskim, zwłaszcza z ówczesnym Instytutem Politologii i Europeistyki (obecnie Instytutem Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie). Wśród autorów znalazło się wielu naukowców z Uniwersytetu Szczecińskiego, przede wszystkim ze wspomnianego Instytutu.

Zdzisław Pacała był ojcem dwóch synów – Dariusza i Cezarego, dziadkiem trojga wnucząt oraz pradziadkiem trojga prawnucząt. Przez całe dorosłe życie pielęgnował więzi rodzinne i przyjacielskie, a także kontakty z rodzinnymi stronami. W swoim domu letniskowym w Myśliborzu Wielkim z kolekcji pamiątek stworzył prawdziwe muzeum swoich rodzinnych stron na wschodzie Polski.

Z pewnością zostanie zapamiętany jako człowiek o wielkim sercu, otwarty na poglądy innych, uśmiechnięty, pracowity oraz – co szczególnie należy podkreślić – słowny.

Miałem tą niezwykłą przyjemność znać Zdzisława Pacałę od ponad 20 lat. Poznaliśmy się dzięki prof. Kozłowskiemu, kiedy byłem młodym studentem. Współpracowałem z nim przez ponad dwie dekady, m.in. w ramach Zarządu Szczecińskiego Towarzystwa „Pogranicze”, przy wydawaniu kolejnych tomów „Pomorza Militarne”, podczas organizacji konferencji naukowych, wielu spotkań i wykładów z okazji rocznic i świąt państwowych. Odbiliśmy wiele niezwykle inspirujących i pouczających rozmów, mogę więc powiedzieć, że pan Pacała był postacią niezwykłą. Dzięki swojej życzliwości i dobroci miał

niezwykły dar zjednywania ludzi. Szczególnie zapamiętam to, że kiedy inni ulegali pochopnie wyciąganym wnioskom pod wpływem emocji, on dokonywał oceny dopiero po zapoznaniu się z całością sprawy, a jest to coraz rzadsza cecha. Zawsze można było liczyć na jego radę oraz pomoc.

Cześć Jego pamięci!

Paweł Bartnik*

Jan Stopyra (1934–2023) – człowiek dwóch epok

Fot. ze zbiorów Urzędu Miasta Szczecina

Jana Stopyrę znałem na długo przed tym, zanim się spotkaliśmy. Gdy byłem licealistą, a następnie studentem, postrzegałem rządzącą władzę z pogłębiającą się niechęcią. Wśród najważniejszych członków elit politycznych przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych w naszym regionie postać Jana Stopyry sprawiała korzystne wrażenie. Inteligentny, dobrze ubrany, szarmancki – to cechy, które każdy zewnętrzny obserwator dostrzegał natychmiast. W PZPR-owskiej przeciętności to była niewątpliwie osoba, która mogła budzić u wielu zaufanie. Po raz pierwszy zetknąłem się osobiście z prezydentem Stopyrą

na Wałach Chrobrego w 1976 roku, gdy tysiące szczecinian przyszło witać powracającego po zwycięstwie z transatlantyckich regat samotników Kubę Jaworskiego. Byłem dumny z Kuby Jaworskiego, ale też zadowolony z tego, jak przyjmował go Jan Stopyra.

Jan Stopyra urodził się 16 grudnia 1934 r. w Stanisławowie. W wyniku wojny opuścił Kresy wraz z rodzicami i poprzez Bydgoszcz dotarł do Szczecina. To tu oraz w Krakowie ukończył Wyższą Szkołę Ekonomiczną. W latach 1972–1973 został mianowany przez Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przewodniczącym Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, a następnie, po zmianie struktury władzy, pełnił w latach 1973–1984 funkcję prezydenta Szczecina. Za największy swój sukces tamtego okresu uważał rozpoczęcie budowy na prawobrzeżu miasta osiedla Słonecznego, a na części lewobrzeżnej osiedla Książąt Pomorskich. Zawsze wspominał, że szczególną radość przyniosło mu wybudowanie Alei Fontann wzdłuż dzisiejszej al. Jana Pawła II. Symbolem prezydentury Jana Stopyry już na zawsze

* Paweł Bartnik – Radny Rady Miasta Szczecin od 1994 r., wiceprezydent Szczecina w latach 1994–1998, Przewodniczący Rady Miasta Szczecin w obecnej kadencji, zawodowo zatrudniony jako Dyrektor Biura Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania.

pozostanie Pomnik Czynu Polaków. Okres jego władzy to też mniej chlubne karty i porażki. Pierwsze z nich dotyczyły ogólnopolskich wydarzeń politycznych, które dotknęły też Szczecin w 1976, sierpniu 1980 oraz w grudniu 1981 roku, gdy wprowadzano stan wojenny. Jan Stopyra w okresie tych przesilen politycznych zdecydowanie był częścią ówczesnego establishmentu.

Niewątpliwie porażką była nieudana próba zbiórki pieniędzy na budowę hali widowiskowo-sportowej (ostatecznie Szczecin wybudował nowoczesną halę sportową trzy dekady później, w 2014 roku). Prezydent Stopyra doprowadził również, i to pomimo sprzeciwu społecznego, do likwidacji tras tramwajowych w śródmieściu Szczecina (al. Wojska Polskiego i Bałuki). Koniec istnienia PRL przeżył Jan Stopyra jako konsul w Warnie w Ludowej Republice Bułgarii.

W wyniku obrad Okrągłego Stołu i wyborów 4 czerwca 1989 r. zmienił się w Polsce ustrój na demokrację parlamentarną. Postać Jana Stopyry zniknęła na pewien czas z życia politycznego. Trwało to ponad 10 lat. W 2002 r. wystartował z list SLD-UP w wyborach do samorządu miejskiego i udało mu się uzyskać mandat radnego Rady Miasta Szczecin. Obraz dobrego prezydenta z PRL-u okazał się bardzo dobrym politycznym pomysłem marketingowym. Jan Stopyra w 2002 r. został również wybrany na przewodniczącego Rady Miejskiej w Szczecinie. Wyborcy sprawili, że w tym czasie prezydentem Szczecina był przywódca „Solidarności” Marian Jurczyk. W latach osiemdziesiątych był on zagorzałym przeciwnikiem władz komunistycznych, których uosobieniem mógł być Jan Stopyra. Pomimo jednak tej dzielącej ich przeszłości politycy dosyć szybko znaleźli nść porozumienia i zgodnie współpracowali do końca kadencji. W 2006 r. Jan Stopyra uzyskał mandat radnego z listy SLD, ale niedługo potem stał się radnym niezrzeszonym. Jednocześnie powierzono mu funkcję wiceprzewodniczącego Rady Miasta. W wyborach samorządowych w 2010 r. znalazł się na liście Platformy Obywatelskiej i ponownie uzyskał mandat. W wyniku porozumienia polityków PiS i SLD wraz z prezydentem Krzyszkiem Jan Stopyra opuścił klub PO i po raz kolejny został przewodniczącym Rady Miasta. Ostatnia kadencja Jana Stopyry zakończyła się w 2018 r. Swoje ostatnie wybory samorządowe, które odbyły się w tym samym roku, przegrał.

Śledząc historię kariery politycznej prezydenta, a następnie przewodniczącego Jana Stopyry, można śmiało wysunąć tezę o jego bardzo dużej politycznej skuteczności, która umożliwiła mu odgrywanie przez cztery dekady niepośledniej roli w historii naszego miasta. Pomimo zmiany ustroju odnalazł się on w demokratycznej rzeczywistości i nauczył się bardzo umiejętnie dobierać

swoich politycznych sojuszników, tak aby móc realizować swoje cele. Był jednocześnie człowiekiem ujmującym i bardzo szacownym, który świetnie pasował do roli strażnika majestatu miasta.

Przez ostatnie 30 lat Jan Stopyra szukał mianownika łączącego dwie epoki Polski, w której przyszło mu żyć. Czy znalazł? Nie jestem tego pewien. W książce Krystyny Pol *Jak Jan z Krystyną. Wspomnienia najdłużej urzędującego prezydenta Szczecina* na pytanie autorki „Czy łatwo było rządzić miastem tobie czy łatwiej jest obecnemu prezydentowi?” po dłuższej chwili odpowiedział: „Myślę, że jednak mnie było łatwiej. Ta wiodąca rola PZPR-u miała ten plus, że wszystkie instytucje były zainteresowane jednym sukcesem. Był to sukces partii. Dzisiaj wielopartyjność powoduje, że każdy ciągnie w swoją stronę. I każdy widzi swój mały, partyjny interesik...”.

Jak widać, Jan Stopyra pozostał jednak do końca człowiekiem swoich czasów.

Zmarł 16 sierpnia 2023 roku. Tak jak wielu aktualnych i byłych polityków i samorządowców Szczecina wziąłem udział w pogrzebie pana prezydenta z głębokim przeświadczeniem o jego wyjątkowym znaczeniu dla historii naszego miasta. Stojąc nad mogiłą Jana Stopyry, wspominałem jego życzliwy uśmiech i ujmujący urok.

Agata Rokicka*

Marek Borowiec (1953–2023)

Fot. archiwum Radia Szczecin

Wykolejony tramwaj na Pomorzanach.

Kobieta potrącona na pasach.

Korek do Głębokiego sięga Pilchowa.

Autostrada A6 w stronę Goleniowa zablokowana.

Był czas, że codziennie informował słuchaczy Radia Szczecin, co dzieje się na ulicach miasta i trasach naszego regionu. Tego typu doniesienia niezbyt dobrze nastrajają ludzi. Choć przecież pomagają ominąć pułapki na drodze. W serwisach „Auto Radio” starał się mieć dla słuchaczy Radia Szczecin także dobre wiadomości.

Nowy fragment A6 – jeszcze w grudniu.

Zakończyła się przebudowa trasy alternatywnej nad morze.

Trasa Świdwin-Połczyn-Zdrój doczeka się remontu.

Granitowa w końcu przejezdna.

Marek Borowiec był ekspertem w zakresie motoryzacji i ruchu drogowego. Naszym „drogowskazem”. Był zresztą specjalistą i w innych dziedzinach. Uwielbiał wędkarstwo – z tą tematyką czuł się jak... ryba w wodzie. W ogóle pasjonowało go zdobywanie wiedzy. Jedną z jego ukochanych audycji był „Pulsar”, w którym prezentował osiągnięcia szczecińskich naukowców. Gościł w ich pracowniach – podpatrywał, dotykał, wąchał, doświadczał, ale przede wszystkim pytał, pytał, pytał. Mógł prowadzić te rozmowy w studiu, ale dla niego ważne było „dzianie się”. Nic tak nie przyciąga do radia, nie przykuwa uwagi jak trzaski, szумы, brumy, piski, świsty, gwizdy, świergolenia i inne dźwiękowe niespodzianki. Budują przestrzeń, uwiarygodniają opowieść, pobudzają wyobraźnię. Magia radia.

* Agata Rokicka, Polskie Radio Szczecin.

Podobnie Marka Borowca wspomina Joanna Skonieczna, publicystka Radia Szczecin: „Kiedy wiele lat temu zaczęłam tu pracę, nasza ówczesna szefowa, Alina Głowacka – która ze względu na różnicę poglądów politycznych zachowywała wobec Marka dystans – powiedziała: »Co było, to było, ale jeśli chcecie nauczyć się prawdziwego radia, to posłuchajcie, jak on robi relacje. To jest prawdziwe radio. Tam się dzieje, tam są dźwięki, tam jest wszystko«”.

„Szczere?” – dopytuje Roman Czejarek, dziennikarz Jedyńki, czyli I Programu Polskiego Radia, wcześniej Radia Szczecin – „Ja się go bałem”. I precyzuje: „Ja się go na początku trochę bałem, bo gdy przyszedłem do radia, Marek Borowiec był już legendą. To był strach przed Zawodowcem przez wielkie Z”. Okazało się jednak, że ten strach miał wielkie oczy. Nawet jeśli Marek był zmuszony zwrócić uwagę na błędy mniej doświadczonych koleżanek i kolegów, to robił to dyskretnie, z klasą. Nie ranił, nie poniżał, po prostu wskazywał drogę. „Drogowskaz”.

Znakomicie władał językiem polskim. Właściwie to nie powinno dziwić, był bowiem absolwentem filologii polskiej. Ale nie każdy po tym kierunku jest mistrzem mowy polskiej. Zdarza się też, że dziennikarze wpadają w językową rutynę, zwłaszcza gdy zajmują się ciągle tą samą tematyką. Z czasem zaczynają powtarzać słowa, frazy, zdania. Ale można poinformować słuchaczy o korkach w mieście na dziesięć różnych sposobów albo na sto. Markowi bliżej było do stu.

Był jednym z prowadzących „Studio Bałtyk”, w latach 1972–2012 sztandarowego programu Radia Szczecin. Ta poranna audycja była powiewem świeżości. Nowością na tamte czasy był kontakt telefoniczny ze słuchaczami. Dzięki łączom z Komendą Ruchu Milicji Obywatelskiej, potem Policji informowano mieszkańców regionu i turystów o sytuacji na drogach. W audycji wykorzystywano także wóz transmisyjny. Nowatorskim rozwiązaniem było również łączenie z innymi rozgłośniami na Wybrzeżu – z Radiem Koszalin i Radiem Gdańsk. Prowadzenie „Studia Bałtyk” wymagało więc od dziennikarza nie tylko erudycji, językowej sprawności, ale i koncentracji, refleksu, poczucia humoru. Zaproszenie do prowadzenia było więc nobilitacją.

Marek Borowiec relacjonował wiele ważnych wydarzeń: obchody rocznic forsowania Odry w Siekierkach, powołanie do życia Uniwersytetu Szczecińskiego przez Sejm w 1984 roku, wizyty w Szczecinie znakomitych gości: papieża Jana Pawła II w 1987 r. oraz ostatniego przywódcy ZSRR, twórcy pierestrojki Michaiła Gorbaczowa w 1988 r. i wiele innych.

Wychował wielu następców. Ale szczególnym uczuciem darzył dwie „autoradyjne” koleżanki: Magdalenę Nieniewską i Annę Arabską-Szmajdzińską. Stanowili zgrany zespół – wspierali się, wymieniali pomysły, po ludzku dbali o siebie. Gdy ktoś z nich wyjeżdżał w tak zwany teren, czyli podróż służbową, był zobowiązany „odmeldować się” po powrocie. Magdalena Nieniewska wspomina, że kiedyś po zakończeniu audycji „Lato kierowców” czekała na Marka, który wcześniej jeździł po najbardziej uczęszczanych w regionie trasach i wchodził na antenę z informacjami o sytuacji na drodze. Powinien już dawno wrócić. Kwadransy mijały, a samochód z logo Radia Szczecin nie pojawiał się na parkingu przy Niedziałkowskiego. W dodatku telefon milczał jak zakłęty. W końcu kolega oddzwonił. „Marek, na Boga! Co się stało?” – zapytała Magda. „Zauważyłem na parkingu powracających znad morza Ślązaków. Pomyślałem, że za chwilę natkną się na gigantyczny korek, więc postanowiłem pomóc – dać im mapki z trasami alternatywnymi”. „Ale dlaczego to tyle trwało?” Magda ciągle nie mogła się uspokoić. „Bo oni jedli, więc poczekałem, aż skończą i wszystko im wyjaśniłem”.

Marek Borowiec pracował w Radiu Szczecin od 1981 do 2021 roku, z krótką przerwą na próbę realizacji nowego pomysłu na życie, dość powszechnego wśród Polaków po przemianie ustrojowej w 1989 roku – kariery biznesmena. Próbę nieudaną. Po powrocie do radia w latach dziewięćdziesiątych pełnił m.in. funkcje kierownika Redakcji Wieczornej i kierownika Redakcji Informacji.

A prywatnie? Prawie zawsze szeroki uśmiech, odsłaniający nieprawdopodobnie białe zęby. Słabość do papierosów. Ale też długie rozmowy, także przy dymku, o rodzinie, uprawie dyni i arbuzów, rybach, ukochanej Chorwacji, skokach narciarskich, siatkówce i wielu innych sprawach.

Uwielbiałam z nim rozmawiać. O wszystkim. Prawie. Nigdy nie pomówiłam z nim o informacji, która pojawiła się w książce Pawła Szulca *Fikcja czy rzeczywistość. Wybór audycji Polskiego Radia Szczecin z lat 1946–1989* wydanej w 2009 roku przez Instytut Pamięci Narodowej. Tych kilka zdań brzmiało tak: „28 XI 1989 roku zarejestrowany przez Wydział III WUSW w Szczecinie jako tajny współpracownik o pseudonimie »Gal« pod nr 29973; miał przekazywać informacje dotyczące »samego ochranianego obiektu [rozgłośni Polskiego Radia Szczecin], sytuacji, z którymi się spotyka w ramach wykonywania obowiązków służbowych, kontrwywiadowczego zabezpieczenia kraju i obiektu«; wyeliminowany z sieci agenturalnej 16 I 1990 r. w związku ze złożeniem wypowiedzenia z pracy, z tego tytułu »utrata możliwości operacyjnych“, dodatkowo faktem, że »przez okres współpracy nie przekazał

żadnych istotniejszych informacji operacyjnych»¹. Nie zapytałam go o to. Nie umiałam, nie chciałam go zranić. A może nie chciałam zranić siebie – swojej dobrej o nim opinii, wielkiej sympatii? Kilka razy pomyślałam, że robię błąd, bo pewnie on czeka na to pytanie. Ale czas mijał i im dłużej to trwało, tym trudniej było się zebrać. Teraz, po śmierci Marka, przestałam żałować rozmowy, której nie było. Myślę, że z tymi, z którymi chciał, pomówił, wyjaśnił swoje motywacje. Nie musiał spowiadać się wszystkim. Zresztą im dłużej żyję, im więcej wiem, tym mniej skora jestem do wydawania sądów, ferowania wyroków. Różne były sposoby „zapraszania” do współpracy ze służbami. Świat nie jest czarno-biały. Uważam, że rację ma Magdalena Nieniewska: „Nie zawsze dokument to jest fakt, nie zawsze dokument jest prawdą. To człowiek jest prawdą”. A ten człowiek może nie był idealny, ale dobry. Wiem to, bo go znałam. Dobry kolega. Dobry radiowiec. Dobry głos. To właśnie z powodu jego ciepłego, ale też wiarygodnego brzmienia od kilku lat Marek towarzyszy nam w szczecińskich tramwajach i autobusach. Jeśli w „jedynce” słyszę „Piotra Skargi. Kolejny przystanek – Felczaka”, to wiem, że powinnam zaraz wysiąść, żeby nie spóźnić się do Radia Szczecin.

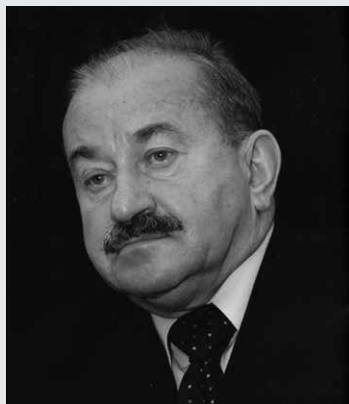
¹ P. Szulc, *Fikcja czy rzeczywistość. Wybór audycji Polskiego Radia Szczecin z lat 1946–1989*, Szczecin 2009, s. 441.

Marzenna Giedrojć*

Wiesław Stanisław Burger

(1936–2023)

Fot. Jerzy Giedrys

Wiesław Stanisław Burger urodził się 29 kwietnia 1936 roku we wsi Niskowa, jednej z najstarszych w powiecie nowosądeckim. Tu zrodziła się jego miłość do Beskidów i Tatr. Później przez wiele lat, co roku powracał tam na tydzień, aby chodząc po górach, złapać dystans do rzeczywistości, odpocząć od zgiełku i powrócić z czystą głową.

Miał troje rodzeństwa: starszego brata Zbigniewa i dwie młodsze siostry: Danutę i Annę. Rodzina była dla niego najważniejsza. Mamę Stanisławę darzył głęboką miłością i czułością. Ojciec, przywiązany do tradycyjnych wartości, był prawdziwym wzorem. Wojna i jej okrucieństwo, niepokój dziecka o tatę, który służył w Armii Krajowej, pojawiała się w rodzinnych wspomnieniach. W 1946 roku rodzina Burgerów przybyła do powiatu gryfickiego. Tu Wiesław spotkał się z mieszaną ludnością: Niemcami, Żydami i Ukraińcami. Dzięki tym kontaktom nauczył się języka niemieckiego. Edukację ponadpodstawową rozpoczął w Liceum Ogólnokształcącym w Reksku, do którego codziennie dojeżdżał prawie 20 kilometrów rowerem. Maturę zdał w wieku 17 lat i już we wrześniu 1953 roku rozpoczął swoje pedagogiczne doświadczenia. Uczył w wiejskiej szkole, w oddaleniu od dużych miast, ale za odkrywanie młodym ludziom świata zdobywał wielokrotnie nagrody oświatowe. Po kilku latach pracy dwa razy w miesiącu jeździł na trzy dni do Krakowa, gdzie w Wyższej Szkole Pedagogicznej podjął studia historyczne. W 1963 roku w ukochanym Krakowie uzyskał tytuł magistra historii. To były lata jego młodości i najważniejsza podjęta decyzja: przeprowadzka do Szczecina.

Wykształcony nauczyciel z krakowskim dyplomem rozpoczął pracę w Szczecinie w 1964 roku. Przez kolejnych dziesięć lat uczył młodzież historii i przekazywał wiedzę o Polsce i świecie współczesnym w technikach. Pracę

* Dr hab. Marzenna Giedrojć, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

naukową w pełnym tego słowa znaczeniu rozpoczął w momencie podjęcia studiów doktoranckich. Jak sam wspominał, pod koniec lat sześćdziesiątych z duszą na ramieniu pojechał do Poznania do Instytutu Historii UAM na swoje pierwsze seminarium doktorskie. Nie było łatwo. Profesor Antoni Czubinski był bardzo wymagający, stawiał coraz wyżej poprzeczkę, kształtował naukowe podejście do pracy, rzetelności do dokumentów, ale i otwierał nowe możliwości, horyzonty. Uczeń spotkał mistrza. Seminarium doktorskie stały się cykliczne, nawiązały się długoletnie naukowe i towarzyskie przyjaźnie. W 1974 roku odbyła się obrona jego doktoratu na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu: „Ruch ludowy na Pomorzu Zachodnim w latach 1945–1970”, a Wiesław Burger zdobył stopień naukowy doktora nauk humanistycznych. Także na UAM uzyskał w 1983 roku status samodzielnego pracownika naukowego – doktora habilitowanego. Osiągnięcia te były efektem jego ogromnej pracowitości i dociekliwości badawczej.

W 1974 roku Wiesław Burger przekroczył kolejny próg swojej zawodowej, ale i naukowej kariery. Rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Morskiej (dzisiejszej Politechnice Morskiej), w Międzywydziałowym Instytucie Nauk Społecznych. Od 1982 roku do 1998 był dyrektorem tego Instytutu. Jak wspominają go pracownicy, „w sprawach merytorycznych Wiesław był bardzo zasadniczy i punktualny. Przychodził do pracy, nawet gdy był chory, nie korzystając ze zwolnień lekarskich. Nie znosił spóźniania się, źle tolerował nawet usprawiedliwione absencje. Kiedy został szefem, miał do wykładowców i asystentów pełne zaufanie. Wiesław jako dyrektor, z natury porywczy i impulsywny, reagował czasem zbyt gwałtownie. Jeżeli w pośpiechu zdarzyło mu się osądzić kogoś niesprawiedliwie albo skrzyknąć z błahego powodu, po ochłonięciu z gniewu natychmiast przeproszał. W roli nauczyciela rozliczał studentów, wymagając uczciwości, nie tolerował ściągania, ale był wyrozumiały i traktował ich po partnersku”.

Naukowe badania Wiesława Burgera to ścieranie się historyka, który bada procesy dziejowe, z politologiem, który stawia diagnozę na podstawie wydarzeń politycznych. Połączeniem były nowe kierunki badawcze: niemcoznawczy, etniczny i europejski. Jak wspominał w 2005 roku w jubileuszowej pracy poświęconej profesorowi Wiesławowi Burgerowi profesor Henryk Komarnicki, „problematyka niemiecka zawsze znajdowała poczesne miejsce w pracach prof. zw. dra hab. Wiesława Burgera. Stała się bowiem jednym z wyznaczników wielkich zmian politycznych w Europie i na świecie na przełomie XX i XXI wieku. W Jego twórczości naukowej znalazły odzwierciedlenie tzw.

znaki czasu przełomu stuleci. Właśnie ten bardzo ważny i złożony problem znalazł swe odzwierciedlenie w pracach: *Zjednoczenie Niemiec w myśli politycznej zachodnioniemieckich partii CDU/CSU, SPD i FDP w latach 1955–1989*, *Problem niemiecki w myśli politycznej zachodnioniemieckich partii CDU/CSU, SPD i FDP w latach 1945–1990* a także *Integracja europejska w myśli politycznej zachodnioniemieckiej Socjaldemokratycznej Partii Niemiec – SPD*. W pracach tych autor ujmuje sygnalizowane problemy w dłuższej historycznej perspektywie czasowej, ale w kontekście zmian i analiz politycznych”.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej 24 stycznia 2001 roku nadał Wiesławowi Burgerowi tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych. Pod koniec tego roku, 1 grudnia, decyzją Ministra Edukacji Narodowej i Sportu został on mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego w Uniwersytecie Szczecińskim. Profesor napisał dziesięć książek, dziesiątki artykułów i referatów wygłaszanych na konferencjach i sympozjach, wiele recenzji i opracowań metodycznych. Podsumowując jego dorobek naukowy, mogę chyba wyrazić opinię, że zacięcie politologa odnosi zwycięstwo nad historykiem.

Podjęcie pracy na drugim etacie w 1984 roku w Instytucie Nauk Filozoficzno-Społecznych (dzisiejszym Instytucie Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego), którego dyrektorem był wówczas prof. dr hab. Andrzej Głowacki, otworzyło nowy etap w naukowym i dydaktycznym życiu Wiesława Burgera. Powstały podręczniki akademickie dla studentów, a wykłady o niełatwych okresach z historii Polski, mimo że były okraszone anegdotami i wspomnieniami, zawierały dbałość o prawdę, były wynikiem głębokiej refleksji, ale i próbą dzielenia się z młodymi ludźmi wątpliwościami. Na egzaminach nie pobilżał lenistwu, nie akceptował bylejakości, tak jak wymagał od siebie, tak samo wymagał od innych. Tak pojmował swoją odpowiedzialność jako nauczyciela akademickiego. Był temu wierny. Wraz z rozpoczęciem pracy w Uniwersytecie Szczecińskim aktywnie i z wielkim osobistym zaangażowaniem otoczył swoją opieką młodą kadrę naukową. Oczekiwał od swoich doktorantów bardzo wysokiego poziomu, nie siedł na skróty, świadomie był odpowiedzialny za przyjęte wobec nich zobowiązania. Przyjaciół profesor Zdzisław Chmielewski tak o tym pisał: „Młodzi wychowankowie Profesora stanowią już teraz znakomite naukowe zaplecze szczecińskiej politologii, gwarancję jej rozwoju. W SZKOLE BURGERA obowiązuje bowiem następująca zasada: doktorat stanowi niezbędny warunek naukowej inicjacji, zaistnienia w uczelnianych strukturach. W polskich realiach jednak drogę do pełnego »obywatelstwa« w uniwersyteckiej republice, do akademickiej wolności

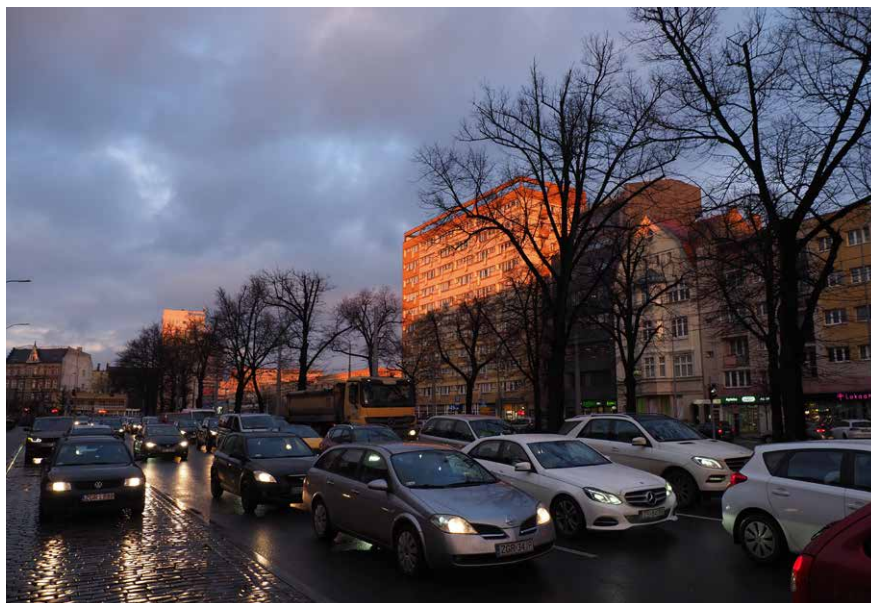
otwiera dopiero status samodzielnego pracownika naukowego – czyli habilitacja”. Zdecydowana większość doktorantów profesora Burgera tę wolność uzyskała i stanowi dziś kadrę Instytutu Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie Uniwersytetu Szczecińskiego.

* * *

Wiesław Burger był moim Stryjem, Przełożonym i Nauczycielem. W mojej pamięci pozostaną przeżyte wspólnie chwile: kiedy skończyłam pierwszą klasę, zostałam zaproszona przez niego na pierwsze wspólne lody do nieistniejącej już kawiarni „Kaprys”, a kiedy zdałam maturę, pojechaliśmy razem do jego ukochanego Krakowa, który pokazał mi swoimi oczami, przeżyciami, sprawił, że jest to też mój Kraków. Na święta Bożego Narodzenia piekł najlepszy na świecie tort makowy, a na Wielkanoc zjadaliśmy się przepysznym sernikiem. Zawsze przyjemnością była wspólnie wypita mocna, gorąca kawa. W młodości lubił czytać Aleksandra Puszkina w oryginale. W kontaktach służbowych i rodzinnych miał niełatwy charakter, ale zawsze można było na niego liczyć. Kochał podróżować, poznawać nowe kraje i ludzi.

Zmarł w Szczecinie 27 grudnia 2023 roku w wieku 87 lat i został pochowany na Cmentarzu Centralnym.

Szczecin 2023 w obiektywie Pawła Miedzińskiego*

Miasto o poranku, styczeń 2023

* Dr Paweł Miedziński, Oddziałowe Biuro Badań Historycznych Instytutu Pamięi Narodowej w Szczecinie.

Graffiti, styczeń 2023

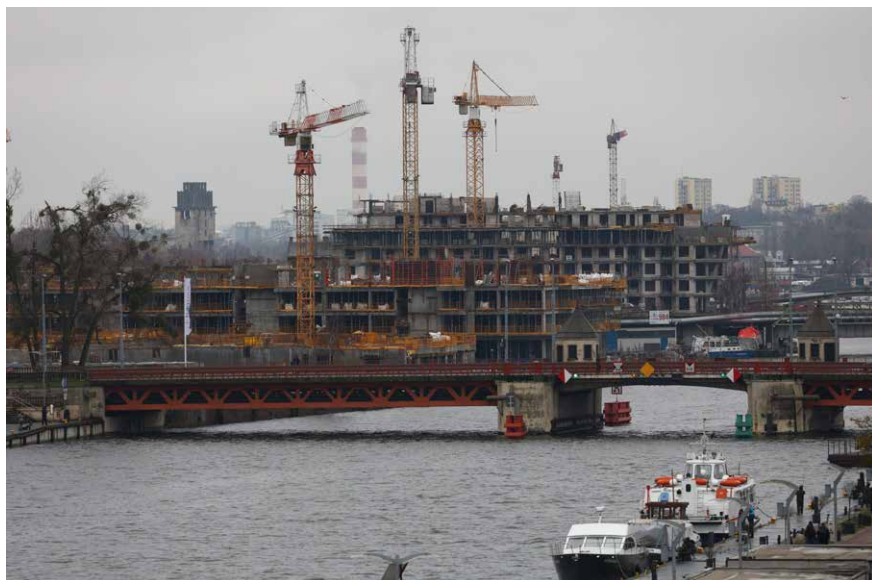
Stratyfikacja społeczna, styczeń 2023

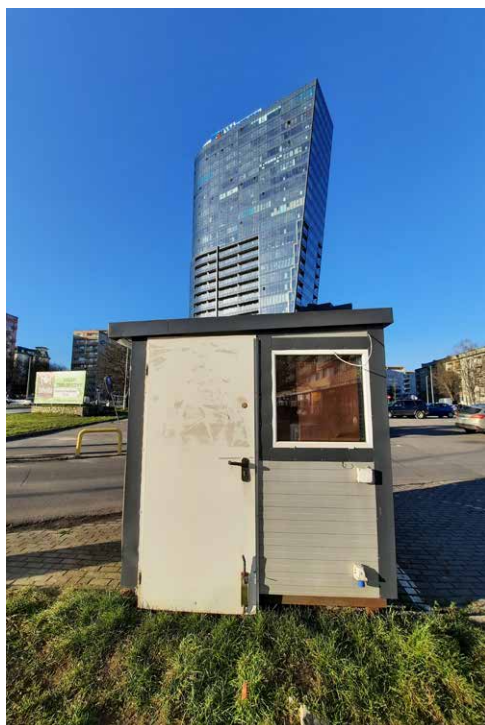
Podwórko w oficynie, styczeń 2023

Postcovidowe pamiątki, styczeń 2023

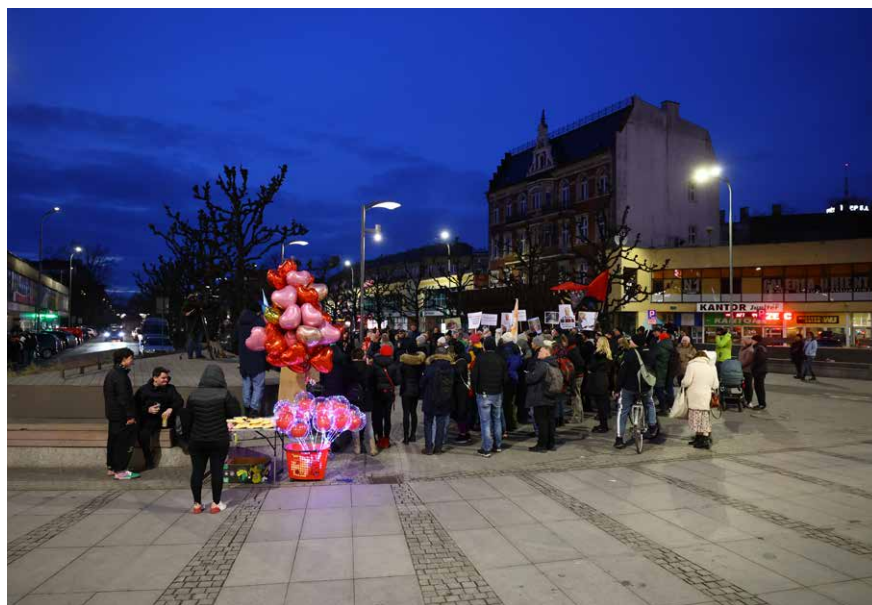
Powrót Łasztowni do tkanki miejskiej, styczeń 2023

Hanza Tower, luty 2023

Atak zimy, marzec 2023

Protest, marzec 2023

Graffiti, marzec 2023

Centrum biurowo-hotelowo-
usługowe Pazim, marzec 2023

Remont al. Wojska Polskiego, marzec 2023

Remont al. Wojska
Polskiego, marzec 2023

Wiosna, marzec 2023

Marsz papieski, kwiecień 2023

Protest rolników, kwiecień 2023

Łasztownia, kwiecień 2023

Akcent rzeźbiarski „Dzieci”,
kwiecień 2023

Centrum w porannym
słońcu, kwiecień 2023

Złot amerykańskich muscle-carów,
kwiecień 2023

Renowacja jedynej ocalałej z czasów wojny kamienicy przy ul. Matejki, kwiecień 2023

Szachiści, maj 2023

Zabawki dla dużych i małych, maj 2023

Parada zabytkowych samochodów z okazji Nocy Muzeów, maj 2023

Remont Bramy Portowej, maj 2023

Ciąg dalszy „torowej rewolucji”, maj 2023

Na rolkach, maj 2023

Łasztownia, maj 2023

Łasztownia, maj 2023

Pokazy jazdy konnej, maj 2023

Basen Górniczy, maj 2023

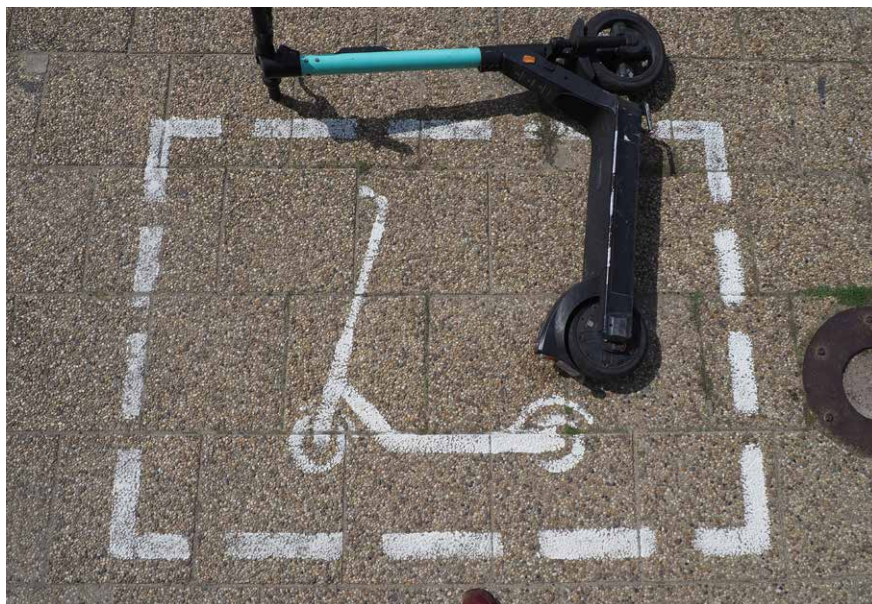
Graffiti, czerwiec 2023

Jachty na jez. Dąbie, czerwiec 2023

Graffiti z czasów PRL,
czerwiec 2023

Nowe miejsca parkingowe dla hulajnóg elektrycznych, czerwiec 2023

Wizyta oceanicznego statku pasażerskiego The World, lipiec 2023

Wizyta oceanicznego statku pasażerskiego The World, lipiec 2023

Łasztownia, lipiec 2023

Parada Równości, lipiec 2023

Stacja Szczecin-Niebuszewo, lipiec 2023

Usuwanie pomnika
„Poległym w Walce
o Wyzwolenie Dąbia”,
sierpień 2023

Łasztownia, sierpień 2023

Przed burzą, sierpień 2023

Wędkarz, sierpień 2023

Na Odrze, sierpień 2023

Iluminacje Szczecin, sierpień 2023

Iluminacje Szczecin, sierpień 2023

Dźwigozaur, sierpień 2023

Marina, sierpień 2023

Kara za złe parkowanie, sierpień 2023

Wypadek, sierpień 2023

Pokazy orkiestr, sierpień 2023

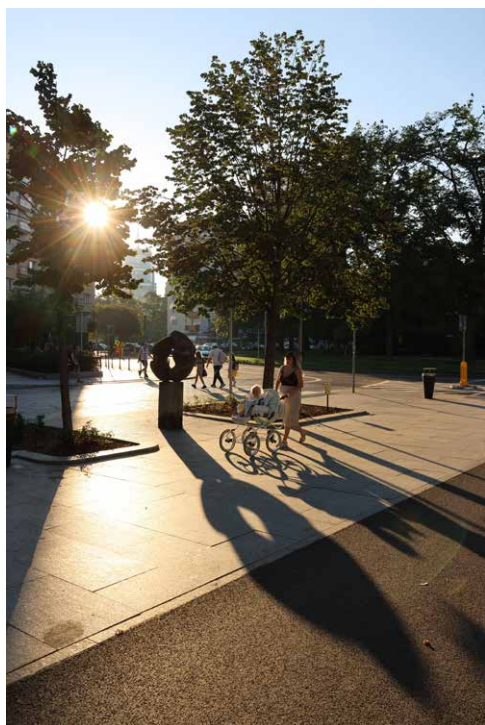
Odłot do domu, sierpień 2023

Miejska plaża, sierpień 2023

Koncert na Łasztowni, sierpień 2023

Miasto o poranku, wrzesień 2023

Urząd Morski, wrzesień 2023

Herkules walczący z centaurem,
wrzesień 2023

Spotkanie youngtimerów, wrzesień 2023

Podwórko w oficynie, wrzesień 2023

Pomnik Czynu Polaków, październik 2023

„Torowa rewolucja”, październik 2023

W drodze do pracy, październik 2023

W drodze do pracy, październik 2023

Walka wyborcza, październik 2023

Nowa siedziba Urzędu
Marszałkowskiego, październik 2023

Święto Niepodległości, listopad 2023

Święto Niepodległości, listopad 2023

Tabliczka z dawnych lat, listopad 2023

Graffiti, grudzień 2023

Sanki, grudzień 2023

Mural, grudzień 2023

Wędkarz, grudzień 2023

Wypadek tramwaju, grudzień 2023

Protest kierowców ciężarówek, grudzień 2023

30125

30125

ISBN 978-83-961296-3-5

9 788396 129635